

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra historie

Německá zahraniční politika vůči Ruské federaci na začátku 21. století:
využití kulturních a vzdělávacích nástrojů a metod

Rigorózní práce

Olomouc 2022

Dalibor Jiříček

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem předloženou práci vypracoval samostatně a z uvedených pramenů a literatury.

19.3.2022

Dalibor Jiříček

Bibliografický záznam

JIRÍČEK, Dalibor. *Německá zahraniční politika vůči Ruské federaci na začátku 21. století: využití kulturních a vzdělávacích nástrojů a metod*. Olomouc, 2022. 237 s. Rigorózní práce (PhDr.). Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.

Rozsah práce: 449 243 znaků včetně mezer

Abstrakt

Rigorózní práce se zabývá analýzou německé zahraniční politiky vůči Ruské federaci na začátku 21. století. Hlavní důraz je kladen na kulturní a vzdělávací nástroje a metody, které jsou obsaženy v německé „zahraničně-kulturní a vzdělávací politice“. Zvláštní pozornost je věnována organizaci DAAD. Po úvodu následuje první kapitola, která představuje stěžejní momenty německo-ruských vztahů ve 20. století. Nejprve je rozebírán vývoj vztahů od 18. století až do začátku první světové války. Pak se kapitola zaměřuje na 20. století, a především na vývoj po roce 1945. Druhá kapitola zkoumá vztahy obou zemí přes jejich zahraniční politiku na počátku 21. století. Nejdříve je představena současná debata ohledně analytických konceptů, které umožňují vysvětlit proměnlivý vývoj německé zahraniční politiky. Poté jsou tyto teoretické přístupy aplikovány na reálný vývoj politické, bezpečnostní a hospodářské oblasti německo-ruských vztahů za uplynulých třicet let. Předposlední kapitola analyzuje dimenzi vědy a kultury během třetí vlády Angely Merkelové. Představen je podrobný přehled hlavních programů, projektů, platforem a iniciativ zkoumané politiky. Stejně období je rozebíráno i v poslední, čtvrté kapitole, která se věnuje organizaci DAAD. Popsáno je institucionální zastoupení v Ruské federaci a poté jsou analyzovány vybrané programy, projekty a aktivity. V závěru jsou shrnuta a vyhodnocena zjištění výzkumu.

Abstract

The rigorous thesis deals with the analysis of German foreign policy towards the Russian Federation at the beginning of the 21st century. The main emphasis is on cultural and educational tools and methods contained in the German "foreign-cultural and educational policy". Special attention is paid to the organisation of DAAD. The introduction is followed by the first chapter, which presents the key moments of German-Russian relations in the 20th century. Initially, the progress of relations from the 18th century to the beginning of the First World War is discussed. Then the chapter focuses on the 20th century, especially on developments after 1945. The second chapter examines the relations between the two countries through their foreign policy at the beginning of the 21st century. First, the current debate on analytical concepts that make it possible to explain the changing development of German foreign policy is presented. Then, these theoretical approaches are applied to the actual development of the political, security and economic areas of German-Russian relations over the past thirty years. The penultimate chapter analyses the dimension of science and culture during Angela Merkel's Third Government. A detailed overview of the examined policy's main programs, projects, platforms, and initiatives is presented. The same period is discussed in the last, fourth chapter, which deals with the organisation of DAAD. The institutional representation in the Russian Federation is described, and then selected programs, projects and activities are analysed. Finally, the research findings are summarised and evaluated.

Klíčová slova

Německo, Rusko, zahraniční politika, Angela Merkelová, kulturní diplomacie, nástroje, modernizace, zdola, shora, rusko-ukrajinská krize

Key words

Germany, Russia, foreign policy, Angela Merkel, cultural diplomacy, tools, modernisation, bottom-up, top-down, Russia-Ukraine crisis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval prof. PhDr. Janě Burešové, CSc. za cenné rady, věcné připomínky a odborný dohled, které mi pomohly tuto práci dokončit.

Obsah

Úvod.....	9
1. Německo-ruské vztahy ve 20. století.....	37
2. Charakteristika německé zahraniční politiky vůči Ruské federaci na počátku 21. století.....	47
3. Německo-ruské kulturní vztahy ve 20. a počátkem 21. století.....	69
4. Vybrané kulturní a vzdělávací instituce SRN a jejich činnost ve vztahu k Ruské federaci (2013-2017): příklad DAAD.....	122
4. Závěr.....	165
5. Summary.....	173
6. Použité prameny a literatura.....	182
7. Seznam zkratek.....	224
8. Seznam tabulek.....	226
9. Seznam obrázků.....	227
10. Seznam příloh.....	228
11. Přílohy.....	229

Úvod

„Zahraničně-kulturní politika“¹ nepředstavuje v německém prostředí nový element. Ačkoliv to na první pohled nemusí být zřejmé, jedná se o důležitý prvek v novodobých dějinách Německa, jehož tradice sahá až do počátků minulého století. Tuto specifickou, a více než stoletou historií, provázely změny v tématech, koncepcích i instrumentech, které zrcadlily šest různých podob Německa 20. století. Přes skromné začátky v předvečer první světové války a bouřlivé období dvou světových válek poznamenal zahraničně-kulturní politiku zejména poválečný vývoj. Od roku 1949 následovalo dvacet let konsolidace, kterou zásadně ovlivnila až pozdní šedesátá léta.

Hned od svého vzniku dbala Spolková republika Německo (SRN) v rámci zahraniční politiky také o rozvoj vztahů na kulturní bázi. Díky tomu se povedlo vybudovat pevné kulturní vazby s mnoha státy světa už v polovině 50. let. Nicméně v případě SSSR byly první změny patrné o něco později. Stalo se tak až s prosazováním tzv. „nové východní politiky“² na přelomu 60. a 70. let. S tím, jak se zahraničně-kulturní politika Německa upevňovala, dostávala se na novou úroveň i kulturní výměna se Sovětským svazem, což vytvořilo základ, na kterém bylo možné stavět i s Ruskou federací (Ruskem). Již tehdy se na tom značným způsobem podílely vzdělávací a všeobecně prospěšné organizace typu Německá akademická výměnná služba (DAAD), Goethe-Institut a podobně. Období 70. a 80. let tedy upevnilo zahraničně-kulturní politiku Německa. Po roce 2000 se začala etablovat do dnešní podoby, kdy už hovoříme o třetím pilíři německé zahraniční politiky – tj. o „zahraničně-kulturní a vzdělávací politice“ (AKBP), která je předmětem výzkumu této práce.

¹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „auswärtige Kulturpolitik“. V práci je nadále používán český překlad.

Zdroj: *Unterrichtung durch die Bundesregierung: Stellungnahme der Bundesregierung zu dem Bericht der Enquete-Kommission „Auswärtige Kulturpolitik“ des Deutschen Bundestages*. [online]. 23.09.77, s. 3, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://dserver.bundestag.de/btd/08/009/0800927.pdf>

² V českém prostředí je všeobecně možné setkat se i s označením „východní politika“.

Od konce 80. let 20. století bylo na pozitivní vývoj zmíněné politiky navazováno i v rovině politické, bezpečnostní a hospodářské. Tato práce tak vychází z obecného předpokladu kontinuity německé zahraniční politiky, která se od konce 20. století projevovala nejdříve otevřenou spoluprací a později i modernizačním partnerstvím v rámci něhož byla Ruská federace vnímána jako strategický partner. Současně platilo, že SRN se vztahů s Ruskem nikdy nevzdá, neboť se z jeho pohledu vždy jednalo o nezbytnou součást bezpečnosti, stability a prosperity na evropském kontinentě.

Nejpozději od roku 2007 však začaly být veškeré představy o demokratizaci a integraci Ruské federace do evropských struktur systematicky nabourávány. Počátek tohoto stavu lze spojit s prezentací názorového obratu Vladimira Putina na Mnichovské bezpečnostní konferenci. Ten byl o rok později následován ozbrojeným konfliktem v Gruzii. Nedlouho poté jsme byli svědky odchodu prezidenta Medveděva z prezidentského úřadu a opětovného návratu Vladimira Putina, což vyvolalo ostrou reakci v ruské občanské společnosti.

V souvislosti s celkovou změnou ruské politiky, a především s krizí na Ukrajině v roce 2014, bylo modernizační partnerství zcela narušeno. Následkem toho se stala politická, hospodářská i bezpečnostní rovina prakticky nefunkční a v rámci německé zahraniční politiky zůstala jen vědecko-kulturní dimenze, která se osvědčila i díky svému apolitickému rázu. Jinými slovy – z původního záměru celkové modernizace Ruska „shora“³, zůstala převážně snaha změnit ruskou společnost „zdola“.⁴ Hlavní břímě odpovědnosti za vzájemné vztahy nesla na německé straně mezi lety 2013 až 2017 (tehdy již třetí) vláda Angely Merkelové.⁵ Jelikož toto období začíná těsně po sérii

³ V českém i zahraničním prostředí se rovněž používá známá anglická alternativa „top-down“, která všeobecně odkazuje na modernizaci skrze vládní instituce, orgány, sdružení, významné jedince a podobně.

⁴ V českém i zahraničním prostředí se též užívá známá anglická alternativa „bottom-up“, která všeobecně odkazuje na modernizaci skrze občanskou společnost – tj. skrze neziskové, kulturní, vzdělávací a všeobecně prospěšné organizace, podnikatelské iniciativy, inkubátory, jednotlivce a podobně.

⁵ Nová vládní koalice byla zformována 17. prosince 2013 a vládla do 24. října 2017, kdy ji rozpustil spolkový prezident F. W. Steinmeier. Fakticky však pokračovala ve své činnosti až do 14. března 2018.

klíčových událostí, které vyústily v potřebu redefinovat vztah Německa k Ruské federaci a zároveň končí v době, kdy došlo alespoň k částečné normalizaci vzájemných vztahů⁶, jedná se o vhodné časové vymezení této práce.

Po roce 2014 představovala dimenze vědy a kultury prakticky jedinou oblast, kde byly zaznamenány výsledky a změny německé zahraniční politiky vůči Ruské federaci. V tomto ohledu je třeba zmínit především sektor vzdělávání, který je součástí AKBP. V rámci něho se při prosazování německých zájmů „zdola“ v praxi osvědčily konkrétní instrumenty zkoumané politiky. Jednalo se o vzdělávací, kulturní a obecně prospěšné organizace typu DAAD, Goethe-Institut a mnohé další.

Z výše uvedeného vyvstává řada otázek. Došlo na pozadí třetí vlády A. Merkelové v souvislosti s krizí na Ukrajině k nějakým kvalitativním a kvantitativním změnám v AKBP a jejím sektoru vzdělávání? Pokud ano, došlo ke změnám i v jednotlivých organizacích a jejich projektech, programech a iniciativách, prostřednictvím kterých byla AKBP vůči Ruské federaci prosazována? Pokud je řeč o vzdělávacím sektoru, jakou roli v těchto změnách a výsledcích hrála klíčová vzdělávací organizace v Německu DAAD?

Tehdy byla sestavena čtvrtá vláda A. Merkelové. Nová koaliční smlouva (opět mezi CDU/CSU a SPD) byla podepsána o dva dny dříve.

Regierungsbildung: Neue Regierung nimmt Arbeit auf. In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. *Die Bundesregierung* [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, Dienstag, 17. Dezember 2013, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/neue-regierung-nimmt-arbeit-auf-336574>

Regelung im Grundgesetz: Regierung bleibt geschäftsführend im Amt. In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. *Die Bundesregierung*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, Dienstag, 24. Oktober 2017, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/regierung-bleibt-geschaeftsfuehrend-im-amt-289746>

DEUTSCHER BUNDESTAG. Die Bundesregierung. *Deutscher Bundestag* [online]. Deutscher Bundestag, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.bundestag.de/parlament/grundgesetz/gg-serie-08-bundesregierung-634548>

Ein neuer Aufbruch für Europa. Eine neue Dynamik für Deutschland. Ein neuer Zusammenhalt für unser Land: Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. [online]. Berlin: 12. März 2018, s. 175, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/974430/847984/5b8bc23590d4cb2892b31c987ad672b7/2018-03-14-koalitionsvertrag-data.pdf?download=1>

⁶ Kromě již zmíněné dimenze vědy a kultury byl po roce 2016 patrný opětovný růst ve vzájemném obchodě. Je však očividné, že se jednalo pouze o pragmatickou spolupráci.

Russland in Zahlen: Aktuelle wirtschaftsdaten für die Russische Föderation. Frühjahr 2021 [online]. Moskau: Botschaft der Bundesrepublik Deutschland, März 2021, s. 7, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://germania.diplo.de/ru-de/themen/wirtschaft/-/2496982>. Dokument „Frühjahr 2021“.

Proč vlastně došlo ke změně, respektive nárůstu právě v rámci této politiky? A konečně – pokud tedy došlo ke změnám, v čem se odlišovaly od ostatních dimenzí německé zahraniční politiky?

Z výše uvedeného jasně vyplývá hlavní cíl práce, kterým je analyzovat vybrané instrumenty vzdělávacího sektoru AKBP vůči Ruské federaci a charakterizovat jejich změny, vývoj v čase a roli v této politice.

K zaměření samotného výzkumu je třeba říci, že v současné době se mnohé práce, které se zabývají německo-ruskými vztahy (v rámci spolkové úrovně), zaměřují nejvíce na hospodářskou, bezpečnostní a politickou dimenzi. Daleko menší pozornost je však už věnována vědecko-kulturní dimenzi AKBP a především historii, vývoji a roli jednotlivých instrumentů této politiky. Jsou však opomíjeny vcelku neprávem, neboť vždy představovaly a stále představují účinné nástroje, skrze něž Německo prosazuje své hodnoty a zájmy v zahraničí. A právě díky nim je možné usilovat o dlouhodobou přeměnu a modernizaci ruské (a vlastně i jakékoliv jiné) společnosti. V rámci tohoto přístupu lze navíc často počítat s přesahem do hospodářských, politických a celospolečenských témat.

Je známo, že vzdělávání jakožto jednomu ze sektorů AKBP, se na federální úrovni vůči Ruské federaci během třetí vlády Merkelové doposud žádný (domácí ani zahraniční) autor dostatečně nevěnoval. Současně se jedná o aktuální téma ukotvené v německé zahraniční politice s dlouholetou tradicí. Kromě toho je daná problematika živě diskutována jak mezi zákonodárci, tak i ve veřejném prostoru. Za relevantní je možné považovat i autorovu osobní zkušenost s řadou vzdělávacích projektů v rámci Německa a dalších zemích, které se svou formou, obsahem i zaměřením značně podobaly projektům spadajícím do výzkumného rámce této práce.

S takto úzce vymezeným tématem souvisí ještě jedna zásadní otázka a sice – proč se věnovat zrovna Ruské federaci, když AKBP působí i v řadě jiných zemí? Na to je

možné odpovědět ve dvou rovinách. V první řadě je třeba mít na paměti, že při zkoumání německé zahraniční politiky představuje Rusko (ať už za Mikuláše II., Stalina, Brežněva, Jelcina nebo Putina) zásadní prvek, který utvářel historii obou států. Chceme-li pochopit dějiny této politiky, Rusko nelze vynechat. Jako druhý argument, může posloužit již zmíněná skutečnost, že k zajištění bezpečnosti na evropském kontinentě je třeba vždy počítat právě s Ruskem. To platilo v minulosti a platí to i nadále.

Metodologie, klíčové změny ve směřování výzkumu a struktura práce

Jsou-li vymezeny výzkumné otázky, cíl práce i její tematické pozadí, je možné přejít k metodologii. Jde o rigorózní práci opírající se o empirický výzkum, který zkoumá koncept nových dějin mezinárodních vztahů, kde předmětem výzkumu je AKBP a její instrumenty ve vztahu k Ruské federaci.

Je důležité dodat, že tato rigorózní práce částečně vychází z autorovy diplomové práce »„Wir müssen kleine Brötchen backen“: Německá zahraničně-kulturní a vzdělávací politika vůči Rusku v kontextu třetí vlády Angely Merkelové«, která byla obhájena 21.6.2021 na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Oproti původnímu výzkumu, který se průřezově věnoval řadě dílčích instrumentů AKBP vůči Rusku, je ten stávající rozšířen o zcela novou kapitolu věnující se pouze jedinému z nich – vzdělávací organizaci DAAD.⁷

Tyto změny měly vliv i na celkovou strukturu a pojetí práce. Z původně teoretického zaměření s převážně politologickým charakterem vznikl interdisciplinární text, který se opírá o konkrétní historický výklad. Nově byla přidána kapitola věnující se německo-ruským vztahům ve 20. století. Ve druhé kapitole došlo k rozšíření teoretické diskuze ohledně analytických pojmů, které umožňují chápat chování Německa v mezinárodním prostředí. Ve třetí kapitole věnující se německo-ruským kulturním vztahům byl doplněn původně chybějící kontext od konce 80. let až do začátku zkoumaného období (rok 2013). Dodatečně byla charakterizována i třetí vláda A. Merkelové. Kromě toho byly některé původní části práce přepracovány, zkráceny, smazány nebo jinak upraveny.

⁷ Jedná se o čtvrtou kapitolu, která nabízí nový pohled na stávající výzkum. Ta se mj. opírá i o tři rozhovory, které podpořila data získaná v rámci e-mailové komunikace s pěti koordinátory, referenty a představiteli různých programů, projektů a vzdělávacích institucí DAAD.

Nejvýraznějším příkladem je využití nového rozhovoru ⁸, jehož přínos spočívá v daleko detailnějším popisu jednoho z dílčích instrumentů AKBP. Došlo tedy i k částečnému obohacení prvotního výzkumu.

Po vyjasnění klíčových změn práce je možné zaměřit se na detailní rozbor struktury celého textu. S tím souvisí i popis pracovního postupu v rámci metodologie. Práce začíná úvodem a kritickým rozbohem pramenů a literatury. Následuje první kapitola, která představuje stěžejní momenty německo-ruských vztahů ve 20. století. Nejdříve je naznačen vývoj od 18. století až do počátku první světové války. Jádro kapitoly se však zaměřuje na 20. století, zejména pak na období od konce druhé světové války až do pádu železné opony. Vztahy obou zemí jsou představeny v rovině politické, bezpečnostní a částečně i ekonomické.

Na tento výklad plynule navazuje druhá kapitola, která zkoumá vzájemné vztahy skrze německou zahraniční politiku počátkem 21. století. Aby bylo možné jednoduše vysvětlit chování a reakce Německa na různé situace v mezinárodním prostředí, je v první části nejprve představena teoretická debata vybraných autorů zabývajících se analytickými koncepty, které jsou ideálním nástrojem k popisu a porozumění role SRN v mezinárodním prostředí.⁹ Následuje jejich aplikace na reálný vývoj německé zahraniční politiky vůči Rusku od konce 80. let 20. století až k počátku zkoumaného období (rok 2013).

Z řady možných přístupů, jež se věnují kvalitativnímu zkoumání zahraniční politiky státu jsou vybrány analytické koncepty „měkká síla“, „civilní mocnost“, „geo-ekonomická mocnost“ a „rozpolcený aktér“. První z nich představuje vhodný nástroj k popisu hlavního případu, tedy německé AKBP. „Civilní mocnost“ zase umožňuje zasadit a lépe pochopit zkoumaný případ v kontextu politické a bezpečnostní dimenze.

⁸ Rozhovor byl použit ve třetí kapitole a doplňuje ho také e-mailová komunikace s příslušným expertem. Rigorózní práce tedy obsahuje celkem čtyři nové rozhovory.

⁹ Tam, kde je to žádoucí jsou pro lepší ilustraci při vysvětlování těchto konceptů uvedeny konkrétní příklady z novodobé historie.

Analytický koncept „geo-ekonomická mocnost“ pomáhá objasnit chování SRN v energeticko-hospodářské dimenzi. Jelikož však žádný z nich nedokáže zcela uspokojivě vysvětlit a popsat chování SRN ve všech dimenzích současně, je představen i čtvrtý koncept – „rozpolcený aktér“. Jedná se o jakýsi zastřešující přístup, který umožňuje popsat německou zahraniční politiku jako celek a vysvětlit její neustálou proměnlivost a nahodilost v čase.

Po představení německé zahraniční politiky v politické, bezpečnostní a hospodářské oblasti přichází na řadu rovina vědy a kultury, které se věnují dvě další kapitoly. Ve třetí kapitole je nejprve definována kultura v mezinárodním prostředí, a především pak německá zahraničně-kulturní politika vůči Rusku během 20. století. Pozornost je věnována hlavně historickým souvislostem a tomu, jakým způsobem je tato politika chápána v rámci výzkumu. Tento přístup je klíčový pro chopení její podkategorie – AKBP, která představuje hlavní předmět výzkumu.

Následuje obsáhlá analýza AKBP od konce 80. let až do konce zkoumaného období (rok 2017). Na základě každoročně vydávaných vládních koncepcí jsou nejdříve průřezově popsány její změny a vývoj cílů, témat, smluv, rozpočtů a počtu účastníků jednotlivých programů. Tímto způsobem je zároveň zmapován i postupný vývoj definice AKBP.

V další části třetí kapitoly je už pozornost věnována zkoumanému období. Po úvodní charakteristice třetí vlády Angely Merkelové následuje rozbor vybraných instrumentů AKBP. Konkrétně se jedná o podrobný přehled klíčových programů, projektů, platforem a iniciativ, kde jako kritérium výběru sloužila zmínka ve vládních koncepcích spolkové vlády v letech 2013 až 2017. Důraz je kladen nejen na jejich popis, ale také na zachycení změn v čase a celkovou úspěšnost. V tomto ohledu je speciálně rozebírán i rok 2014, který představoval zásadní zlom v německo-ruských vztazích.

Čtvrtá kapitola představuje stěžejní část výzkumu a podrobně se věnuje organizaci

DAAD. Důvodů k jejímu výběru existuje celá řada. Prvním z nich je klíčové postavení DAAD, které vychází z toho, že společně Goethe-Institutem tvořila jádro zkoumané politiky.¹⁰ V obou případech se zároveň jednalo o jedny z nejvíce finančně podporovaných organizací. DAAD se například v roce 2014 umístila na první místě.¹¹ Tím pádem šlo také vždy o silnou instituci s tradicí a širokým zastoupením všude po světě.¹² Oproti Goethe-Institutu, který měl podobné postavení, je však DAAD vhodnější pro tento výzkum z důvodu jeho zaměření na sektor vzdělávání. Zatímco Goethe-Institut představuje spíše kulturně-vzdělávací organizací s širším záběrem témat, DAAD je příkladem klasické vzdělávací organizace.

Co se týče samotné struktury čtvrté kapitoly, na začátku je nejdříve uvedeno institucionální zastoupení DAAD v Ruské federaci. Je to z toho důvodu, že právě místní zastoupení jsou pro mnohé studenty často nenahraditelnými zdroji informací o lokálních projektech. Skrze dlouhodobou podporu místních a zahraničních studentů přispívají tato zastoupení i k realizaci samotných projektů. Nelze opomenout ani jejich roli v podobě koordinátorů spolupráce na lokální úrovni.¹³ Lze si proto jen stěží představit, že by

¹⁰ 18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014. [online]. Berlin: Auswärtiges Amt, s. 165, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/216924/553b2349c8702df6534d0a3b5e24ba73/akbp-bericht-2013-2014-data.pdf>

¹⁹ Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik. [online]. 11.03.2016, s. 28, [cit. 2022-03-03]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/18/078/1807888.pdf>

²⁰ Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik. [online]. 16.03.2017, s. 33, [cit. 2022-03-03]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/115/1811550.pdf>

²¹ Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017. [online]. 21.01.2019, s. 25, 38, [cit. 2022-03-03]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/19/072/1907225.pdf>

¹¹ ADICK, Christel. German Foreign Cultural and Educational Policy as a Means of Soft Power. *HERJ Hungarian Educational Research Journal*. [online]. Debrecen University Press, 2016, 6(3), s. 18, [cit. 2021-07-28]. DOI: 10.14413/herj.2016.03.02. Dostupné z: <https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/247528/adick.pdf?sequence=10&isAllowed=y>

¹² [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD Netzwerk. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/der-daad/karte/daad-netzwerk/>

¹³ [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. Russische Föderation: Adressen relevanter Organisationen. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/laenderinformationen/europa/russische-foederation/adressen-relevanter-organisationen/>

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. Außenstelle Moskau. *DAAD Russland: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst],

aktivity DAAD v Rusku mohly být vykonávány stejně efektivně pouze s podporou centrály v Bonnu.

Dále je předložen komplexní rozbor hlavních projektů, programů a dalších aktivit DAAD v Ruské federaci. Vzhledem k tomu, že jich existuje velké množství, zaměřuje se výzkum primárně na tzv. „Strategická partnerství a Tematické sítě“¹⁴ a „Majákové projekty“.¹⁵ Ty představují komplexní formy spolupráce na vícero úrovních, které prodělaly určitý vývoj v čase, jsou mnohdy závislé i na dalších aktérech a mají i svůj rozpočet, programy, cíle, absolventy a účastníky. Tím pádem je možné podrobit je analýze, zaměřit se na jejich účinnost a případná omezení. Na konci čtvrté kapitoly jsou pro kontext zmíněny i další, převážně podpůrné aktivity DAAD v Rusku.

V závěru rigorózní práce je zhodnocen celý výzkum, dílčí zjištění jsou zobecněna na zahraničně-kulturní politiku jako takovou. Jsou dána i doporučení, kterým směrem by se další výzkumníci mohli ubírat.

[cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.ru/de/ueber-uns/aussenstelle-moskau/>
[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Kasan. *DAAD Russland: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.ru/de/ueber-uns/informationspunkt-kasan/>

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Nowosibirsk. *DAAD Russland: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.ru/de/ueber-uns/informationspunkt-nowosibirsk/>

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationszentrum St. Petersburg. *DAAD Russland: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.ru/de/ueber-uns/informationzentrum-st-petersburg/>

¹⁴ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...Strategische Partnerschaften und Thematische Netzwerke“. V práci je nadále používán český překlad.

Zdroj: *Strategische Partnerschaften & Thematische Netzwerke*. [online]. Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst, April 2016, s. 4 (dokument na této straně nebyl číslován, je použito odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči), [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/strategishepartnerschaften_dtundengl.pdf

¹⁵ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Lechutturmprojekte“. V práci je nadále používán český překlad.

Zdroj: LINDNER, Julia, Silvia SCHMID a Friederike SCHRÖDER. *Die deutsch-russische Roadmap: Potenziale – Herausforderungen – Kooperationserfahrungen*. [online]. Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst, Dezember 2020, s. 26, [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/laenderinformationen/europa/daad_kiwi_kompass_russland_2021.pdf

Co se týče formálních požadavků, je upřednostněna citační norma ČSN ISO 690 (01 0197) platná od 1. dubna 2011.¹⁶ Jako metoda citování a odkazování byl zvolen způsob průběžných poznámek v podobě bibliografických citací. V případech, které norma neřeší, je citováno jednotným způsobem, který vychází z derivace původní normy pro podobné případy.¹⁷ Stejně tak není blíže určeno, jakým způsobem transliterovat prvky, které nejsou v latinském písmu. Ruskojazyčné texty jsou tedy transliterovány na základě doporučení Národní knihovny České republiky z července 2018 a texty ve švabachu na základě doporučení téže instituce z roku 2020.¹⁸

¹⁶ BIERNÁTOVÁ, Olga a Jan SKÚPA. *Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011.* [online]. Brno: 2. září 2011, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.citace.com/CSN-ISO-690.pdf>

¹⁷ V tomto ohledu je třeba zmínit ještě několik případů. Pokud jde o přímé citace, tak ty jsou označeny uvozovkami. U přímých, cizojazyčných citací je použit překlad autora této rigorózní práce. V případech, kdy je český ekvivalent všeobecně známý a používaný (např. analytický koncept „měkká síla“), je tento tvar ponechán v uvozovkách a rovnou použit, aniž by byl překládán z cizojazyčného originálu a přímo citován. V textu jsou uvozovky také použity pro zdůraznění určitého slova nebo pojmu. V těchto případech se nejedná o přímou citaci.

Dále je třeba zmínit názvy a zkratky různých organizací, institucí a projektů. V textu je poprvé uveden jejich celý název v češtině s příslušnou zkratkou, která je následně používána (jedinou výjimku představují politické strany, které jsou vždy uváděny rovnou v podobě zkratek). Plný název vychází buď z všeobecně používaného českého tvaru (typicky „Spolkové ministerstvo financí“) nebo se jedná o vlastní překlad autora z cizojazyčného originálu (například „Německo-ruský institut pro inovativní technologie“). V případě takového překladu je upuštěno od přímé citace, protože původní i přeložené názvy všech organizací, institucí a projektů jsou už uvedeny v seznamu zkratk na konci práce.

Zkratky použité v této práci mohou být dvojího druhu. Prvním jsou cizojazyčné zkratky, které buď nemají český ekvivalent, anebo jejich původní podoba je používána i v českém prostředí – typicky „DAAD“. Druhým typem jsou česky psané zkratky – například „ČLR“. V ostatních případech, kdy příslušná organizace, instituce nebo projekt nemá zkratku a je přeložena do češtiny, je poprvé standardně citována s uvedenou původní cizojazyčnou verzí. Při opakovaném použití už je uveden pouze český překlad bez opakované citace. Totéž platí například i pro smlouvy, pojmy atd., které už byly jednou přeloženy z cizojazyčného originálu.

Je-li v textu použita jedna monografie, ze které jsou však citovány různé kapitoly mající odlišné autory, je v seznamu pramenů a literatury uvedena každá citovaná kapitola samostatně.

¹⁸ Cyrilice - základní tabulka. In: Národní knihovna české republiky. *Národní knihovna české republiky.* [online]. Aktualizováno červenec 2018, [cit. 2021-08-25]. Dostupné z: <https://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/transliterace-nelatinokovych-pisem/cyrilice>

Svabach. In: Národní knihovna české republiky. *Národní knihovna české republiky* [online]. [cit. 2021-08-25]. Dostupné z: <https://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/transliterace-nelatinokovych-pisem/svabach>

Kritický rozbor pramenů a literatury

První kapitola

První kapitola, jež se věnuje německo-ruským vztahům za posledních 300 letech s důrazem na 20. století, se opírá o řadu českých i zahraničních monografií a také o několik článků v odborných periodících. Jako základní dílo sem bezpochyby patří „Dějiny Německa“ od Helmuta Müllera a kolektivu.¹⁹ Ačkoliv bylo citováno vydání z roku 1995, jedná se doposud o nadčasovou monografii, která přehledově v rámci číslovaných podkapitol zachycuje vývoj německých dějin. Pro potřeby této práce bylo čerpáno z dobře zachycené historie 19. a 20. století, které je věnována více než polovina obsahu. Struktura knihy umožňuje čtenáři se poměrně rychle zorientovat v časové posloupnosti a logice jednotlivých událostí, aby následně mohl přejít k dalším, úzce specializovaným pramenům a literatuře. Mezi takové patří v první řadě renomovaný německý historik Edgar Wolfrum a jeho monografie „Zdařilá demokracie“²⁰ Za největší přednost tohoto díla lze považovat skutečnost, že podrobně zachycuje dějiny SRN od poválečného období až do konce 90. let, což je časový úsek, kterému je věnována téměř polovina první kapitoly. Dalším příkladem z německého prostředí je historik Karl Schlögel zaměřující se na východní Evropu. Společně s kolektivem autorů připravil knihu „Russian-German Special Relations in the Twentieth Century“²¹, která průřezově zkoumá různá témata spojená s historií obou zemí, mj. například východiska obchodních vztahů počátkem 20. století.

¹⁹ MÜLLER, Helmut et al. *DĚJINY NĚMECKA*. Druhé doplněné vydání. Praha: NLN, 1999. ISBN 80-7106-188-3.

²⁰ WOLFRUM, Edgar. *Zdařilá demokracie*. Dějiny Spolkové republiky Německo od jejich počátku až po dnešek. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-87029-43-5.

²¹ SCHLÖGEL, Karl et al. *Russian-German Special Relations in the Twentieth Century: A Closed Chapter?* Oxford: BERG, 2006. ISBN-13 978-1-84520-177-7.

Neméně zajímavý je i Andrej Zubov – významný ruský historik, který se svém obsáhlém díle „Dějiny Ruska 20. století“²² přibližuje ruské dějiny nejenom pohledem politiky, hospodářství a kultury, ale i skrze významné mezníky vztahů s Německem. Jedním z takových momentů je například kritický rok 1917. Ačkoliv je v této monografii patrný někdy až přehnaný důraz na náboženské otázky, jedná o velmi cennou monografii, která je nesmírně komplexní a zároveň čtivá.

Pozornosti by neměli uniknout ani britští historici. Zářným příkladem je Ian Kershaw specializující se na dějiny Německa 20. století, a především pak na osobu Adolfa Hitlera a období nacismu. Jeho kniha „Hitler: II. díl“²³ patří mezi jednu z nejlépe zpracovaných autobiografií na toto téma vůbec. Vyniká především autorova snaha neomezovat se pouze na život samotného Hitlera, ale naopak ukázat i širší souvislosti ve vztahu k lidem v jeho okolí a událostem, které jej ovlivňovaly. Velmi dobře je tu zachycen i obrat ve válce roku 1943. Tento výklad vhodně rozšiřuje autorovo další dílo pod názvem „Do pekel a zpět“ (2017)²⁴, které se zaměřuje více na evropský kontext dějin 20. století. Značnou výhodou knihy je, že čtenáři jednoduše vysvětluje některé jinak složité procesy první poloviny 20. století. Typicky jde o velmocenské vztahy před i během první světové války nebo vývoj německo-ruských vztahů do druhé světové války s ohledem na další evropské mocnosti. Z britského prostředí dobře posloužil i článek „Twenty Years of Russo-German Relations: 1919-1939“²⁵ historika Johna Wheelera-Bennetta, který přehledně zpracoval toto krátké, avšak hutné období vzájemných vztahů obou zemí. Mezi hlavní přednosti článku patří značný přesah v rámci témat a schopnost nacházet mezi nimi souvislosti. Text je navíc napsán nadmíru srozumitelně.

²² ZUBOV, Andrej. *DĚJINY RUSKA 20. STOLETÍ – díl I*. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-0921-4.

²³ KERSHAW, Ian. *HITLER: II. DÍL 1936-1945: NEMESIS*. Praha, Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1522-2.

²⁴ KERSHAW, Ian. *Do pekel a zpět: Evropa 1914-1949*. Praha, Argo, 2017. ISBN 978-80-257-2301-2.

²⁵ WHEELER-BENNETT, John W. TWENTY YEARS OF RUSSO-GERMAN RELATIONS 1919-1939. *Foreign Affairs*. [online]. Council on Foreign Relations, 1946, 25(1), [cit. 2021-08-23]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20030017>

V první kapitole byli citováni i další autoři specializujících se na to či ono téma německých vztahů s Ruskem a jejich výčet by mohl pokračovat. Na okraj je možné zmínit ještě českého historika Jaroslava Kučeru jehož kniha „Mírové uspořádání s Německem“²⁶ představuje v českém prostředí nové dílo pracující s poměrně ožehavým tématem vyrovnání se s německou minulostí. Pro potřeby této práce bylo užitečné zejména období 60. a 70. let, kdy SRN řešila odškodnění zemí východní Evropy. Stejně tak část knihy věnující se událostem, které předcházely sjednocení obou německých států.

K dalšímu stěžejnímu dílu se řadí „Diplomacy“²⁷ Henryho Kissingera, která představuje absolutní klasiku na poli mezinárodních vztahů. Ačkoliv se větší částí monografie táhne nit americké zahraniční politiky, za zmínku stojí i první kapitoly, věnované 19. a počátku 20. století. Ty jsou totiž pojaty průřezově a opírají se o široké souvislosti, avšak zároveň podávají složitý vývoje vztahů v Evropě přístupnou formou. K vývoji evropských dějin 19. století přispívá svým pohledem i Eva Demmerle a její „Habsburkové: dějiny jedné dynastie“.²⁸ V tomto případě se jedná se o monografii na pomezí encyklopedie a odborného výkladu. Ačkoliv to na první pohled nemusí být patrné, kniha se ukázala jako relevantní i pro tento výzkum. Konkrétně šlo o část věnující se období kolem Vídeňského kongresu.

Širší kontext dějin Evropy lze získat také díky Václavu Veberovi a jeho monumentální (více než 800stránkové) knize „Dějiny sjednocené Evropy“²⁹, která v českém prostředí představuje jedno z nejucelenějších a současně oblíbených shrnutí na toto téma. Ve srovnání např. s Kissingerem není text zaměřen na jednu konkrétní oblast, ale ze široka analyzuje jak politické, tak i hospodářské souvislosti napříč Evropou (včetně Německa).

²⁶ KUČERA, Jaroslav. *Mírové uspořádání s Německem: OD PROTIHITLEROVSKÉ KOALICE K ČESKO-NĚMECKÉ DEKLARACI*. Praha: Dokofán, 2018. ISBN 978-80-7363-912-9.

²⁷ KISSINGER, Henry. *Diplomacy*. New York: SIMON & SCHUSTER PAPERBACKS, 1994. ISBN 978-0-671-51099-2.

²⁸ DEMMERLE, Eva. *HABSBURKOVÉ: DĚJINY JEDNÉ DYNASTIE*. Praha: Slovart, 2012. ISBN 978-80-7391-666-4.

²⁹ VEBER, Václav. *DĚJINY SJEDNOCENÉ EVROPY: OD ANTICKÝCH ČASŮ DO SOUČASNOSTI*. Praha: NLN, 2012. ISBN 978-80-7422-183-5.

Při psaní první kapitoly bylo doplňkově citováno z i digitální knihovny Jstor, webových stránek OBSE, encyklopedie Britannica, Spolkového ústředí pro politické vzdělávání a podobně.

Druhá kapitola

Druhá kapitola seznamuje čtenáře s teoretickou debatou ohledně analytických konceptů zahraniční politiky a jejich následnou aplikací na případ německé zahraniční politiky vůči Rusku. Vychází především z řady odborných článků, dále několika monografií a doplňkově i ze statistických dat a různých koncepčních materiálů. Všechny analytické koncepty použité v této práci, které zkoumají německou zahraniční politiku, jsou inspirovány Holstiho „teorií rolí“ a „konceptci národní role“. Jejich vývojem se zabývá například Vít Beneš ve svém článku „Teorie rolí: Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky“.³⁰ Mezi klíčové autory samotných teoretických přístupů se jednoznačně řadí americký politolog a odborník na mezinárodní vztahy Joseph Nye. V jeho člancích³¹ a monografii „The future of power“³² je možné vidět postupný vývoj definice „měkké síly“. Celkovou debatu zajímavý způsobem rozšiřuje i Ying Fan.³³

V rámci zahraničních autorů přispívajících do této diskuze nelze opomenout dvě konkrétní jména. Prvním z nich je britský germanista a analytik Hans Kundnani a druhým Stephen F. Szabo – prominentní americký vědecký pracovník zabývající se vztahy USA a SRN. Co se týče Kundnaniho, jeho dva vybrané články³⁴ a monografie pod

³⁰ BENEŠ, Vít. Teorie rolí: Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy*. [online]. 2010, 45(4), [cit. 2020-04-26]. ISSN 2570-9429. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/388>

³¹ NYE, Joseph S. The Changing Nature of World Power. *Political Science Quarterly*. [online]. The Academy of Political Science, 1990, 105(2), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2151022>

NYE, Joseph S. Get Smart: Combining Hard and Soft Power. *Foreign Affairs*. [online]. Council on Foreign Relations, July/August 2009, 88(4), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20699631>

³² NYE, Joseph S. *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011, 1. Power (Social sciences) I. Title. ISBN 978-1-58648-891-8.

³³ FAN, Ying. Soft power: the power of attraction or confusion? *Place Branding and Public Diplomacy*. [online]. Palgrave Macmillan, 2008, 4(2), [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5185400/Soft_power_the_power_of_attraction_or_confusion

³⁴ KUNDNANI, Hans. Germany as a Geo-economic Power. *The Washington Quarterly*. [online]. 21 Jun 2011, 34(3), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/0163660X.2011.587950>

KUNDNANI, Hans. Die Ostpolitik-Illusion. *Internationale Politik*. [online]. Januar/Februar 2014, [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: https://internationalepolitik.de/system/files/article_pdfs/ip_01_2014_kundnani.pdf

názvem „The Paradox of German power“³⁵ skvěle posloužily jako odrazový můstek pro představení konceptu „geo-ekonomická mocnost“ v kontextu SRN. Na ně potom přímo navazuje Szabova monografie „Germany, Russia, and the Rise of Geoeconomics“.³⁶ Oba autoři zároveň podrobují kritice i další analytický koncept, kterým je „civilní mocnost“. Příkladem může být Szabovo dílo „Parting Ways: The crisis in german-american relations“.³⁷ Tento poněkud jednostranný pohled na „civilní mocnost“ dobře vyvažuje německý profesor Hanns W. Maull specializující se na EU a euroatlantickou bezpečnost. Jeho známý a dodnes nadčasový článek „Germany and Japan: The New Civilian Powers“³⁸ položil základy pro úspěšný rozvoj analytického konceptu „civilní mocnost“, a to i ve vztahu k Německu. Od té doby některé své myšlenky dále rozšiřoval a zpřesňoval. Značnou pozornost věnoval také obhajobě „civilní mocnosti“ v kontextu SRN.³⁹

Ačkoliv jsou výše uvedení autoři renomovanými odborníky, určitou nevýhodou je jejich jednostrannost, kdy se kloní buď k jedné, či k druhé koncepci německé zahraniční politiky. Je proto třeba věnovat pozornost i některým českým autorům, kteří debatu o analytických konceptech posouvají jiným směrem. Jakub Eberle, ředitel výzkumu Ústavu mezinárodních vztahů a odborník na teorii mezinárodních vztahů a SRN je jedním z nich. Ve svém příspěvku nejdříve vychází z Mauillovy definice civilní

³⁵ KUNDNANI, Hans. *The Paradox of German Power*. London: C. Hurst, 2014. ISBN 987-1-84904-415-8.

³⁶ SZABO, S. F. *Germany, Russia, and the Rise of Geoeconomics*. London (UK): Bloomsbury, 2015. ISBN: 978-1-4725-9635-1.

³⁷ SZABO, S.F. *Parting Ways: The crisis in german-american relations*. Washington D.C.: The Brookings Institution Press, 2004. ISBN 0-8157-8244-6.

³⁸ MAULL, Hanns. W. Germany and Japan: The New Civilian Powers. *Foreign Affairs*. [online]. Council on Foreign Relations, 1990, 69(5), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/20044603>

³⁹ KNUT, Kirste a Hanns W. MAULL. Zivilmacht und Rollentheorie. *Zeitschrift für Internationale Beziehungen*. [online]. Nomos Verlagsgesellschaft, Dezember 1996, 3(2), [cit. 2021-08-27]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40844107>

MAULL, Hanns W. Deutsche Außenpolitik: Orientierungslos. *ZPol Zeitschrift für Politikwissenschaft*. [online]. Nomos, 2011, 21(1), [cit. 2021-08-27]. ISSN 1430-6387. Dostupné z: <https://doi.org/10.5771/1430-6387-2011-1-95>

MAULL, Hanns W. Reflective, Hegemonic, Geo-economic, Civilian ... ? The Puzzle of German Power. *German politics* [online]. 17 May 2018, 27(4), [cit. 2021-08-27]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09644008.2018.1446520>

mocnosti⁴⁰, aby následně přišel s vlastním konceptem. Jeho úvahy jsou rozvedeny jak v samostatném článku⁴¹, tak i ve vlastní kapitole monografie „Rozpolcená mocnost: Krize a rozpory německé zahraniční politiky“.⁴²

Co se týče části druhé kapitoly věnující se aplikaci teorie na politickou a společenskou, hospodářskou a bezpečnostní dimenzi německé zahraniční politiky, je vhodné zmínit Vladimíra Handla. Jde o předního českého odborníka na zahraniční politiku SRN. Ve svém článku „Entfremdung und Kooperation: Paradigmenwechsel in der deutschen Russlandpolitik?“⁴³ přehledně analyzuje vývoj německo-ruských vztahů počínaje snahou o vzájemné porozumění až k úplnému názorovému rozchodu a odcizení se v posledních letech.

Ze zahraničních autorů byla využita monografie „Gesinnung oder Verantwortung in der Russlandpolitik?“⁴⁴ ruského historika Ilji Kalinina. Ten v ní podrobně popisuje ruskou politickou kulturu a zahraniční politiku v letech 2000 až 2013 ve vztahu k Německu. Ačkoliv si Kalininovo vnímání role SRN v mezinárodním prostředí místy protirečí, jde o celkově vyváženou a odbornou publikaci.

⁴⁰ EBERLE, Jakub. Zahraničněpolitická kultura jako normativní a ideový základ zahraniční politiky Spolkové republiky Německo. In: HANDL, Vladimír. *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011, [cit. 2020-05-03]. ISBN 978-80-87558-03-4. Dostupné z: https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/Handl_Nemecko_vcele_Evropy.pdf

⁴¹ EBERLE, Jakub. *Germany as a Dividual Actor: Competing Social Logics and their Political Articulations*. [online]. 21.5.2019, [cit. 2022-02-06]. DOI 10.1080/09644008.2019.1620210. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09644008.2019.1620210>

⁴² EBERLE, Jakub. Rozpolcená mocnost: Úvod a teoretický rámec. In: EBERLE, Jakub a Vladimír HANDL. *Rozpolcená mocnost: Krize a rozpory německé zahraniční politiky*. Praha: Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4568-1.

⁴³ HANDL, Vladimír. Entfremdung und Kooperation: Paradigmenwechsel in der deutschen Russlandpolitik? *Osteuropa*. [online]. 2019, 69(1-2), [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://www.zeitschrift-osteuropa.de/hefte/2019/1-2/entfremdung-und-kooperation/>

⁴⁴ KALININ, Ilja. *Gesinnung oder Verantwortung in der Russlandpolitik? Deutsche Außenpolitik angesichts der politischen Kultur Russlands*. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 2016. ISBN 978-3-658-11267-7.

Třetí kapitola

Třetí kapitola analyzuje dimenzi vědy a kultury německé zahraniční politiky a opírá se o množství pramenů a doplňkově o vybranou literaturu. Pokud jde o všeobecnou definici „zahraničně-kulturní politiky“, byl využit článek „K teorii kulturní politiky: Tři dimenze kulturně-politické akce“⁴⁵ od Felixe Heidernacha a vybraný příspěvek ve sborníku od Pavliny Richterové.⁴⁶ Určitý problém nastává, je-li tato politika aplikována na případ SRN vůči Rusku. Zde existuje pouze omezený okruh autorů, a proto je vcelku obtížné dostat se k relevantní primární literatuře.

Obecněji pojatý historický přehled německé „zahraničně-kulturní politiky“ ve 20. století nabízejí monografie od Wolfruma, Müllera nebo například Zubova⁴⁷, které byly použity už v první kapitole. Toto období (včetně vývoje terminologie) analyzuje také již zmíněná Pavlína Richterová⁴⁸, nebo její kolegyně z FSV UK – Zuzana Lizcová, která se ve své disertační práci zabývá obecnou proměnou v 60. letech 20. století.⁴⁹ Vhodně ji doplňuje i práce Petry Baštové pod názvem „Třetí pilíř zahraniční politiky? Západoněmecká zahraniční kulturní politika v 60. a 70. letech 20. století“.⁵⁰

⁴⁵ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Zur Theorie der Kulturpolitik: Drei Dimensionen kulturpolitischen Handelns“.

Zdroj: HEIDENREICH, Felix. Zur Theorie der Kulturpolitik: Drei Dimensionen kulturpolitischen Handelns. *Zeitschrift für Politik*. [online]. Nomos, Dezember 2015, 62(4), [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43775895>

⁴⁶ RICHTEROVÁ, Pavlína. Der lange Weg zum Dialog. Ein Jahrhundert deutsche Auswärtige Kulturpolitik (1912–2001). In: RICHTEROVÁ, Pavlína et al. *Studia Territoria VI – 2004*. Sborník prací katedry německých a rakouských studií IMS FSV UK. Praha: nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0990-8.

⁴⁷ WOLFRUM, Edgar, ref. 20

MÜLLER, Helmut et al., ref. 19

ZUBOV, Andrej, ref. 22

⁴⁸ RICHTEROVÁ, Pavlína, ref. 46

⁴⁹ LIZCOVÁ, Zuzana. *Kulturní vztahy mezi ČSSR a SRN v 60. letech 20. století*. [online]. Praha, 2011, [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/47316>. Dizertační práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí dizertační práce Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.

⁵⁰ BAŠTOVÁ, Petra. *Třetí pilíř zahraniční politiky? Západoněmecká zahraniční kulturní politika v 60. a 70. letech 20. století*. [online]. Praha, 2016, [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/77954>. Disertační práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí dizertační práce Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.

Za skutečně primární literaturu vztahující se ke kontextu Ruska lze považovat kvalitní a obsáhlou monografii „Zahraniční kulturní politika v kontextu Ostpolitik: jednání s Moskvou 1969-1990“.⁵¹ Autorkou je Barbara Lippert – vedoucí výzkumu v německé SWP. Její analýza vztahů SRN a Sovětského svazu je cenná zejména proto, že na ni bylo možné navázat rozbohem současného vývoje.

Analýza let 2013 až 2017 se opírá především o primární prameny. První skupinu představují oficiální vládní dokumenty, tzv. „Zprávy spolkové vlády k zahraničně-kulturní a vzdělávací politice“.⁵² Tyto dokumenty jsou vydávány každoročně a představují koncepční jádro zkoumané politiky, které upozornilo na klíčové projekty a programy ve zkoumaném období. Kromě toho byly v těchto pramenech naznačeny i obecné cíle a tematické okruhy analyzované politiky. V rámci koncepčních dokumentů se vycházelo také například z materiálů OSN nebo Ministerstva zahraničí SRN (AA)⁵³, které dále zpřesnily zkoumanou politiku.

Další stěžejních část výzkumu představovala statistická data z respektovaných zdrojů. V prvé řadě šlo o oficiálních data Spolkového statistického úřadu⁵⁴, pomocí nichž byl

⁵¹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Auswärtige Kulturpolitik im Zeichen der Ostpolitik: Verhandlungen mit Moskau 1969–1990“.

Zdroj: LIPPERT, Barbara. *Auswärtige Kulturpolitik im Zeichen der Ostpolitik: Verhandlungen mit Moskau 1969–1990*. Bonn: LIT, 1996, s. 92–95. ISBN 3-8258-3148-5.

⁵² Vlastní překlad autora z německého originálu: „Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik“. Nejvíce bylo využito 18., 19., 20. a 21. vydání.

Zdroje: 18. *Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014*, ref. 10

19. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik*, ref. 10

20. *Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik*, ref. 10

21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017*, ref. 10

⁵³ *Resolution 1453 (2002)*. [online]. 24 December 2002, [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: [https://undocs.org/S/RES/1453\(2002\)](https://undocs.org/S/RES/1453(2002))

TRANSFORMING OUR WORLD: THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. A/RES/70/1. [online]. [cit. 2021-04-24]. Dostupné z: <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik: Basis für starke internationale Beziehungen. Auswärtiges Amt. In: Auswärtiges Amt. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, © 1995–2022, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/themen/kulturdialog/akbp/212802>

⁵⁴ Jednalo se o výroční zprávy v oblasti kultury a vzdělání se zaměřením na studenty vysokých škol.

Deutsche Studierende im Ausland: Statistischer Überblick 2004 – 2014. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 26. Januar 2017, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z:

(kromě jiného) stanoven počet studentů v SRN a v Rusku v různých časových obdobích. Využita byla i statistická data Spolkového ministerstva pro vědu a vzdělávání (BMBF)⁵⁵. Autor také pracoval s oporami již zmíněného AA⁵⁶, které stanovily rozpočet na AKBP a také na země Východního partnerství a Ruska. Současně byly užity

https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00042478/5217101167004.pdf. Artikelnummer: 5217101167004

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2012/2013. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 26. September 2013, [cit. 2022-03-03]. Fachserie 11 Reihe 4.1. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00012162/2110410137004.pdf.

Artikelnummer: 2110410137004

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2013/2014. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 3. September 2014, [cit. 2022-03-03]. Fachserie 11 Reihe 4.1. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00013713/2110410147004.pdf.

Artikelnummer: 2110410147004

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2014/2015. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 4. September 2015, [cit. 2022-03-03]. Fachserie 11 Reihe 4.1. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00016700/2110410157004.pdf. Artikelnummer: 2110410157004

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2015/2016. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 2. September 2016, [cit. 2022-03-03]. Fachserie 11 Reihe 4.1. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00027054/2110410167004.pdf. Artikelnummer: 2110410167004

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2016/2017. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 24.10.2017, [cit. 2022-03-03]. Fachserie 11 Reihe 4.1. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00033166/2110410177004.pdf. Artikelnummer: 2110410177004

⁵⁵ Tabelle 2.5.33 - Ausländische Studierende in Deutschland nach Hochschularten und Herkunftsstaaten. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*. [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.datenportal.bmbf.de/portal/de/K254.html>

Tabelle 2.5.37 - Deutsche Studierende im Ausland nach Studienland. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*. [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.datenportal.bmbf.de/portal/de/K254.html>

⁵⁶ V tomto případě šlo o oficiální rozpočet SRN pro oblast zahraničně-kulturní a vzdělávací politiky.

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundshaushaltplan 2014: Einzelplan 05*. [online]. Auswärtiges Amt, 2014, [cit. 2022-03-03].

Dostupné z:

https://www.bundshaushalt.de/fileadmin/de.bundshaushalt/content_de/dokumente/2014/soll/epl05.pdf

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundshaushaltplan 2015: Einzelplan 05*. [online]. Auswärtiges Amt, 2015, [cit. 2022-03-03].

Dostupné z:

https://www.bundshaushalt.de/fileadmin/de.bundshaushalt/content_de/dokumente/2015/soll/epl05.pdf

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundshaushaltplan 2016: Einzelplan 05*. [online]. Auswärtiges Amt, 2016, [cit. 2022-03-03].

Dostupné z:

https://www.bundshaushalt.de/fileadmin/de.bundshaushalt/content_de/dokumente/2016/soll/epl05.pdf

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundshaushaltplan 2017: Einzelplan 05*. [online]. Auswärtiges Amt, 2017, [cit. 2022-03-03].

Dostupné z:

https://www.bundshaushalt.de/fileadmin/de.bundshaushalt/content_de/dokumente/2017/soll/epl05.pdf

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundshaushaltplan 2018: Einzelplan 05*. [online]. Auswärtiges Amt, 2018, [cit. 2022-03-03].

Dostupné z:

https://www.bundshaushalt.de/fileadmin/de.bundshaushalt/content_de/dokumente/2018/soll/epl05.pdf

statistiky Spolkového ministerstva financí (BMF)⁵⁷, které poskytly informace k rozpočtu zkoumané politiky.

Významný zdroj informací představovaly i výroční zprávy Goethe-Institutu a Nadace německo-ruské výměny mládeže (DRJA).⁵⁸ Tyto materiály umožnily stanovit dlouhodobé trendy v rámci programových aktivit zkoumaných institucí a také hlouběji vysvětlily jednotlivé programy, čímž je pomohly zasadit do širšího kontextu. Důležitou oporu poskytl Spolkový věstník zákonů zřizovaný Spolkovým ministerstvem

⁵⁷ *Haushaltsrechnung und Vermögensrechnung des Bundes für das Jahr 2004 (Jahresrechnung 2004)*. [online]. 2004, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finzen/Bundeshaushalt/Haushalts_und_Vermögensrechnungen_des_Bundes/2004-haushaltsrechnung-und-vermogensrechnung.pdf?__blob=publicationFile&v=2

Haushaltsrechnung und Vermögensrechnung des Bundes für das Jahr 2005 (Jahresrechnung 2005). [online]. 2005, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finzen/Bundeshaushalt/Haushalts_und_Vermögensrechnungen_des_Bundes/2005-haushaltsrechnung-und-vermogensrechnung.pdf?__blob=publicationFile&v=2

Haushaltrechnung des Bundes für das Haushaltjahr 2009. [online]. Berlin: 29. Juli 2009, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finzen/Bundeshaushalt/Haushalts_und_Vermögensrechnungen_des_Bundes/haushaltsrechnung-und-vermogensrechnung-des-bundes-Haushaltsrechnung-2009.pdf?__blob=publicationFile&v=3

BUNDESMINISTERIUM DER FINANZEN. *Bundshaushalt 2019*. [online]. Bundesministerium der Finanzen, 2019, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.bundshaushalt.de/fileadmin/de.bundshaushalt/content_de/dokumente/2019/soll/Haushaltsgesetz_2019_Bundshaushaltsplan_Gesamt.pdf

⁵⁸ GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2011/2012*. [online]. München: Goethe-Institut, ©2012, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf19/jahrbuch_2012.pdf

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2012/2013*. [online]. München: Goethe-Institut, ©2013, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf26/Jahrbuch_2012_13neu1_Deckblatt_einzeln.pdf

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015*. [online]. München: Goethe-Institut, 2015, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf87/GI_Jahrbuch-2014-15.pdf

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2015/2016*. [online]. München: Goethe-Institut, ©2016, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf85/Jahrbuch_2015-2016_PW_high1.pdf

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2017/2018: DIGITALISIERUNG: EINE FRAGE DER GLAUBWÜRDIGKEIT*. [online]. München: Goethe-Institut, ©2018, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf180/gi_jahrbuch_17_18_web_doppelseiten1.pdf

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. *JAHRESBERICHT 2015*. [online]. Hamburg: Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch, 2015, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/97dadd2fef8c4d945698a7538b3c9e4bfc24d7ca/2015_Jahresbericht_Final.pdf

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. *2016*. [online]. Hamburg: Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch, 2016, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/eb5367b0a109fef5750218a0aee2140c4e990428/Jahresbericht_2016_pdf.pdf

spravedlnosti (BMJ).⁵⁹ Mimo jiné totiž obsahoval informace o rozpočtu BMBF⁶⁰, jakožto jedné z klíčových institucí AKBP.

Samostatnou skupinu představují oficiální projevy Angely Merkelové⁶¹, Franka-Waltera Steinmeiera⁶² a podobně. Ty pomohly potvrdit některé postoje Německa definované v druhé kapitole. Při analýze zkoumané politiky byla citována i řada smluvních dokumentů.⁶³ Ty poukázaly na kontinuitu vztahů v kulturní rovině mezi Ruskem a

⁵⁹ BUNDESANZEIGER VERLAG. *Bundesanzeiger Verlag: Bundesgesetzblatt*. [online]. Bundesanzeiger Verlag, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.bgbl.de/>

⁶⁰ *Gesetz über die Feststellung eines Dritten Nachtrags zum Bundeshaushaltsplan für das Haushaltsjahr 1990 (Drittes Nachtragshaushaltsgesetz 1990)*. [online]. Bonn: 2. November 1990, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z:

https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBL&start=//%5B@attr_id=%27bgbl190s2402.pdf%27%5D#_bgbl_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl190s2402.pdf%27%5D_1628321553830. Vyšlo v rámci Bundesgesetzblatt, Jahrgang 1990, Teil I, Nr. 60.

Gesetz über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 1994 (Haushaltsgesetz 1994). [online]. Bonn: 20. Dezember 1993, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z:

https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBL&start=//%5B@attr_id=%27bgbl193s2153.pdf%27%5D#_bgbl_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl193s2153.pdf%27%5D_1644675502018. Vyšlo v rámci Bundesgesetzblatt, Jahrgang 1993, Teil I, Nr. 69.

Gesetz über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 1998 (Haushaltsgesetz 1998). [online]. Berlin: 22. Dezember 1997, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z:

https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl197s3256.pdf%27%5D#_bgbl_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl197s3256.pdf%27%5D_1644675677088.

Vyšlo v rámci Bundesgesetzblatt, Jahrgang 1997, Teil I, Nr. 88.

⁶¹ Regierungserklärung zur Ukraine: Appell an die politische Vernunft Russlands. In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. *Die Bundesregierung*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, Donnerstag, 13. März 2014, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/appell-an-die-politische-vernunft-russlands-443046>

Merkel trifft Ministerpräsident Fico: Slowakei will ehrlicher Mittler sein. In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. *Der Bundeskanzler*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, Donnerstag, 16. Juni 2016, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.bundeskanzlerin.de/bkinde/aktuelles/slowakei-will-ehrlicher-mittler-sein-424326>

⁶² 1914 - vom Versagen und vom Nutzen der Diplomatie: Beitrag von Außenminister Frank-Walter Steinmeier zum Gedenken des Ausbruchs des Ersten Weltkriegs vor 100 Jahren. Erschienen in der F.A.Z vom 25.01.2014. In: Auswärtiges Amt. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2022, 27.01.2014, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/140125-bm-faz/259382>

„Auf dem Weg zu einer Außenpolitik der Gesellschaften“ – Strategischer Dialog zwischen Auswärtigem Amt und Stiftungen. Rede von Außenminister Frank-Walter Steinmeier. In: Auswärtiges Amt. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2022, 30.11.2015, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/151130-bm-stiftungskonferenz/276810>

⁶³ Typicky se jednalo o vzájemné smlouvy a prohlášení mezi SRN a Ruskou federací v oblasti kultury, vědy a výzkumu. Důrazem byl také kladen na smlouvy týkající se studentských výměn.

Abkommen zwischen der Regierung der Bundesrepublik Deutschland und der Regierung der Russischer Föderation über jugendpolitische Zusammenarbeit. [online]. Schleswig: 21. Dezember 2004, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z:

[https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/bfa006a984d9f56cbb4a8e35387f2be43cc405f5/Reg.%20Abkommen%2004-deutsch%20\(mit%20unterschriften\).pdf](https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/bfa006a984d9f56cbb4a8e35387f2be43cc405f5/Reg.%20Abkommen%2004-deutsch%20(mit%20unterschriften).pdf)

Bekanntmachung des Bundesministeriums für Bildung und Forschung von Richtlinien zur Förderung von

SRN. Vyjasnily také některé cíle a plány AKBP. Všechna tato zjištění mohla být následně konfrontována s reálnými výsledky jednotlivých projektů a programů.

Důležitou roli při získávání jinak nedostupných dat sehrály i dva rozhovory a jedna e-mailová komunikace s experty na zkoumanou problematiku. První z rozhovorů proběhl s expertem na německou zahraniční politiku a potvrdil některé další poznatky zkoumané v této kapitole. Jednalo se především o negativní vnímání SRN v Rusku. Přínosný byl i

„Innovationsforen“ im Rahmen des "Deutsch-Russischen Jahres der Bildung, Wissenschaft und Innovation 2011/2012" im Rahmen der Strategie der Bundesregierung zur Internationalisierung von Wissenschaft und Forschung. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*. [online]. Bonn: 13. Juli 2011, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.bmbf.de/foerderungen/bekanntmachung-664.html>

Bekanntmachung des deutsch-russischen Abkommens über das Erlernen der deutschen Sprache in der Russischen Föderation und der russischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland. [online]. Berlin: 25. Juli 2007, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=//%5B@attr_id=%27bgbl207s1364.pdf%27%5D#__bgbl_1_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl207s1364.pdf%27%5D__1619988968343. Vyšlo v rámci Bundesgesetzblatt Jahrgang 2007, Teil II, Nr. 26.

Bekanntmachung: Richtlinie zur Förderung von Zuwendungen für die Wissenschaftlich-Technische Zusammenarbeit mit der Russischen Föderation. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*. [online]. Bonn: 12. September 2019, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.bmbf.de/foerderungen/bekanntmachung-2639.html>

Bekanntmachung über das Inkrafttreten des deutsch-russischen Abkommens über das Erlernen der deutschen Sprache in der Russischen Föderation und der russischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland. [online]. Berlin: 19. August 2013, s. 1244, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=//%5B@attr_id=%27bgbl213025.pdf%27%5D#__bgbl_1_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl213025.pdf%27%5D__1619989924118. Vyšlo v rámci Bundesgesetzblatt Jahrgang 2013, Teil II, Nr. 25.

Deutsch-russische Erklärung zum Deutschlandjahr in Russland und Russlandjahr in Deutschland. In: Auswärtiges Amt. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2022, 21.07.2011, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/110721-deutsch-russische-erklaerung/244630>

Gemeinsame Erklärung des Ministers für Auswärtige Angelegenheiten der Russischen Föderation, Sergej. W. Lawrow, und des Bundesministers des Auswärtigen der Bundesrepublik Deutschland, Frank-Walter Steinmeier, über die Durchführung eines deutsch-russischen Jahrs des Jugendaustausches 2016/2017. [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/0d731009f6ec0688e3e63acf59790034b7995174/Gemeinsame_%20Erkl%C3%A4rung_deutsch.pdf

Gemeinsame Erklärung über die Durchführung eines deutsch-russischen Jahrs des Jugendaustausches 2016/2017. In: Auswärtiges Amt. *Deutsche Vertretung in Russland*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2021, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://germania.diplo.de/ru-de/themen/politik/vereinbarung-drjj-2016/1606756>

Gemeinsame Erklärung über die strategische Partnerschaft auf dem Gebiet der Bildung, Forschung und Innovation zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Russischen Föderation. [online]. Hannover: 11. April 2005, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://germania.diplo.de/blob/1249508/eb9b8fd1892bf7fa42f126371d45d927/2009-abkommen-wtz-data.pdf>

Resolution. [online]. Moskau, 07.06.15, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/2f9cfa263cb656364bdabe47d4229f0b2442d640/Resolution_VIS_de.pdf

Rezoluce účastníků konference při příležitosti otevření »Tematických roků „70. výročí konce druhé světové války: mládežnická výměna – porozumění – společná budoucnost«.

druhý rozhovor s expertkou Goethe-Institutu Moskva, který objasnil pozadí vzniku vybraného projektu Goethe-Institutu v Ruské federaci, podrobně popsal vývoj nabízených služeb a potvrdil celkovou úspěšnost. K větší přehlednosti dopomohla i zasláná statistická data v rámci e-mailové komunikace se zmíněnou expertkou.

Typicky se jednalo o články z webových stránek jednotlivých organizací, novinové články vztahující se k významnějším akcím, setkáním a konferencím, ale také například webové stránky vysokých škol.

V neposlední řadě pomohly v rámci výzkumu doplnit chybějící informace i další zdroje. Byly to především různé webové stránky, které se vztahovaly k nadacím a institucím (typicky nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ (EVZ), Nadace Konrada Adenauera (KAS), DRJA, nebo Institut pro zahraniční vztahy (IFA). Dále byly citovány webové stránky kulturních a vzdělávacích organizací – zejména Goethe Institutu, anebo DAAD. Cenný zdroj informací představovaly i oficiální stránky německých a ruských univerzit. Jako například Technické univerzity v Dortmundu nebo Německo-ruského institutu pro inovativní technologie (GRINT).

Čtvrtá kapitola

Poslední kapitola této práce představuje stěžejní část, kde je analyzována organizace DAAD. Využita byla řada různých primárních pramenů. Jako značně přínosné se ukázalo široké spektrum webových stránek německé a ruské DAAD. Podařilo se tak definovat institucionálního zastoupení organizace a shrnout její vybrané aktivity, projekty a programy. Odtud vedla cesta k více specializovaným pramenům. Šlo například o výroční zprávy moskevské pobočky DAAD vztahující se k nabízeným stipendiím.⁶⁴ Poskytnuté informace umožnily zmapovat vývoj rozpočtu organizace, a to i včetně dalších institucí, které se na něm podílely. Kromě toho byla získána data ohledně počtu udělovaných stipendií a k vývoj nabídky letních škol. Jelikož má DAAD velmi propracovanou databázi, mohla být čerpáno např. i ze zprávy k programu „Strategická partnerství a Tematické sítě“⁶⁵, která jej pomohla charakterizovat. Na to navázaly přehledové tabulky z centrály DAAD⁶⁶ mapující rozsah zahraniční spolupráce (včetně Ruské federace). Při rozboru dalšího programu byla velmi užitečná i souhrnná brožura⁶⁷ vydaná centrálou DAAD. Tento dokument podkryl cíle konkrétního

⁶⁴ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Ijul' 2015 g., [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://docplayer.com/46987133-Stipendialnye-programmy-daad-dlya-rossijskoj-federacii.html>

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2016 g., [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://docplayer.com/28297304-Stipendialnye-programmy-daad-dlya-rossijskoj-federacii.html>

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2017 g., [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: http://astgmu.ru/wp-content/uploads/2017/09/DAAD_Broshure_2017.pdf

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.daad.ru/files/2018/08/DAAD_Broshure_2018.pdf

⁶⁵ *Strategische Partnerschaften & Thematische Netzwerke*, ref. 14

⁶⁶ DAAD. *Strategische Partnerschaften und Thematische Netzwerke: Geförderte Projekte 2015-2018*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/bewilligte_projekte_sptn_2_runde_aktualisiert.pdf

DAAD. *Strategische Partnerschaften und Thematische Netzwerke: Geförderte Projekte 2013-2016*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/strategische_partnerschaften_bewilligte_projekte_2013-16.pdf

⁶⁷ DAAD. *20 Jahre Deutschsprachige Studiengänge (DSG) in Südost-, Ostmittel- und Osteuropa, im*

programu a zároveň objasnil i jeho historii – především pak, které univerzity se do něj postupně zapojovaly.

Jelikož jsou jednotlivé programy, projekty a aktivity DAAD často navázány na řadu univerzit, jejich analýza by nebyla možná bez využití dalších webových stránek. V tomto případě se opět jednalo o oficiální weby německých a ruských univerzit. Podobně jako v předchozí kapitole se i zde osvědčily webové stránky různých ministerstev. Bylo to Spolkové ministerstvo pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (BMZ), BMBF a AA). Přístup k těmto pramenům umožnil ověřit některé dílčí cíle a zájmy ministerstev ve vztahu k DAAD.

Výzkum v poslední kapitole pochopitelně vyžadoval získat přístup k i informacím, které jsou z otevřených zdrojů nedostupné. Klíčovou roli při tom sehrály tři rozhovory a e-mailová komunikace s celkem pěti koordinátory, referenty a představiteli vybraných programů, projektů a vzdělávacích institucí.

Na základě e-mailové komunikace s regionální koordinátorkou jednoho z DAAD projektů mezi univerzitami v Hannoveru a Petrohradu byl získán dokument s konkrétními daty o vývoji tohoto projektu. Následoval rozhovor, který získaná data zasadil do širšího kontextu a potvrdil úspěšnost projektu.

Dále proběhla dvakrát e-mailová komunikace s koordinátorkou dílčího projektu DAAD pod záštitou Svobodné univerzity v Berlíně. Zde byly vyjasněny cíle a zapojení partnerské univerzity z Ruské federace. Následný rozhovor potvrdil úspěšnost celého projektu a naplnění jeho cílů.

Byl také uskutečněn rozhovor s ředitelkou GRINT. Díky čemuž se podařilo zmapovat

Südkaucasus und Zentralasien. Bonn: DAAD, Oktober 2013, [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/broschuere_deutschsprachige_studieng%C3%A4nge_dsg_in_osteuropa_und_gus_l%C3%A4ndern_141013a.pdf

organizaci, vznik a rozvoj tohoto institutu (včetně konkrétních čísel) a jeho celkovou úspěšnost.

Značně přínosná byla i e-mailová komunikace s kontaktní osobou DAAD, která zprostředkovala statistická data této organizace. Tím bylo umožněno analyzovat cíle a vývoj tří různých programů se zaměřením na země východní Evropy, včetně Ruské federace.

V neposlední řadě byla nápomocná také e-mailová komunikace s referentkou DAAD ohledně programu „Mezinárodní studijní a vzdělávací partnerství“ (ISAP). Zde byla poukázáno na vývoj spolupráce s jednotlivými univerzitami a potvrdila se i úspěšnost programu.

Na závěr byly využity e-mailové komunikace ještě s jedním koordinátorem DAAD. V tomto případě byl nastíněn vývoj spolupráce mezi vybranou německou a ruskou univerzitou. Přínosný byl zejména popis způsobu zapojení pedagogů a studentů na obou stranách.

1. Německo-ruské vztahy ve 20. století

Německo-ruské vztahy od 18. století až do počátku první světové války

Vzájemné vztahy Německa (resp. Pruska) a Ruska za posledních 300 let charakterizuje značná dynamika. Jednalo se o období, které provázela řada společných momentů. Počátky jednoho z nich lze hledat už v době dvou slezských válek, které zajistily Prusku velmocenský status, který se vyrovnal tehdejšímu Rakousku.⁶⁸ Následovala sedmiletá válka (1756–1763), v níž si Prusko již nepočínalo tak dobře. K protipruské koalici se postupně přidala Francie, Rusko a Švédsko, a i přes dílčí vojenské úspěchy byla pozice Pruska stále horší. V době, kdy Rusko už okupovalo Berlín, přišel nečekaný obrat. Po smrti carevny Alžběty Petrovny se následník trůnu Petr III. rozhodl (jakožto obdivovatel Fridricha Velikého) uzavřít s Pruskem separátní mír.⁶⁹ Tak se stalo, že vzdorovitost se Prusku nakonec vyplatila a vynesla mu postavení velmoci na evropském kontinentě. Druhým důležitým momentem, který utvářel vztahy obou zemí, bylo tzv. „trojí dělení Polska“ (1792-1795). Rusko a Prusko si tehdy na základě vzájemných smluv třikrát přerozdělilo území Polska.⁷⁰

Francouzská revoluce a období napoleonských válek, které vedly ke vzniku společného

⁶⁸ V tzv. „slezských válkách“ využilo Prusko tíživého postavení Marie Terezie na mezinárodním poli a začalo si nárokovat původně rakouské území Slezska. Prusko si počínalo dobře i v pozdější fázi proti Francii a Bavorsku, což dopomohlo tomu, že Anglie s ním následně uzavřela tzv. „Westminsterskou smlouvu“ (1756), která měla obě země chránit proti případnému vpádu Ruska nebo Francie. MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 116–118

⁶⁹ Mírová smlouva byla uzavřena 5.5.1762. a 15.2.1763 byla podepsána ještě prusko-rakouská mírová smlouva. Slezsko definitivně připadlo Prusku výměnou za jeho podporu Josefa II. při volbě císařem. Ibid., s. 119

WHEELER-BENNETT, John W., ref. 25, s. 2 (článek je číslován až od strany 24, jsou uvedena odpovídající čísla stránek v PDF prohlížeči)

⁷⁰ Na prvním a třetím dělení se podílelo i Rakousko.

MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 123–124.

nepřítele, neumožnily vytvoření zásadního konfliktního potenciálu mezi Pruskem a Ruskem. Zároveň je ale třeba upozornit na skutečnost, že Napoleonově tažení do Moskvy pomohl i pruský kontingent. Stejně tak při následném ruském postupu na Paříž prošla ruská vojska přes území Pruska.⁷¹ Po Vídeňském kongresu se situace v Evropě na dlouhou dobu stabilizovala⁷² a kromě Krymské války (1854) se evropské mocnosti zásadním střetům úspěšně vyhnuly až do roku 1914.⁷³ V tomto ohledu byla nejenom pro prusko-ruské vztahy, ale pro zejména pro celou Evropu, klíčová smlouva pod názvem „Svatá aliance“.⁷⁴

Když byla roku 1871 založena Německá říše, vznikl tím ve střední Evropě dosud nejsilnější stát vůbec. Aby toho nebylo málo, jeho síla a vliv rostly s každým dalším rokem, což bylo trnem v oko jak Rusku, tak i Francii a Británii.⁷⁵ Bismarck vždy pevně věřil v sílu a nezávislost Pruska ve vztahu k Rusku⁷⁶, ale současně byl toho názoru, že obě země (jakožto světové mocnosti) by měly spolupracovat. Částečné zhoršení vzájemných vztahů, které probíhalo již od 60. let, obratně vyřešil smlouvou o Černém moři (1871). Tím se vyhnul konfliktu až do svého propuštění⁷⁷ v roce 1890. Stalo se tak na přímé přání nového císaře Viléma II., který usiloval o svou vlastní a nezávislou politiku.⁷⁸ O dobrých vztazích na přelomu 19. a 20 století vypovídá i čilá obchodní výměna, která se odrazila také v tom, že řada významných obchodních rodin a průmyslníků působících v Rusku měla německé kořeny.⁷⁹ Tzv. „vilémovské období“

⁷¹ WHEELER-BENNETT, John W., ref. 25, s. 2–3 (článek je číslován až od strany 24, jsou uvedena odpovídající čísla stránek v PDF prohlížeči)

⁷² DEMMERLE, Eva, ref. 28, s. 183–184

⁷³ KISSINGER, Henry, ref. 27, s. 78–79

⁷⁴ Podepsána byla krátce po skončení Vídeňském kongresu dne 26.9.1815. V roce 1818 k ní byla ještě připojena Francie. Vznikla tzv. „Čtyřaliance“ navíc pod dohledem a s podporou Británie. V této souvislosti se často mluví o tzv. „Koncertu velmocí“.

VEBER, Václav, ref. 29, s. 102–103

⁷⁵ KISSINGER, Henry, ref. 27, s. 137

⁷⁶ Ibid., s. 121

⁷⁷ WHEELER-BENNETT, John W., ref. 25, s. 24

⁷⁸ MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 197

⁷⁹ Mezi ty významné patřili v Moskvě např. taková jména jako: Knoop, Wogau, Zenker, Marc, Bansa, von Einem. V Petrohradě to byli kupříkladu Spies, Stieglitz nebo König a Hammerschmidt. Řada z nich přišla už v polovině 19. století a pobývali i v dalších městech – typicky v Kazani, Saratově, Samaře nebo Oděse.

SCHLÖGEL, Karl et al., ref. 21, s. 11–12

s sebou přineslo zásadní obrat ve vztazích s Ruskem. Vypovězení zajišťovací smlouvy a nedotažená snaha o orientaci na Anglii⁸⁰ vedly k tomu, že zklamané Rusko se nakonec sblížilo s Francií. Německu se tak naskýtal pouze omezený manévrovací prostor. Zůstala mu pouze orientace na Rakousko-Uhersko, což se brzy ukázalo jako osudné. Po atentátu v Sarajevu totiž kvůli tomu Německá říše byla vtažena do světové války.⁸¹

⁸⁰ Ke zhoršení vztahů s Británií, která se vždy vnímala jako námořní velmoc, přispělo i neuvážené budování mořské flotily. To s ní ani nebylo dostatečně konzultováno.

MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 200

⁸¹ Ibid.

Německo-ruské vztahy v letech 1914 až 1918

Německo, které počátkem první světové války⁸² mělo nejsilnější ekonomiku ze všech evropských zemí, nijak neskryvalo své ambice o dosažení velmocenského statusu. Současně se obávalo, že pokud nezasáhne nyní, mohlo by být v budoucnu smeteno Ruskem z jedné strany a Francií z té druhé.⁸³

Ačkoliv bylo již v počátečních měsících na západní frontě jasné, že Německu se nepodaří probít se k Paříži⁸⁴, na východní frontě byla situace o poznání lepší. Nebylo sice dosaženo absolutního vítězství nad carským Ruskem, ale i tak došlo k obsazení rozsáhlých území. Až do říjnové revoluce v roce 1917 se navíc německé armádě podařilo uštvřit ruskému protivníkovi sérii porážek.⁸⁵ Míra ponížení a nepřátelství mezi oběma zeměmi tak dosáhla nového vrcholu.⁸⁶ Německo v listopadu 1918 sice kapitulovalo, avšak ještě v březnu téhož roku stihlo nadiktovat vlastní podmínky tehdy již sovětské vládě.⁸⁷

⁸² V této válce proti sobě stály Centrální mocnosti (Německo, Rakousko-Uhersko, Bulharsko a Osmanská říše) a státy Dohody (z těch hlavních šlo o Francii a Británii na západní frontě a Rusko na východní frontě).

THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Central Powers: European coalition. In: *Britannica*. [online]. [Encyclopædia Britannica, ©2022], [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Central-Powers>

⁸³ KERSHAW, Ian, ref. 24, s. 44

⁸⁴ Tzv. „Schlieffenův plán“ počítal s rychlým přemožením Francie tak, aby německá vojska mohla následně obrátit svou pozornost na Rusko. Už koncem září však na západní frontě vznikla bezvýhodná situace. Po odražení Němců v bitvě u Marny začaly být na obou stranách stavěny zákopy, ve kterých se bojovalo po následující čtyři roky.

Ibid., s. 59

⁸⁵ ZUBOV, Andrej, ref. 22, s. 333–335

⁸⁶ WHEELER-BENNETT, John W., ref. 25, s. 25

⁸⁷ Tzv. „Brestlitevská smlouva“ uzavřená 3.3.1918 byla pro sovětské vedení vskutku dehonestující. Na druhou stranu už v listopadu téhož roku byla anulována. Stalo se tak po podepsání dohody o příměří uzavřené mezi Německem a spojeneckými armádami. Tím byla ukončena první světová válka.

KERSHAW, Ian, ref. 24, s. 70, 72–73, 124

Německo-ruské vztahy v letech 1919 až 1941

Ve srovnání s válečnými roky se od počátku 20. let až do nástupu nacistů k moci (1933) vzájemné vztahy Německa a Ruska vyvíjely dobře. V oblasti vojenské existovala spolupráce mezi armádami obou zemí, která přetrvala až do let 1933/1934.⁸⁸ V tomto období byla též uzavřena řada smluv. Stěžejní byla tzv. „Rapalská smlouva“ (1922), která normalizovala vzájemné vztahy a posílila vojenskou a ekonomickou spolupráci.⁸⁹ O čtyři roky později byla uzavřena „Berlínská smlouva“, která pomohla částečně překonat německou nedůvěru pramenící z dvojakosti ruské politiky.⁹⁰ Když se počátkem roku 1933 dostal Hitler k moci, snažil se až do napadení Ruska o to, aby vzájemné vztahy nebyly poznamenány zásadními přešlapy.⁹¹ I přesto však docházelo k postupnému nahlodávání důvěry.⁹² Z německé strany na tom mělo podíl razantní

⁸⁸ BAHN, Christopher. *Die Zusammenarbeit zwischen der Reichswehr und der Roten Armee: Studienarbeit*. Norderstedt: GRIN, ©2001, s. 2. ISBN 978-3-640-11257-9.

⁸⁹ Klíčovou část představovalo i vzájemné zřeknutí se finančních nároků vůči tomu druhému. THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Treaty of Rapallo: European history. In: *Britannica* [online]. [Encyclopædia Britannica, ©2022], [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Rapallo>

Jedním z důvodů, který motivoval německou stranu uzavřít zmíněnou smlouvu bylo úplné zpřístupnění ruských trhů počátkem roku 1921. Celkově lze říci, že díky této smlouvě došlo v ekonomické oblasti k obnovení vztahů na úroveň před první světovou válkou.

HIMMER, Robert. Rathenau, Russia, and Rapallo. *Central European History*. [online]. Cambridge University Press, 1976, 9(2), s. 146–174, [cit. 2021-08-25]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/pdf/4545767.pdf?refreqid=excelsior%3A412450f5c64d02f971ce257b46d90908>

⁹⁰ Jedním z cílů zahraniční politiky tehdejšího Ruska byla podpora světové komunistické revoluce, která se zaměřovala i na Německo. Když v roce 1923 Francie obsadila německé Porúří, Rusko to ještě více utvrdilo v jeho postoji. Již zmíněná „Berlínská smlouva“ narovnála a posílila vzájemné vztahy v několika oblastech. Bylo potvrzeno, že „Rapalská smlouva“ nadále platí, že obě vlády zůstávají v přátelském vztahu a že pokud na jednu ze zemí zaútočí vnější agresor, zachová druhá strana neutralitu. Současně bylo dohodnuto, že ani jedna ze stran neuzavře spojení nebo jinou ekonomicky orientovanou smlouvu namířenou proti tomu druhému.

BRÄUTIGAM, Otto. DER BERLINER VERTRAG VOM 24. APRIL 1926. *Osteuropa*. [online]. Berliner Wissenschafts-Verlag, MAI/JUNI 1966, 16(5/6), s. 2 (článek je číslován až od strany 342, je uvedeno odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči), [cit. 2021-08-25]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44901655>

Smlouva byla později v roce 1931 obnovena.

KISSINGER, Henry, ref. 27, s. 335

⁹¹ HASLAM, Jonathan. Soviet-German Relations and the Origins of the Second World War: The Jury Is Still Out. *The Journal of Modern History*. [online]. The University of Chicago Press, December 1997, 69(4), s. 792, [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/245594>

⁹² KERSHAW, Ian, ref. 24, s. 303

zbrojení⁹³ a také uzavření spojenecké smlouvy s Itálií (1936)⁹⁴, což se promítlo i do občanské války ve Španělsku (1936-1939). Během ní Německo a Itálie (jakožto noví spojenci) podporovali nacionalisty vedené generálem Frankem, zatímco původní španělská vláda měla podporu SSSR.⁹⁵ Vzájemnému přátelství nepomohla ani krize Československa. Když se v září roku 1938 rozhodovalo o osudu této země, zástupci SSSR nebyli vůbec přizváni k jednání.⁹⁶ Celý svět proto šokovala zdánlivě nelogická dohoda o neútočení z 23. 8. 1939. Ta však ve skutečnosti byla výhodná pro obě strany. Německu zabezpečila východní frontu a Rusku zajistila více času na zbrojení a přípravu na budoucí konflikt.⁹⁷

⁹³ Roku 1936 byl vyhlášen čtyřletý zbrojní plán s cílem plně připravit německou armádu na válku.

MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 283

⁹⁴ Smlouva byla uzavřena 25.10.1936 a Mussolini ji později nazval „Osa Berlín – Řím“.

Ibid., s. 282

⁹⁵ WILLARD, Frank C., Jr. The Spanish Civil War and the Coming of the Second World War. *The International History Review*. [online]. Taylor & Francis, Aug., 1987, 9(3), s. 2 (článek je číslován až od strany 369, je uvedeno odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40105814>

⁹⁶ MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 286–287

Nutno poznamenat, že SSSR tehdy nedůvěřoval nikdo z účastníků konference (tj. Itálie, Německo, Francie a Velká Británie). KERSHAW, Ian, ref. 24, s. 313

⁹⁷ V tajném dodatku byly vyznačeny sféry vlivu pro obě země. SSSR mělo zájem o Besarábii a Německo zase o Litvu. Současně byla dohodnuta demarkační linie v Polsku.

Ibid., s. 324

MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 288–289

Německo-ruské vztahy v letech 1941 až 1945

Přelom nastal 22.6.1941. V ten den Německo napadlo Sovětský svaz.⁹⁸ I přes počáteční úspěchy bylo brzy jasné, že plán na bleskové obsazení Ruska ztroskotal. Už v prosinci 1941 byly německé armády odraženy před Moskvou⁹⁹, ale teprve počátkem února 1943, kdy byla poražena celá německá armáda u Stalingradu¹⁰⁰, bylo jasné, že nastal obrat ve válce. To se ještě více potvrdilo v létě 1943, kdy bylo Německo poraženo v bitvě u Kurska. Od této chvíle německé armády až do konce války pouze ustupovaly.¹⁰¹ Na jaře 1945 byla už porážka zcela nevyhnutelná. Hitler však stále odmítal navázat jednání o míru, ať už se Sovětským svazem, či se západními spojenci.¹⁰² Celá situace nemohla skončit jinak než bezpodmínečnou kapitulací Německa. Došlo k tomu v květnu 1945 před představiteli Velké Británie, Spojených států a Sovětského svazu.¹⁰³

⁹⁸ K útoku došlo ve stejný den, kdy o 129 let dříve napadl Rusko Napoleon.
KERSHAW, Ian, ref. 23, s. 365

⁹⁹ *Ibid.*, s. 385, 406

¹⁰⁰ *Ibid.*, s. 492–498

¹⁰¹ *Ibid.*, s. 522, 532–533

¹⁰² *Ibid.*, s. 688

¹⁰³ KERSHAW, Ian, ref. 24, s. 336

Německo-ruské vztahy po roce 1945

Brzy po válce bylo jasné, že zájmy Západu a Východu se rychle rozcházejí. Německá území okupovaná Američany a Brity se v roce 1947 spojila do tzv. „Bizónie“. Nedlouho poté se připojila i francouzská část. V roce 1949 vznikla samostatná SRN a také Německá demokratická republika (NDR).¹⁰⁴ V březnu 1952 odeslal Stalin západním spojencům nótu, ve které navrhoval sjednocení obou částí Německa, avšak s vynucenou neutralitou a garancí, že nedojde k integraci do žádných vojenských uskupení. Západ tento návrh odmítnul. Nic nevyřešila ani druhá nóta, protože obě strany se nedokázaly dohodnout na způsoby případných nových voleb a určení hranice Odra-Nisa. Sovětské návrhy zavrhl i Adenauer, pro kterého neutralita nepřicházela v úvahu, jelikož usiloval o západní orientaci SRN.¹⁰⁵ K oficiálnímu obnovení vztahů mezi SRN a SSSR došlo až v roce 1955 při návštěvě Adenauera v Moskvě.¹⁰⁶

Až do počátku 70. let bylo prohlubování vzájemných vztahů omezené. Lze to přičítat i tzv. „Hallsteinově doktríně“, která byla odsouhlasena spolkovou vládou už v polovině 50. let. Jednalo se o tehdy stěžejní orientaci zahraniční politiky SRN. Ta vycházela z předpokladu, že západní Německo má právo a nárok reprezentovat celý německý národ, a proto přeruší diplomatické vztahy s každým státem, který uzná NDR.¹⁰⁷ Postupnou změnu v německé politice vůči Východu bylo možné sledovat od té doby, co

¹⁰⁴ WOLFRUM, Edgar, ref. 20, s. 31–34

¹⁰⁵ Ibid., s. 93–95

¹⁰⁶ Je třeba zdůraznit, že do roku 1955 byla diplomacie SRN omezena i tím, že neměla vlastního ministra zahraniční. Do té doby přebíral příslušné funkce spolkový kancléř.

Ibid., s. 43

Výsledkem Adenauerovy návštěvy bylo obnovení diplomatických styků SRN s SSSR. Údajně z důvodu, že se jednalo o jednu z vítězných mocností a také kvůli snaze zajistit propuštění 10.000 válečných zajatců, což se nakonec povedlo. Velká symbolika byla i v tom, že šlo o první samostatné jednání mezi SSSR a SRN od získání její suverenity. Pokud jde o NDR, Sovětský svaz s ní obnovil diplomatické styky už o rok dříve.

MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 346, 364

KUČERA, Jaroslav, ref. 26, s. 197

¹⁰⁷ „Hallsteinova doktrína“ byla vypracována W. Grewem (vedoucí politického oddělení ministerstva zahraniční věci) a W. Hallsteinem, Adenauerovým poradcem.

MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 364–365

došlo ke stavbě Berlínské zdi (1961).¹⁰⁸ Již v roce 1967 byly obnoveny styky s Rumunskem a o dva roky později s Jugoslávií.¹⁰⁹

Když byl W. Brandt zvolen novým spolkovým kancléřem (1969), bylo již zřejmé, že „Hallsteinova doktrína“ ztrácí svůj smysl. Začala být prosazována „východní politika“, která se stavěla přátelsky a otevřeně k SSSR i dalším zemím Varšavské smlouvy.¹¹⁰ Snahy o zlepšení vztahů s východoevropskými státy se v první polovině 60. let ukázaly jako neúspěšné. Bylo totiž jasné, že bez zapojení Moskvy to nepůjde.¹¹¹ V roce 1969 proto začala nová jednání, která následující rok vyústila v podepsání tzv. „Moskevské smlouvy“.¹¹² Její jádro tvořily čtyři články zahrnující normalizaci vztahů mezi všemi státy v Evropě, zákaz použití násilí, nedotknutelnost stávajících hranic všech evropských států (vč. linie Odra-Nisa a hranice mezi SRN a NDR) a potvrzení platnosti dříve uzavřených dvoustranných i vícestranných smluv mezi oběma zeměmi.¹¹³ Následně se SRN dohodla se SSSR, že ratifikace této smlouvy v německém parlamentu je možná pouze, pokud se vyřeší otázka Berlína.¹¹⁴ Toho bylo dosaženo v „Dohodě čtyř mocností“¹¹⁵, která novou politiku Spolkové republiky úspěšně přenesla na

¹⁰⁸ WOLFRUM, Edgar, ref. 20, s. 163–164, 237

Vzájemné vztahy SRN a zemí východní Evropy dlouhodobě zatěžovalo i téma odškodnění obětí nacistického režimu. SRN se proto v roce 1960 rozhodla o odškodnění obětí lékařských pokusů z východní Evropy. Následovalo uzavření globálních smluv s Československem (1969), Maďarskem (1971) a Polskem (1972).

KUČERA, Jaroslav, ref. 26, s. 222

¹⁰⁹ MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 365

¹¹⁰ Ibid., s. 394–398

Tuto novou politiku nelze chápat jako alternativu k tehdejší orientaci SRN na Západ. Právě naopak – šlo o doplněk a rozšíření stávajícího směřování zahraniční politiky, které se diametrálně lišilo od své předválečné podoby. Tehdejší „Rapallská smlouva“ (1922) totiž byla jednoznačně namířena proti západním mocnostem.

WOLFRUM, Edgar, ref. 20, s. 237

¹¹¹ MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 397

¹¹² V rámci smlouvy bylo dohodnuto, že budoucí smlouvy s Československem, NDR a Polskem budou tvořit jeden celek. Svým způsobem tak už zde byl naznačen jejich multilaterální charakter.

KUČERA, Jaroslav, ref. 26, s. 203

¹¹³ MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 399–400

¹¹⁴ WOLFRUM, Edgar, ref. 20, s. 248

Ještě v březnu 1970 – tedy před podpisem smlouvy v Moskvě, řešily čtyři vítězné mocnosti, jak definitivně vyřešit situaci v Berlíně. Ten byl v předchozích letech řadou sporů mezi Východem a Západem.

MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 402

¹¹⁵ Jejím výsledkem bylo potvrzení práva všech tří západních mocností na setrvání v Berlíně a garance, že doprava a pohyb mezi SRN a západním Berlínem přes území NDR bude probíhat zcela bez omezení.

mezinárodní úroveň.¹¹⁶ Především pak tematika lidských práv byla reflektována i na jednáních Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE) v roce 1975.¹¹⁷ Výsledky těchto jednání se odrazily i v hospodářské rovině. Mezi lety 1975 až 1980 rostly kontinuálně hodnoty exportu i dovozu s východními partnery SRN.¹¹⁸

Poslední významný mezník představuje „Smlouva 2+4“, která umožnila sjednocení Německa. Jelikož tomu předcházela nečekaný kolaps komunismu ve východní Evropě, nebylo možné sjednocení SRN a NDR naplánovat s předstihem. V letech 1989 až 1990 proto veškerá jednání mezi čtyřmi poválečnými mocnostmi i oběma německými státy probíhala za pochodu. Jestliže vnitřní dimenzi přeměny Německa mohly SRN a NDR řešit pouze mezi sebou, vnější dimenze byla závislá na rozhodnutí protihitlerovské koalice. Poté co byl odmítnut návrh SSSR, aby jednání probíhala bez účasti Němců, přistoupilo se k vyjednávání konkrétních podmínek. V rámci nich Sovětský svaz ustoupil např. v otázce německého setrvání v NATO.¹¹⁹ Výsledkem bylo podepsání smlouvy 12.9.1990 v Moskvě, ve které se dohodlo následující: hranice států střední Evropy a sjednoceného Německa jsou konečné, Německo nebude vznášet žádné další územní nároky ani vést útočnou válku, jeho armáda bude omezena na 370.000 mužů, nebude vyrábět, skladovat ani používat atomové, biologické ani chemické zbraně a sovětská armáda opustí východní část Německa do roku 1994.¹²⁰

Ibid., s. 401–402

¹¹⁶ WOLFRUM, Edgar, ref. 20, s. 253

¹¹⁷ Ibid., s. 255

Výstupem byl Závěrečný akt KBSE v Evropě, v rámci něhož se 35 států světa (včetně SNR, NDR, SSSR a západních spojenců) dohodlo na udržování bezpečnosti v Evropě, na ekonomické, vědecké a environmentální spolupráci a také na podpoře lidských práv.

CONFERENCE ON SECURITY AND CO-OPERATION IN EUROPE FINAL ACT. [online]. Helsinky: 1st August 1975, s. 2–5, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf>

¹¹⁸ WOLFRUM, Edgar, ref. 20, s. 295–296

¹¹⁹ KUČERA, Jaroslav, ref. 26, s. 230–235

¹²⁰ [BUNDESZENTRALE FÜR POLITISCHE BILDUNG]. Zwei-plus-Vier-Vertrag. *Bundeszentrale für politische Bildung*. [online]. [Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 10.2.2022], [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/nachschlagen/gesetze/zwei-plus-vier-vertrag/>

Ještě 3.10.1990 bylo dohodnuto, že dojde ke zrušení práv čtyř vítězných mocností protihitlerovské koalice. Sjednocené Německo následně získalo plnou suverenitu.

MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 464–465

2. Charakteristika německé zahraniční politiky vůči Ruské federaci na počátku 21. století

Teoretické východisko – „teorie rolí“ a Holstiho „koncepce národní role“

Zde představené analytické koncepty vycházejí z tzv. „teorie rolí“, která původně vzešla z myšlenek psychologického a sociologického prostředí, kde byla role člověka jakožto společenské bytosti přenesena na úroveň států.¹²¹ „Teorie rolí“ zároveň nabízí různé jasně definované koncepty a pojmy. Představuje tak vhodný konceptuální nástroj pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky.¹²²

Z řady autorů se pro potřeby této práce jeví jako nejvhodnější K. J. Holsti. Ten již v 70. letech 20. století definoval tzv. „konceptci národní role“¹²³, která měla sloužit jakožto určitý rámec při rozhodování a chování v mezinárodním prostředí.¹²⁴ Později už definoval 17 konkrétních národních rolí států (opíral se přitom o rozsáhlou pramennou základnu sestávající z 972 zdrojů). Současně vycházel z předpokladu, že tehdejší politici v různých státech světa rozvíjeli a následně zastávali tyto role do takové míry, že je možné definovat konkrétní typologie jednotlivých států. Mezi nejvýznamnější zahrnul například: „roli regionálního vůdce“, „roli regionálního ochránce“,

¹²¹ HUDSON, Valerie. M. Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations. *Foreign Policy Analysis*. [online]. Malden: Blackwell, 2005, s. 12, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/331946/mod_resource/content/1/Hudson-2005-Foreign_Policy_Analysis.pdf

¹²² BENEŠ, Vít, ref. 30, s. 80

¹²³ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „...national role conception...“.

Zdroj: HOLSTI, K. J. National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly*. [online]. Wiley, Sep., 1970, 14(3), s. 246–247, [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3013584>

¹²⁴ Ibid.

„regionálního spolupracovníka“, „zastávce svobody“, nebo „vzor“. ¹²⁵ Z tohoto přehledu je zřejmé, že národní role mohou sloužit nejenom k analýze minulosti, ale i k odhadu budoucího chování států. Holsti tak reagoval na dobové nedostatky výzkumu mezinárodních vztahů a politiky, které pramenily především z reality Studené války. Bipolární rozdělení světa mělo mj. za následek i to, že většina tehdejších analýz států a dalších aktérů se opírala o často zjednodušující pohledy a definice. ¹²⁶

Klíčové pro tento výzkum je, že mnohé z Holstih rolí (vč. těch zde uvedených) do značné míry reflektují zahraniční politiku SRN. Tento přístup je navíc aplikovatelný i na vývoj po roce 1989. Při porovnání Holstihho přístupu s některými analytickými koncepty, které objasňují chování Německa, je možné si všimnout vzájemné podobnosti. Jak je ukázáno v další části, platí to i pro koncepty „měkká síla“, „civilní mocnost“, „geo-ekonomická mocnost“ a „rozpolcený aktér“. Podobný názor zastávají i Handl a Eberle, kteří se domnívají, že některé z Holstih rolí se skutečně (do značné míry) jeví jako relevantní k popisu politiky SRN. ¹²⁷

¹²⁵ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Regional leader“, „Regional protector“, „Regional-subsystem collaborator“, „Liberation supporter“, „Example“.

Zdroj: *Ibid.*, s. 260–268.

¹²⁶ *Ibid.*, s. 234

¹²⁷ HANDL, Vladimír. Rámce zahraniční politiky a rolí sjednoceného Německa. In: HANDL, Vladimír. *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., 2011, s. 18, [cit. 2020-05-01]. ISBN 978-80-87558-03-4. Dostupné z: https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/Handl_Nemecko_vcele_Evropy.pdf

EBERLE, Jakub, ref. 40, s. 87–88

Analytický koncept „měkká síla“

Aby bylo možno analyzovat a lépe porozumět AKBP, je potřeba definovat si koncept „měkká síla“, který je všeobecně využíván při analýze kulturní politiky. Mezi významné odborníky, kteří pracovali s prvky „měkké síly“ již od poloviny 60. let 20. století a jejichž práce následně ovlivnila rozvoj tohoto konceptu do dnešní podoby, lze zařadit taková jména jako Klaus Knorr či Ray Cline.¹²⁸ K dalšímu rozvoji nepochybně přispěl svou prací i významný historik Hans J. Morgenthau¹²⁹ a obdobné motivy v rámci mezinárodních vztahů definuje například také E. H. Carr.¹³⁰ Nicméně finální podobu definice „měkké síly“ poprvé prezentoval až Joseph Nye v 90. letech.¹³¹ Ten následně v roce 2009 uvedl další rozšíření tohoto konceptu¹³² a o několik let později jej zasadil i do širšího rámce knižního vydání.¹³³ S prvenstvím Nye souhlasí i Fan, která zmiňovanou definici rozšířila do takové podoby¹³⁴, která odpovídá potřebám této práce.

Nye zasazuje „měkkou sílu“ (ve smyslu technologie, vzdělání, ekonomického růstu) do kontextu s „tvrdou sílou“ (ve smyslu populace, geografické polohy a nerostných surovin).¹³⁵ Oba pohledy vnímá jako propojené nádoby, které vzájemně kombinují své zdroje, což souhrnně nazývá „chytrá síla“.¹³⁶ Tento pohled ale nebývá vhodným řešením ve všech situacích, a proto je nutno popisované přístupy využívat v politických strategiích takovým způsobem, aby odpovídaly kontextu dané situace, nebo-li

¹²⁸ FAN, Ying, ref. 33, s. 148

¹²⁹ Ibid.

GELLMAN, Peter. Hans J. Morgenthau and the Legacy of Political Realism. *Review of International Studies*. [online]. Cambridge University Press, 1988, 14(4), s. 249, [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20097151>

¹³⁰ FAN, Ying, ref. 33, s. 149

CARR, E. H. *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. Basingstoke: PALGRAVE, 2001, s. 120–134. ISBN 0-333-96377-6.

¹³¹ NYE, Joseph, S. The Changing Nature of World Power., ref. 31, s. 178–183

¹³² NYE, Joseph, S. Get Smart: Combining Hard and Soft Power., ref. 31, s. 160–163

¹³³ NYE, Joseph, S., ref. 32, s. 84–109

¹³⁴ FAN, Ying, ref. 33, s. 148

¹³⁵ NYE, Joseph, S. The Changing Nature of World Power., ref. 31, s. 179

¹³⁶ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Smart power...“.

Zdroj: NYE, Joseph, S. Get Smart: Combining Hard and Soft Power., ref. 31, s. 160

uplatňovat „kontextuální inteligenci“.¹³⁷ V rámci tohoto výzkumu však postačí úzce zaměřená definice, která tvrdí, že: „Soft power je schopnost dosáhnout požadovaných cílů skrze vlastní přitažlivost.“¹³⁸ Mezi všeobecné cíle dle Nye patří:

- „podpora demokratických principů“,
- „ochrana lidských práv“ a
- „rozvoj občanské společnosti“.¹³⁹

Jsou-li tyto cíle porovnány s principy konceptu „civilní mocnosti“, poměrně snadno lze dojít ke zjištění, že mají mnoho společného. Tato zjevná shoda potvrzuje přístup, s jakým pracuje tato rigorózní práce, a tedy, že „měkkou sílu“ je možno vnímat jako podkategorii „civilní mocnosti“.

K prosazení těchto cílů jsou podle Nye potřeba i konkrétní zdroje. Mezi tři klíčové jsou zařazeny:

- „kultura (v případech, kde je atraktivní pro ostatní)“,
- „politické hodnoty (prosazované doma i v zahraničí)“ a
- „zahraniční politika (jenž je ostatními vnímána jako legitimní a s morální autoritou)“.¹⁴⁰

Dále Nye dochází k závěru, že aby stát mohl prosadit své cíle, musí se opřít i o některé oficiální instrumenty, mezi něž patří:

- „veřejná diplomacie“,
- „televizní nebo rozhlasové vysílání“,
- „výměnné programy“,
- „rozvojová pomoc“,

¹³⁷ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „contextual intelligence“.

Zdroj: Ibid., s. 161

¹³⁸ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Soft power is the ability to obtain preferred outcomes through attraction.“

Ibid., s. 160

¹³⁹ Ibid., s. 161

¹⁴⁰ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „... its culture (in places where it is attractive to others), its political values (when it lives up to them at home and abroad), and its foreign policies (when others see them as legitimate and having moral authority).“

Zdroj: NYE, Joseph, S., ref. 32, s. 84

- „podpora v rámci pohrom či neštěstí“ a
- „vzájemné vojenské kontakty“.¹⁴¹

V návaznosti na definované cíle, nástroje a instrumenty autor vymezuje tři způsoby chování v rámci přístupu „měkké síly“. Stát (aktér A) mezinárodních vztahů tak může jednat různým způsobem, aby ovlivnil jiný stát (aktéra B). Možné scénáře jsou následující:

- „A využívá přitažlivosti a přesvědčivosti ke změně existujících preferencí B.“,
- „A využívá přitažlivosti či institucí tak, aby je aktér B začal vnímat jako legitimní.“,
- „A využívá přitažlivosti či institucí (popř. obojí současně), aby utvářel a měnil počáteční preference B.“¹⁴²

Pohled Fan za zmíněný analytické koncept lze shrnout takovým způsobem, že souhlasí s pohledem Nye a současně potvrzuje, že „měkká síla“ je kontextuální záležitostí prosazovanou z větší části nestátními aktéry. Navíc dodává, že její výsledek závisí na vnímání a odpovědi druhé strany. Autorka sice kritizuje nevyjasněné vztahy mezi „měkkou silou“ a „tvrdou silou“¹⁴³, nicméně pro potřeby této práce postačí zaměřit se na její rozšířenou definici „měkké síly“ a seznam proměnných, kterými lze měřit její dopady.

Pro úplnost jsou z definice od Fan selektivně vybrány některé relevantní znaky „měkké síly“. Ta podle autorky:

- zahrnuje „schopnost měnit preference druhých skrze přitažlivost“,
- vyznačuje se silnou kulturou s dosahem, je „kontextuálně založená“,
- je „těžce měřitelná“ a „nepřímá“,
- je také realizována převážně nestátními aktéry a

¹⁴¹ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „...public diplomacy, broadcasting, exchange programs, development assistance, disaster relief, military-to-military contacts...“.

Zdroj: NYE, Joseph, S. Get Smart: Combining Hard and Soft Power., ref. 31, s. 162

¹⁴² Vlastní překlad autora z anglického originálu: „A uses attraction/persuasion to change B’s existing preferences.“, „A uses attraction or institutions so that B sees the agenda as legitimate.“, „A uses attraction and/or institutions to shape B’s initial preferences.“

Zdroj: NYE, Joseph, S., ref. 32, s. 91

¹⁴³ FAN, Ying, ref. 33, s. 156

- má „dlouhodobý, opožděný účinek“.¹⁴⁴

¹⁴⁴ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Ability to shape the preferences of Others by attraction“, „context based“, „hard to measure“, „Indirect“, „long-term, delayed effect“.
Zdroj: Ibid., s. 151

Analytický koncept „civilní mocnost“

„Civilní mocnost“ představuje další ze způsobů, jak nahlížet na současné Německo. Z pohledu studia mezinárodních vztahů lze všeobecně tento pojem vnímat třemi způsoby. Typicky se může jednat buď o specializovanou strategii v zahraniční politice, různé státní aktéry vycházející z tohoto konceptu, nebo roli, kterou určitý stát v mezinárodním prostředí aktivně zastává.¹⁴⁵ Jelikož se široce využitelnému analytickému konceptu „civilní mocnost“ věnuje řada českých¹⁴⁶ a německých autorů¹⁴⁷, je upřednostněn pohled Maulla, který se ve svých pracích zaměřuje na německou zahraniční a bezpečnostní politiku.¹⁴⁸

Maull vidí zrod SRN jakožto „civilní mocnosti“ v poválečném vývoji v Evropě. V kontextu SRN je toho názoru, že silná kontrola a omezení poválečného Německa vedly k výraznému potlačení militarismu, čímž byla jakákoliv vojenská agrese v regionu nadobro znemožněna. Právě tato regionální stabilita následně umožnila Německu soustředit se na rozvoj ekonomiky a vnitřních politických záležitostí, což vedlo k další prosperitě. Spojenectví s USA poté současně snížilo náklady SRN na obranu, poskytlo jí větší mezinárodní prestiž, finanční podporu a usnadnilo

¹⁴⁵ KRŽÍŽ, Zdeněk. Teoretický koncept civilní mocnosti a použití vojenské síly. *Mezinárodní vztahy*. [online]. Ústav mezinárodních vztahů, 2007, 42(2), s. 61, [cit. 2020-05-02]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/259>

¹⁴⁶ Ibid., s. 60–67

KRŽÍŽ, Zdeněk a Jana URBANOVSKÁ. *Deutschlands Außen- und Sicherheitspolitik nach der Vereinigung: Zivilmacht, Handelsstaat oder Mittelmacht?* Brno: Masarykova Univerzita, 2014, s. 15–25. ISBN 978-80-210-7061-5.

HANDL, Vladimír, ref. 127, s. 13–75

¹⁴⁷ MAULL, Hanns. W., ref. 38, s. 92–93

HARNISCH, Sebastian. Change and Continuity in Post-Unification German Foreign Policy. *German Politics*. [online]. Routledge, 04 Jun 2001, 10(1), s. 37, [cit. 2020-08-10]. ISSN 1743-8993. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09644000412331307384>

TEWES, Henning. *Germany, Civilian Power and the New Europe: Enlarging NATO and the European Union*. New York: Palgrave Macmillan UK, 2002, s. 33–50. ISBN 978-0-333-96508-5.

RISSE, Thomas. Deutsche Identität und Außenpolitik. In: SCHMIDT, S., G. HELMANN a R. WOLF. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, s. 39–61. ISBN 978-3-531-13652-6.

SENGHAAS, Dieter. *Wohin driftet die Welt?: Über die Zukunft friedlicher Koexistenz*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1994, s. 17–20. ISBN 978-3518119167.

¹⁴⁸ MAULL, Hanns. W., ref. 38, s. 91–106

ekonomickou a politickou integraci na mezinárodních evropských i světových trzích. Počáteční německá závislost na USA v bezpečnostních otázkách a pozdější integrace do západních struktur navíc podle Maulla vedly k rozvoji kooperace a vyjednávání jakožto nových nástrojů zahraniční politiky SRN.¹⁴⁹

Tento autor také klade silný důraz na ekonomický rozvoj, skrze který si Německo může prosazovat své politické zájmy. S tím souvisí i utváření vlastní německé identity v poválečné době, která upřednostňuje pragmatismus před emocemi a ekonomické zájmy před těmi politickými. Německo také vnímá jako silně provázané a vzájemně závislé na mnohých dalších aktérech v Evropě a USA. Souhrnně lze říci, že Maull specifickou německou identitu vnímá jako více nadnárodní a evropskou. Zároveň tento postupný trend vede i k částečné ztrátě vlastní svrchovanosti.¹⁵⁰ Tyto myšlenky autor výstižně shrnuje v definici předpokladů „civilní mocnosti“. Patří sem:

- „nezbytnost spolupráce s ostatními při snaze o dosažení mezinárodních cílů“,
- „soustředění nevojenských a primárně ekonomických prostředků k zajištění vlastních národních cílů za současného zachování zbytkových vojenských sil sloužících výhradně k ochraně jiných prostředků mezinárodní spolupráce“ a
- „ochota vybudovat nadnárodní struktury k řešení kritických problémů mezinárodní správy“.¹⁵¹

Maullem popisovanou definici „civilní mocnosti“ vhodně doplňuje i Eberle. Ten vidí počátky současné zahraničněpolitické kultury SRN nejenom v popření dřívějších silně expanzivních a nacionalistických snah, ale zejména pak v tzv. „nulté hodině“¹⁵², jakožto přelomovém okamžiku německých dějin spatřem se zhroucením starého řádu a

¹⁴⁹ Ibid., s. 96–97

¹⁵⁰ Ibid., s. 103–105

¹⁵¹ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „the acceptance of the necessity of cooperation with others in the pursuit of international objectives“, „the concentration on non military, primarily economic, means to secure national goals, with military power left as a residual instrument serving essentially to safeguard other means of international interaction“, „a willingness to develop supranational structures to address critical issues of international management“.

Zdroj: Ibid., s. 92–93

¹⁵² EBERLE, Jakub, ref. 40, s. 79

začátkem nového.¹⁵³ Současně vnímá Eberle v zahraniční politice Německa i tři stěžejní vzorce chování, které jdou opět ruku v ruce s Mauillovou definicí „civilní mocnosti“.¹⁵⁴

Konkrétně se jedná o:

- orientaci na Západ, tedy soustředění se na budování vztahů s USA, Francií a v rámci euroatlantických struktur,
- upřednostňování mezinárodní spolupráce projevující se zejm. prosazováním multilateralismu, sdílením své vlastní suverenity a orientací na roli dobrého partnera a
- silné odmítání použití (vojenské) síly v mezinárodním prostředí.¹⁵⁵

Eberleho vnímání zahraniční politiky SRN ve smyslu „civilní mocnosti“ dále velmi vhodně doplňují a shrnují i tři mravní normy dle Maulla, mezi které řadíme:

- „nikdy osamoceni“¹⁵⁶ ve smyslu soustavné orientace na západní struktury a důraz na multilaterální charakter zahraniční politiky,
- „nikdy více“¹⁵⁷ ve smyslu závazku k západním strukturám (především k NATO, USA a Francii) a k hodnotám, které Německo odvrátilo od nedemokratických a militaristických sklonů, což jej zároveň zavazuje k hodnotově orientované zahraniční politice a konečně
- „politika, nikoliv síla“¹⁵⁸ ve smyslu skepse k vojenským prostředkům.¹⁵⁹

Je třeba mít stále na paměti, že analytický koncept „civilní mocnost“ představuje jen jeden z možných pohledů, jak nahlížet na zahraniční politiku SRN, a proto ani zde není možné vyhnout se jeho kritice. Existuje řada momentů, kdy lze vhodnost konceptu lze zpochybnit. Jasně patrné je to v bezpečnostní a ekonomické dimenzi německé zahraniční politiky. V první případě je typickým příkladem válka v Kosovu v roce 1999. V rámci ní nakonec došlo k vojenské podpoře ze strany Německa, které tak dostalo

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ KNUT, Kirste a Hanns W. MAULL, ref. 39, s. 300–303

¹⁵⁵ EBERLE, Jakub, ref. 40, s. 80

¹⁵⁶ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „never alone“.

Zdroj: MAULL, Hanns W. Deutsche Außenpolitik: Orientierungslos., ref. 39, s. 100

¹⁵⁷ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „never again“.

Zdroj: Ibid.

¹⁵⁸ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „politics before force“.

Zdroj: Ibid.

¹⁵⁹ Ibid.

svým spojeneckým závazkům.¹⁶⁰ Za největší úpadek „civilní mocnosti“ je však často považováno období od války v Iráku v roce 2002. Tehdejší Schröderův kabinet odmítl vojensky podpořit ostatní spojence. Sice bylo možno vidět Německo jednající jako „civilní mocnost“ ve smyslu odmítnutí vojenské intervence, avšak současně došlo k prosazení unilateralismu, tedy k zpochybnění jednoho z pilířů tohoto konceptu.¹⁶¹ Důležitost německého postoje k irácké válce dokládá i Hooper, který mluví o změně vztahu SRN k mezinárodním organizacím typu OSN či NATO. Jestliže se tehdy v rámci OSN Německo pouze postavilo proti rezoluci Rady bezpečnosti¹⁶², tak v případě NATO došlo k výraznému omezení závislosti, které bylo vůbec nejnižší od konce studené války. Jako důvod uvádí posílněnou pozici Německa, které se již nemuselo obávat o zajištění své vlastní bezpečnosti. Tento pohled doplňuje Kundnani, když zmiňuje Německo, které zastává selektivní multilateralismus a bilateralismus vůči vybraným zemím. Jak je možné vidět, došlo tedy opět k porušení jednoho ze základních předpokladů „civilní mocnosti“.¹⁶³

Dalším příkladem v rámci bezpečnostní dimenze je přítomnost Bundeswehru v Mali. Ten se mezi lety 2005 až 2012 podílel na výcviku malijské armády proti islamistickým radikálům.¹⁶⁴ Následně od roku 2013 zde byly v rámci mise OSN dlouhodobě dislokovány početnější německé jednotky s horní hranicí 1.100 vojáků.¹⁶⁵ Obdobně lze

¹⁶⁰ HELLMANN, Gunther. Wider die machtpolitische Resozialisierung der deutschen Außenpolitik: Ein Plädoyer für offensiven Idealismus. *WeltTrends*. [online]. 2004, 12(42), s. 82, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: https://www.fb03.uni-frankfurt.de/44941648/Welttrends_2004_www.pdf

KUNDNANI, Hans. Germany as a Geo-economic Power., ref. 34, s. 34

¹⁶¹ KUNDNANI, Hans, ref. 35, s. 86–87

SZABO, S.F., ref. 37, s. 10–19

¹⁶² HOOPER, John. German leader says no to Iraq war. In: Guardian News & Media Limited. *The Guardian*. [online]. Hanover: Guardian News & Media Limited, ©2022, Tue 6 Aug 2002 03.08 BST, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2002/aug/06/iraq.johnhooper>
Resolution 1453 (2002), ref. 53

¹⁶³ KUNDNANI, Hans. Germany as a Geo-economic Power., ref. 34, s. 34–36

¹⁶⁴ DRECHSEL, Alexander. Bundeswehr bereits seit Jahren in Mali. In: Deutsche Welle. *DW Made for minds*. [online]. Deutsche Welle, ©2022, 27. 02. 2013, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://p.dw.com/p/17muq>

¹⁶⁵ *Antrag der Bundesregierung: Fortsetzung der Beteiligung bewaffneter deutscher Streitkräfte an der Multidimensionalen Integrierten Stabilisierungsmission der Vereinten Nationen in Mali (MINUSMA)*. [online]. 21.04.2021, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bundeswehr.de/resource/blob/54222/f31d215954376bf67c803d6c292d359a/antrag-der-bundesregierung-minusma-data.pdf>

zmínit i Afghánistán, kde se Bundeswehr od roku 2015 intenzivně podílel na výcviku, vzdělávání a podpoře místních demokratických sil v rámci mise „Rozhodná podpora“.¹⁶⁶ Celkově SRN v Afghánistánu od roku 2002 nasadila okolo 160.000 vojáků. Nicméně vzhledem k nedávnému geopolitickému vývoji ve světě se SRN připojila k rozhodnutí USA ohledně stažení všech spojeneckých sil ze země k 11. září 2021.¹⁶⁷ Poslední německé jednotky opustily Afghánistán 29. června téhož roku.¹⁶⁸

Druhou oblastí, kde koncept „civilní mocnost“ selhává, je ekonomická dimenze. Skutečnost, že Německo je exportní velmocí, je nepopiratelná. Autoři Kundnani a Szabo zmiňují prospěšnost zejména exportních firem pro německou vládu. Má to být díky zajištění vyšší zaměstnanosti a prokazatelnému podílu na celkovém růstu HDP. V této oblasti dominují čtyři oblasti ekonomiky. Jedná se o odvětví elektroniky, automobilový, strojný a chemický průmysl.¹⁶⁹ Význam těchto odvětví podtrhují konkrétní čísla z období třetí a začátku čtvrté vlády Merkelové. Mezi lety 2013 až 2018 je možné pozorovat, že německý export se na celkovém HDP podílel v rozmezí 38 až 39 %¹⁷⁰, což potvrzuje důležitost a nezastupitelnost exportu pro německou ekonomiku. Na tomto místě se však Szabo domnívá, že získání politických bodů v podobě

K únoru 2022 se v Mali nacházelo něco přes 1.300 vojáků. Současný mandát má vypršet v květnu 2022. Debatte um Bundeswehr-Einsatz in Mali köchelt unvermindert weiter. In: Deutsche Welle. *DW Made for minds*. [online]. Deutsche Welle, ©2022, 15.02.2022, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/debatte-um-bundeswehr-einsatz-in-mali-k%C3%B6chelt-unvermindert-weiter/a-60778845>

¹⁶⁶ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Resolute Support“.

Zdroj: *DER EINSATZ IN AFGHANISTAN*. [online]. Schwielowsee OT Geltow: Einsatzführungskommando der Bundeswehr, September 2020, s. 2 (dokument není číslován, je uvedeno odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči), [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bundeswehr.de/resource/blob/33082/d91d44784ea0685c87aa4c357a76601d/download-broschuere-afghanistan-data.pdf>

¹⁶⁷ KATHER, Timo. NATO-Einsatz endet im September. In: Bundesministerium der Verteidigung. *Bundesministerium der Verteidigung*. [online]. Bundesministerium der Verteidigung, ©2022, 15.04.2021, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/afghanistan-einsatz-endet-september-5054934>

¹⁶⁸ BUNDESWEHR. Afghanistan – Resolute Support. *BUNDESWEHR*. [online]. Bundeswehr, ©2019, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bundeswehr.de/de/einsaetze-bundeswehr/abgeschlossene-einsaetze-der-bundeswehr/afghanistan-resolute-support>

¹⁶⁹ SZABO, S. F., ref. 36, s. 4–5

KUNDNANI, Hans. Germany as a Geo-economic Power., ref. 34, s. 41

¹⁷⁰ STATISTISCHES BUNDESAMT (DESTATIS). Außenwirtschaft – Globalisierungsindikatoren (Exportquote). *Destatis: Statistisches Bundesamt*. [online]. Statistisches Bundesamt (Destatis), ©2022, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Wirtschaft/Globalisierungsindikatoren/aussenwirtschaft.html>

ekonomického růstu nebývá zadarmo a zpravidla mu předchází tlak soukromého sektoru, který jak známo, hájí své zájmy. Jeho sílu demonstruje na německém exportu, který je třetím největším na světě a představuje významný faktor na trzích EU. S rozmachem globalizace a unifikace se Německo navíc stalo klíčovým hráčem i na mimoevropských trzích Ruska, Číny a zemí Blízkého východu.¹⁷¹ A jelikož se jedná o významná odbytiště zboží, je na nich také do značné míry závislé.¹⁷² Z toho lze vyvodit logický důsledek, že spolupráce s těmito zeměmi na ekonomické bázi se nadále zvyšuje.

V souvislosti s mimoevropskými trhy Szabo i Kundnani shodně poukazují na sebestředné prosazování německých obchodních zájmů¹⁷³, které jsou prosazovány na úkor lidských práv, práv odborů a principů demokratického vládnutí. Tento egoismus je vnímán jako jedna z překážek německého paradigmatu „civilní mocnosti“¹⁷⁴, neboť dochází k posilování protichůdných tendencí multilateralismu.¹⁷⁵ V rámci kritiky tohoto konceptu zaznívá i kontext EU. Zde Kundnani zmiňuje například selektivní výběr některých partnerů (zejména v obchodní politice), nebo dokonce přímé stavění se do opozice (v rámci vojenských intervencí). Popisuje tedy Německo, které se nezdráhá uplatňovat princip hry s nenulovým součtem.¹⁷⁶

Pro úplnost je třeba dodat, že i přesto, že je ve světle výše popsanych událostí koncept do značné míry nabouráván, stále existují autoři, kteří sice připouštějí určitý odklon, avšak základní tezi o SRN jakožto „civilní mocnosti“ hájí i nadále. Příkladem může být opět Maull, který v kontextu událostí z let 2009 až 2013 hovoří pouze jakémsi o období zmatku následované resetem zahraniční politiky SRN v roce 2014. Od tohoto okamžiku popisuje chování Německa pomocí upraveného konceptu „civilní mocnost 2.0“.¹⁷⁷

¹⁷¹ SZABO, S. F., ref. 36, s. 6

¹⁷² KUNDNANI, Hans, ref. 35, s. 79

¹⁷³ SZABO, S. F., ref. 36, s. 8

¹⁷⁴ Ibid., s. 4–6

KUNDNANI, Hans. Germany as a Geo-economic Power., ref. 34, s. 41

¹⁷⁵ SZABO, S. F., ref. 36, s. 9

¹⁷⁶ KUNDNANI, Hans. Germany as a Geo-economic Power., ref. 34, s. 32–43

¹⁷⁷ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „...civilian power 2.0...“.

Analytický koncept „geo-ekonomická mocnost“

Výše popsané chování Německa v ekonomické rovině lze shrnout pod analytický koncept „geo-ekonomická mocnost“, čímž je myšlen stát (resp. aktér) mezinárodních vztahů, kterého charakterizuje „definování národních zájmů v ekonomické rovině“¹⁷⁸ a „odklon od multilateralismu k selektivní formě multilateralismu“¹⁷⁹. Zároveň je důležitá „převládající role byznysu a zejména pak exportně orientovaného byznysu při utváření německé zahraniční politiky“¹⁸⁰. S tím souvisí „upřednostňování ekonomických zájmů před lidskými právy, podporou demokratických zásad a dalšími neekonomickými zájmy“¹⁸¹ a „využívání hospodářské síly k prosazování vlastních národních zájmů na úkor druhých“¹⁸².

V případě Německa se pohledem Kundnaniho jedná o chování, kdy:

- ve vztahu k EU je preferována cenová stabilita před evropskou integrací,
- ve vztahu k autoritářským režimům Čínské lidové republiky (ČLR), Ruské federace či Íránu jsou upřednostňovány obchodní zájmy před otázkou lidských práv, demokratického vládnutí a zákonů,
- je využívána silná proexportně orientovaná ekonomika, skrze niž jsou prosazovány německé obchodní zájmy na úkor dalších aktérů,

Zdroj: MAULL, Hanns W. Reflective, Hegemonic, Geo-economic, Civilian ... ? The Puzzle of German Power., ref. 39, s. 460–462

¹⁷⁸ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „A definition of national interest in economic terms.“

Zdroj: SZABO, S. F., ref. 36, s. 9

¹⁷⁹ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „A shift from multilateralism to selective multilateralism.“

Zdroj: SZABO, S. F., ref. 36, s. 9

¹⁸⁰ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „A predominant role of business and especially export-oriented business in the shaping of German foreign policy.“

Zdroj: SZABO, S. F., ref. 36, s. 9

¹⁸¹ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „The elevation of economic interests over human rights, democracy promotion, and other noneconomic interests.“

Zdroj: SZABO, S. F., ref. 36, s. 9

¹⁸² Vlastní překlad autora z anglického originálu: „The use of economic power to impose national preferences on others.“

Zdroj: SZABO, S. F., ref. 36, s. 9

- ale současně je možno pozorovat Německo, které není ekonomicky ani vojensky dostatečně silné na to, aby mohlo usilovat o pozici skutečného hegemona.¹⁸³

¹⁸³ KUNDNANI, Hans. Germany as a Geo-economic Power., ref. 34, s. 36–43
KUNDNANI, Hans, ref. 35, s. 86–87
KUNDNANI, Hans. Die Ostpolitik-Illusion., ref. 34, s. 77–79

Analytický koncept „rozpolcený aktér“

Posledním z analytických konceptů, který zastřešuje výše zmíněné je „rozpolcený aktér“. V tomto ohledu se rigorózní práce opírá o pohledy Eberleho a Handla. Nejdříve je představena Eberleho obhajoba konceptu a východiska, o která se při vytváření konceptu opíral. Dále je uvedena krátká vsuvka od Handla, a nakonec je shrnut samotný Eberleho pohled.

Eberle, který je původním autorem konceptu¹⁸⁴ vychází z předpokladu, že různé teoretické přístupy zachycující Německo jsou ve svých definicích značně koherentní, předpokládají pouze lineární historický vývoj, opírají se o účelné narativy, a tedy identitu aktéra zahraničních vztahů popisují příliš jednotvárně.¹⁸⁵ Podle tohoto autora tak například koncept „civilní mocnosti“ selhává v upřednostňování teorií, které popisují a vysvětlují realismus v mezinárodních vztazích. Jednou z takových je „geo-ekonomická mocnost“. Současnou debatu kritizuje i za to, že u mnohých autorů je patrná snaha Německo prezentovat jako aktéra prosazujícího mezinárodní normy a pořádek na jedné straně a ekonomické, často až sebestředné zájmy na straně druhé.¹⁸⁶

Eberle dochází k závěru, že současná diskuse a z ní vycházející definice selhávají právě kvůli svazujícím teoretickým a analytickým východiskům. Kamenem úrazu má být neschopnost nebo neochota zohlednit různé rozpory, krize a protichůdné tendence, které jsou často typické pro Německo, jakožto aktéra na poli mezinárodních vztahů. Aby bylo možno vzít v potaz kreativní, nepředvídatelný a neustále proměnlivý charakter zahraniční politiky a s tím související nutnost jednat pokaždé unikátním způsobem (byť podle určitých, rámcově daných vzorců chování), zavádí Eberle pojem „rozpolcený aktér“.¹⁸⁷ Současně dodává, že koncept „rozpolceného aktéra“ není omezen výhradně na

¹⁸⁴ EBERLE, Jakub, ref. 41, s. 2

¹⁸⁵ *Ibid.*, s. 2–5

¹⁸⁶ *Ibid.*, s. 3

¹⁸⁷ EBERLE, Jakub, ref. 42, s. 27–29

Německo. Uplatnění nalézá i u všech dalších států, v jejichž zahraniční politice je možné pozorovat dlouhodobé a prokazatelné rozpory, které je obtížné objasnit.¹⁸⁸

Definici tohoto autora lze shrnout následovně. Vychází z předpokladu, že aktér mezinárodních vztahů může zastávat více rolí, potažmo identit současně. Zároveň se ale neomezuje na pouhou kritiku různých analytických konceptů, respektive identit vztahujících se k Německu. Ba právě naopak – některé z nich zmiňuje a připouští možnost jejich využití. Konkrétně to má být například „formující se mocnost“¹⁸⁹, „zdráhající se hegemon“¹⁹⁰ nebo „ordoliberalní stát“¹⁹¹. Tyto identity tedy nejsou zcela zavrhovány, ale spíše chápány jako „pracovní a otevřené hypotézy, které je třeba opakovaně kriticky prozkoumávat“¹⁹². Z toho lze odvodit, že koncept „rozpolcený aktér“ přímo počítá se slučováním, přetvářením a střetáváním se více přístupů zároveň. A jelikož jsou v něm různé teorie vzájemně poskládány tak, aby odpovídaly příslušnému kontextu zahraničních vztahů, je skrze něj možno analytickým způsobem popsat prakticky jakoukoliv situaci. Lze tedy říci, že představuje jakýsi zastřešující přístup, který dokáže zohlednit již existující pravidla na jedné straně a nahodilé faktory na straně druhé.¹⁹³

A jak se Eberlem popisovaná rozpolcenost může prakticky projevovat? Odpověď na tuto otázku přináší Handl na příkladu Německa a jeho reakce na projekt Nord Stream 2 v souvislosti se změnou ruské zahraniční politiky mezi lety 2012 až 2014. Tento případ má několik rovin. Za prvé lze říci, že vždy zaznívala kritika vůči snahám Německa prosazovat ekonomický projekt navzdory agresí na Ukrajině. Současně se ale ozývala i kritika ohledně zajištění energetické bezpečnosti EU, ohledně prohlubující se závislosti na ruském plynu a možného ohrožení postavení Ukrajiny a Polska v evropské politice. Jinými slovy – kritizované chování Německa v tomto případě vedlo k tomu, že zájmový

¹⁸⁸ EBERLE, Jakub, ref. 41, s. 12

¹⁸⁹ EBERLE, Jakub, ref. 42, s. 27

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² Ibid., s. 29

¹⁹³ Ibid., s. 28

koncept „geo-ekonomické mocnosti“ se sloučil s normativním konceptem „civilní mocnosti“. Tím vlastně došlo k rozporu v německé zahraniční politice, protože proti sobě najednou stály protichůdné hodnoty, cíle a identity.¹⁹⁴

¹⁹⁴ HANDL, Vladimír. „Mráz přichází z Moskvy“: Paradigmatická změna v německé politice vůči Rusku. In: EBERLE, Jakub a Vladimír HANDL. *Rozpolcená mocnost: Krize a rozpory německé zahraniční politiky*. Praha: Karolinum, 2020, s. 88–89. ISBN 978-80-246-4568-1.

Německá zahraniční politika vůči Ruské federaci na počátku 21. století pohledem tří dimenzí

První rozebíranou oblastí je hospodářská rovina německé zahraniční politiky. Je zřejmé, že tato oblast měla v rusko-německých vztazích vždy své místo. Důkazem je koncept bilaterálních shromáždění tzv. „Petrohradský dialog“. Ten byl založen za kancléře Schrödera už v roce 2001 a v rámci své hospodářské pracovní skupiny zprostředkovával setkání mnoha významných podnikatelů. Pomohl také zrealizovat řadu společných projektů.¹⁹⁵

Co se týče vzájemného obchodu s Ruskem, tak ten kontinuálně rostl od roku 1993 až do začátku sledovaného období (2013). Jedinou výjimku představoval rok 2008.¹⁹⁶ Ve zkoumaném období byl ruský export do Německa a německý import do Ruska narušen pouze v letech 2014 až 2016. Poté byl již patrný opětovný růst.¹⁹⁷ O důležitosti hospodářských vztahů pro obě země tak nemůže být pochyb. Podtrhuje to i již zmíněný projekt Nord Stream 2.¹⁹⁸ Německo tedy skutečně naplňovalo znaky „geo-ekonomické moci“.

Hospodářská rovina vztahů se samozřejmě prolíná i s politickou a společenskou dimenzí. Postupné sblížení západního Německa a SSSR z let 1989-1990, které přes podepsání „Smlouvy 2 + 4“ vedlo až ke sjednocení¹⁹⁹, naznačilo dynamiku budoucí spolupráce a partnerství mezi SRN a Ruskou federací. V 90. letech se německá politika

¹⁹⁵ PETERSBURGER DIALOG E.V. AG Wirtschaft. *Petersburger DIALOG*. [online]. Berlin: Petersburger Dialog, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://petersburger-dialog.de/arbeitsgruppen/wirtschaft/>

¹⁹⁶ Fragen und Antworten zu den EU-Sanktionen: Auf dem Weg in den Handelskrieg? In: ARD-aktuell / tagesschau.de. *Tagesschau*. [online]. ARD-aktuell / tagesschau.de., 29.07.2014 19:00 Uhr, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/eu-sanktionen-106.html>

¹⁹⁷ *Russland in Zahlen: Aktuelle wirtschaftsdaten für die Russische Föderation.*, ref. 6, s. 7

¹⁹⁸ „Gazprom“, E.ON. Shell n OMW dogovorilis' razvivat' gazotransportnye moščnosti po dostavke rossijskogo gaza v Evropu. In: PAO «Gazprom». *Gazprom*. [online]. PAO «Gazprom», 18. iulja 2015, 14:20, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.gazprom.ru/press/news/2015/june/article229540/>
Merkel trifft Ministerpräsident Fico: Slowakei will ehrlicher Mittler sein., ref. 61

HANDL, Vladimír, ref. 43, s. 63

¹⁹⁹ KUČERA, Jaroslav, ref. 26, s. 230–233

vůči Rusku vyznačovala upřímným zájmem o spolupráci a Rusko již nebylo vnímáno jako hrozba. Za případné riziko bylo naopak považováno možné zhroucení nového Jelcinova režimu.²⁰⁰ Ten byl finančně podporován i vládami kancléře Kohla.²⁰¹ Později za Schrödera se vztahy posunuly na novou úroveň. Německo věřilo ve společné prosazování evropských a demokratických hodnot, které měly vést ke stabilitě kontinentu a dalšímu rozvoji.²⁰² Lze říci, že se jednalo o chování typické pro koncept „civilní mocnosti“.

Mezi lety 2005 až 2009 postupně docházelo k přeměně na tzv. „modernizační partnerství“²⁰³. Zpočátku jej charakterizovala partnerská spolupráce v otázkách energetiky, vzdělávání, vědy, infrastruktury, klimatické politiky či veřejné správy.²⁰⁴ Nicméně události jako zavraždění ruské novinářky Anny Politkovské v roce 2006²⁰⁵,

²⁰⁰ HANDL, Vladimír, ref. 43, s. 54

²⁰¹ SCHMIDT, Siegmund et al. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, Januar 2007, s. 441. ISBN 978-3-531-13652-6.

V tomto období vládla (již od roku 1982) Kohlova koalice CDU/CSU a FPD. Jednalo se celkem o pět koalic. Tu poslední nahradila v roce 1998 Schröderova SPD a Zelení.

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. Helmut Kohl (1982 - 1998). *Der Bundeskanzler*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bundeskanzler.de/bk-de/kanzleramt/bundeskanzler-seit-1949/helmut-kohl>

DIE BUNDESREGIERUNG. Bundeskanzler seit 1949. In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. *Der Bundeskanzler*. [online]. Aktualizováno Dezember 2021, s. 2, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z:

<https://www.bundeskanzler.de/resource/blob/1905334/1844926/9fc387f353eb1d7d85ee68ffc8fb170c/kanzler-pdf-data.pdf?download=1>

²⁰² KALININ, Ilja, ref. 44, s. 148–149

Toto období ukončila v roce 2005 druhá Kohlova vláda složená opět z SPD a Zelených.

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. Gerhard Schröder (1998 - 2005). *Der Bundeskanzler*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, Freitag, 27. April 2018, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bundeskanzler.de/bk-de/kanzleramt/bundeskanzler-seit-1949/gerhard-schroeder>

DIE BUNDESREGIERUNG, ref. 201, s. 2

²⁰³ Vlastní překlad autora z německého originálu: »„Modernisierungspartnerschaft“«.

Zdroj: KALININ, Ilja, ref. 44, s. 149

HANDL, Vladimír, ref. 43, s. 54

Jednalo se o první vládu Angely Merkelové, která se mezi lety 2005 až 2009 opírala o podporu CDU/CSU a SPD.

BIRNBAUM, Robert a Antje SIRLESCHTOV. Angela Merkels vierte Kanzlerschaft - Rückblick und Ausblick. In: *Der Tagesspiegel*. *DER TAGESSPIEGEL*. [online]. Der Tagesspiegel, 14.03.2018, 08:45 Uhr, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.tagesspiegel.de/politik/wahl-im-bundestag-2005-2009-das-notbuendnis-zwischen-union-und-spd/21066576-2.html>. Druhá stránka – téma: „2005 - 2009: Das Notbündnis zwischen Union und SPD“.

²⁰⁴ KALININ, Ilja, ref. 44, s. 151

²⁰⁵ *Ibid.*, s. 151

Putinovo vystoupení na Mnichovské bezpečnostní konferenci v roce 2007²⁰⁶ nebo rusko-gruzínská válka v roce 2008 ukázaly, že Rusko svými hodnotami směřuje zcela opačným směrem.²⁰⁷ Z pohledu německé veřejnosti a celkově zahraniční politiky došlo k hodnotovému a ideologickému rozchodu, který začal připomínat polarizaci z dob SSSR.²⁰⁸ Vzájemné odcizení nabralo nových obrátek v období let 2009 až 2013/2014.²⁰⁹ Zmanipulované volby do ruské Státní dumy v roce 2011²¹⁰, následné celostátní demonstrace²¹¹ a zejména opětovný návrat Putina do úřadu²¹² jen dále potvrdily ruský odklon od demokratického směřování.²¹³ Vztahům oběma zemí neprospělo ani masivní utlačování neziskových organizací – v případě Německa zejména politických nadací²¹⁴, jejichž působení v Rusku má dlouhou tradici.²¹⁵ Pomyslnou třešničkou na dortu se pak stala ukrajinská krize v roce 2014. Jednalo se o zlomový okamžik. SRN na Rusko

SATTER, David. *Čím méně víte, tím lépe spíte*. Praha, PROSTOR, 2018. V českém jazyce vydání druhé, s. 142–145. ISBN 978-80-7260-380-0.

²⁰⁶ Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy. In: *President of Russia*. [online]. Munich: February 10, 2007, 01:38, [cit. 2020-11-08]. Dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

²⁰⁷ HANDL, Vladimír, ref. 43, s. 54

²⁰⁸ KALININ, Ilja, ref. 44, s. 151–152

²⁰⁹ V letech 2009 až 2013 byla za tuto politiku zodpovědná druhá vláda Merkelové. Po propadu SPD v roce 2009 se utvořila nová koalice složená z CDU/CSU a FDP.

BIRNBAUM, Robert a Antje SIRLESCHTOV. Angela Merkels vierte Kanzlerschaft - Rückblick und Ausblick. In: *Der Tagesspiegel*. *DER TAGESSPIEGEL*. [online]. Der Tagesspiegel, 14.03.2018, 08:45 Uhr, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.tagesspiegel.de/politik/wahl-im-bundestag-2009-2013-schwarz-gelb-versinkt-im-dauerstreit/21066576-3.html>. Třetí stránka – téma: „2009 - 2013: Schwarz-Gelb versinkt im Dauerstreit“.

²¹⁰ HANDL, Vladimír, ref. 43, s. 54

SATTER, David, ref. 205, s. 152–153

²¹¹ Mitingi za čestnye vybory sobrali desjatki tysjač rossijan. In: BBC. *BBC NEWS – ruskaja služba*. [online]. BBC, ©2022, 24. dekabrya 2011, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.bbc.com/russian/russia/2011/12/111224_livetext_russia_moscow_protests

²¹² HANDL, Vladimír, ref. 43, s. 54

²¹³ ADOMEIT, Hannes. Integrationskonkurrenz EU–Russland: Belarus und Ukraine als Konfliktfelder. *Osteuropa*. [online]. Berliner Wissenschafts-Verlag, JUNI-AUGUST 2012, 62(6/8), s. 386, [cit. 2020-11-09]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44935740>

²¹⁴ KAUSCHANSKI, Alexander. Deutsche Stiftungen in Russland zwischen Misstrauen und Demokratisierung. In: Deutsche Welle. *DW Made for minds*. [online]. Deutsche Welle, ©2022, 10.11.2019, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/deutsche-stiftungen-in-russland-zwischen-misstrauen-und-demokratisierung/a-51181892>

²¹⁵ Například KAS je v Ruské federaci od roku 1990.

KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG E.V. Geschichte. *KONRAD ADENAUER STIFTUNG*. [online]. Konrad-Adenauer-Stiftung, ©2022, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.kas.de/de/geschichte>
Obdobně i nadace Fridricha Eberta, která v Rusku působí už od roku 1989.

FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG. FES v Rossiji. *FRIEDRICH EBERT STIFTUNG*. [online]. Friedrich-Ebert-Stiftung, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.fes-russia.org/o-nas/fond-v-rossii/>

Dále třeba nadace Hanse Seidela v Rusku působí dokonce už od roku 1984.

HANNS-SEIDEL-STIFTUNG. Geschichte der Hanns-Seidel-Stiftung. *Hanns Seidel Stiftung*. [online]. Hanns-Seidel-Stiftung, ©2022, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.hss.de/ueber-uns/geschichte/>

uvalila ekonomické sankce a zároveň odmítla použití vojenské síly. Zůstala jen snaha o zachování dialogu a důraz na klasickou diplomacii. Tento nový postoj ale částečně narušilo lpění na druhém německo-ruském plynovodu, který si Německo prosadilo i přes kritiku Ukrajiny, Polska a USA.²¹⁶ Z tohoto pohledu je možné mluvit o chování v souladu s „geo-ekonomickou mocností“. Ovšem při celkovém pohledu na situaci je jasně patrný rozpor mezi ekonomickými sankcemi a snahou o zachování dialogu na jedné straně a prosazováním společného plynovodu na straně druhé. Německo se tak přiblížilo roli „rozpolceného aktéra“.

Bezpečnostní dimenze kopíruje politickou rovinu vztahů. Do zlomového roku 2014 bylo Rusko zprvu bráno jako skutečný partner²¹⁷, kterého je možné blíže začlenit i do struktur typu NATO²¹⁸ a se kterým je lze spolupracovat v otázkách mezinárodní bezpečnosti. To se projevilo například v rámci „skupiny 5+1“²¹⁹ při řešení problematiky ohledně Íránu.²²⁰ Avšak jak už bylo ukázáno v politické dimenzi, tak i zde se začaly postupně lámat ledy. Na straně SRN byla změna ve vnímání Ruska patrná v souvislosti s okupací Gruzie.²²¹ Největší výzvu však představovala ruská anexe Krymu a válka na východní Ukrajině.²²² Rusko začalo být vnímáno jako hrozba pro mír v Evropě a jako někdo, kdo již není součástí bezpečností politiky EU.²²³ V souvislosti s tím Německo akceptovalo, že je nutné bránit se odstrašováním, avšak zároveň zdůrazňovalo i připravenost k dialogu, který měl vést k opětovnému zajištění

²¹⁶ HANDL, Vladimír, ref. 43, s. 56–57

²¹⁷ *Ibid.*, s. 54

²¹⁸ BUNDESMINISTERIUM DER VERTEIDIGUNG. NATO-Russland-Rat: Dialog für mehr Transparenz. *Bundesministerium der Verteidigung*. [online]. Bundesministerium der Verteidigung, ©2022, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.bmvg.de/de/themen/dossiers/die-nato-staerke-und-dialog/nato-russland-rat>

²¹⁹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...5+1 Gruppe...“.

Zdroj: KALININ, Ilja, ref. 44, s. 132

²²⁰ *Ibid.*, s. 132

²²¹ *Ibid.*, s. 206

²²² HANDL, Vladimír, ref. 43, s. 56

²²³ *Weissbuch 2016: ZUR SICHERHEITSPOLITIK UND ZUR ZUKUNFT DER BUNDESWEHR*. [online]. Berlin: Bundesministerium der Verteidigung, Juni 2016, s. 31–32, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.bmvg.de/resource/blob/13708/015be272f8c0098f1537a491676bfc31/weissbuch2016-barrierefrei-data.pdf>

bezpečnosti.²²⁴ Znovu se tak projevuje již dříve vyřčená premisa, že bez Ruska nelze dělat evropskou politiku.²²⁵ Zároveň je třeba věnovat pozornost zde uvedeného dvojakosti bezpečnostní politiky Německa. Odstrašování a zároveň snaha o dialog vedou k otázce, do jaké míry jednalo v souladu s koncepcí „civilní mocnosti“.

²²⁴ Ibid., s. 69

²²⁵ HANDL, Vladimír, ref. 43, s. 53

3. Německo-ruské kulturní vztahy ve 20. a počátkem 21. století

Kultura v mezinárodním prostředí a teoretické vymezení pojmu „zahraničně kulturní politika“

V nejširším slova smyslu je možné se s prvky kultury v mezinárodním prostředí setkat již od dob antiky²²⁶ s tím, že počátky moderní „zahraničně-kulturní politiky“ se datují od konce 19. století.²²⁷ Ačkoliv platí, že ve srovnání s dalšími oblastmi mezinárodních vztahů nikdy nebyla středobodem zájmu²²⁸, nelze opomenout fakt, že je dnes součástí širší celospolečenské debaty. V nejrůznějších kontextech ji zmiňují novináři, politici, diplomaté, akademici a mnozí další. Z toho zákonitě vyplývá, že je ale také velice složité a problematické tuto politiku a všeobecně kulturu v mezinárodních vztazích jednoznačně vymezit. Její definice i cíle se neustále proměňují v čase a zároveň rozcházejí.²²⁹

V rámci této práce je „zahraničně-kulturní politika“ všeobecně chápána z pohledu politické teorie jako specifická politika, kde stát jakožto aktér, skrze další jemu přidružené instituce realizuje konkrétně zacílenou politiku²³⁰ v oblasti vědy, kultury a vzdělávání. Za klíčovou je považována mezinárodní spolupráce s občanskou společností

²²⁶ MELISSEN, Jan. *The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice*. In: MELISSEN, Jan et al. *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. Basingstoke: PALGRAVE MACMILLAN, 2005, s. 3. ISBN 978-0-230-53554-1.

²²⁷ EMGE, R. M. *Auswärtige Kulturpolitik. Eine soziologische Analyse ihrer Funktionen, Bedingungen und Formen*. Berlin: Duncker & Humblot; 1967, s. 15. ISBN-13: 978-3428003600.

²²⁸ HEIDENREICH, Felix, ref. 45, s. 442

²²⁹ HAMPEL, Anika. *Fair Cooperation: Partnerschaftliche Zusammenarbeit in der Auswärtigen Kulturpolitik*. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 2015, s. 23. ISBN 978-3-658-07592-7.

LIZCOVÁ, Zuzana, ref. 49, s. 32–33

²³⁰ HEIDENREICH, Felix, ref. 45, s. 444

a státy v bilaterálním a multilaterálním formátu.²³¹

²³¹ RICHTEROVÁ, Pavlína, ref. 46, s. 14

„Zahraničně-kulturní politika“ Německa vůči Rusku ve 20. století

V rámci historického exkurzu se „zahraničně-kulturní politika“ orientovaná na Rusko formovala z obecné podoby německé zahraniční politiky vůči této zemi. K její popularizaci u německé veřejnosti došlo počátkem 20. století. To bylo možné zejména díky plodnému období konce 19. století, kdy celospolečenským diskurzem proudily nejrůznější představy o možné podobě vztahů mezi Německem a Ruskem. Kromě kritiky rozpínavosti Ruska²³², imperiálních představ o porobení ruského národa nebo odtržení jeho západních území, byly ve veřejné debatě přítomny také další myšlenkové směry. Šlo například o úvahy o pozitivním vývoji a možném spojenectví.²³³ V rámci debaty se samozřejmě objevovalo i všeobecné odmítání války.²³⁴

Počátky moderní „zahraničně-kulturní politiky“ se v německém prostředí utvářely už od 19. století.²³⁵ Avšak co se týče prvenství v použití uvedeného pojmu, je možné ho s největší pravděpodobností připisat historikovi Karlu Lamprechtovi, který se o této politice zmínil na své přednášce v roce 1912.²³⁶ S odchodem monarchie následovala v „zahraničně-kulturní politice“ Německa celá řada změn, na kterých se podepsaly Výmarská republika, období národního socialismu, existence dvou německých států a

²³² EISENHART, Wolfgang. *Der nächste Krieg mit Russland und seine politischen Folgen*. Zweite vermehrte und verbesserte Auflage. Halle Verlag, 1888, s. 25–34. Dostupné z: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hnrcjg&view=1up&seq=5&q1=freund>

²³³ Zajímavý je i příklad Friedricha Ratzela, který v Německu na konci 19. položil základy antropogeografie. Jednalo se o pavědu, která vycházela z geopolitiky a zobrazovala státy a národy jako organizmy či zvířata usilující o získání životního prostoru.

ZUBOV, Andrej, ref. 22, s. 275

²³⁴ VEBER, Václav. *KOMUNISTICKÝ EXPERIMENT V RUSKU 1917-1991 aneb malé dějiny SSSR*. Praha: nakladatelství Roman Míšek, 2001, s. 16. ISBN 80-86277-14-3.

²³⁵ KUNŠTÁT, Miroslav. Současná německá zahraniční vědecká a kulturní politika – pojmy, instituce, vztahy. In: PEŠEK, Jiří et al. *VĚDA A POLITIKA: Německé společenskovední ústavy v zahraničí (1880-2010)*. Praha: Karolinum, 2013, s. 18. ISBN 978-80-246-2175-3.

RICHTEROVÁ, Pavlína, ref. 46, s. 14

²³⁶ Lamprecht se doslova vyjádřil o „auswärtige Kulturpolitik“.

RICHTEROVÁ, Pavlína, ref. 46, s. 15

také jejich sjednocení.²³⁷ V tomto ohledu je stěžejní poválečné období. Všeobecný vývoj této doby byl z pohledu kultury charakteristický v několika aspektech. Přestávala být relevantní pouze kultura středních vrstev, která se orientovala na vzdělání, a naopak se do popředí více dostávala masová kultura. K tomu značně přispělo i poválečné plošné rozšíření televize a rádia do domácností.²³⁸

Za počátek „zahraničně-kulturní politiky“ v západním Německu lze považovat rok 1951, kdy vzniklo kulturní oddělení na ministerstvu zahraničí. Následovalo období růstu, během něhož byly navazovány kulturní vztahy s mnoha státy světa, ovšem v případě SSSR byl vývoj opožděný.²³⁹ To lze přičíst zejména Hallsteinově doktríně, která Německu neumožňovala provádět efektivní zahraniční politiku.²⁴⁰ Výsledkem bylo, že vzájemné vztahy v této dimenzi byly smluvně ošetřeny až v roce 1959. O jejich plnohodnotném rozvíjení lze nicméně hovořit teprve od konce 60. a počátkem 70. let.²⁴¹ Tehdy se také Willi Brandt zmínil o „zahraničně-kulturní politice“ jako o třetí pilíři zahraniční politiky.²⁴²

Vývoj a postupné změny této politiky v 60. letech je třeba chápat i v širším kontextu celospolečenských a zejména generačních názorových a hodnotových proměn té doby, které dosáhly svého pomyslného vrcholu roku 1968.²⁴³ Nově reflektovaná témata v oblasti kultury, se samozřejmě promítla i do „zahraničně-kulturní politiky“, která se tím postupně začala oddělovat od klasické diplomacie.²⁴⁴ Prosazovány byly například tematické okruhy typu věda a technika, média, vzdělávání, výměnné programy a jiné mezinárodní projekty. Zhruba od 70. let se ještě přidávají aktuální témata související s ochranou životního prostředí či urbanismem.²⁴⁵ Následně byl již termín „zahraničně-

²³⁷ LIPPERT, Barbara, ref. 51, s. 92–95

²³⁸ WOLFRUM, Edgar, ref. 20, s. 128–129

²³⁹ LIPPERT, Barbara, ref. 51, s. 93, 106–107

²⁴⁰ MÜLLER, Helmut et al., ref. 19, s. 364–365

²⁴¹ LIZCOVÁ, Zuzana, ref. 49, s. 94

²⁴² LIPPERT, Barbara, ref. 51, s. 93–103

²⁴³ WOLFRUM, Edgar, ref. 20, s. 212

²⁴⁴ LIZCOVÁ, Zuzana, ref. 49, s. 95

²⁴⁵ BAŠTOVÁ, Petra, ref. 50, s. 33–34

kulturní politika“ pevně etablován ve společnosti. Dopomohl tomu i soustavný tlak levicových intelektuálů té doby.²⁴⁶

Období 70. let představovalo také základnu pro další rozvoj německé „zahraničně-kulturní politiky“ se SSSR. Přesto se její výsledky začaly projevovat až během 80. let. Tak například meziuniverzitní partnerství byla sice ustanovena už roku 1968, ale jejich počet rostl až v 80. letech. O rok později došlo také k prvním vědeckým výměnám mezi oběma zeměmi, avšak s tím, že jejich růst nenastal dříve, než po roce 1979. Počátek 70. let byl též spojen s organizací německo-sovětských sportovních akcí. Ovšem i zde docházelo k reálným výsledkům až v 80. letech. Stejný trend byl patrný i v případě meziměstských partnerství. Ta byla sice smluvně ukotvena v roce 1975, ale jejich přínos byl patrný až po několika letech. Nejinak tomu bylo i v případě akademických výměn mezi oběma zeměmi. Jejich dynamický růst byl patrný teprve koncem 80 let.²⁴⁷

Z celé řady vnějších a vnitřních faktorů, které zapříčinily pomalý nástup a celkové zpoždění v rozvoji vztahů v oblasti vědy a kultury mezi SRN a SSSR lze zmínit především probíhající konflikt mezi Východem a Západem, k jehož výraznějšímu uvolňování došlo až kolem roku 1985.²⁴⁸ Opoždění výsledků negativně ovlivnila také politická, sociální, materiální a organizační omezení na straně Sovětského svazu. I poté šlo mluvit o do jisté míry nevyužitém potenciálu, který byl dán omezeným polem působnosti v rámci SSSR a jeho odlišným chápáním „zahraničně-kulturní politiky“, což vytvářelo asymetrickým vztah.²⁴⁹ Nerovnost v kulturní a vědecké spolupráci nebyla jen ojedinělou záležitostí 80. let minulého století. Jak je ukázáno v následující podkapitole, určitý deficit v kulturní a vědecké spolupráci se projevil i v rámci zkoumaného období

²⁴⁶ RICHTEROVÁ, Pavlína, ref. 46, s. 15

K vývoji označení „zahraničně-kulturní politika“ je třeba dodat, že v roce 2001 ji začal AA označovat jako „AKBP“. Tím došlo k zrovnoprávnění obou pojmů.

KAITINNIS, Anna. *Botschafter der Demokratie: Das Goethe-Institut während der Demokratisierungsprozesse in Argentinien und Chile*. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 2018, s. 3. ISBN 978-3-658-21576-7.

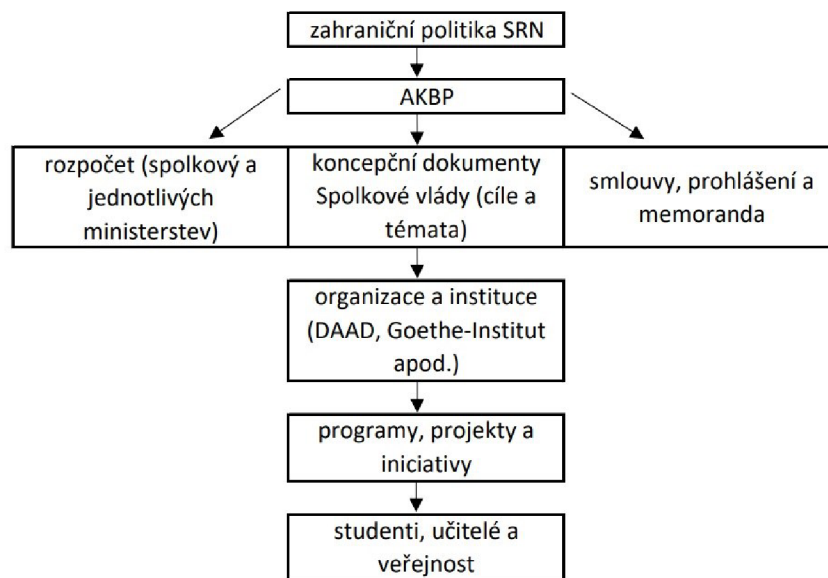
²⁴⁷ LIPPERT, Barbara, ref. 51, s. 483, 495, 518, 523–524, 527

²⁴⁸ MÜLLER, Helmut, ref. 19, s. 441

²⁴⁹ LIPPERT, Barbara, ref. 51, s. 530–535

let 2013 až 2017. Ještě předtím je ale třeba krátce věnovat pozornost tomu, jakým způsobem vlastně zkoumaná politika fungovala, jak byla prosazována a co k tomu bylo zapotřebí. Přehledově to shrnuje obrázek č. 1 níže.

Obrázek č.1 – Struktura, fungování a prosazování AKBP (2013-2017)²⁵⁰

²⁵⁰ Vlastní zpracování, zdroj: autor rigorózní práce.

Německo-ruské kulturní vztahy na příkladu AKBP SRN (1989–2017)

Změny a vývoj cílů (1990–2017)

Z hlediska cílů prošla původně „zahraničně-kulturní politika“ Německa velkou proměnou. Původní orientace z 60. a 70. let, která mířila na pouhý export německé kultury se přetransformovala na široce pojatou kulturní výměnu mezi státy. V určité modifikaci přetrval tento trend až do počátku nového tisíciletí, což se promítlo ve vládní koncepci z roku 2000.²⁵¹ V následujících letech se cíle začaly více soustřeďovat na německé zájmy a hodnoty. Patrné to bylo v koncepci AKBP pro rok 2006. Ta obsahovala čtyři stěžejní cíle. V první řadě mezi ně řadila „podpora kulturních a vzdělávacích zájmů s důrazem na politiku“²⁵², přičemž byla vyzdvihnuta potřeba kulturní výměny a budování partnerských vztahů, které mají přesah nejenom do politiky, ale i do hospodářství.²⁵³ Dále se jednalo o „zprostředkování současného obrazu Německa (získávání sympatií pro Německo)“²⁵⁴, kde si sice hovoří o rovnocenném dialogu, nicméně je zdůrazňován i kulturně-politický instrument, který má podobu „kulturních dnů“²⁵⁵. Zbývající dva cíle je možné považovat za typické projevy „civilní

²⁵¹ BAŠTOVÁ, Petra, ref. 50, s. 263

²⁵² Vlastní překlad autora z německého originálu: „Förderung kultur- und bildungspolitischer Interessen.“
Zdroj: *Das Goethe-Institut: Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland*. [online]. Deutscher Bundestag, ©2006, s. 14, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z:

<https://www.bundestag.de/resource/blob/414912/0568e39c4b0e2c59ab740dd792f7b8a7/WD-10-043-06-pdf-data.pdf>

²⁵³ Ibid.

²⁵⁴ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Vermittlung eines zeitgemäßen Deutschlandbildes (Sympathiewerbung für Deutschland).“

Zdroj: Ibid.

²⁵⁵ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...Kulturtagen...“.

Zdroj: Ibid.

mocnosti“. Šlo o „celosvětovou prevenci konfliktu skrze hodnotový dialog“²⁵⁶ a „prosazování evropského integračního procesu“²⁵⁷.

Koncepce strategie z roku 2006 byla v následujících letech dále rozšířena. Ve verzi z let 2011/2012 bylo možné pozorovat zvýšený akcent na prosazování německých hodnot. Konkrétně byl kladen důraz na témata mezi jejichž cíle patřilo:

- „šíření němčiny v zahraničí“,
- „podpora globálního vzdělávání, přenosu znalostí a posílení Německa jakožto místa pro vědu“,
- „kulturní výměna a zprostředkování umění a kultury z Německa i v zahraničí“ a
- „podpora vzdělávání s cílem posílit a upevnit vědu a výzkum v Německu“.²⁵⁸

Tyto cíle lze do značné míry považovat za všeobecné a univerzálně platné i pro další koncepcí AKBP.²⁵⁹ Některé společné znaky sice přetrvaly, avšak zároveň se začala objevovat i nová témata a výzvy. Ve vládních strategiích z let 2013 až 2017 to bylo více než patrné.²⁶⁰ Ve skupině cílů I. byla ve zkoumaném období velkým tématem podpora a

²⁵⁶ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Weltweite Konfliktprävention durch Wertedialog.“
Zdroj: Ibid.

²⁵⁷ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Förderung des Europäischen Integrationsprozesses.“
Zdroj: Ibid.

²⁵⁸ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Förderung der deutschen Sprache im Ausland“, „Förderung des globalen Bildungs- und Wissenstransfers und Stärkung des Wissenschaftsstandorts Deutschland“, „kultureller Austausch und Vermittlung von Kunst und Kultur aus Deutschland ins Ausland“, „Sympathiewerbung für Deutschland und Vermittlung eines modernen Deutschlandbildes.“
Zdroj: 16. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik 2011/2012. [online]. 09.01.2013, s. 5, [cit. 2022-03-11]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <https://dserver.bundestag.de/btd/17/120/1712052.pdf>

²⁵⁹ *Das Goethe-Institut: Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland.*, ref. 252, s. 5, 15

18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 15

19. Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 4

20. Bericht der Bundesregierung *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 4

21. Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 4–5

WAS WIR TUN: 22. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2018. [online]. Berlin: Auswärtiges Amt, s. 24–31, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/publikationen/22-bericht-der-bundesregierung-zur-auswaertigen-kultur-und-bildungspolitik-fuer-das-jahr-2018-1647014>

23. Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2019.* [online]. 09.10.2020, s. 4, [cit. 2022-03-11]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <https://dip21.bundestag.de/dip21/btd/19/238/1923800.pdf>

²⁶⁰ Přehledově viz příloha č. 1.

propagace německé kultury a vzdělávání.²⁶¹ V letech 2013/2014 se v rámci vzdělávání zdůrazňovala role samotné němčiny²⁶², což bylo zohledněno o rok později, kdy se mezi cíle v této oblasti zařadila přímá podpora německých škol a kulturních institucí.²⁶³ V letech 2016 a 2017 byla AKBP ještě obohacena o některé požadavky Agendy 2030, ke kterým se SRN hlásí od samého počátku.²⁶⁴ V souvislosti s tím začala být ve vzdělávání reflektována potřeba zvýšit jeho dostupnost a podpořit vznik nových pracovních příležitostí. Explicitně byly zmíněny i mezinárodní výměnné projekty. Přidaly se také konkrétní cíle podporující svobodu názorů a ochranu vědy a kultury. Při podrobném pohledu je možné si též všimnout, že tyto změny v některém ohledu reflektují „Cíl 4“²⁶⁵ Agendy 2030, který tematicky zastřešuje oblast inkluzivního a spravedlivého vzdělávání.²⁶⁶

Na vývoj vědy, kultury a vzdělávání navazují i snahy o zprostředkování současného obrazu Německa v zahraničí, které představují dlouhodobý trend ve skupině cílů II.²⁶⁷ Například již v roce 2006 byly v oficiálních koncepcích zmiňovány kulturní dny, týdny

²⁶¹ 18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 15

^{19.} Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

^{20.} Bericht der Bundesregierung *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

^{21.} Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 6

²⁶² 18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 15

²⁶³ 19. Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

²⁶⁴ *Ibid.*, s. 10

^{20.} Bericht der Bundesregierung *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

^{21.} Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 6

²⁶⁵ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Goal 4.“

TRANSFORMING OUR WORLD: THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. A/RES/70/1., ref. 53, s. 21 (dokument není číslován, zde a ve všech ostatních případech vztahujících se k této citaci jsou použita odpovídající čísla stránek v PDF prohlížeči)

„Cíl 4“ byl zmíněn již v koncepci AKBP z roku 2015.

^{19.} Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 10

²⁶⁶ *TRANSFORMING OUR WORLD: THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT.* A/RES/70/1., ref. 53, s. 21–22

²⁶⁷ 18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 15

^{19.} Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

^{20.} Bericht der Bundesregierung *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

^{21.} Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 6

a roky, které mají dlouhou tradici.²⁶⁸

Počátkem sledovaného období (2013/2014) bylo možné pozorovat i další trend. Šlo o snahu prezentovat SRN jako ideální zemi pro vzdělávání, vědu, výzkum a práci.²⁶⁹ V souvislosti s ukrajinskou krizí se tyto cíle ještě rozšířily o podporu a spolupráci s občanskou společností²⁷⁰, což se od roku 2015 začalo promítat i do dalších cílů AKBP. Lze říci, že u skupiny cílů II. se ve sledovaném období projevíly podobné změny jako v případě skupiny I.

Také Německem deklarované cíle skupiny III., které prosazovaly prevenci konfliktů a mírový dialog, obsahovaly řadu zajímavých změn. Jde o skupinu, jejíž dlouhodobý trend se opíral o hodnotový dialog na mezikulturní bázi a prevenci konfliktů.²⁷¹ Uváděné cíle často přímo reagovaly na vojenské konflikty týkající se nějakým způsobem SRN. Tak například v roce 2006 byl stanoven cíl navázání dialogu mezi Evropou a islámem na pozadí vztahu Afghánistánu a Iráku.²⁷² Podobný postup byl patrný i v roce 2015. Stejně jako v případě předešlých dvou skupin cílů se i zde začalo psát o občanské společnosti. Tentokrát sice už nebyl přímo pojmenován konflikt na Ukrajině ani explicitně zmíněna ruská angažovanost v regionu, ale z jednotlivých projektů v tomto roce bylo jasně patrné, na koho práce s občanskou společností cílila.²⁷³ Opět se projevila i částečná programová shoda s Agendou 2030. Jednalo se o všeobecné cíle a prohlášení – tj. konkrétně práce s občanskou společností nebo mezinárodní

²⁶⁸ *Das Goethe-Institut: Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland.*, ref. 252, s. 14

²⁶⁹ *18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 15

²⁷⁰ *19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

²⁷¹ *Das Goethe-Institut: Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland.*, ref. 252, s. 14

16. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik 2011/2012., ref. 258, s. 5

18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014., ref. 10, s. 15

19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 5

20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 5

21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 6

²⁷² *Das Goethe-Institut: Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland.*, ref. 252, s. 14

²⁷³ *19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5, 20

integrační proces.²⁷⁴ Patrná byla i shoda s „Cílem 16“²⁷⁵ zmíněné agendy.²⁷⁶

Poslední skupina cílů IV. představuje dlouhodobé prosazování evropského integračního procesu v rámci různých kulturních projektů.²⁷⁷ Tato skupina prošla podobnou změnou, jako ty předchozí. Ani zde tedy nepřekvapí postupné zaměření se na občanskou společnost a Agendu 2030.²⁷⁸ K drobné změně došlo jen v posledním zkoumaném roce (2017), a sice, že Německo se přihlásilo k důslednější ochraně kulturní identity.²⁷⁹

²⁷⁴ *TRANSFORMING OUR WORLD: THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT.* A/RES/70/1., ref. 53, s. 7, 14, 16–22, 34

²⁷⁵ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Goal 16.“

Zdroj: *Ibid.*, s. 30

²⁷⁶ *Ibid.*

²⁷⁷ *Das Goethe-Institut: Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland.*, ref. 252, s. 14

16. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik 2011/2012.*, ref. 258, s. 5

18. *Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 15

19. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

20. *Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 6

²⁷⁸ 19. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

20. *Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

²⁷⁹ 21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 7

Změna a vývoj témat (1989-2017)

Klíčové změny „zahraničně-kulturní politiky“, které započaly v 60. a 70. letech a vedly až k nové orientaci na německé zájmy, hodnoty a široká kulturní výměna mezi státy, se projeví i v tematické rovině. Počátkem nového tisíciletí se témata AKBP začala přibližovat standardům dnešních dnů. Například koncepce AKBP z roku 2006 zmiňuje, že obsah a priority této politiky se musejí přizpůsobit 21. století. Především je zmiňováno vzdělávání, regionální působnost a spolupráce (včetně východní Evropy) a také důraz na novou orientaci Goethe-Institutu.²⁸⁰ Návaznost byla patrná v koncepci z let 2013/2014. Mezi tematické celky tehdy patřily:

- „Kultura a sport“,
- „Vzdělávání“,
- „Kooperace a dialog“,
- „Obraz Německa v zahraničí“ a
- „Regionální klíčová témata“.²⁸¹

V koncepci z let 2013/2014 lze mluvit zejména o snaze prezentovat Německo jakožto zemi s bohatou kulturní scénou a s četnými pracovními příležitostmi. S tím souvisí i podpora tzv. „vítací kultury“²⁸², která představuje cílenou pomoc nově přichozím cizincům do Německa.²⁸³ S probíhající migrační krizí v Evropě byly stávající cíle AKBP v letech 2015, 2016 a 2017 rozšířeny o některé další body. Šlo o snahu více podporovat migranty ve vzdělávání a v pracovních příležitostech. Naopak regionální témata byla poněkud upozaděna.²⁸⁴

²⁸⁰ *Das Goethe-Institut: Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland.*, ref. 252, s. 16–18

²⁸¹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Kultur und Sport“, „Bildung“, „Kooperation und Dialog“, „Deutschlandbild im Ausland“, „Regionale Schwerpunkte“.

Zdroj: 18. *Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 39, 81, 130, 145, 150

²⁸² Vlastní překlad autora u německého originálu: „Willkommenskultur...“.

Zdroj: *Ibid.*, s. 17

²⁸³ *Ibid.*, s. 15–19

²⁸⁴ 19. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 4

Klíčovou programovou změnu koncepce AKBP z počátku vlády Angely Merkelové představovala právě ukrajinská krize. Jedním z přímých důsledků bylo, že již od roku 2015 šlo pozorovat zvýšený zájem o témata spojená s Ruskou federací a postsovětskými republikami obecně. V koncepcích z let 2015, 2016 a 2017 byl oproti období 2013/2014 vytvořen nový tematický okruh věnovaný výhradně dialogu s občanskou společností. Trend byl takový, že řada programů a témat začala cílit přímo na Rusko, rusky mluvící menšiny a také na postsovětské republiky. Tento nový okruh témat byl vytvořen na úkor již zmíněných regionálních témat. Kromě toho byl v koncepcích z let 2016 a 2017 vytvořen i okruh k podpoře evropské spolupráce usilující o posílení bezpečnosti skrze kulturu. Vztah k ukrajinské krizi je opět zřejmý.²⁸⁵

20. *Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 4

21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 4–5

²⁸⁵ 18. *Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 38–160

19. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 8–26

20. *Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 10–32

21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 9–37

Smluvní vývoj (1989-2017)

Konkrétní cíle a tematické celky AKBP promítnuté ve vládních koncepcích nebyly pouhým zbožným přáním. Naopak – do značné míry se opíraly, byť někdy jen v symbolické rovině, o konkrétní smlouvy, prohlášení a memoranda uzavřená mezi SRN a Ruskou federací.²⁸⁶

Kořeny „zahraničně-kulturní politiky“ mezi oběma zeměmi sahají hlouběji než jen do konce 80. let 20. století. Již během 18. století se uskutečňovaly první akademické návštěvy a výměny. Jednalo se o tehdejší Ruskou akademii věd, kam přijížděli německy mluvící vědci, aby se podíleli na jejím rozvoji. Z ruské strany je potom možno zmínit například Michaila Lomonosova, který pobýval v Marburku a Freiburgu.²⁸⁷ V moderních dějinách lze počátek vzájemných vztahů ve vzdělávacím sektoru v oblasti vědy a výzkumu spojovat s rokem 1987. Tehdy vešla v platnost „Vládní smlouva o vědecko-technické spolupráci“²⁸⁸, která byla obnovena ještě v roce 2009.²⁸⁹ Následovala „Smlouva mezi vládou SRN a vládou Ruské federace o spolupráci v oblasti politiky mládeže“²⁹⁰, která byla uzavřena koncem roku 2004. V ní byly mj. specifikovány konkrétní podoby programů, cílové skupiny a organizační aspekty budoucích výměnných projektů pro mladé. V oblasti kultury a vzdělávání bylo navázáno na předchozí dvě smlouvy. Ta první z roku 1992 se týkala kulturní výměny a

²⁸⁶ K jejich vývoji viz příloha č.3.

²⁸⁷ *Deutsch-Russischer Jahr der Bildung, Wissenschaft und Innovation 2011/12: Partnerschaft der Ideen.* [online]. Berlin: Bundesministerium für Bildung und Forschung in Kooperation mit dem Ministerium für Bildung und Wissenschaft der Russischen Föderation, 2011, s. 13, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.kooperation-international.de/uploads/media/2011_07_25_DRWJ_Brochuere.pdf

²⁸⁸ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Regierungsabkommen über die wissenschaftlich-technische Zusammenarbeit“.

Zdroj: *Ibid.*, s. 14

²⁸⁹ *Ibid.*, s. 16

Bekanntmachung: Richtlinie zur Förderung von Zuwendungen für die Wissenschaftlich-Technische Zusammenarbeit mit der Russischen Föderation., ref. 63

²⁹⁰ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Abkommen zwischen der Regierung der Bundesrepublik Deutschland und der Regierung der Russischen Föderation über jugendpolitische Zusammenarbeit“.

Zdroj: *Abkommen zwischen der Regierung der Bundesrepublik Deutschland und der Regierung der Russischer Föderation über jugendpolitische Zusammenarbeit.*, ref. 63, s. 1 (dokument je číslován až od strany 2, je uvedeno odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči)

druhá z roku 2003 výuky německého a ruského jazyka. Současně byla ukončena platnost smlouvy mezi SRN a SSSR z června 1989, která se vztahovala k výměně mládeže.²⁹¹ Akademické výměny a vzájemnou spolupráci upevnilo ještě tzv. „Vzájemné prohlášení o strategickém partnerství v oblasti vzdělávání, výzkumu a inovací mezi SRN a Ruskou federací“²⁹², které bylo podepsáno v roce 2005.²⁹³ O šest let později představovala významný počín smlouva, která počítala se vzájemnou podporou výuky německého a ruského jazyka mezi SRN a Ruskou federací.²⁹⁴ V ní se obě strany mj. zavázaly podpořit výměny mladých studentů a mladých lidí obecně, pedagogů, vědců a také odborných pracovníků. A to vše za účelem výuky německého jazyka a literatury. Podle této dohody měla výuka probíhat ve formě přednášek, praktických cvičení, letních jazykových kurzů, výzkumu, kurzů dalšího vzdělávání, pedagogických hospitací, výměny informací a podobně.²⁹⁵ Smlouva vešla v platnost 23.11.2011²⁹⁶ (podepsána byla již v roce 2003) a navazovala na předchozí smlouvu o vzájemné kulturní výměně z roku 1992.²⁹⁷ Výše popsany historický exkurz tak odkrývá kontinuitu, tradici a návaznost dřívějších smluv, které vytvořily podhoubí pro vznik nových partnerství v období 2013 až 2017 a současně vedly k uzavření dalších, byť převážně symbolických prohlášení a rezolucí.

Z tohoto hlediska bylo začátkem zkoumaného období důležité společné prohlášení

²⁹¹ Ibid.

²⁹² Vlastní překlad autora z německého originálu: „Gemeinsame Erklärung über die strategische Partnerschaft auf dem Gebiet der Bildung, Forschung und Innovation zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Russischen Föderation“.

Zdroj: *Gemeinsame Erklärung über die strategische Partnerschaft auf dem Gebiet der Bildung, Forschung und Innovation zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Russischen Föderation.*, ref. 63, s. 1 (dokument je číslován až od strany 2, je uvedeno odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči)

²⁹³ Ibid., s. 3

²⁹⁴ *Bekanntmachung über das Inkrafttreten des deutsch-russischen Abkommens über das Erlernen der deutschen Sprache in der Russischen Föderation und der russischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland.*, ref. 63, s. 1244

²⁹⁵ *Bekanntmachung des deutsch-russischen Abkommens über das Erlernen der deutschen Sprache in der Russischen Föderation und der russischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland.*, ref. 63, s. 1365.

²⁹⁶ *Bekanntmachung über das Inkrafttreten des deutsch-russischen Abkommens über das Erlernen der deutschen Sprache in der Russischen Föderation und der russischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland.*, ref. 63, s. 1244

²⁹⁷ *Bekanntmachung des deutsch-russischen Abkommens über das Erlernen der deutschen Sprache in der Russischen Föderation und der russischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland.*, ref. 63, s. 1364–1366

Německa a Ruska ze dne 24. dubna 2014, ve kterém obě země potvrdily zájem o kontinuitu a budování vztahů v oblasti vzdělávání a kultury.²⁹⁸ V širším kontextu pomohlo zmíněné prohlášení Goethe-Institutu na přelomu let 2014 a 2015 zorganizovat iniciativu „Rok německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“²⁹⁹. Roku 2015 bylo uzavřeno společné prohlášení Goethe-Institutu, Univerzitní aliance v Porúří a DAAD se záměrem kvalifikovat studenty Ruska a dalších postsovětských zemí ke studiu na vysokých školách v SRN.³⁰⁰ V tom samém roce byla navíc rezolucí k 70. výročí konce druhé světové války stvrzena větší spolupráce mezi Německem a Ruskem v oblasti výměny studentů. Doslova se zde psalo, že je důležité, aby se podařilo: „udržet všechny dostupné kanály do Ruska otevřené“³⁰¹. Symbolicky to uzavřelo společné prohlášení ministrů obou zemí při příležitosti uskutečnění „Německo-ruského roku výměny mládeže 2016/2017“³⁰². Tento projekt byl následně skutečně zrealizován pod záštitou obou ministrů.³⁰³

²⁹⁸ *Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE.* [online]. 09.09.2015, s. 1–2 (Dokument je číslován, až od strany 2. V tomto a ve všech dalších případech této citace představuje číslo první stránky ekvivalent stránky v PDF prohlížeči.), [cit. 2022-03-12]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <https://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/18/059/1805975.pdf>

²⁹⁹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...Jahr der deutschen Sprache und Literatur in Russland 2014/15...“

Zdroj: GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s. 147

³⁰⁰ *19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 13–14

³⁰¹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „alle Kanäle nach Russland offen zu halten“.

Zdroj: *Resolution.*, ref. 63

³⁰² Vlastní překlad autora z německého originálu: „Deutsch-Russischen Jahres des Jugendaustausches 2016/2017“

Zdroj: STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. *2016.*, ref. 58, s. 20

³⁰³ *Gemeinsame Erklärung des Ministers für Auswärtige Angelegenheiten der Russischen Föderation, Sergej. W. Lawrow, und des Bundesministers des Auswärtigen der Bundesrepublik Deutschland, Frank-Walter Steinmeier, über die Durchführung eines deutsch-russischen Jahrs des Jugendaustausches 2016/2017.*, ref. 63

Gemeinsame Erklärung über die Durchführung eines deutsch-russischen Jahrs des Jugendaustausches 2016/2017., ref. 63

Vývoj rozpočtů (1990-2017)

Při realizaci AKBP nelze zapomínat ani na další klíčovou složku a tou je rozpočet. Níže zachycené změny lze rozdělit na dobu do začátku zkoumaného období a po něm. Těsně po roce 1990 nebyla ještě v rámci spolkového rozpočtu vydělena samostatná kategorie pro „zahraničně-kulturní politiku“. Vhodným ukazatelem pro tento časový úsek se proto jeví rozpočet BMBF. Jelikož nově vzniklou rozpočtovou kategorií nelze přímo srovnávat s rozpočtem ministerstva z 90. let, je z důvodu větší přehlednosti zachycen jeho vývoj až do roku 2009.

Tabulka č. 1 – Rozpočet BMBF: osobní a správní výdaje (1990-2009)³⁰⁴

	1990	1994	1998	2004	2005	2006	2007	2009
(tis. EUR)	1 417	72 464	171 539	67 347	67 117	61 473	61 338	72 432

Údaje v tabulce č. 1 ukazují, že v prvních letech po sjednocení Německa bylo možné pozorovat výrazný nárůst výdajů v rámci celého BMBF. Z téměř půldruhého milionu EUR se během osmi let rozpočet zvýšil více jak desetkrát. To poukazuje na tehdejší

³⁰⁴ Vlastní zpracování, zdroje:

Gesetz über die Feststellung eines Dritten Nachtrags zum Bundeshaushaltsplan für das Haushaltsjahr 1990 (Drittes Nachtragshaushaltsgesetz 1990)., ref. 60, s. 2408

Gesetz über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 1994 (Haushaltsgesetz 1994)., ref. 60, s. 2164

Gesetz über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 1998 (Haushaltsgesetz 1998)., ref. 60, s. 3268

Haushaltsrechnung und Vermögensrechnung des Bundes für das Jahr 2004 (Jahresrechnung 2004)., ref. 57, s. 1224

Haushaltsrechnung und Vermögensrechnung des Bundes für das Jahr 2005 (Jahresrechnung 2005)., ref. 57, s. 1240

Entwurf eines Gesetzes über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 2006 (Haushaltsgesetz 2006). [online]. Berlin: 17. März 2006, s. 2750 (V citovaném dokumentu jsou některé kapitoly číslovány opakovaně od nuly. Pro větší přehlednost je užito číslování, které odpovídá příslušné stránce v PDF prohlížeči. Totéž platí i pro další citace tohoto dokumentu.) [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://dserver.bundestag.de/btd/16/007/1600750.pdf>

Entwurf eines Gesetzes über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 2007 (Haushaltsgesetz 2007). [online]. Berlin: 11. August 2006, s. 2732 (V citovaném dokumentu jsou některé kapitoly číslovány opakovaně od nuly. Pro větší přehlednost je užito číslování, které odpovídá příslušné stránce v PDF prohlížeči. Totéž platí i pro další citace tohoto dokumentu.) [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://dserver.bundestag.de/btd/16/023/1602300.pdf>

Haushaltsrechnung des Bundes für das Haushaltsjahr 2009., ref. 57, s. 1352

skutečný zájem vlády o rozvoj vztahů v kulturní a vzdělávací oblasti. Ačkoli tyto výdaje působí s těmi z počátku 21. století působí poněkud poddimenzovaně³⁰⁵, nelze mu upřít jistou konzistenci a tendenci k postupnému růstu. Mezi lety 2004 až 2009 se rozpočet ministerstva zvýšil z 67 až na 72 milionů EUR, které díky tomu mělo i nadále dostatek prostředků na prosazování kultury a vzdělávání v zahraničí. Tuto skutečnost kopíroval i vývoj nově vytvořeného rozpočtu určeného přímo na podporu kulturních vztahů SRN v zahraničí, který je zachycen v tabulce č. 2 níže.

Tabulka č. 2 – Celkový rozpočet: kategorie "Údržba kulturních vztahů v zahraničí"³⁰⁶ (2004–2009)³⁰⁷

	2004	2005	2006	2007	2009
(tis. EUR)	557 574	546 093	545 459	552 413	726 065

Z necelých 558 milionů EUR v roce 2004 se Německo během pěti let rozhodlo navýšit tuto kategorii o 168 milionů EUR. Následuje přelomové období let 2013 až 2017, které je přehledově zachyceno v tabulce č. 3.

³⁰⁵ Zde je potřeba vzít v úvahu vícero důvodů. Lze předpokládat, že jedním z nich bylo pravděpodobně i vyčlenění samostatného rozpočtu pro oblast kulturních vztahů v zahraničí.

³⁰⁶ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Pflege kultureller Beziehungen zum Ausland“.

Zdroje: *Haushaltsrechnung und Vermögensrechnung des Bundes für das Jahr 2004 (Jahresrechnung 2004)*., ref. 57, s. 204

Haushaltsrechnung und Vermögensrechnung des Bundes für das Jahr 2005 (Jahresrechnung 2005)., ref. 57, s. 201

Entwurf eines Gesetzes über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 2006 (Haushaltsgesetz 2006).,ref. 304, s. 407

Entwurf eines Gesetzes über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 2007 (Haushaltsgesetz 2007)., ref. 304, s. 402

Haushaltsrechnung des Bundes für das Haushaltjahr 2009., ref. 57, s. 235

³⁰⁷ Vlastní zpracování, zdroje:

Haushaltsrechnung und Vermögensrechnung des Bundes für das Jahr 2004 (Jahresrechnung 2004)., ref. 57, s. 209

Haushaltsrechnung und Vermögensrechnung des Bundes für das Jahr 2005 (Jahresrechnung 2005)., ref. 57, s. 208

Entwurf eines Gesetzes über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 2006 (Haushaltsgesetz 2006).,ref. 304, s. 407

Entwurf eines Gesetzes über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 2007 (Haushaltsgesetz 2007)., ref. 304, s. 417

Haushaltsrechnung des Bundes für das Haushaltjahr 2009., ref. 57, s. 240

Tabulka č. 3 – Spolkový rozpočet na ABKP (2013–2017)³⁰⁸

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rozpočet na spolupráci s občanskou spol. zemí Východního partnerství a Ruska (tis. EUR)	/	- €	4 753	13 533	13 765	13 758
Celkový rozpočet na zahraničně-kulturní a vzdělávací politiku (tis. EUR)	745 745	738 796	761 909	789 838	836 002	921 409

První oblastí, ve které byly patrné změny, byl spolkový rozpočet zkoumané politiky v letech 2013 až 2017³⁰⁹, který se přímo dotýkal i sektoru vzdělávání vůči Rusku.³¹⁰ Ve sledovaném období došlo k navýšení rozpočtu z původní hodnoty 738.760.000 EUR na 921.409.000 EUR, což představuje rozdíl 182.613.000 EUR za pouhých 5 let. Uvedenou změnu je možné dát do souvislosti s krizí na Ukrajině. Dokazuje to rozdíl mezi lety 2012 a 2013, kdy nejdříve došlo k poklesu celkového rozpočtu a teprve od roku 2014 šlo pozorovat trvale rostoucí trend, jehož meziroční tempo růstu se navíc každoročně zvyšovalo téměř dvojnásobně. S ohledem na ukrajinskou krizi v roce 2014 byla v rámci spolkového rozpočtu pro AKBP vytvořena zcela nová podkategorie, která se zaměřovala přímo na země Východního partnerství a na Rusko. Zde byla nejzajímavější změna mezi lety 2014 a 2015, kdy se rozpočet pro tuto oblast zvýšil z 4.753.000 EUR na 13.533.000 EUR, tedy takřka třikrát. Na této hladině se pohyboval až do konce sledovaného období.

³⁰⁸ Vlastní zpracování, zdroje:

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2014: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 39

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2015: Einzelplan 05.* ref. 56, s. 34, 38

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2016: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 33, 37

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2017: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 35, 39

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2018: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 35, 39

BUNDESMINISTERIUM DER FINANZEN., ref. 57, s. 35, 40

³⁰⁹ Jednalo se o kategorii rozpočtu, která přímo navazovala na tu předchozí v tabulce č. 2.

³¹⁰ Přehledově k jednotlivým projektům, programům a platformám AKBP v letech 2013 až 2017 viz příloha č. 4. Je třeba poznamenat, že se nejedná o vyčerpávající přehled, neboť v některých případech jsou uvedeny zastřešující programy, které obsahovaly další dílčí projekty, konference, festivaly a podobně.

Změna a vývoj počtu účastníků jednotlivých výměn (1990-2017)

Poslední důležitou kategorií před rozborem jednotlivých příkladů zkoumané politiky je vývoj a změna počtu účastníků jednotlivých vzdělávacích a studijních projektů, pobytů a výměn mezi SRN a Ruskou federací. Tento ukazatel je důležitý, jelikož díky němu možné snadněji určit úspěšnost zkoumané politiky. Jednotlivé hodnoty jsou zpracovány v tabulkách č. 4 a č. 5 níže.

Počátkem tisíciletí se začal mezi německými studenty obnovovat zájem o Ruskou federaci, jakožto o zemi, kam je možné vyjet za studiem. Z původních čísel nepřesahujících hodnotu 200 se po roce 2014 (tedy v době velkého politického napětí mezi oběma zeměmi) do Ruska vypravilo 376 německých studentů. Jednalo se o největší skokový nárůst za celé zkoumané období. Následoval sice mírný pokles v letech 2016 a 2017, ale i tak byl zájem zhruba o třetinu větší než v každém jednotlivém roce v období 2005-2012. Krize na Ukrajině tedy neměla negativní vliv na skupinu německých studentů majících zájem vycestovat do Ruska, ba právě naopak, motivace byla o to větší.

Tabulka č. 4 – Vývoj počtu Německých studentů na vysokých školách v Ruské federaci a ruských studentů na vysokých školách v SRN (1991–2012)³¹¹

	1991	2001	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012
Němečtí studenti v RF	/	/	/	170	172	191	189	173	175
Ruští studenti v SRN	395	6 987	9601	11 497	12197	12 378	12 652	13 132	13 630

Stabilita, tradice a postupný rozvoj vzájemných vztahů na poli vědy, kultury a vzdělávání se analogicky projeví i na ruské straně. Jestliže se do přelomu století počet ruských studentů nedostal přes 7.000, už v roce 2005 se do Německa podívalo více jak 11.000 Rusů. Následovalo období konsolidace a pozvolného růstu, kdy v každém jednotlivém roce byl počet ruských zájemců o studium v SRN výrazně vyšší než v případě německých studentů směřujících do Ruska. Svého vrcholu dosáhl tento trend v roce 2015. Následující dva roky bylo možné pozorovat hodnoty těsně pod 15.000 studentů za rok, což bylo řádově asi o 2.000 studentů více, než v letech 2009 až 2011 a zhruba o polovinu více, než v roce 2001. Celkově se ve zkoumaném navýšil počet ruských studentů o 740.

³¹¹ Vlastní zpracování, zdroje:

Deutsche Studierende im Ausland: Statistischer Überblick 2004 – 2014., ref. 54, s. 31

Tabelle 2.5.33 - Ausländische Studierende in Deutschland nach Hochschularten und Herkunftsstaaten., ref. 55, s. 1, 3

Pozn.: údaje pro starší roky nebyly nenalezeny. Např. pro rok 2000 nebyl uveden žádný údaj.

Tabelle 2.5.37 - Deutsche Studierende im Ausland nach Studienland., ref. 55, s. 1

Totéž platí i pro rok 2003.

Deutsche Studierende im Ausland: Statistischer Überblick 2003 – 2013. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 16. Dezember 2015, s. 29, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00029029/5217101157004.pdf. Artikelnummer: 5217101157004

Tabulka č. 5 – Vývoj počtu Německých studentů na vysokých školách v RF a ruských studentů na vysokých školách v SRN (2013–2017)³¹²

	2013	2014	2015	2016	2017
Němečtí studenti v RF	178	254	376	354	338
Ruští studenti v SRN	14 199	14 525	14 964	14 909	14 939

Výše popsané trendy korelovaly jak s růstem celkových i dílčích rozpočtů na AKBP, tak i se smluvním vývojem. Došlo však i k negativním změnám. Jednalo se o pokles počtu ruských studentů, kteří se zajímali o němčinu.³¹³ Jestliže těsně před začátkem sledovaného období (období 2011/2012) bylo možné v Rusku najít něco přes 2.000.000 zájemců o tento jazyk³¹⁴, v letech 2014/2015 už jich bylo jen kolem 1.500.000.³¹⁵ V období 2012/13 a 2013/14 taktéž došlo k poklesu zájmu o studium němčiny v samotném Německu. Šlo o ztrátu více než 1.000 studentů.³¹⁶ Tyto tendence lze vysvětlit všeobecně špatným obrazem SRN v očích některých Rusů, což potvrdil i rozhovor s expertem na německou zahraniční politiku.³¹⁷

³¹² *Deutsche Studierende im Ausland: Statistischer Überblick 2004 – 2014.*, ref. 54, s. 31

Tabelle 2.5.37 - *Deutsche Studierende im Ausland nach Studienland.*, ref. 55, s. 1

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2012/2013., ref. 54, s. 55

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2013/2014., ref. 54, s. 55

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2014/2015., ref. 54, s. 55

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2015/2016., ref. 54, s. 57

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2016/2017., ref. 54, s. 56

³¹³ 18. *Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 10

³¹⁴ GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2011/2012.*, ref. 58, s. 58

³¹⁵ GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s. 41

³¹⁶ *Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE.*, ref. 298, s. 7

³¹⁷ Osobní rozhovor s expertem na německou zahraničně-kulturní a vzdělávací politiku, Praha, 7.4.2021.

Charakteristika třetí vlády Angely Merkelové

Po volbách do spolkového sněmu v září 2013 si CDU/CSU, která se podílela na vládě kontinuálně od roku 2005³¹⁸, mohla přispat svůj největší volební úspěch od poloviny 20. století.³¹⁹ Současně se jí po fiasku FPD³²⁰ otevřely dveře ke spolupráci s SPD, která se částečně vzpamatovala ze svého krachu o čtyři roky dříve.³²¹ Vztah k Ruské federaci nastavila koaliční smlouva, která počítala stále ještě s otevřeným dialogem a spoluprací předchozích let.³²² Následně již došlo ke zmíněnému obratu ve vztazích obou zemí, který se promítl do všech oblastí spolupráce.

Dále je třeba zmínit personální složení této vlády. Kancléřkou se tedy stala již potřetí Angela Merkelová (CDU). Její straně připadlo 6 ministerstev a sesterské CSU ministerstva 3. SPD získalo 6 zbývajících.³²³ V době od jmenování této vlády až do jejího rozpuštění bylo personální obsazení klíčových ministerstev ve vztahu ke zkoumané politice následující. Ministerstvo zahraničních věcí vedl Frank-W.

³¹⁸ KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG E.V. Wahlen zum Deutschen Bundestag seit 1949. *KONRAD ADENAUER STIFTUNG*. [online]. Konrad-Adenauer-Stiftung, ©2022, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.kas.de/de/web/geschichte-der-cdu/wahlen-zum-deutschen-bundestag-seit-1949>

³¹⁹ Se 41,5 % šlo o dosud vůbec největší zisk od roku 1953 a první pokoření 40 % od první poloviny 90. let.

KORTE, Karl-Rudolf. *Die Bundestagswahl 2013: Analysen der Wahl-, Parteien-, Kommunikations- und Regierungsforschung*. Wiesbaden: Springer, 2015, s. 42. ISBN 978-3-658-02914-2.

³²⁰ Za chatrných 4,6 % FPD v roce 2013 mohla kombinace vnitropolitických šarvátek, personálních obměn (roku 2011 odešel vicekancléř a předseda FPD Guido Westerwelle) a nenaplněných volebních slibů (např. daňové úlevy a pověst klientelistické strany). Celkovou situaci strany ještě zhoršila nově vzniklá konkurence v podobě AfD, která těžila z euroskepticismu a odporu proti současné vládě.

TJONG, Sandra. Rösler deutet Rücktritt an: Warum die FDP so krachend bei der Bundestagswahl 2013 gescheitert ist. In: BurdaForward. *ONLINE FOCUS*. [online]. BurdaForward, ©2022, Dienstag, 19.11.2013, 08:16, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.focus.de/politik/deutschland/bundestagswahl-2013/drei-gruende-fuer-die-gelbe-pleite-warum-die-fdp-so-krachend-gescheitert-ist_id_3217358.html

³²¹ Výsledek SPD v podobě 25,7 % byl sice značně lepší než v roce 2009, ale i tak nenaplnila tehdejší očekávání.

KORTE, Karl-Rudolf, ref. 319, s. 42

³²² Konkrétně se hovořilo o modernizačním partnerství vycházejícím z politické, hospodářské i bezpečnostní spolupráce.

DEUTSCHLANDS ZUKUNFT GESTALTEN: KOALITIONSVERTRAG ZWISCHEN CDU, CSU UND SPD. [online]. Berlin: 14. Dezember 2013, s. 118, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://archiv.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/koalitionsvertrag.pdf>. Bestell-Nr.: 5283

³²³ Celé původní složení vlády přehledově například viz: Kabinett Merkel III: Halbzeitzeugnis für die Bundesregierung. In: Der Tagesspiegel. *DER TAGESSPIEGEL*. [online]. Der Tagesspiegel, 16.12.2015, 17:52 Uhr, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.tagesspiegel.de/politik/kabinett-merkel-iii-halbzeitzeugnis-fuer-die-bundesregierung/12731242-all.html>

Steinmeier (SPD), kterého v lednu roku 2017 nahradil Sigmar Gabriel (SPD)³²⁴, který byl současně i vicekancléřem.³²⁵ Ministerstvo pro vzdělávání a výzkum vedla Johanna Wanka (CDU).³²⁶

³²⁴ DEUTSCHER BUNDESTAG. Dr. Frank-Walter Steinmeier, SPD. *Deutscher Bundestag*. [online]. Deutscher Bundestag, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.bundestag.de/webarchiv/abgeordnete/biografien18/S/steinmeier_frank_walter-258964

DEUTSCHER BUNDESTAG. Sigmar Gabriel, SPD. *Deutscher Bundestag*. [online]. Deutscher Bundestag, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.bundestag.de/abgeordnete/biografien/G/gabriel_sigmar-519626

AUSWÄRTIGES AMT. Außenminister von 1951 bis heute. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2022, 08.12.2021, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aamt/geschichte-des-auswaertigen-amts/aussenminister-node>

³²⁵ SIGMAR GABRIEL. *SIGMAR GABRIEL*. [online]. SIGMAR GABRIEL, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://sigmar-gabriel.de/>

³²⁶ KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG E.V. Johanna Wanka. *KONRAD ADENAUER STIFTUNG*. [online]. Konrad-Adenauer-Stiftung, ©2022, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.kas.de/de/web/geschichte-der-cdu/personen/biogramm-detail/-/content/johanna-wanka-v1>

Vybrané instrumenty AKBP a jejich programy, projekty, platformy a iniciativy (2013-2017)³²⁷

Jsou-li známy konkrétní cíle a témata, která byly navíc smluvně podloženy, je možné přistoupit k rozboru jednotlivých instrumentů AKBP ve vztahu k Ruské federaci. Ty představovaly a stále představují páteř zkoumané politiky, jelikož právě skrze ně byly organizovány konkrétní programy a projekty prosazující výše naznačené cíle, témata a hodnoty. Jádro instrumentů AKBP historicky tvořila především pětice organizací skládající se z DAAD, Goethe-Institutu, Pedagogické výměnné služby (PAD), Německé společnosti pro výzkum (DFG) a Centrály pro zahraniční školství (ZfA).³²⁸ Tento výčet se ukázal jako relevantní i pro potřeby této práce, neboť se z větší části shoduje s vládními prohlášeními spolkového vlády z let 2013 až 2017. Zde se mezi důležité instrumenty řadily ZfA, EVZ, IFA, PAD nebo DRJA.³²⁹ Jejich vybrané programy, projekty, platformy a iniciativy jsou průřezově rozebrány v následující podkapitole.³³⁰

³²⁷ V rámci doložení programových změn jednotlivých koncepcí v souvislosti s krizí na Ukrajině v roce 2014 jsou zohledněny i koncepce z let 2011/2012 a 2012/2013. Ty se překrývají s různými událostmi, které postupně vedly k přehodnocování německého postoje vůči Rusku. Zároveň jsou poslední dva roky před začátkem zkoumaného období dobrým ukazatelem kontinuity některých zde rozebíraných programů a projektů. Tato kontinuita samozřejmě pokračovala také po roce 2017, a proto je zachycen i rok 2018.

³²⁸ LIPPERT, Barbara, ref. 51, s. 530

³²⁹ Podrobně viz vládní koncepce z let 2013/2014.

18. *Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 108, 167-168

Podrobně viz vládní koncepce z roku 2015.

19. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 21, 28-29

Podrobně viz vládní koncepce z roku 2016.

20. *Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 20, 33-34

Podrobně viz vládní koncepce z roku 2017.

21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 21, 35, 39

³³⁰ Přehledově viz příloha č. 4.

Vládní koncepce AKBP 2011/2012 ve vztahu k Ruské federaci

V letech 2011 až 2013 otevíralo Německo společně s Ruskem na poli AKBP další úspěšnou kapitolu. Ačkoli bylo již od září 2011 (tedy v době, kdy Putin oznámil svoji další kandidaturu na post prezidenta) zřejmé, že ruské elity se po odchodu Medveděva nehodlají vzdát své iniciativy³³¹, oblast vzdělávání mezi SRN a Ruskou federací narušena nebyla.

³³¹ KALININ, Ilja, ref. 44, s. 74

LAQUER, Walter. *Putin a putinismus: Rusko a perspektivy jeho soužití se Západem*. Praha: PROSTOR, 2016, s. 171. ISBN 978-80-7260-329-9.

„Německo-ruský rok vzdělávání, vědy a inovací“³³²

Zářným příkladem jsou projekty pod názvem „Mezinárodní roky vědy“³³³, které od roku 2007 slouží jako nástroj Německa k podpoře internacionalizace vědy a výzkumu.³³⁴ V letech 2011/2012 to byl právě „Německo-ruský rok vzdělávání, vědy a inovací“ v rámci něhož se pod záštitou spolkového ministerstva pro vědu a výzkum společně s Ministerstvem školství a vědy Ruské federace zorganizovalo přes různých 200 programů a projektů.³³⁵ Šlo o vzájemnou iniciativu, která navázala na již dříve rozběhlé projekty a zároveň se zasadila o vznik nových.

Na německé straně sem spadalo jedenáct různých institucí, včetně DAAD, „Německé společnosti pro mezinárodní spolupráci“³³⁶, „Spolkového institutu pro profesní vzdělávání“³³⁷ nebo například „Společnosti Maxe Plancka“³³⁸.

V těchto letech se navíc němčina zařadila s celkovým počtem 2 milionů studentů mezi druhý nejvíce vyučovaný jazyk na ruských školách a univerzitách.³³⁹ Zásadní podíl na

³³² Vlastní překlad autora z německého originálu: »"Deutsch-Russisches Jahr der Bildung, Wissenschaft und Innovation"«.

Zdroj: Bekanntmachung des Bundesministeriums für Bildung und Forschung von Richtlinien zur Förderung von „Innovationsforen“ im Rahmen des "Deutsch-Russischen Jahres der Bildung, Wissenschaft und Innovation 2011/2012" im Rahmen der Strategie der Bundesregierung zur Internationalisierung von Wissenschaft und Forschung., ref. 63

³³³ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Internationale Wissenschaftsjahre“
BUNDESMINISTERIUM FÜR BILDUNG UND FORSCHUNG. Internationale Wissenschaftsjahre. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*. [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.bmbf.de/bmbf/de/europa-und-die-welt/innovationsstandort-deutschland/internationale-wissenschaftsjahre/internationale-wissenschaftsjahre_node.html

³³⁴ Ibid.

³³⁵ 16. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik 2011/2012., ref. 258, s. 39

³³⁶ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit“.

Zdroj: *Deutsch-Russischer Jahr der Bildung, Wissenschaft und Innovation 2011/12: Partnerschaft der Ideen.*, ref. 287, s. 50

³³⁷ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Bundesinstitut für Berufsbildung“.

Zdroj: Ibid., s. 49

³³⁸ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Max-Planck-Gesellschaft“.

Zdroj: Ibid., s. 52

³³⁹ 16. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik 2011/2012., ref. 258, s. 40

tom měla i úspěšná kampaň „Učte se Německy!“³⁴⁰, která v gesci Goethe-Institutu probíhala mezi lety 2010-2012. Cílem bylo přesvědčit o důležitosti němčiny pro práci i pro lepší porozumění cizí kultuře a mentalitě. Skrze propracovanou a dobře zacílenou reklamu (soutěže, kampaně, výukové materiály, projekty apod.) se podařilo přímo oslovit na 500.000 Rusů z řad studentů, rodičů, učitelů a ředitelů škol.³⁴¹

³⁴⁰ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Lern' Deutsch!“.
Zdroj: GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2011/2012.*, ref. 58, s. 57

³⁴¹ *Ibid.*, s. 57–59

Vládní koncepce AKBP 2012/2013 ve vztahu k Ruské federaci

V letech 2012/2013 rezonoval na poli vědy, kultury a vzdělávání masivní projekt „Německý rok v Rusku 2012-2013“³⁴². V rámci tohoto projektu se v rozmezí let 2012 a 2013 zrealizovalo na 1.000 výstav, koncertů, divadelních představení, pouličních akcí a konferencí ve více než 50 ruských městech. Cílem bylo jako vždy upevnit partnerství s Ruskou federací, navázat nové kontakty a otevřít dialog novým globálním výzvám. Byly osloveny všechny věkové skupiny a například knižní veletrh v hlavním městě navštívilo přes 30.000 lidí. Impozantně působil i slavný autoportrét Albrechta Dürera o rozměrech 300 m², který si obyvatelé Moskvy a dalších ruských měst mohli sami poskládat z obřích puzzlů.³⁴³

³⁴² Vlastní překlad autora z německého originálu: „...des Deutschlandjahres in Russland 2012-2013...“.
Zdroj: Deutsch-russische Erklärung zum Deutschlandjahr in Russland und Russlandjahr in Deutschland.,
ref. 63

Oficiální logo projektu viz příloha č. 6.

³⁴³ GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2012/2013.*, ref. 58, s. 79–82

Viz příloha č. 7.

Vládní koncepce AKBP 2013/2014 ve vztahu k Ruské federaci

Již v úvodu koncepce spolkové vlády se tehdejší ministr zahraničí Steinmeier vyjádřil o důležitosti kulturní politiky a podpory občanské společnosti Ukrajiny a dalších zemí Východního partnerství EU. Zejména pak zdůraznil roli kultury a vzdělávání, které umožní připravit půdu pro politický dialog v souvislosti s „velkými politickými převraty“³⁴⁴. V dobovém kontextu lze takové vyjádření chápat jako narážku na ukrajinskou krizi a je třeba zdůraznit, že v podobném duchu se nese i zbytek vládní koncepce.

Výše popsany pohled podporoval například i Johannes Ebert, generální tajemník Goethe-institutu. I on se vyslovil pro nezastupitelnou roli Německa a jeho kulturní politiky v rámci posilování občanské společnosti v krizových regionech. Při tom se neváhal odkazovat přímo na slova Steinmeiera a uvítal i navýšení státního rozpočtu o necelých 5 milionů EUR pro spolupráci s občanskou společností zemí Východního partnerství a Ruska v roce 2014. Ebert zároveň vyjádřil i určité zklamání nad vývojem na Ukrajině v témže roce. Bylo také znát jeho zklamání z omezení neziskových organizací, která vyplývala z ruského zákona (2012) omezujícího svobodu a nezávislost těchto organizací na celém území Ruské federace. I přesto však převažovala naděje a zájem posílit kulturní aktivity Goethe-Institutu v tomto regionu³⁴⁵, což je klíčový postoj, který se po roce 2014 pravidelně objevoval ve spolkových koncepcích AKBP.³⁴⁶ Je třeba také zdůraznit, že se nejedná pouze o prázdná slova. Zde popisované cíle a tendence prakticky dokládají dva úspěšné projekty Goethe-Institutu. Jde o „Rok německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“ a „Studijní most“³⁴⁷. Jejich podrobná analýza

³⁴⁴ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...größer politischer Umwälzungen...“

Zdroj: 18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 6

³⁴⁵ Interview Andree Fanizadeha s Johannesem Ebertem (nedatováno).

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s. 25–26

³⁴⁶ 19. Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5, 8–26

20. Bericht der Bundesregierung *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5, 10–32

21. Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 6, 9–35

³⁴⁷ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...Studienbrücke...“.

následuje v další části.

„Pamětní rok 2014“³⁴⁸

V rámci tematického okruhu „Kultura a sport“³⁴⁹ patří mezi významné projekty roku 2014 každoročně pořádaný tzv. „Pamětní rok 2014“. Tentokrát se jednalo o 100. výročí začátku první světové války, což umožnilo organizačně zapojit i Rusko.³⁵⁰ Pod záštitou spolkové vlády, AA a Německého historického muzea v Berlíně se uskutečnila série výstav a přednášek s názvem „1914 - O selhání a využití diplomacie“³⁵¹ přibližující problematiku usmíření, tolerance a porozumění na pozadí diplomacie v dobách krize. Z tematického hlediska byla obsažena i kulturní a politická centra Berlín a Petrohrad z roku 1917.³⁵² Tuto část výstavy materiálně podpořilo celkem devět ruských muzeí, archivů a knihoven z Petrohradu, Moskvy a Kaliningradu.³⁵³ Navíc je zajímavé, že v příslušné vládní koncepci se o Rusku mluví jako o evropském partnerovi.³⁵⁴

Snahu o veskrze pozitivní a stále otevřený vztah k Rusku potvrzují i slova Franka-W. Steinmeiera, který se při této příležitosti nechal slyšet, že základ mírových vztahů tvoří diplomacie založená na kompromisu, zodpovědném přístupu a odmítání rychlých řešení.³⁵⁵ Nejinak tomu bylo i v případě kancléřky Merkelové, která se v době, kdy probíhal tento „Pamětní rok“ vyjádřila o nutnosti zabránit úpadku Evropy a jejímu

³⁴⁸ Vlastní překlad autora z německého originálu: „... Gedenkjahr 2014...“.

Zdroj: 18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014., ref. 10, s. 9

³⁴⁹ Vlastní překlad autora z německého originálu „... Kultur und Sport“.

Ibid., s. 39

³⁵⁰ Ibid., s. 9, 64–67

³⁵¹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „1914 – VOM VERSAGEN UND VOM NUTZEN DER DIPLOMATIE“.

Zdroj: DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. Julikrise 1914: VERANSTALTUNGSREIHE DES AUSWÄRTIGEN AMTS. DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. [online]. Deutsches Historisches Museum, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/ausstellungen/2014/der-erste-weltkrieg/aktuelles/julikrise-1914/>

³⁵² DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. Die Ausstellung: ORIENTIERUNG. DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. [online]. Deutsches Historisches Museum, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/ausstellungen/2014/der-erste-weltkrieg/die-ausstellung/orientierung/>

³⁵³ DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. Die Ausstellung: DATEN UND FAKTEN. DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. [online]. Deutsches Historisches Museum, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/ausstellungen/2014/der-erste-weltkrieg/die-ausstellung/daten-und-fakten/>

³⁵⁴ 18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014., ref. 10, s. 9

³⁵⁵ 1914 - vom Versagen und vom Nutzen der Diplomatie: Beitrag von Außenminister Frank-Walter Steinmeier zum Gedenken des Ausbruchs des Ersten Weltkriegs vor 100 Jahren. Erschienen in der F.A.Z vom 25.01.2014., ref. 62

návratu do časů 19. a 20. století. Ve svém apelu k Ruské federaci se naopak se vyslovila pro model vzájemné spolupráce, a to i navzdory probíhajícím sankcím.³⁵⁶

Celkově lze říci, že „Pamětní rok 2014“ představoval úspěšný projekt. Je třeba vzít v potaz, že jen na samotnou výstavu „1914–1918. První světová válka“³⁵⁷ zahrnující přes 500 objektů s filmovými a zvukovými stanovišti³⁵⁸ dorazilo denně kolem 1.000 návštěvníků.³⁵⁹ Vzhledem k tomu, že výstava trvala od konce května do listopadu 2014³⁶⁰, jde skutečně o velkou cílovou skupinu. Tuto výstavu navíc osobně otevřela kancléřka Merkelová³⁶¹ a v rámci doprovodného programu zde promluvili i významní státníci, novináři, akademici, ale také mladí lidé z mnoha zemí včetně Ruska a Běloruska.³⁶²

³⁵⁶ Regierungserklärung zur Ukraine: Appell an die politische Vernunft Russlands., ref. 61

³⁵⁷ Vlastní překlad autora z německého originálu: »„1914–1918. Der Erste Weltkrieg“«.

DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. Eröffnung Bundeskanzlerin: FEIERLICHE AUSSTELLUNGSERÖFFNUNG – FESTAKT MIT BUNDESKANZLERIN ANGELA MERKEL. *DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM*. [online]. Deutsches Historisches Museum, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/ausstellungen/2014/der-erste-weltkrieg/aktuelles/eroeffnung-bundeskanzlerin/>

³⁵⁸ DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM, ref. 353

³⁵⁹ DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. 44.444 Gäste in der Ausstellung: 44.444 GÄSTE IN DER AUSSTELLUNG. *DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM*. [online]. Deutsches Historisches Museum, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/ausstellungen/2014/der-erste-weltkrieg/aktuelles/44444-gaeste-in-der-ausstellung/>

³⁶⁰ 1914-1918. Der erste Weltkrieg: 29. Mai bis 30. November 2014. In: *Berlin.de: Das offizielle Hauptstadtportal*. [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.berlin.de/ausstellungen/archiv/3490252-3238788-19141918-der-erste-weltkrieg.html>

³⁶¹ DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM, ref. 357

³⁶² *Ibid.*

DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM, ref. 351

„Rok německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“

Dále jsou představeny také dva úspěšné projekty v rámci tematického okruhu „Vzdělání“³⁶³, které z časového hlediska spadají na přelom let 2014 a 2015. První významnou iniciativou byl již zmíněný „Rok německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“, který se konal paralelně s projektem „Rok ruského jazyka a literatury v Německu“³⁶⁴. Tato iniciativa byla opět zrealizována pod záštitou Goethe-Institutu³⁶⁵ a upevnilo ji již zmíněné společné prohlášení Německa a Ruska z roku 2014 o vzájemné spolupráci v oblasti vzdělávání a kultury.³⁶⁶

Potřebu zrealizovat „Rok německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“ potvrhují z pohledu Německa tři faktory. V první řadě svoji roli sehrál klesající počet zájemců studium němčiny v Rusku.³⁶⁷ V roce 2014 šlo sice o 1.500.000 studentů, což například podle Johanese Eberta představovalo dobrý výsledek³⁶⁸, ale na druhou stranu to bylo o půl milionu méně, než na přelomu let 2011/2012. Druhý faktor představoval pokles počtu zájemců o němčinu v samotném Německu. V období let 2012/13 a 2013/14 se jednalo o více než 1.000 studentů.³⁶⁹ Vše doplnil ještě třetí a již několik zmiňovaný faktor, a sice probíhající krize na Ukrajině. Jedním z jejích důsledků pro německou zahraniční politiku byla i potřeba hledání nových cest k Rusku. Všechny tyto okolnosti vytvořily příhodné podmínky, které otevřely prostor pro intenzivní práci s občanskou společností.³⁷⁰ Lze říci, že jako ideální nástroj se osvědčil právě „Rok německého

³⁶³ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Bildung“.

Zdroj: 18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 86–90

³⁶⁴ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...Jahr der russischen Sprache und Literatur in Deutschland...“.

Zdroj: *Ibid.*, s. 86

³⁶⁵ GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s. 147

³⁶⁶ *Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE.*, ref. 298, s. 1–2

³⁶⁷ 18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 10

³⁶⁸ Interview Dominika Baurera s Johannesem Ebertem (nedatováno).

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s. 41

³⁶⁹ *Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE.*, ref. 298, s. 7

³⁷⁰ 18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 10

jazyka a literatury v Rusku 2014/15“.

Projekt zahrnoval přes 510 setkání a soutěží s více než 73.000 účastníky z 300 různých míst v Rusku. Dále se na něm podílelo kolem 200 vědců, spisovatelů a umělců z Německa.³⁷¹ Stojí za povšimnutí, že jen samotného zahájení v Moskvě se zúčastnilo 18.000 lidí.³⁷² Důležitost této akce podtrhuje i fakt, že jako oficiální zástupce SRN dorazil člen Bundestagu za CDU Peter Gauweiler. Ten se vyslovil proti sankcím a zdůraznil důležitost kultury jako šance k vzájemnému dialogu.³⁷³

Smyslem projektu bylo zlepšit pozici němčiny v Rusku jakožto jazyka menšiny a představit ji v nových tematických souvislostech. Cílovou skupinu představovaly především děti, mladiství a studenti.³⁷⁴ Jako cíl bylo též uváděno upevnění vztahů mezi občanskými společnostmi obou zemí, a to zejména s přihlédnutím k „současným obtížným politickým podmínkám“³⁷⁵.

Druhou úspěšným projektem v rámci tematického okruhu „Vzdělání“ byl GRINT, který je samostatně analyzován ve čtvrté kapitole, jelikož spadl pod DAAD.

³⁷¹ *Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE.*, ref. 298, s. 1–2

³⁷² GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s. 147

Pro představu viz příloha č. 8 a 9.

³⁷³ JABS, Thorsten. Deutsch-russische Beziehungen: Vertrauen zurückgewinnen. In: Deutschlandradio. *Deutschlandfunk*. [online]. Deutschlandradio, ©2022, 15.09.2014, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/deutsch-russische-beziehungen-vertrauen-zurueckgewinnen.1773.de.html?dram:article_id=297502

³⁷⁴ BOLZ, Rüdiger. Positive Bilanz: Das Jahr der deutschen Sprache und Literatur. In: Vitamin de. *Vitamin de*. [online]. Vitamin de, © 2016–2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.vitaminde.de/deutsch-lernen-in/russland/115-jahr-der-deutschen-sprache-und-literatur.html>. Ausgabe 66, Regionalausgabe Russland.

³⁷⁵ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...gegenwärtig schwierigen politischen Rahmenbedingungen...“.

18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014., ref. 10, s. 86

Vládní koncepce AKBP 2015 ve vztahu k Ruské federaci

V tematickém celku „Koprodukce vědy a kultury“³⁷⁶, který rámcově nahrazuje tematický okruh „Vzdělání“ z předchozího roku se ve vztahu k Rusku osvědčil program „Studijní most“.

³⁷⁶ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Koproduktion von Wissen und Kultur“. *19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 12

„Studijní most“

Jak již sám název napovídá, jedná se o speciální (doplňkový) studijní program, který probíhá v Rusku a umožňuje nadaným studentům středních škol zlepšit se v odborných, jazykových a kulturních kompetencích a tím zvýšit i jejich šance na přijetí na některou z vysokých škol v Německu.³⁷⁷ „Studijní most“ byl zrealizován jako kooperace mezi Goethe-Institutem, DAAD a „Univerzitní aliancí Porúří“³⁷⁸, kde vedoucí roli měla Rúrská univerzita.³⁷⁹ Samotná aliance představovala strategickou spolupráci, která vznikla v roce 2007 a zahrnovala Bochumskou univerzitu, Technickou univerzitu v Dortmundu a Duisbursko-Esenskou univerzitu. Důležité je zmínit i to, že aliance má svoji kancelář také v Moskvě³⁸⁰, což ukazuje, jaký význam je v tomto ohledu Rusku přikládán.

V roce 2015 došlo ke spuštění programu v celém regionu zahrnujícím Ruskou federaci, Ukrajinu, Kazachstán a Gruzii. Jeho pozici posilovala nejenom kooperace s dalšími zeměmi, ale také skutečnost, že vždy tvořil součást širšího rámce kulturně orientovaných projektů Goethe-Institutu v rámci uvedeného regionu zemí (jazykové kurzy, výstavy, festivaly, divadla, kina a podobně), které se svojí různorodostí vzájemně doplňovaly a podněcovaly zájem o německou kulturu, jazyk, historii a vzdělání.³⁸¹ Z toho vyplývá, že bylo umožněno i daleko větší pokrytí ruské občanské společnosti.

³⁷⁷ GETE-INSTITUT. PODAČA ZAJAVOK DLJA 9 KLASSA. *GOETHE INSTITUT RUSSLAND*. [online]. Gete-Institut, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/ru/ru/spr/eng/bru/bwb.html>

GETE-INSTITUT. MOST V NEMECKIJ UNIVERSITET OČNYJ. *GOETHE INSTITUT RUSSLAND*. [online]. Gete-Institut, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/ru/ru/spr/eng/bru/bwb/prae.html>

³⁷⁸ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...Universitätsallianz Ruhr...“.

Zdroj: UNIVERSITÄTSALLIANZ RUHR. Studienbrücke. *Liaison Office Moscow: UA RUHR*. [online]. UNIVERSITÄTSALLIANZ RUHR, ©2021, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.ru.uaruhr.de/moskau/projekte/studienbruecke.html>

³⁷⁹ Ibid.

³⁸⁰ UNIVERSITÄTSALLIANZ RUHR. Startseite. *Liaison Office Moscow: UA RUHR*. [online]. UNIVERSITÄTSALLIANZ RUHR, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.ru.uaruhr.de/moskau/index.html>

³⁸¹ Skype rozhovor s expertkou Goethe-Institutu Moskva. Praha a Moskva 1.4.2021.

Vznik „Studijního mostu“ lze chápat v i kontextu klesajícího počtu studentů německého jazyka mezi lety 2011/2012 až 2014 (pokles o 500.000 studentů)³⁸², což v rámci rozhovoru potvrzovaly i slova expertky z Goethe-Institutu v Moskvě.³⁸³ V roce 2017 došlo ještě k rozšíření spolupráce s dalšími univerzitami. Studenti z Ruska se nově mohli hlásit na Evropskou univerzitu Viadrina a také na vysokou školu Bonn-Rhein-Sieg. Do roku 2019 (včetně) se do programu zapojily ještě další tři německé univerzity.³⁸⁴ Kromě toho se rozšířila působnost programu i do dalších zemí světa.³⁸⁵

Hned v prvním roce existence „Studijního mostu“ bylo jenom v rámci Ruské federace podáno přes 500 přihlášek.³⁸⁶ Atraktivitu programu jistě zvyšoval i fakt, že po vystudování mohou Rusové v SRN zůstat a začít pracovat. V takových případech mají tito lidé možnost poměrně snadno požádat o prodloužení povolení pobytu.³⁸⁷ Není proto překvapením, že „Studijní most“ se intenzivně rozvíjel i v následujících letech zkoumaného období. Tento trend reflektují údaje v tabulce č. 6 níže.

³⁸² 16. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik 2011/2012., ref. 258, s. 40

³⁸² Interview Dominika Baurera s Johannessem Ebertem (nedatováno).

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s. 41

³⁸³ Skype rozhovor s expertkou Goethe-Institutu Moskva. Praha a Moskva 1.4.2021.

³⁸⁴ Programm „Studienbrücke“: Häufig gestellte Fragen zum Studium in Deutschland. [online]. S. 3, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf205/uz-2019_studienbruecke_faq_studium_de_studienbrcke_bezahlprogramm_stand.pdf

³⁸⁵ Gemeinsame Pressemitteilung mit dem Goethe-Institut und der Universitätsallianz Ruhr: Internationale Studierende und künftige Fachkräfte für Deutschland gewinnen: Goethe-Institut, Universitätsallianz Ruhr und DAAD bauen ‚Studienbrücke‘ weiter aus. In: *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. Bonn: 11. März 2019, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www2.daad.de/presse/pressemitteilungen/de/69665-internationale-studierende-und-kuenftige-fachkraefte-fuer-deutschland-gewinnen-goethe-institut-universitaetsallianz-ruhr-und-daad-bauen-studienbruecke-weiter-aus>

³⁸⁶ 19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 14

³⁸⁷ Programm „Studienbrücke“: Häufig gestellte Fragen zum Studium in Deutschland., ref. 384, s. 12

Tabulka č. 6 – Program "Studijní most" - uchazeči, absolventi³⁸⁸

Rok:	Ruští studenti zapsaní do programu	Absolventi programu ucházející se o studium VŠ v SRN	Úspěšní přijatí, kteří zahájili studium na VŠ v SRN
2015	179	/	/
2016	129	55	29
2017	128	43	25
2018	156	52	32

Co se týče počtu podaných přihlášek, jde o jednoznačně dobrá čísla. Zde je třeba zdůraznit, že mírný pokles počtu uchazečů v letech 2016 a 2017 nesouvisí s nižším zájmem, ale se skutečností, že v prvním roce byly otevřeny dva paralelní programy pro žáky 9. a 10. tříd, kdežto v následujících dvou letech byl otevřen pouze jeden ucelený program pro žáky 9. tříd. Roku 2017 byl ke stávajícímu programu ještě zkušebně přičleněn krátkodobý online program pro žáky 11. tříd. Od roku 2018 se pravidelně konají náborové akce pro žáky 11. tříd. Navíc se navýšil i počet stipendistů (v roce 2018 to bylo okolo 140 studentů).³⁸⁹

Tyto organizační proměny lze přičíst především skutečnosti, že v prvních letech se jednalo o nový projekt, který byl de facto ještě v pilotní verzi. Určitou roli sehrály také finanční faktory, které v prvních letech neumožnily plnohodnotnou nabídku dvou programů v každé formě. I proto byl například doplňkový program pro žáky 11. tříd v roce 2017 pouze v placené formě bez možnosti stipendia.³⁹⁰

Stejnou optikou je třeba nahlížet i na rozdíly mezi první a druhým a druhým a třetím sloupcem tabulky č. 6. V prvním případě (prostřední sloupec) dokončilo „Studijní most“ ve skutečnosti více studentů, avšak někteří se z finančních, studijních nebo osobních důvodů již nehlásili na studium v SRN nebo v něm neuspěli. Neúspěch u přijímacích

³⁸⁸ Vlastní zpracování, zdroj:

Expertka z Goethe-Institutu Moskva. *Das Projekt "Studienbrücke" - FRAGEN, Masterarbeit, Dalibor Jiříček* [elektronická pošta]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 29. 3. 2021, 10:13 [cit. 2021-02-04].

³⁸⁹ Skype rozhovor s expertkou Goethe-Institutu Moskva. Praha a Moskva 1.4.2021.

³⁹⁰ Skype rozhovor s expertkou Goethe-Institutu Moskva. Praha a Moskva 1.4.2021.

zkoušek na vysoké školy v Německu nebo podání přihlášky na ruskou vysokou školu jsou pak důvody, které vysvětlují rozdíl mezi druhým a třetím sloupcem tabulky.³⁹¹

I přesto lze říci, že se celkově jedná o velmi dobrá čísla, která ukazují spíše na nevyužitý potenciál projektu z organizačních a finančních důvodů. Všeobecně jde o úspěšný program, což potvrzují i slovy expertky z Goethe-Institutu v Moskvě. Podle ní nepředstavuje úspěch pouze naplnění hlavního cíle v podobě Rusů studujících v SRN, ale jsou to i všichni ostatní absolventi projektu, kteří byli kulturně, jazykově, studijně obohaceni a vytvořili si nový vztah k Německu.³⁹²

³⁹¹ Skype rozhovor s expertkou Goethe-Institutu Moskva. Praha a Moskva 1.4.2021.

³⁹² Skype rozhovor s expertkou Goethe-Institutu Moskva. Praha a Moskva 1.4.2021.

»Tematické roky „70. výročí konce druhé světové války: mládežnická výměna – porozumění – společná budoucnost“«³⁹³

Rok 2015 je také spojen s DRJA, která byla založena už v roce 2006³⁹⁴ jakožto výsledek těsnější spolupráce obou zemí v oblasti výměny mládeže.³⁹⁵ Samotná nadace je navíc neoddelitelně spjata s dalšími aktéry v rámci Německa, kteří se i plně podílejí na jejím financování. Jedná se o Spolkové ministerstvo pro rodiny, seniory, ženy a mládež (BMFSFJ), město Hamburk, nadaci Roberta Bosche a Východní komisi německého hospodářství.³⁹⁶

V roce 2015 se DRJA podařilo zorganizovat »Tematické roky „70. výročí konce druhé světové války: mládežnická výměna – porozumění – společná budoucnost“«. Jak už sám název napovídá, cílem bylo povzbudit aktéry mládežnické výměny a zapojit do jejich programů historickou vzdělávací práci, která souvisí s druhou světovou válkou. Současně bylo cílem posílit nejenom přeshraniční spolupráci, ale i spolupráci mezi různými organizacemi a institucemi. V rámci těchto tematických roků byla v Moskvě zorganizována i stejnojmenná zahajovací konference. Zde byly zpracovány rozdíly v kultuře vzpomínání obou zemí, což mělo přispět k lepšímu porozumění.³⁹⁷ Byla také podepsána společná rezoluce.³⁹⁸

V širším kontextu byla rovněž důležitá zmínka ve vládní koncepci o významu těchto tematických roků pro rusko-německé vztahy v oblasti výměny mládeže s ohledem na

³⁹³ Vlastní překlad autora z německého originálu: »...Themenjahre „70 Jahre Ende des 2. Weltkriegs: Jugendaustausch – Verständigung – gemeinsame Zukunft...“.

Zdroj: *Resolution.*, ref. 63, s. 1

³⁹⁴ STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH GGBH. Was wir tun. *Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch*. [online]. Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.stiftung-drja.de/de/stiftung/was-wir-tun.html>

³⁹⁵ STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH GGBH. Auftrag: Unser Auftrag. *Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch*. [online]. Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.stiftung-drja.de/de/stiftung/was-wir-tun/auftrag.html>

³⁹⁶ STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. *JAHRESBERICHT 2015.*, ref. 58, s. 41

³⁹⁷ *Ibid.*, s. 24

³⁹⁸ *Resolution.*, ref. 63

současnou politickou situaci. To je možné interpretovat jako odkaz (byť se symbolickou hodnotou) na situaci kolem poloostrova Krym a východní Ukrajiny. V každém případě byly tyto tematické roky slavnostně ukončeny o rok později v Berlíně³⁹⁹, což s sebou opět neslo jistou symboliku. Skutečnost, že se nejednalo pouze o symbolická gesta dokládají i konkrétní čísla. Například v roce 2015 se všech vzdělávacích a výměnných programů DRJA zúčastnilo 12.835 mladých lidí z Ruska a Německa.⁴⁰⁰ Tento trend pokračoval i v následujícím roce. Celkový počet účastníků se navýšil o 2.094 na 14.929, čemuž samozřejmě odpovídaly i zvýšené výdaje nadace, které v roce 2016 vzrostly zhruba o 150.000 EUR na necelé tři miliony EUR.⁴⁰¹

³⁹⁹ 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 20

⁴⁰⁰ STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. JAHRESBERICHT 2015., ref. 58, s. 42

⁴⁰¹ Ibid., s. 41–42

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. 2016., ref. 58, s. 34–36

Konference „Na cestě k zahraniční politice (občanských) společností“⁴⁰² jako základ pro další spolupráci s Ruskem

V neposlední řadě je také třeba zmínit nově vzniklý tematický celek koncepce AKBP pod názvem „Spolupráce s občanskou společností“⁴⁰³. Zde byla na konci roku 2015 důležitá iniciace strategického dialogu mezi AA a německými nadacemi. S tím souvisela také zahajovací konference AA „Na cestě k zahraniční politice (občanských) společností“. Ta sloužila jako podklad pro posílení zmíněného dialogu v roce 2016, a tedy i rozšíření aktivit vůči Rusku a dalším zemím. Hlavním cílem bylo poukázat na potřebu užší spolupráce mezi AA a německými nadacemi. Konkrétně se jednalo o oblasti vzdělávání a práce s občanskou společností na mezinárodní úrovni.⁴⁰⁴ To potvrzují i slova tehdejšího ministra zahraniční Steinmeiera, který na samotné konferenci zdůraznil potřebu navázat těsnější spolupráci mezi ministerstvem a soukromými nadacemi všude po světě, což lze chápat i jako odkaz na prohloubení kooperace s občanskou společností. Ve vztahu k Rusku vytyčil také cíl pro následující rok. Mělo jít o novou spolupráci na kulturní bázi, která by pomohla řešit současný konflikt mírovými a demokratickými prostředky.⁴⁰⁵ V těchto slovech je také možné najít prvky „civilní mocnosti“.

Pro dokreslení kontextu je třeba ještě poznamenat, že ačkoliv navenek vůči Rusku šlo o nový krok ze strany SRN, na domácí půdě, tedy na úrovni spolku, předcházely těmto novým prioritám dlouhodobý vnitřní vývoj. Samotný zájem o užší spolupráci mezi spolkovými ministerstvy, vládou a německými nadacemi sídlícími v Německu se datuje do roku 2011, kdy došlo ke sjednocení 36 vzdělávacích nadací pod vzájemnou aliancí s

⁴⁰² Vlastní překlad autora z německého originálu: »„Auf dem Weg zu einer Außenpolitik der Gesellschaften“«.

Zdroj: 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 29

⁴⁰³ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Zusammenarbeit mit der Zivilgesellschaft“.

Zdroj: 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 28

⁴⁰⁴ Ibid., s. 4, 28–30

⁴⁰⁵ „Auf dem Weg zu einer Außenpolitik der Gesellschaften“ – Strategischer Dialog zwischen Auswärtigem Amt und Stiftungen. Rede von Außenminister Frank-Walter Steinmeier., ref. 62

BMBF. Další vnitřní upevnění vztahů následovalo v letech 2015 a 2016.⁴⁰⁶

⁴⁰⁶ FALK, Svenja et al. *Handbuch Politikberatung*. 2. Auflage. Wiesbaden: Springer VS, 2019, s. 279. ISBN 978-3-658-03482-5.

Vládní koncepce AKBP 2016 ve vztahu k Ruské federaci

V roce 2014 bylo v německém Bundestagu prvně řečeno, že je třeba pracovat s občanskou společností zemí Východního partnerství.⁴⁰⁷ O rok později se tento požadavek promítl do vládních koncepcí v podobě nového tematického okruhu „Spolupráce s občanskou společností“.⁴⁰⁸ Zde se nicméně Rusko na seznamu zemí Východního partnerství objevilo až v roce 2016.⁴⁰⁹ Tomu odpovídal jednak další nárůst vynaložených finančních prostředků⁴¹⁰, ale také nové projekty zaměřující se na mládež, které jsou analyzovány v další části.

⁴⁰⁷ 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 28

⁴⁰⁸ Ibid.

⁴⁰⁹ Ibid.

⁴¹⁰ Viz tabulka č. 3.

„Německo-ruský rok výměny mládeže 2016/2017“

V tematickém okruhu „Koprodukce vědy a kultury“ se velice dobře osvědčil „Německo-ruský rok výměny mládeže 2016/2017“, jenž byl uspořádán k 10. výročí spolupráce mezi DRJA jejími ruskými partnery. Hlavním cílem bylo navázat na existující vztahy a umožnit, aby bylo nabízeno větší množství programů v oblasti německo-ruských a rusko-německých výměnných projektů pro mládež. Vedlejším cílem bylo, aby se studenti, respektive mladí lidé z obou zemí lépe poznali, a to zejména s ohledem na tehdejší politickou situaci.⁴¹¹ Ve smyslu kontinuity vztahů mezi oběma zeměmi v této oblasti je vhodné zaměřit se i na oficiální logo⁴¹², které vychází z dřívějších projektů v oblasti vědy, kultur a vzdělávání, což jistě není náhoda.⁴¹³

Jak už bylo dobrým zvykem u dřívějších akcí podobného typu, tak i v případě „Německo-ruského roku výměny mládeže 2016/2017“ došlo k symbolickému zahájení v rámci slavnostního setkání v Moskvě. Na tuto událost dorazilo kolem 500 hostů a z ruské strany nechyběl Michail Schwydkoj (zvláštní zmocněnec pro kulturní spolupráci) či Dmitrij Liwanow (ministr pro vědu a vzdělávání). Z německé strany přivítali účastníky velvyslanec v Rusku Rüdiger von Fritsch a Jan Pörksen (státní rada hanzovního města Hamburk). Nepřekvapí, že k slavnostnímu zakončení celého projektu došlo následujícího roku právě v Berlíně.⁴¹⁴

⁴¹¹ 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 15–20

⁴¹² Viz příloha č. 10.

⁴¹³ Srovnej viz příloha č. 6.

⁴¹⁴ STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. 2016., ref. 58, s. 4, 20–23

„Dětská univerzita“⁴¹⁵

Další zajímavý projekt pro tento rok bylo možné nalézt v tematickém okruhu „Vzdělávací biografie“⁴¹⁶. Šlo o „Dětskou univerzitu“⁴¹⁷, která představuje bezplatný online vzdělávací projekt pro děti ve věku od 8 do 12 let pod záštitou Goethe-Institutu. Cílem je nenásilnou a hravou formou seznamovat nejmladší skupinu studentů s aktuálními celospolečenskými tématy a také s němčinou. To vše při využití digitálních technologií.⁴¹⁸ Jde o typický příklad nástroje zahraniční kulturní a vzdělávací politiky ukazující, že s cílovou skupinou studentů a mladých lidí se vyplatí pracovat již od útlého věku.

Tento kooperativní projekt mezi Německem a Ruskem se rozběhl koncem roku 2015⁴¹⁹ a hned v následujícím roce se o něm v německých vládních koncepcích sebevědomě mluvilo jako o úspěchu.⁴²⁰ Mezi tehdejší témata byl zahrnut především svět vědy. V rámci interaktivních online seminářů se ruské děti mohly například dozvědět více o objevech Carla Gause, Wilhelma Röntgena nebo Alfreda Brehma.⁴²¹ Na to bylo navázáno novými tématy od roku 2017, kdy se workshopy pro změnu začaly zaměřovat na témata typu, jak funguje 3D tiskárna nebo proč se z němčiny stal jazyk vědy.⁴²²

⁴¹⁵ Vlastní překlad autora z německého originálu: » „Kinderuniversität“ «.

Zdroj: 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 23

Užíváno je též označení „Kinderuni“, které znamená totéž.

Zdroj: GOETHE INSTITUT. JAHRBUCH 2015/2016., ref. 58, s. 35

⁴¹⁶ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Bildungsbiografien“.

Zdroj: 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 22

⁴¹⁷ Ibid., s. 22–23

⁴¹⁸ GETE-INSTITUT. DETSKIJ ONLAIN-UNIVERSITET. GOETHE INSTITUT RUSSLAND. [online]. Gete-Institut, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/ru/ru/spr/eng/kin/kin.html>

⁴¹⁹ GOETHE INSTITUT. JAHRBUCH 2015/2016., ref. 58, s. 35

⁴²⁰ 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 23

⁴²¹ GOETHE INSTITUT. JAHRBUCH 2015/2016., ref. 58, s. 35

⁴²² GOETHE INSTITUT. JAHRBUCH 2017/2018: DIGITALISIERUNG: EINE FRAGE DER GLAUBWÜRDIGKEIT., ref. 58, s. 26, 140

Konference „Na cestě k zahraniční politice (občanských) společností“ a její přínos pro roky 2016 a 2017

Na základě této konference si německé nadace, AA a částečně i BMZ stanovily vlastní oblasti zájmu. K tomu prakticky došlo v rámci regionálních a tematických pracovních skupin, které se zaměřovaly i na Rusko. Z konkrétních témat lze vyzdvihnout například práci se sítěmi absolventů. Již tehdy existoval i plán pro rok 2017, který počítal s větší internacionalizací dialogu.⁴²³

⁴²³ 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 29–30

Program „Seznamte se!“⁴²⁴

Viditelným počinem v této tematické kategorii byl i program „Seznamte se!“, který podpořilo AA a Nadace Roberta Bosche. V praktické rovině zrealizován přes EVZ už v roce 2014 s původním zaměřením jako prostředek k setkávání mladých lidí z Ukrajiny a Německa. Od roku 2015 podporoval také trinacionální setkávání s účastníky z Ruské federace. V tomto formátu pokračoval i v letech 2016 a 2017.⁴²⁵ Nutno podotknout, že samotná EVZ byla velmi činná vůči Rusku i v dalších samostatných projektech. Jen v roce 2016 se jí podařilo zaštitit šest dalších projektů, které souvisely s Ruskem a tematicky pokrývaly různé historické a sociální otázky. Účastníci některých z těchto pocházeli i ze SRN a Ruské federace.⁴²⁶

⁴²⁴ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Meet Up!“.

Zdroj: STIFTUNG ERINNERUNG, VERANTWORTUNG UND ZUKUNFT. Meet Up! Youth for Partnership: FÖRDERPROGRAMM – Meet Up! Youth for Partnership. *Stiftung evz.* [online]. Stiftung Erinnerung, Verantwortung und Zukunft, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.stiftung-evz.de/was-wir-foerdern/handlungsfelder-cluster/bilden-bewegt-zukunft/meet-up-youth-for-partnership>

⁴²⁵ 21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 4, 43

⁴²⁶ STIFTUNG ERINNERUNG, VERANTWORTUNG UND ZUKUNFT. Projektfinder: Projektfinder. *Stiftung evz.* [online]. Stiftung Erinnerung, Verantwortung und Zukunft, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.stiftung-evz.de/projekte/projektfinder.html>

Vládní koncepce AKBP 2017 ve vztahu k Ruské federaci

I v roce 2017 projevovalo Německo velké snahy o další posílení občanské společnosti Ruska a zemí Východního partnerství. Novinkou a doposud spíše opomíjeným tématem na poli AKBP se stalo náboženství a náboženská uskupení. Ta jednoznačně představují jedny z největších institucí občanských společností.⁴²⁷ Obrovský potenciál podtrhuje také skutečnost, že zhruba 84 % světové populace se hlásí k nějaké formě náboženství.⁴²⁸ Nepřekvapí tedy, že jde o vhodný nástroj pro navazování nových vztahů a sbližování s občanskými společnostmi dalších zemí. Nicméně zrovna v případě Ruska je možné hovořit spíše jen o pozvolném a dlouhodobém procesu⁴²⁹, neboť právě zdejší občanská společnost a na ní navázané neziskové organizace jsou pod značným tlakem v souvislosti s poslední úpravou zákona z roku 2012. Ty mohou být, pokud přijímají peníze ze zahraničí, označeny za zahraniční agenty.⁴³⁰

⁴²⁷ Slova Dr. Andrese Görgena, ředitel odd. kultury a komunikace AA (nedatováno). *Religion und Außenpolitik*. [online]. August 2019, s. 2, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2239074/b97244399c2026e963d1336d0aba1abf/religion-und-aussenpolitik-data.pdf>

⁴²⁸ *Ibid.*, s. 3 (pozn.: již se nejedná o slova Dr. Görnera)

⁴²⁹ BENDER, Peter. *Religionen als Partner für Frieden in der Welt: Potenziale für die Außenpolitik*. Stuttgart: ifa, 2017, s. 60–61. ISBN 978-3-921970-33-1. Dostupné z: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/55547/ssoar-2017-bender-Religionen_als_Partener_fur_Frieden.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2017-bender-Religionen_als_Partener_fur_Frieden.pdf

⁴³⁰ KAUSCHANSKI, Alexander, ref. 214

Konference „Zodpovědnost náboženství za mír“⁴³¹

I přesto došlo v roce 2017 mezi SRN a dalšími zeměmi k symbolickému zahájení sbližování v rámci náboženství. V květnu 2017 se v Berlíně za přispění AA uskutečnila konference „Zodpovědnost náboženství za mír“, které se zúčastnilo 100 náboženských zástupců z 53 zemí (včetně Ruska).⁴³² Jelikož se konference zúčastnili i zástupci pravoslavné církve⁴³³, lze předpokládat, že tu byli také zástupci z Ruské federace. Přinejmenším to alespoň ukazuje na to, že konference byla směřována i do prostoru bývalého Sovětského svazu.

Při samotném zahájení byl přítomen i spolkový ministr zahraničí Sigmar Gabriel⁴³⁴ a v rámci debat mezi účastníky konference a německou stranou byl jedním z výstupů i požadavek, aby se SRN více zasazovala o vzdělávání náboženských představitelů formou výměnných pobytů.⁴³⁵ V obdobném formátu bylo konference uspořádána i následující rok.⁴³⁶

⁴³¹ Vlastní překlad autora z německého originálu: » „Friedensverantwortung der Religionen“ «.
Zdroj: *Dokumentation: Berliner Treffen 21. – 23. Mai 2017*. FRIEDENSVERANTWORTUNG DER RELIGIONEN. [online]. Berlin: Auswärtiges Amt, 2017, s. 5, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/216918/41bbdace8f7ff2ae95afaeb24713ba2d/friedensverantwortungreligionen-data.pdf>

⁴³² 21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 4

⁴³³ STRACK, Christoph. Konferenz "Friedensverantwortung der Religionen": Kraft der Religionen für Frieden nutzen. In: *Qantara.de*. [online]. 24.05.2017, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://de.qantara.de/inhalt/konferenz-friedensverantwortung-der-religionen-kraft-der-religionen-fuer-frieden-nutzen>

⁴³⁴ Gabriel betont Friedenspotenzial. In: *Jüdische Allgemeine. JÜDISCHE ALLGEMEINE*. [online]. Jüdische Allgemeine, ©2022, 22.05.2017 12:14 Uhr, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.juedische-allgemeine.de/politik/gabriel-betont-friedenspotenzial/>

⁴³⁵ *Dokumentation: Berliner Treffen 21. – 23. Mai 2017*. FRIEDENSVERANTWORTUNG DER RELIGIONEN., ref. 431, s. 36

⁴³⁶ *Religion und Außenpolitik.*, ref. 427, s. 3

100. výročí vzniku Institutu pro zahraniční vztahy (IFA)

Co se týče dalších klíčových událostí tohoto roku na poli AKBP vůči Rusku, lze zmínit německý IFA. Ten v roce 2017 oslavil svoje 100. výročí vzniku.⁴³⁷ Jedná se o nejstarší příspěvkovou organizaci v Německu⁴³⁸, která se dlouhodobě věnuje podpoře mezikulturního dialogu a posilování vztahů mezi občanskými společnostmi Německa a druhých zemí.⁴³⁹ Za přispění ministerstva zahraniční pořádá tento institut již od roku 2005 každoroční stipendijní pobyty v SRN pro zhruba 120 stipendistů ze 45 partnerských zemí včetně Ruska. Rok 2017 v tomto případě nebyl výjimkou. Tematicky se tato setkání týkají kultury, vzdělávání, vědy, umění, médií a podobně.⁴⁴⁰ Cílovou skupinu představují pracující profesionálové ve věku mezi 23 a 45 lety, kteří mají zkušenosti z neziskových organizací.⁴⁴¹

Pokud jde o další programy ve vztahu k agendě ABKP v tomto roce, navázalo Německo na projekty zahájené už v předchozích obdobích. Jmenovitě šlo zejména o pokračování již zmíněného „Německo-ruského roku výměny mládeže 2016/2017“, který skončil v červnu 2017.⁴⁴² Nadále pokračoval i program „Seznamte se!“.⁴⁴³ Tomu odpovídaly i snahy SRN zvýšit počet mezinárodních studentů, včetně těch z Ruské federace a také nadále podporovat německý jazyk v zahraničí. V tomto ohledu bylo zdůrazněno, že

⁴³⁷ 21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 35

⁴³⁸ Je třeba také poznamenat, že organizace je financována specifickým způsobem. V případě IFA se jedná o kombinaci finanční podpory od AA, spolkové země Bádenska-Württemberska a města Stuttgart. INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN. Organisation. *Ifa Institut für Auslandsbeziehungen*. [online]. INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.ifa.de/organisation/>

⁴³⁹ 21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 35

⁴⁴⁰ INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN. CrossCulture Programm. *Ifa Institut für Auslandsbeziehungen*. [online]. INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.ifa.de/foerderungen/crossculture-programm/#section5>

⁴⁴¹ INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN. CCP Fellowships: Zivilgesellschaften stärken. *Ifa Institut für Auslandsbeziehungen*. [online]. INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.ifa.de/foerderungen/ccp-fellowships/#section2>

⁴⁴² 21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 21

⁴⁴³ *Ibid.*, s. 32

zvláštní pozornost je věnována také ruským studentům.⁴⁴⁴

⁴⁴⁴ Ibid. s. 27

4. Vybrané kulturní a vzdělávací instituce SRN a jejich činnost ve vztahu k Ruské federaci (2013-2017): příklad DAAD

Institucionální zastoupení DAAD v Ruské federaci

V roce 2013 došlo v Kazani k otevření dalšího informačního místa DAAD.⁴⁴⁵ Rozšířilo se tak pole působnosti v Rusku, které tou dobou zahrnovalo ještě Novosibirsk, Petrohrad a především Moskvu.⁴⁴⁶ Kazaň se stala klíčovou pro DAAD hned o rok později, kdy došlo k otevření GRINT, který lze po právu označit za první vysokou školu v Rusku nabízející studijní programy ve spolupráci se SRN. Tohoto úspěchu obratně využila kazaňská pobočka, která kromě běžných informací týkajících se stipendií, studia a výzkumu v SRN začala místní Rusy informovat i o studiu na této nové škole.⁴⁴⁷

Za neméně důležité lze považovat i informační místo DAAD v Novosibirsku, které zde působí už od roku 2001. Vyjma klasické agendy - tj. poskytování informací a podpora ohledně stipendií, studia, navazování meziuniverzitního partnerství, organizace tematických seminářů a konferencí, umožňuje místním obyvatelům také účast na speciálních jazykových testech. Ty jsou nezbytné při žádosti o stipendium v Německu a za běžných podmínek je možné skládat je pouze na specializovaných pracovištích. V tomto regionu je specialitou i zastoupení lektorů a jazykových asistentů DAAD na

⁴⁴⁵ [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Kasan, ref. 13

⁴⁴⁶ [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Nowosibirsk, ref. 13

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationszentrum St. Petersburg, ref. 13

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. Außenstelle Moskau, ref. 13

⁴⁴⁷ [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Kasan, ref. 13

různých univerzitách v Sibiři, respektive ve třech federálních okruzích. V rámci Sibiřského jde o Altajskou státní univerzitu v Barnaulu, Státní univerzitu Tomsk a Irkutskou národní technickou a výzkumnou univerzitu. Následuje Dálněvýchodní federální okruh s Tichooceánskou státní univerzitou a Burjatskou státní univerzitou.⁴⁴⁸ V Uralském federálním okruhu je to Ťumeňská státní univerzita.⁴⁴⁹

V Ruské federaci je přítomno i zastoupení DAAD v Petrohradu, které bylo založeno v roce 2002. Místní informační centrum kromě standardní agendy slouží i jako kontaktní centrum pro ruské a německé vysoké školy v celém Severozápadním federálním okruhu. Oproti dvou výše uvedeným informačním místům je zde možnost skládat i různé specializované testy. Například ty, které jsou potřeba ke studiu na německých vysokých školách. Stejně tak množství a druh organizovaných akcí (kupříkladu veletrhy a vědecké konference) výrazně přesahuje rámec působení této organizace v Kazani a Novosibirsku.⁴⁵⁰

Aktivita DAAD v Ruské federaci zastřešuje místní centrála v Moskvě, která je zároveň nejstarší ze všech forem zastoupení (založena již v roce 1993). Nad rámec běžné agendy zde dochází k dlouhodobé podpoře vysokoškolské spolupráci mezi oběma zeměmi. Jsou tu také pravidelně schvalována stipendia, existují zde i prostředky a nástroje pro přímou podporu německých stipendistů⁴⁵¹ a celkově pravomoci a dosah jsou vůbec největší v porovnání s dalšími formami zastoupení DAAD v Rusku. Tento trend byl ještě umocněn v roce 2017, kdy DAAD převzala z organizačního hlediska vedení iniciativy

⁴⁴⁸ [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Nowosibirsk, ref. 13

Republika Burjatsko spadá pod Dálněvýchodní federální okruh až od roku 2018.

UKAZ PREZIDENTA ROSSIJSKOJ FEDERACII O vnesenii izmenenij v perečen' federal'nych okrugov, utverždennyj Ukazov Prezidenta Rossijskoj Federacii ot 13 maja 2000 g. № 849. [online]. Moskva, 3 nojabrja 2018 goda, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201811040002?index=0&rangeSize=1>

⁴⁴⁹ [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Nowosibirsk, ref. 13

⁴⁵⁰ [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationszentrum St. Petersburg, ref. 13

⁴⁵¹ [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. Außenstelle Moskau, ref. 13

Německé domy vědy a inovací (DWHI)⁴⁵² původně založené německou vládou v roce 2009.⁴⁵³ Jednalo se o logický krok, neboť hlavním cílem zmíněné iniciativy je podpora rozvoje spolupráce mezi ruskými a německými akademickými experty, vědci a zástupci průmyslových odvětví. Děje se tak skrze různorodá setkání, která v konečném důsledku přispívají k rozvoji vztahů mezi oběma zeměmi v oblasti inovací, vědy a výzkumu.⁴⁵⁴ Jedna z poboček DWHI se nachází také v Moskvě.⁴⁵⁵

⁴⁵² Organisation: ORGANISATION. *DWIIH Moskau: Land der Ideen*. [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dwih-moskau.org/de/dwih-moskau/organisation/>

⁴⁵³ V době svého založení měla tato iniciativa pobočky v Moskvě, Novém Dillí, New Yorku a Sao Paulu. Ziele und Aufgaben: ZIELE UND AUFGABEN. *DWIIH Moskau: Land der Ideen*. [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dwih-moskau.org/de/dwih-moskau/ziele-und-aufgaben/>

⁴⁵⁴ *Ibid.*

⁴⁵⁵ DWIIH MOSKVA. *DWIIH Moskau: Land der Ideen*. [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dwih-moskau.org/ru/dwih-moskva/>

Klíčové programy a projekty DAAD v Ruské federaci (2013-2017)

Rozsáhlé institucionální bázi odpovídala i neméně rozsáhlá základna projektů a programů, které se ve zkoumaném období značně podílely na prosazování německých zájmů v oblasti kultury, vzdělávání, vědy a výzkumu v Rusku. Jejich výčet v letech 2013 až 2017 je značný, neboť zahrnoval různé formy spolupráce na bilaterální, trilaterální i multilaterální úrovni. Jednalo se o různé formy partnerství přes klasické meziuniverzitní, stipendijní, až po letní školy a absolventské kluby. Přehled nejdůležitějších aktivit je v příloze č. 5. Jejich realizace by nebyla možná bez silného rozpočtu, který byl v případě celé DAAD skutečně značný. Na jeho podpoře se také podílela tři ministerstva (AA, MBMF a BMZ) a EU. Přehled za roky 2014 až 2017 je v tabulce č. 8 níže.

Tabulka č. 7 – Rozpočet DAAD a podíl vybraných institucí na jeho financování (2014–2017)⁴⁵⁶

Rok:	2014	2015	2016	2017
Celkový rozpočet DAAD (mld. EUR)	440	502	500,3	522
Podíl vybraných institucí na financování DAAD (%)	AA - 40 BMBF - 23 BMZ - 9 EU - 15	AA - 40 BMBF - 23 BMZ 9 EU - 15	AA - 37 BMBF - 25 BMZ - 10 EU - 21	AA - 36 BMBF - 26 BMZ - 10 EU - 21

V prvé řadě je třeba věnovat pozornost vývoji celkového rozpočtu. Skokové navýšení v době po ukrajinské krizi a následná stabilizace na nové úrovni odpovídají vývoji rozpočtu SRN vyčleněnému na spolupráci s občanskou společností zemí Východního

⁴⁵⁶ Vlastní zpracování, zdroje:

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Ijul' 2015 g., ref. 64, s. 7
PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2016 g., ref. 64, s. 7
PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2017 g., ref. 64, s. 7
PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., ref. 64, s. 7

partnerství a Ruska.⁴⁵⁷

Ani podíl čtyř výše uvedených institucí na celkovém rozpočtu DAAD není náhodný. Zejména je očividné, že všechny aktivity DAAD realizované vůči Ruské federaci rámcově spadaly do repertoáru BMBF.⁴⁵⁸ Stejně tak studijní praxe v SRN navazuje na činnost a zájmy BMZ⁴⁵⁹ a nelze ani přehlédnout, že spolupráce DAAD týkající se Východního partnerství odpovídá také zájmům AA a EU.⁴⁶⁰

Ve vztahu k Ruské federaci mluví samy za sebe také celkové počty udělených DAAD a ERASMUS stipendií. V roce 2014 to bylo 3.786⁴⁶¹ a v následujícím roce už 4.015.⁴⁶² Roku 2016 došlo sice k mírnému poklesu na 3.836⁴⁶³, ale v posledním roce

⁴⁵⁷ Pro srovnání viz tabulka č. 3.

⁴⁵⁸ Na stránkách BMBF je přímo napsáno, že jej s Ruskem spojovala dlouhodobá spolupráce v oblastech odborného vzdělávání, vědy a výzkumu. Při pohledu na jednotlivé aktivity DAAD vůči Ruské federaci ve zkoumaném období, je pak zřejmé, že do těchto oblastí spadaly. K 25. únoru 2022 vydalo BMBF prohlášení ve kterém je uvedeno, že v souvislosti s neospravedlnitelným útokem Ruské federace na Ukrajinu je aktuálně veškerá spolupráce BMBF s Ruskem přerušena.

Plné znění viz: Statement vom 25. Februar 2022. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*. [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, 25.02.2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.bmbf.de/bmbf/de/europa-und-die-welt/vernetzung-weltweit/zusammenarbeit-mit-den-gus-staaten/russische-foederation/russische-foederation_node.html

⁴⁵⁹ Jedním z cílů BMZ je i podpora Agendy 2030 v rámci níž se mj. usiluje i o to, aby mladí lidé získali přístup k odbornému a kvalitnímu vzdělání a osvojili si potřebné dovednosti pro získání dobrého pracovního místa.

BUNDESMINISTERIUM FÜR WIRTSCHAFTLICHE ZUSAMMENARBEIT UND ENTWICKLUNG. SDG 4: Hochwertige Bildung. *Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung*. [online]. Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung, ©2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.bmz.de/de/agenda-2030/sdg-4>

Tento cíl je zcela v souladu s aktivitami DAAD podporujícím studenty v odborné praxi. Zároveň se jedná o téma, které AKBP reflektuje už od roku 2015. Následně se objevilo v jejich cílech z let 2016 a 2017 (podrobně viz 3. kapitola).

19. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 10

20. *Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 6

⁴⁶⁰ Die Östliche Partnerschaft. In: Auswärtiges Amt. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2022, 28.12.2020, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/europa/erweiterung-nachbarschaft/nachbarschaftspolitik/oestliche-partnerschaft-node>

⁴⁶¹ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Ijul' 2015 g., ref. 64, s. 8

⁴⁶² PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2016 g., ref. 64, s. 8

⁴⁶³ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2017 g., ref. 64, s. 8

zkoumaného období byla stipendia DAAD udělena už 3.875 Rusům.⁴⁶⁴ Celkově se tak jednalo o rostoucí trend.

⁴⁶⁴ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., ref. 64, s. 8

Program „Strategická partnerství a Tematické sítě“

Program „Strategická partnerství a Tematické sítě“ představuje jeden z klíčových nástrojů DAAD k rozvoji mezinárodní spolupráce německých vysokých škol s partnerskými univerzitami po celém světě. Mezi lety 2013 až 2016 se za podpory Spolkového ministerstva pro vzdělávání a vědu⁴⁶⁵ podařilo pod záštitou tohoto programu zrealizovat 49 dlouhodobých projektů. Vybraným z nich bylo ze zdrojů DAAD a Spolkového ministerstva pro vědu a výzkum každoročně poskytnuto až 250.000 EUR.⁴⁶⁶ Samotná struktura programu je poměrně jednoduchá a skládá se ze dvou částí.

⁴⁶⁵ Nutno podotknout, že internacionalizace vědy a výzkumu má v SRN dlouhou tradici. Odpovídající vládní strategie, která tuto oblast jasně vymezila byla přijata už v roce 2008. Její revize proběhla v únoru 2017.

Internationalisierung von Bildung, Wissenschaft und Forschung: Strategie der Bundesregierung. [online]. Bonn: Dezember 2016, (neměnný dotisk) Oktober 2019, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.bmbf.de/bmbf/de/europa-und-die-welt/vernetzung-weltweit/internationalisierungsstrategie/internationalisierungsstrategie_node.html. Odkaz ke stažení na webové stránce se nachází v sekci „Publikationen“.

BUNDESMINISTERIUM FÜR BILDUNG UND FORSCHUNG. Internationalisierungsstrategie: EUROPA UND DIE WELT – Internationalisierungsstrategie. *Bundesministerium für Bildung und Forschung.* [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.bmbf.de/bmbf/de/europa-und-die-welt/vernetzung-weltweit/internationalisierungsstrategie/internationalisierungsstrategie_node.html

⁴⁶⁶ Zde uvedená finanční podpora standardně trvala po dobu 4 let v rozmezí let 2013 až 2016.

Strategische Partnerschaften & Thematische Netzwerke., ref. 14, s. 6 (dokument na této straně nebyl číslován, je použito odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči)

První část – „Strategická partnerství“⁴⁶⁷

První část tohoto programu DAAD se jmenuje „Strategická partnerství“ a představuje intenzivní a plnohodnotnou formu spolupráce vysokých škol v mnoha oblastech současně. Univerzita se v tomto případě zaměřuje pouze na úzký, předem vytipovaný okruh strategických partnerů, díky čemuž vzniká prostor k výraznému kvalitativnímu posunu v oblasti výuky a výzkumu na obou stranách. Cílem je vytvořit partnerství přesahující rámec vzájemných výměn mezi několika málo vybranými pracovišti, a naopak podpořit širokou interdisciplinární spolupráci, která by přispěla k internacionalizaci německých vysokých škol.⁴⁶⁸

Z velkého množství navázaných partnerství po celém světě vzniklo v této kategorii pět programů, které zahrnovaly ruské vysoké školy. Projekty „Strategického partnerství“ byly podporovány ve dvou obdobích. Jednalo se o časové úseky 2013–2016 a 2015–2018.⁴⁶⁹

⁴⁶⁷ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Strategische Partnerschaften“.

Ibid., s. 7

⁴⁶⁸ Ibid.

⁴⁶⁹ DAAD. *Strategische Partnerschaften und Thematische Netzwerke: Geförderte Projekte 2015-2018.*, ref. 66

DAAD. *Strategische Partnerschaften und Thematische Netzwerke: Geförderte Projekte 2013-2016.*, ref. 66

Projekt „Strategické partnerství s Petrohradskou státní univerzitou“⁴⁷⁰

Prvním z nich je projekt „Strategické partnerství s Petrohradskou státní univerzitou“, který probíhal mezi lety 2013 až 2018.⁴⁷¹ Na německé straně se na něm podílela Hannoverská univerzita, která do něj mj. zapojila i deset odborných institutů, dvě specializovaná centra a mimouniverzitní vědeckou instituci „Laserové centrum Hannover“⁴⁷². Na ruské straně bylo odborné zajištění také značně obsáhlé. Petrohradská univerzita angažovala v rámci této spolupráce řadu svých částí, především šlo o devět odborných institutů.⁴⁷³ Projekt sice probíhal jen po omezený časový úsek, nicméně vznikl na pozadí dlouhodobé spolupráce obou univerzit, která započala už v roce 1984 s cílem vytvořit kvalitní a udržitelné partnerství na vícero úrovních.⁴⁷⁴ Tematicky spadaly mezi hlavní oblasti spolupráce obnovitelné zdroje, stavební inženýrství, IT, nové materiály a nanotechnologie a doplňkově také jazykové a kulturní kompetence. Důležitá byla samozřejmě i celkové internacionalizace vědy, výzkumu a

⁴⁷⁰ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Strategische Partnerschaft mit der SPbSPU...“.
Zdroj: Ibid., s. 3 (dokument není číslován, zde a ve všech ostatních případech vztahujících se k této citaci jsou použita odpovídající čísla stránek v PDF prohlížeči)

⁴⁷¹ LEIBNIZ UNIVERSITÄT HANNOVER. Strategische Partnerschaft: Strategische Partnerschaft: Leibniz Universität Hannover und Peter der Große Polytechnische Universität St. Petersburg. *Leibniz Universität Hannover*. [online]. Leibniz Universität Hannover, ©2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-hannover.de/de/universitaet/internationales/weltweite-kooperationen/strategische-partnerschaft/>

⁴⁷² Vlastní překlad autora z německého originálu: „Laser Zentrum Hannover...“.
DAAD. *Strategische Partnerschaften und Thematische Netzwerke: Geförderte Projekte 2013-2016.*, ref. 66, s. 3

⁴⁷³ *Strategic Partnership Brief: STRATEGIC PARTNERSHIP 2017 – 2018*. [online]. S. 2 (dokument není číslován, zde a ve všech ostatních případech vztahujících se k této citaci jsou použita odpovídající čísla stránek v PDF prohlížeči), [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.uni-hannover.de/fileadmin/Internationales/pdf/Flyer-Strategic-Partnership_2017-18.pdf

⁴⁷⁴ V době psaní této části rigorózní práce (léto 2021) nadále probíhala spolupráce mezi oběma univerzitami.

Zdroj: BUTYCH, Nataliya (regionální koordinátorka pro východní Evropu a DAAD programy z univerzity v Hannoveru), [Skype]. Message to: dali.jiri@hotmail.cz. 10.8.2021, 14:51 [cit. 2021-08-22]. Příloha Strategic Partnership St. Petersburg.pdf, s. 5

Celou spolupráci je třeba vidět i v kontextu toho, že se nejedná o druhořadé univerzity – ba právě naopak. Petrohradská univerzita byla v roce 2013 mezi 240 nejlepšími školami světa a Hannoverská univerzita na stále relativně dobrém 451. až 460. místě. V obou případech se jedná o celkové umístění v kategorii „TOP 700“ dle prestižního mezinárodního žebříčku vysokých škol QS World University Rankings. 2013/14: *Who Rules? QS World University Rankings®*. [online]. S. 12, 15, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.qs.com/wp-content/uploads/2013/09/2013QSWUR_supplement-Copy.pdf

administrativních úkonů mezi oběma partnery.⁴⁷⁵

Výstupem celého projektu byla řada aktivit. Mezi oběma univerzitami se povedlo vytvořit speciální konsorcium pro vědu a výzkum, došlo také k rozvoji řady postgraduálních programů a tvorbě zcela nových magisterských programů. V pozadí nezůstaly ani společné výzkumné projekty, které se podařilo propojit s reálnou praxí. S vzájemným rozvojem výzkumu souvisela i podpora mladých vědců, což umožnilo úspěšné vydání nových publikací a účast na mezinárodních výstavách a konferencích. Celkově tak vzrostla mobilita akademických pracovníků i studentů obou škol.⁴⁷⁶ Mezi lety 2013 až 2018 přijelo do Hannoveru celkově 363 lidí. Z toho bylo 154 studentů, 166 vědců, 15 doktorandů a 28 administrativních pracovníků. Do Petrohradu bylo ve stejném období posláno dokonce 394 lidí. Bylo mezi nimi 207 studentů, 151 vědců, 4 doktorandi a 32 lidí z administrativního úseku. Neméně zajímavý je i pohled na vývoj studentské mobility, který je zachycen v tabulce č. 9 níže.

Tabulka č. 8 – Projekt „Strategické partnerství“ (Hannoverská a Petrohradská univerzita – studentská mobilita), období 2013-2017⁴⁷⁷

Studenti:	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Vyjíždějící do Ruska (>měsíc)	15	12	41	42	32	29
Vyjíždějící do Ruska (<měsíc)	2	2	7	11	5	9
Přijíždějící do Německa (>měsíc)	2	23	12	18	23	29
Přijíždějící do Německa (<měsíc)	4	10	7	9	9	8

Z tohoto přehledu je patrné, že po krizovém roce 2014 ve vztazích Německa a Ruska se

⁴⁷⁵ *Strategic Partnership Brief: STRATEGIC PARTNERSHIP 2017 – 2018.*, ref. 473, s. 2

⁴⁷⁶ *Ibid.*

⁴⁷⁷ V tabulce je zachycen počet studentských mobilit – nikoliv počet studentů. Mohla tedy např. nastat situace, kdy se jeden student/ka je zúčastnil/a krátkodobého i dlouhodobého výjezdu zároveň, čímž byla mobilita jednoho studenta započítána dvakrát.

Vlastní zpracování, zdroj: BUTYCH, Nataliya (regionální koordinátorka pro východní Evropu a DAAD programy z univerzity v Hannoveru), [Skype]. Message to: dali.jiri@hotmail.cz. 10.8.2021, 14:51 [cit 2020-08-22]. Příloha Strategic Partnership St. Petersburg.pdf, s. 9

počet studentských mobilit směrem do Ruska výrazně zvýšil. V opačném směru byl sice zaznamenán mírný propad studentských mobilit, ale od roku 2016 jejich počty kontinuálně rostly. Z toho je možné usoudit, že události na Ukrajině neměly na tento projekt žádný vliv. Ten byl totiž z organizační i finančního hlediska naplánován a schválen už v 2012. Postupně se tak vytvořilo partnerství vycházející z dlouhodobé spolupráce a navázaných kontaktů, díky nimž byl projekt velice úspěšný a naplnil své cíle. Potvrdila to i Nataliya Butych, regionální koordinátorka pro východní Evropu a DAAD programy z univerzity v Hannoveru.⁴⁷⁸

⁴⁷⁸ Skype rozhovor s Nataliyou Butych, regionální koordinátorkou pro východní Evropu a DAAD programy z univerzity v Hannoveru. Praha a Hannover. 10.8.2021.

Projekt „SPITSE“

V rámci vysokoškolské spolupráce se ve sledovaném období osvědčil i projekt pod názvem „SPITSE“, který byl specifický svým trilaterálním formátem sdružujícím Technickou univerzitu v Ilmenau, Petrohradskou státní elektrotechnickou univerzitu a Moskevský energetický institut.⁴⁷⁹ S petrohradskou stranou navázala německá strana vzájemnou spolupráci už roku 1992. Z toho postupně vzešly společné vzdělávací projekty a výměnné programy, které se od roku 2016 rozrostly o nabídku programu ERASMUS.⁴⁸⁰ Paralelně s tím vznikl mezi oběma institucemi prostor i pro těsnější a vysoce specializovanou spolupráci, kterou umožnil právě projekt SPITSE. Ten byl spuštěn už v roce 2012⁴⁸¹ s cílem přispět k vzájemnému rozvoji vzdělávání a výzkumu.⁴⁸² O rok později se dočkal i oficiální podpory ze strany DAAD, která trvala až do roku 2016.⁴⁸³

Jednalo se skutečně o významnou pomoc, která činila 580.000 EUR. Technická univerzita v Ilmenau navíc patřila mezi pouhých 18 institucí, kterým byla podpora poskytnuta. Celkem se v roce 2013 hlásilo 117 institucí.⁴⁸⁴ Univerzita usilovala v rámci tohoto projektu o rozšíření svého know-how s ruskými univerzitami. Konkrétně se

⁴⁷⁹ SANKT-PETERBURGSKIJ GOSUDARSVENNYJ ELEKTROTECHNIČESKIJ UNIVERSITET «LETI» IM V.I. UL'JANOVA (LENINA) SPBGETU «LETI». SPITSE: SPITSE Symposium 2015. 1886: SPBGETU «LETI» Pervyj Elektrotečničeskij. [online]. Sankt-Peterburgskij gosudarsvennyj elektrotečničeskij universitet «LETI» im V.I. Ul'janova (Lenina) SPBGETU «LETI», ©1995 – 2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://etu.ru/ru/mezhdunarodnaya-deyatelnost/spitse>

⁴⁸⁰ SANKT PETERSBURGER ELEKTROTECHNISCHE UNIVERSITÄT. Kooperation mit der Hochschule Ruhr West: Kooperation mit der Hochschule Ruhr West. 1886: ETU „LETI“ SAINT PETERSBURG ELECTROTECHNICAL UNIVERSITY. [online]. Sankt Petersburger Elektrotechnische Universität, ©1995 – 2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://etu.ru/de/universitaet/aktuelles/kooperation-mit-der-hochschule-ruhr-west>

⁴⁸¹ V době psaní této části rigorózní práce (léto 2021) probíhal tento projekt s partnerskou univerzitou v Petrohradě nadále.
Ibid.

⁴⁸² SANKT-PETERBURGSKIJ GOSUDARSVENNYJ ELEKTROTECHNIČESKIJ UNIVERSITET «LETI» IM V.I. UL'JANOVA (LENINA) SPBGETU «LETI», ref. 479

⁴⁸³ DAAD. *Strategische Partnerschaften und Thematische Netzwerke: Geförderte Projekte 2013-2016.*, ref. 66

⁴⁸⁴ WEGNER, Bettina. Hochrangige deutsch-russische Sensor-Konferenz an der TU Ilmenau. In: Informationsdienst Wissenschaft e. V. *Idw - Informationsdienst Wissenschaft: Nachrichten, Termine, Experten.* [online]. Informationsdienst Wissenschaft, ©1995-2022, 04.07.2014 12:31, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://idw-online.de/de/news594948>

jednalo o výzkum v oblasti senzorových sítí a systémů.⁴⁸⁵

Projekt byl výjimečný také tím, že sám tvořil jakousi zastřešující jednotku pro další dílčí podprogramy mezi jednotlivými fakultami všech univerzit. Typickým příkladem pro oblast vzdělávání byl projekt „RUGEFAK“. Mezi německou a petrohradskou univerzitou bylo v této oblasti dosaženo skvělých výsledků. Jednak vznikl společný magisterský program a zároveň byla otevřena společná německo-ruská inženýrská fakulta. Pro ruské studenty to znamenalo řadu praktických výhod. Kromě intenzivní výuky německého jazyka v domácím prostředí se mohli zúčastnit letních škol a odborných stáží v SRN. Navíc mohli strávit i jeden až dva semestry na partnerské univerzitě v Ilmenau.⁴⁸⁶

Celkově se projekt „SPITSE“ dobře vyvíjel i mezi Ilmenou a Moskvou. Například v roce 2016 proběhlo čtyřdenní symposium, které se konalo v hlavním městě Ruské federace. Mezi účastníky byli zástupci z obou zemí včetně několika profesorů.⁴⁸⁷

⁴⁸⁵ HAERDLE, Benjamin. Technik für die Zukunft: Kooperation konkret: Wie Universitäten aus Moskau, St. Petersburg und Ilmenau zusammenarbeiten. In: *Deutschland.de*. [online]. 15.08.2014, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.deutschland.de/de/topic/wissen/netzwerke-kooperationen/technik-fuer-die-zukunft>

⁴⁸⁶ SANKT PETERSBURGER ELEKTROTECHNISCHE UNIVERSITÄT. RUGEFAK / SPITSE: Projekt SPITSE. 1886: ETU „LETI“ SAINT PETERSBURG ELECTROTECHNICAL UNIVERSITY. [online]. Sankt Petersburger Elektrotechnische Universität, ©1995 – 2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://etu.ru/de/studium/rugefak-spitse>

⁴⁸⁷ SPITSE 2016 Symposium Workshops and Summer School: Sense. Enable. SPITSE. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://mpei.ru/lang/en/Conference/Events_2016/spitse_symposium-2016/Documents/SPITSE%202016%20final%20program.pdf

Projekt strategického partnerství Bauhaus univerzity Výmár

V souvislosti se snahou DAAD podporovat internacionalizaci německého vysokého školství bylo v roce 2013 podpořeno i strategické partnerství Bauhaus univerzity ve Výmáru. Opět se jednalo o formát spolupráce s univerzitami z několika zemí zároveň.⁴⁸⁸ V případě Ruska si německá univerzita vybrala ke spolupráci Moskevskou státní univerzitu stavebního inženýrství, která představuje jednu z vedoucích institucí v této oblasti v zemi. Šlo se o promyšlený výběr, který vycházel z tradice vzájemných vztahů obou univerzit sahající až do roku 1967. Prakticky se jednalo o nejdelší spolupráci této výmarské univerzity se zahraničním partnerem.⁴⁸⁹

Hlavní cíle projektu zahrnovaly realizaci společných výzkumných projektů, studijních programů a založení série interdisciplinárních workshopů.⁴⁹⁰ O úspěšnosti projektu vypovídá především celá řada aktivit, které z této spolupráce vzešly. S Moskevskou státní univerzitu stavebního inženýrství se podařilo zorganizovat například studijní pobyty na téma stavebního inženýrství. Dále to byly různé workshopy, které studentům umožnily se podílet na softwarové tvorbě 3D modelů budov, míst a zařízení. V rámci nich se budoucí inženýři a plánovači územního rozvoje mohli také seznámit s tím, co obnáší rozvoj městské infrastruktury v praxi. Proběhly také přednášky hostů ohledně materiálů typu sádra a beton a pochopitelně byly zrealizovány i různé letní školy. Ty se

⁴⁸⁸ V letech 2013 až 2016 navázala Bauhaus univerzita Výmár v rámci tohoto programu partnerství s univerzitami z Číny, USA a Ruské federace.

BAUHAUS-UNIVERSITÄT WEIMAR. Strategische Partnerschaften: Internationale Hochschulpartnerschaften strategisch ausbauen. *Bauhaus-Universität Weimar*. [online]. Bauhaus-Universität Weimar, ©1994-2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-weimar.de/de/universitaet/international/internationalisierung-der-universitaet/internationale-kooperationen/strategische-partnerschaften/>

⁴⁸⁹BAUHAUS-UNIVERSITÄT WEIMAR. Partneruniversitäten: Moskauer Staatliche Bauuniversität. *Bauhaus-Universität Weimar*. [online]. Bauhaus-Universität Weimar, ©1994-2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-weimar.de/de/universitaet/international/internationalisierung-der-universitaet/internationale-kooperationen/strategische-partnerschaften/partneruniversitaeten/moskauer-staatliche-bauuniversitaet/>

⁴⁹⁰STRATEGIC PARTNERSHIPS: A look at the project. Goals Activities Mobilities. [online]. Weimar: Bauhaus-Universität Weimar, ©2015, s. 5, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.uni-weimar.de/fileadmin/user/uni/hauptseiten/International/StratPartner/Bildmaterial/SP_BROCHURE_WEB_SPREADS.pdf

týkaly prognostického inženýrství.⁴⁹¹ Je zřejmé, že tyto aktivity by byly jen těžko proveditelné bez finanční podpory. V letech 2013-2016 proto Bauhaus Univerzita Weimar získala finanční podporu ze strany DAAD. Ta dosáhla výše téměř 1.000.000 EUR. Nutno však podotknout, že peníze byly určeny i na rozvoj vztahů s dvěma dalšími zahraničními univerzitami.⁴⁹²

⁴⁹¹ Ibid., s. 5, 10

⁴⁹² BAUHAUS-UNIVERSITÄT WEIMAR, ref. 488

Projekt „Sloužit komunitě – vzdělávání globálního světa“⁴⁹³ univerzity v Ulmu

Tento projekt doplnil řadu úspěšných iniciativ německých vysokých škol, které se pokoušely zlepšit své vztahy s ruskými protějšky a vytvořit si nová partnerství. Hlavním cílem bylo opět navázání strategického partnerství v rámci vědy a výzkumu. Univerzita v Ulmu se dlouhodobě opírala o spolupráci s pěti univerzitami⁴⁹⁴ k čemuž získala skrze DAAD sumu ve výši 850.000 EUR, která pocházela z prostředků BMBF. Z těchto pěti univerzit byly dvě z Ruské federace. Jednalo se o Moskevskou státní univerzitu M. V. Lomonosova a Sibiřskou státní letecko-kosmickou univerzitu akademika M. F. Rešetněva.⁴⁹⁵

V prvním případě byla spolupráce navázána již v roce 2012, a to zejména v oblasti aplikované matematiky. Konkrétně šlo o pravděpodobnost, analýzu a geometrii. Součástí popisovaného projektu s univerzitou v Moskvě byly samozřejmě i pravidelné výměny vědců a doktorandů a nechyběly ani různé workshopy.⁴⁹⁶ Není také bez zajímavosti, že se už od začátku jednalo o velice lukrativní partnerství. Lomonosovova univerzita se totiž vždy řadila mezi vysoce prestižní instituce jak v ruském, tak i mezinárodním prostředí.⁴⁹⁷

Co se týče Sibiřské letecko-kosmické univerzity, navázala univerzita v Ulmu spolupráci

⁴⁹³ Vlastní překlad autora z anglického originálu: » „Serving the community – educating the global world“ «.

Zdroj: UNIVERSITÄT ULM. Strategische Partnerschaften – U5: Strategische Partnerschaften: Ausbau internationaler Hochschulpartnerschaften. *Universität – u ulm*. [online]. Universität Ulm, ©2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-ulm.de/io/international-office/projekte/stp-u5/>

⁴⁹⁴ Kromě Ruské federace šlo i o univerzity v ČLR a Egyptě.

Ibid.

⁴⁹⁵ Ibid.

⁴⁹⁶ UNIVERSITÄT ULM. Strategische Partnerschaften – U5: Partneruniversitäten. *Universität – u ulm*. [online]. Universität Ulm, ©2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-ulm.de/u5-strategischepartnerschaften0/>

⁴⁹⁷ Dle prestižního mezinárodního žebříčku vysokých škol QS World University Rankings se v roce 2013 umístila Lomonosovova univerzita na 120. místě v rámci celého světa. Opět se jednalo o kategorii „TOP 700“.

2013/14: *Who Rules? QS World University Rankings®*, ref. 474, s. 9

v roce 2015.⁴⁹⁸ Tato ruská univerzita je navíc považována za přední instituci v rámci své specializace v celém Sibiřském federálním okruhu⁴⁹⁹, poukazuje na to, že německá strana dbala na vyvážené pokrytí vícero regionů napříč Ruskem. V tomto případě šlo o vzájemnou podporu jak běžných studentů, tak i doktorandů. Klíčová témata představovala perspektivní obory matematiky a informatiky. I v tomto případě měla ruská strana co nabídnout. Sibiřská letecko-kosmická univerzita disponovala celou řadou odborných institutů (informatika, inženýrství, fyzika, ekonomika, letectví a kosmonautika a další). K tomu přispěl i fakt, že místním studentům se v nabídce začaly objevovat nové anglicky vyučované studijní programy. Ruští studenti si tak mohli prohloubit znalosti v oblastech fyziky, informatiky, počítačového inženýrství, mezinárodního obchodu a podobně.⁵⁰⁰

⁴⁹⁸ UNIVERSITÄT ULM, ref. 493

⁴⁹⁹ UNIVERSITÄT ULM, ref. 496

⁵⁰⁰ Ibid.

Projekt „Univerzitní aliance pro udržitelnost“⁵⁰¹ (UAS) Svobodné univerzity Berlín

Tento projekt uzavírá výčet aktivit, které DAAD v rámci „Strategických partnerství“ v letech 2015 až 2018 podporovala. Svobodná univerzita v Berlíně iniciovala v roce 2015 společný projekt se čtyřmi významnými univerzitami v zahraničí, který se orientoval na trvalou udržitelnost. V Ruské federaci si jako partnera vybrala Petrohradskou státní univerzitu⁵⁰², se kterou ji pojí vzájemné vztahy už od roku 1968.⁵⁰³ Hlavním cílem projektu byla podpora a aktivní prosazování udržitelnosti uvnitř a napříč všech do této spolupráce zapojených univerzit. Šlo o oblasti vědeckého výzkumu, výuky, správy kampusů a terénních aktivit⁵⁰⁴, přičemž se vycházelo z předpokladu, že současné problémy světa typu rostoucí populace, rozdíly v příjmech a bohatství nebo znečištění životního prostředí si žádají koordinovaný výzkum, který by v rámci univerzitního prostředí pomohl najít řešení současné situace. Konkrétně toho mělo být dosaženo skrze vzájemný výzkum, společné studijní projekty a výměny jednotlivých expertů a studentů.⁵⁰⁵ Prestiži projektu navíc pomohlo, když nad ním převzal záštitu bývalý ředitel environmentálního programu OSN – profesor Klaus Töpfer.⁵⁰⁶

UAS přinesl během čtyř let své existence řadu výstupů v podobě odborných článků, publikací, setkání, workshopů a konferencí. V roce 2015 bylo napsáno osm publikací (z toho jedna se zabývala Ruskem), o rok později to už bylo dvacet čtyři (z toho šest bylo

⁵⁰¹ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „...University Alliance for Sustainability...“. Zdroj: University Alliance for Sustainability. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/index.html>

⁵⁰² Kromě Petrohradské univerzity v Rusku šlo ještě o univerzity v Kanadě, Izraeli a Číně. Ibid.

⁵⁰³ Saint Petersburg State University: Saint Petersburg State University. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/international/network/strategic-partnerships/stpetersburg/index.html>

⁵⁰⁴ SCHWEIGEL, Katrin (Kordinátorka UAS a mezinárodních sítí udržitelnosti). *FRAGEN & INTERVIEW Masterarbeit: DAAD Projekt USA (2015-2018, Kooperation mit der SPbU)*, Dalibor Jiříček [elektronická pošta]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 26. 7. 2021, 15:14 [cit. 2020-07-26]. Příloha UAS 2021+_SPBU_Dalibor.pdf, s. 1.

⁵⁰⁵ *Mission Statement*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/_media/dokumente/UAS-Mission-Statement.pdf

University Alliance for Sustainability, ref. 501

⁵⁰⁶ Ibid.

napsáno ruskými spolupracovníky a jejich kolegy v rámci projektu UAS). V roce 2017 jich bylo sedmnáct (z toho dva se týkaly Ruska) a nakonec v roce 2018 další dva. V letech 2016 až 2017 vznikly na partnerských univerzitách v rámci zahraničních pobytů financovaných UAS čtyři bakalářské a diplomové práce, z nichž jedna měla přímou vazbu na Ruskou federaci.⁵⁰⁷ Koncem zkoumaného období vznikla i sérií videí, kde experti ze všech partnerských univerzit vysvětlují přístupnou formou svůj výzkum a také jsou tu objasněna různá témata ohledně udržitelnosti.⁵⁰⁸

Počínaje listopadem roku 2015 až do října roku 2017 proběhlo dále šest setkání a workshopů.⁵⁰⁹ Na čtyřech z nich byli přítomni i zástupci Petrohradské univerzity.⁵¹⁰ Nad rámec toho se mezi lety 2016 až 2018 uskutečnily také tři velké několikadenní konference.⁵¹¹ První z nich pod názvem „Propojování komunit pro udržitelnost: záleží na univerzitách?“⁵¹² se uskutečnila na jaře roku 2016. Zúčastnilo se jí více než 120 výzkumníků, studentů a odborníků z 19 univerzit a 8 institucí z 11 zemí.⁵¹³ Mezi nimi nechyběli ani čtyři zástupci Petrohradské univerzity.⁵¹⁴ Hlavním cílem bylo přispět do

⁵⁰⁷ UAS Working Papers: UAS Working Papers. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/uas-working-papers/index.html>

⁵⁰⁸ Talking about Sustainability: Talking about Sustainability. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/talking-about-sustainability/index.html>

⁵⁰⁹ Meetings and Workshops 2015 – 2017: Meetings and Workshops 2015 – 2017. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/meetings-and-workshops/index.html>

⁵¹⁰ SCHWEIGEL, Katrin (Kordinátorka UAS a mezinárodních sítí udržitelnosti). *FRAGEN & INTERVIEW Masterarbeit: DAAD Projekt USA (2015-2018, Kooperation mit der SPbU)*, Dalibor Jiříček [elektronická pošta]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 13. 8. 2021, 17:46 [cit. 2020-08-21]. Příloha Interview_FU_Berlin_Schweigel_Jiricek.docx, s.1.

⁵¹¹ UAS Conference Documentation: UAS Conference Documentation. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/index.html>

⁵¹² Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Connecting Communities for Sustainability: Do Universities Matter?“.

Zdroj: UAS Spring Campus 2016 Documentation: UAS (Spring Campus) Conference 2016 Documentation - “Connecting Communities for Sustainability: Do Universities Matter?“ *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2016-conference-documentation/index.html>

⁵¹³ Ibid.

⁵¹⁴ Jednalo se o dva doktorandy z katedry aplikované ekologie a jejich ředitelku a také výzkumnou pracovníci z katedry stavebního inženýrství.

UAS Spring Campus 2016: Participant List. [online]. S. 3 (dokument není číslován, je uveden ekvivalent stránky v PDF prohlížeči), [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas->

debaty ohledně inovací, výzkumu a udržitelných kampusů napříč kontinenty a tím apelovat na stakeholdery v rámci univerzit i mimo ně. Výstupem série výzkumných workshopů, plenárních schůzí a doktorandských konferencí⁵¹⁵ byla kritická reflexe univerzit jakožto sociálních aktérů a všeobecně komunit v otázkách udržitelnosti. V návaznosti na to byly diskutovány i konkrétní způsoby, jak lépe propojit mezinárodní komunitu v této oblasti.⁵¹⁶

Druhá konference pod názvem „Společenskou transformací k udržitelnosti: univerzity jako tahouni?“⁵¹⁷ následovala o rok později. Tentokrát se jí zúčastnilo už přes 150 výzkumníků, studentů a odborníků z 32 univerzit a 12 institucí z 12 zemí.⁵¹⁸ Z tohoto množství bylo i 10 zástupců z Petrohradské univerzity, což bylo o 6 více než předchozí rok.⁵¹⁹ Hlavní cíl byl podobný jako v roce 2016 a lišila se spíše dílčí témata

pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2016-conference-documentation/_media/TN-Website.pdf

⁵¹⁵ Témata byla například správa klimatu v mezinárodním kontextu, výuka v kontextu dlouhodobé udržitelnosti, management vodních děl a další.

UAS Spring Campus 2016 Documentation: UAS (Spring Campus) Conference 2016 Documentation - “Connecting Communities for Sustainability: Do Universities Matter?“, ref. 512

⁵¹⁶ UAS (Spring Campus) Conference, April 2016: University Alliance for Sustainability: Spring Campus 2016 “Connecting Communities for Sustainability: Do Universities Matter?“ *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2016/index.html>

⁵¹⁷ Vlastní překlad autora z anglického originálu: »“Societal Transformation to Sustainability: Universities as Pacesetters?“«.

Zdroj: UAS (Spring Campus) Conference, March 2017: University Alliance for Sustainability: Spring Campus Conference 2017 “Societal Transformation to Sustainability: Universities as Pacesetters?“ *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2017/index.html>

⁵¹⁸ UAS (Spring Campus) Conference 2017 Documentation: UAS (Spring Campus) Conference 2017 Documentation - “Societal Transformation to Sustainability: Universities as Pacesetters?“ *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2017-conference-documentation/index.html>

⁵¹⁹ Jednalo se o pestrou směs dvou profesorů (katedra aplikované ekologie), jednoho docenta, jednoho ředitele programu „Environmentální design“ (vlastní překlad autora z anglického originálu: „Environmental Design“; zdroj viz níže v této poznámce pod čarou), dvou vedoucích kateder (katedra výzkumu a technologie, druhá katedra nespecifikována), tří doktorandů a jednoho studenta magisterského programu.

UAS Spring Campus 2016: Participant List. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2017-conference-documentation/media/TN-Website-mit-Nachnamen.pdf>

výzkumných workshopů, plenárních schůzí a doktorandských konferencí.⁵²⁰

Třetí konference se jmenovala „Pohyb za věží ze slonoviny: Jakým způsobem přispívají věda a univerzity k proměně udržitelnosti?“⁵²¹. Roku 2018 se jí zúčastnilo 144 výzkumníků, studentů a odborníků ze 42 univerzit a 14 zemí.⁵²² Také tentokrát tu bylo 10 účastníků z Petrohradské státní univerzity.⁵²³ I v tomto případě zůstal cíl nezměněn. Změnila se pouze témata jednotlivých workshopů a setkání.⁵²⁴

Zde popsané výsledky doplňují i konkrétní čísla. Mezi lety 2015 až 2019⁵²⁵ přijelo z Petrohradské univerzity do Berlína celkem 50 lidí (z toho 30 výzkumníků, 14 doktorandů, 1 student a 5 lidí z odborného personálu). Z německé strany přijelo za toto období do Petrohradu 18 lidí (z toho 5 výzkumníků, 3 doktorandi, 8 studentů a 2 lidé z odborného personálu).⁵²⁶ Jednalo se skutečně dobrá čísla, se kterými byla velmi

⁵²⁰ Oproti předchozímu roku se témata tentokrát týkala např. změny klimatu ve městech, ekonomické globalizace a dekarbonizace, klimatické politiky v době po pařížské Konferenci o změně klimatu, role dat v rámci politické transformace směřující k udržitelnosti a podobně.

UAS (Spring Campus) Conference, March 2017: University Alliance for Sustainability: Spring Campus Conference 2017 “Societal Transformation to Sustainability: Universities as Pacesetters?”, ref. 517

⁵²¹ Vlastní překlad autora z anglického originálu: “Moving Beyond the Ivory Tower: How do Science and Universities Contribute to the Sustainability Transformation?”

Zdroj: UAS (Spring Campus) Conference 2018 Documentation: University Alliance for Sustainability: Spring Campus Conference 2018 “Moving Beyond the Ivory Tower: How do Science and Universities Contribute to the Sustainability Transformation?” *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2018-conference-documentation/index.html>

⁵²² *Ibid.*

⁵²³ *Participant List: UAS Spring Campus 2018*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2018-conference-documentation/_media/participant-list.pdf

⁵²⁴ Mezi klíčová témata patřila například budoucnost solárních paliv, implementace Agendy 2030, Politika v oblasti změny klimatu a sociální sítě, udržitelný management na univerzitách a podobně.

UAS (Spring Campus) Conference 2018 Documentation: University Alliance for Sustainability: Spring Campus Conference 2018 “Moving Beyond the Ivory Tower: How do Science and Universities Contribute to the Sustainability Transformation?”, ref. 521

⁵²⁵ V dostupných zdrojích bylo uvedeno pouze období 2015–2019 jako celek. Na druhou stranu přesah v rámci zkoumaného období poukazuje na úspěšnost projektu v tom smyslu, že zdárně pokračoval i po roce 2017. Tento pozitivní trend nebyl narušen ani on-line formátem projektu v roce 2020 v souvislosti s celosvětovou pandemií COVID-19.

Zdroj: Webex rozhovor s Katrin Schweigel, koordinátorkou UAS a mezinárodních sítí udržitelnosti. Praha a Berlín 26.7.2021.

⁵²⁶ SCHWEIGEL, Katrin (koordinátorka projektu UAS ze Svobodné univerzity Berlín). *FRAGEN & INTERVIEW Masterarbeit: DAAD Projekt USA (2015-2018, Kooperation mit der SPbU)*, Dalibor Jiříček [elektronická pošta]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 26. 7. 2021, 15:14 [cit. 2020-07-26]. Příloha UAS 2021+_SPBU_Dalibor.pdf, s. 3.

spokojena i Katrin Schweigel, programová manažerka projektu UAS.⁵²⁷

Závěrem je třeba zmínit kontext krize na Ukrajině. Ačkoliv projekt pod záštitou DAAD začal fungovat až v roce 2015, dlouhodobé partnerství mezi oběma univerzitami zapříčinilo, že o aktivní spolupráci nebylo nouze ani předtím. I přesto se v souvislosti ani během a ani po roce 2014 neprojeví žádné negativní tendence, které by projekt negativně ovlivnily. Naopak – projekt svými výsledky jasně naznačoval úspěšné naplnění cílů.⁵²⁸

⁵²⁷ Webex rozhovor s Katrin Schweigel, koordinátorkou UAS a mezinárodních sítí udržitelnosti. Praha a Berlín 26.7.2021.

⁵²⁸ Ibid.

Druhá část – „Tematické sítě“

Druhá část DAAD programu „Strategická partnerství a Tematické sítě“ se jmenuje „Tematické sítě“. Jedná se o užší, specializovaná partnerství, která si kladou za cíl posílit vědeckou spolupráci pouze ve vybraných tématech a dosáhnout odborného a tematického propojení mezi vícero stranami na multilaterální bázi. Kromě vysokých škol je snaha zapojit i neuniverzitní vědecká pracoviště. Hlavními přínosy je možnost získat pro spolupráci zahraničního odborníka a také založení speciálního kompetenčního centra podporujícího mezinárodní výzkum.⁵²⁹ Opět se jednalo o celou řadu projektů, které DAAD v této oblasti podporovala. Ve vztahu k Ruské federaci se však zrealizoval pouze jediný program, a to v časovém rámci 2013-2016.⁵³⁰

⁵²⁹ *Strategische Partnerschaften & Thematische Netzwerke*, ref. 14, s. 7

⁵³⁰ DAAD. *Strategische Partnerschaften und Thematische Netzwerke: Geförderte Projekte 2013-2016.*, ref. 66

Projekt „Kulturní kontaktní a konfliktní zóny ve východní Evropě“⁵³¹ univerzity v Gießenu

Počátky tohoto projektu sahají až do 50. let minulého století. Tehdy byl založen „Herderův institut pro historický výzkum východní Evropy – institut sdružení Leibnitz“⁵³² (HI), který se postupně etabloval do role klíčové instituce pro výzkum východní Evropy v rámci SRN.⁵³³ V roce 2013 se HI stal klíčovým neuniverzitním partnerem DAAD projektu „Kulturní kontaktní a konfliktní zóny ve východní Evropě“.⁵³⁴

Další historický milník představoval konec 70. let. minulého století. Tehdy univerzita v Gießenu navázala partnerské vztahy s univerzitou v Lodži. V roce 1989 byla ještě uzavřena smlouva o vzájemném partnerství s Kazaňskou federální univerzitou. Obě instituce se později staly účastníky výše uvedeného projektu.⁵³⁵ Neméně důležité bylo i založení „Centra pro východní Evropu v Gießenu“⁵³⁶ (GiZo), které se postupně etablovalo do role významné instituce pro výzkum a studium východní Evropy v celém Hessensku. A právě GiZo sehrálo klíčovou roli, neboť později vedlo právě projekt „Kulturní kontaktní a konfliktní zóny ve východní Evropě“.⁵³⁷

⁵³¹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Kulturelle Kontakt und Konfliktzonen im östlichen Europa“.

Zdroj: *Thematisches Netzwerk: Kulturelle Kontakt und Konfliktzonen im östlichen Europa*. [online]. S. 1 (dokument není číslován, zde a ve všech ostatních případech vztahujících se k této citaci jsou použita odpovídající čísla stránek v PDF prohlížeči), [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerkflyer/Flyer_Deu.pdf

⁵³² Vlastní překlad autora z německého originálu: „...Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung – Institut der Leibniz-Gemeinschaft...“.

Zdroj: *Ibid.*, s. 2

⁵³³ *Ibid.*

⁵³⁴ HERDER-INSTITUT. DAAD-Netzwerk „Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa“. *HERDER-INSTITUT für historische Ostmitteleuropaforschung*. INSTITUT DER LEIBNIZ GEMEINSCHAFT. [online]. Herder-Institut, ©2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.herder-institut.de/projekte/daad-netzwerk/>

⁵³⁵ V následujícím období došlo ještě k uzavření smluv o spolupráci s dalšími univerzitami, které se později také staly partnery v projektu „Kulturní kontaktní a konfliktní zóny ve východní Evropě“. V roce 2007 to byla univerzita Babeş-Bolyai (Rumunsko), v roce 2010 Ablai Khanova univerzita mezinárodních vztahů a světových jazyků (Kazachstán) a o rok později ještě Běloruská státní univerzita.

Thematisches Netzwerk: Kulturelle Kontakt und Konfliktzonen im östlichen Europa., ref. 531

⁵³⁶ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...Gießener Zentrum Östliches Europa...“.

Zdroj: *Ibid.*

⁵³⁷ *Ibid.*

Aktivity projektu probíhaly mezi lety 2013 až 2016.⁵³⁸ Finanční podpora ze strany DAAD a BMBF byla ve výši 1.000.000 EUR.⁵³⁹ Primární cíle zahrnovaly zejména rozšíření existujících partnerství na úroveň multilaterální spolupráce, tvorbu nových studijních programů s partnerskými univerzitami ve východní Evropě v oblasti jazyka, literatury a historických věd a také pravidelné vydávání vědeckých článků a publikací na společná témata. Samotné oblasti výzkumu se týkaly nacionalismu, multilingvismu, regionalismu, kulturních transferů, historie měst a výzkumu textů. S partnerskou univerzitou v Kazani byla speciální oblastí zájmu v rámci výzkumné spolupráce rusko-tatarská kontaktní zóna.⁵⁴⁰

Pod záštitou projektu byla zrealizována také řada konferencí, workshopů a letních škol. Hned v roce 2013 se v Kazani uskutečnila dvoudenní konference pod názvem »„Mnohojazyčnost během politických otřesů“«⁵⁴¹, v rámci níž mj. vystoupilo i 11 ruských a 11 německých vědeckých pracovníků a studentů.⁵⁴² Výsledkem bylo i vydání obsáhlé publikace zahrnující příspěvky všech zúčastněných.⁵⁴³ V ten samý rok se ještě uskutečnilo setkání v Německu⁵⁴⁴ na téma »„Regionalismus, urbanismus a modernita v multietnické a multikulturní Evropě 20. století“«⁵⁴⁵. V rámci panelových diskuzí a

⁵³⁸ *Ibid.*, s. 1

⁵³⁹ GiZo-Archiv: Internationales Kooperationsnetzwerk zum östlichen Europa. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/archiv/2013/tn>

⁵⁴⁰ *Thematisches Netzwerk: Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa.*, ref. 531, s. 2

⁵⁴¹ Vlastní překlad autora z německého originálu: » „Mehrsprachigkeit in politischen Umbruchphasen“ «. Zdroj: *Thematisches DAAD-Netzwerk „Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa“: Auftaktkonferenz „Mehrsprachigkeit in politischen Umbruchphasen“*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/plankazan>

⁵⁴² *Ibid.*

⁵⁴³ Tato téměř 300stránková publikace vyšla v roce 2016 a obsahovala příspěvky ohledně jazykové politiky, kultury a literatury, bezpečnosti, etnicity a podobně.

HASLINGER, Peter, Monika WINGENDER, Kamil GALIULLIN a Iskander GILYAZOV. *Mehrsprachigkeit und Multikulturalität in politischen Umbruchphasen im östlichen Europa*. Auftaktkonferenz des Thematischen Netzwerks „Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa“ in Kasan (19. und 20. Oktober 2013). Wiesbaden: Harrassowitz, 2016. ISBN 978-3-447-10757-0.

⁵⁴⁴ ROMETSCH, Konstantin. Regionalism, urbanity, and modernity in multi-ethnic and multi-cultural Eastern Europe in the 20th century. In: *Clio-online. H/SOZ/KULT*. [online]. Clio-online, 1996-2022, 10.03.2014, [cit. 2022-03-15]. ISSN 2196-5307. Dostupné z: <https://www.hsozkult.de/conferencereport/id/tagungsberichte-5262>

⁵⁴⁵ Vlastní překlad autora z německého originálu: » „Regionalismus, Urbanismus und Modernität im multiethnischen und multikulturellen Osteuropa im 20. Jahrhundert“ «.

přednášek vystoupila řada odborníků. Příspěvky zde měli i tři zástupci z Kazaňské univerzity a jeden z univerzity v Gießenu.⁵⁴⁶

Následoval velice plodný rok 2014, který byl opět zahájen v Gießenu. Tentokrát šlo o konferenci nesoucí stejný název jako celý projekt DAAD, tedy: »„Kulturní kontaktní a konfliktní zóny ve východní Evropě“«⁵⁴⁷ zaměřenou na studenty magisterských programů partnerských univerzit. Co se týče konkrétního tematického zaměření, tak důraz byl kladen na kulturu ve smyslu jazyka, etnické příslušnosti, konfese, paměti, literatury a podobně. Za ruskou stranu ze tohoto setkání zúčastnilo sedm studentů a na německé straně jich bylo pět.⁵⁴⁸ Později tohoto roku proběhl univerzitě v Gießenu i odborný workshop zaměřený na specifické školení doktorandů, který se kromě 12 německých účastníků navštívili i dva zájemci z Kazaně.⁵⁴⁹ Vše bylo zakončeno společným setkáním (školením) opět v Gießenu. Účastnili se ho doktorandi čtyř partnerských univerzit, kteří zde prezentovali témata svých výzkumů. Za německou a ruskou univerzitu se zúčastnili vždy dva doktorandi.⁵⁵⁰ Školení neslo název „Nejnovější přístupy k narativnímu výzkumu“⁵⁵¹.

I v roce 2015 se udála řada akcí pod záštitou tohoto projektu. Nejdříve proběhla dvoutýdenní letní škola v Gießenu. Jmenovala se „Multikulturalita ve východní Evropě:

Zdroj: Master Class 2013. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/masclass2013>

⁵⁴⁶ Ibid.

⁵⁴⁷ Vlastní překlad autora z německého originálu: »„Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa“«.

Zdroj: Studierendenkonferenz: Studierendenkonferenz des Thematischen DAAD-Netzwerks „Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa“. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/studkonf>

⁵⁴⁸ Ibid.

⁵⁴⁹ Workshop zur strukturierten Doktorandenausbildung. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/workshop2014>

⁵⁵⁰ Masclass2014teilnehmer. In: *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/faculties/research-centers/giessen/themnet/events/masclass2014teilnehmer>

⁵⁵¹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Neuere Ansätze der Erzählforschung“.

Zdroj: Master Class 2014. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/masclass2014>

koncepty, scénáře, politiky“⁵⁵². V listopadu se ještě uskutečnilo strategické setkání.⁵⁵³ Ke konci roku byl v Marburku zorganizován dvoudenní workshop »„Transnacionální virtuální semináře“«⁵⁵⁴, které se věnoval problematice e-learningu.⁵⁵⁵

Poslední rok se nesl ve znamení setkání: »„Obraty vícejazyčnosti: nové perspektivy mezikulturní komunikace“«⁵⁵⁶, které se odehrálo již klasicky v Německu, konkrétně v Gießenu.⁵⁵⁷ Celý projekt „Kulturní kontakt a konfliktní zóny ve východní Evropě“ byl uzavřen závěrečnou konferencí v Gießenu, na které se potkali zástupci všech partnerských univerzit v rámci tohoto programu. Předmětem zájmu byly tematické okruhy zmíněné na začátku podkapitoly. Výstupem byla rozsáhlá publikace vydaná v roce 2020.⁵⁵⁸ Z výše uvedeného není pochyb, že se jednalo o další úspěšný projekt podpořený DAAD a BMBF.

⁵⁵² Vlastní překlad autora z německého originálu: „Multikulturalität im östlichen Europa: Konzepte, Szenarien, Politiken“. Zdroj: Summer School 2015. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/sumschool2015>

⁵⁵³ Strategietreffen des Thematischen DAAD-Netzwerks. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/strategietreffen>

⁵⁵⁴ Vlastní překlad autora z německého originálu: » „Transnationale virtuelle Seminare“ «. Zdroj: Transnational Virtual Seminars. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/transnationaleseminar>

⁵⁵⁵ Ibid.

⁵⁵⁶ Vlastní překlad autora z anglického originálu: » „Multilingual Turns: New Perspectives on Cross-Cultural Communication“ «.

Zdroj: Master Class “Multilingual Turns: New Perspectives on Cross-Cultural Communication”. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/multilinguallturns>

⁵⁵⁷ Ibid.

⁵⁵⁸ JAŠINA-SCHÄFER, Alina a Monika WINGENDER. *Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa*. Abschlusskonferenz des gleichnamigen thematischen Netzwerks in Gießen (1. und 2. Dezember 2016). Wiesbaden: Harrassowitz, 2020. ISBN 978-3-447-11582-7.

„Majákové projekty“

V letech 2013 až 2017 se ambice DAAD vůči Ruské federaci zdaleka neomezovaly jen na podporu partnerských projektů v rámci vysokých škol. Šíření hodnot skrze vzdělávací politiku bylo realizováno i pomocí Majákových projektů DAAD, které zahrnovaly čtyři klíčové položky.⁵⁵⁹ Jelikož je rozsah tohoto výzkumu omezený, je pozornost věnována pouze dvěma z nich.

⁵⁵⁹ LINDNER, Julia, Silvia SCHMID a Friederike SCHRÖDER, ref. 15, s. 26–27

GRINT

Pod záštitou DAAD se v Ruské federaci otevřela první vysoká škola, která nabízela programy ve spolupráci s německou stranou. Jednalo se tak o další formu rozšiřování působnosti německých vysokých škol v zahraničí. Vznik této školy je třeba chápat v širším kontextu aktivit DAAD v regionu postsovětského prostoru. Mezi ně patřil již od počátku tisíciletí program „TNB – německé studijní programy v zahraničí“⁵⁶⁰, díky němuž došlo k podpoře řady transnacionálních vzdělávacích projektů. Cílem bylo opět zmezinárodnění německých vysokých škol, čehož se podařilo dosáhnout i v regionu zemí postsovětského prostoru a v Rusku. Za vše hovoří konkrétní čísla, jelikož již od počátku sledovaného období (rok 2013) studovalo na speciálně zřízených vysokých školách v zahraničí 24.031 studentů. O rok později to bylo již 25.966 studentů a roku 2015 dokonce 28.536 (z toho 521 v samotné Ruské federaci).⁵⁶¹

V případě Ruska se tedy díky záštitě DAAD otevřela první vysoká škola v Rusku, která nabízela programy ve spolupráci s německou stranou. Jednalo se o již zmíněný GRINT, který byl založen v září 2014.⁵⁶² Samotný institut sídlil od začátku v rozsáhlé několikapodlažní budově⁵⁶³, což ukazuje na význam, který mu byl tímto přikládán. Ve spolupráci se třemi dalšími univerzitami z Německa bylo nabízeno vzdělání dle německých standardů. Samozřejmostí pak byla výuka hostujících učitelů a kurzy němčiny včetně výměnných pobytů v SRN, který se staly nedílnou součástí studijního

⁵⁶⁰ Vlastní překlad autora z německého originálu „...TNB – Deutsche Studiengänge im Ausland...“.
Zdroj: 18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014., ref. 10, s. 90

⁵⁶¹ LETTER 02/16: Das Magazin für DAAD-Alumni. TRANSNATIONALE BILDUNG – ERFOLGSPROJEKTE. [online]. Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst, 2016, s. 20–23, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad-akademie.de/medien/der-daad/medien-publikationen/daad-letter-02-2016.pdf>

⁵⁶² 18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014., ref. 10, s. 90

⁵⁶³ Viz příloha č. 11.

Přehledově k samotné instituci viz: *Transnationale Bildung made in Germany: Bilanz und Perspektiven*. [online]. Bonn: DAAD, Juli 2017, s. 11, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.duz-special.de/media/baf43cd48414beeb49d9c0f10c201bffd160028/835b6472f0f427acb338cb2fb00ce74709067722.pdf>

plánu.⁵⁶⁴ Vyučované obory technického směru měly zároveň přímou návaznost do praxe, kdy jedním z partnerů školy byla i společnost Siemens.⁵⁶⁵

V rámci zmíněného projektu byl úspěch předznamenán již v prvním roce jeho vzniku. To dokazují i slova ředitelky tohoto institutu, podle níž bylo s rokem jeho založení (2014) spojeno obrovské počáteční úsilí, které se však vyplatilo a bylo tak možné nabídnout hned čtyři nové magisterské programy současně. Hned v roce 2015 byly otevřeny dva další studijní programy, následoval ještě jeden program v roce 2016 a pak ještě dva programy v roce 2018 (celkově tedy devět magisterských programů). Ve všech případech mohli studenti získat také dvojité diplomy z Německa i Ruska. Za úspěch je možné považovat i dílčí export německých hodnot a německého modelu vzdělávání do Ruska, odstranění předsudků o Německu a celkové zlepšení obrazu o této zemi mezi ruskými studenty programů institutu GRINT. Zároveň je ještě třeba zdůraznit, že tyto výsledky by nebyly možné bez finanční podpory nejenom německé, ale i ruské strany. Souhrnně lze tak říci, že založení této univerzity představovalo v letech 2014 až 2017 úspěšný počín⁵⁶⁶, který se úspěšně rozvíjel i po konci sledovaného období.⁵⁶⁷

⁵⁶⁴ *LETTER 02/16: Das Magazin für DAAD-Alumni. TRANSNATIONALE BILDUNG – ERFOLGSPROJEKTE.*, ref. 561, s. 32

⁵⁶⁵ *Ibid.*, s. 32

KNRTU-KAI. GRIAT in Russian: GERMANO-ROSSIJSKIJ INSTITUT NOVYCH TECHNOLOGIJ (GRINT). *KAI: Wing for Life! Kazan National Research Technical University named after A. N. Tupolev – KAI.* [online]. Kazan: KNRTU-KAI, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://griat.kai.ru/russian>

⁵⁶⁶ WhatsApp rozhovor s G. A. Maxmutovnoj, ředitelkou Germano-rossijského instituta nových technologií (GRINT). Praha a Moskva. 9. dubna 2021.

⁵⁶⁷ V době psaní této části rigorózní práce (léto 2021) byl GRINT stále aktivní, včetně DAAD grantů a rusko-německého double degree programu.

KNRTU-KAI. Mission, Goals and Objectives: A NEW PLATFORM FOR GERMAN-RUSSIAN COLLABORATION. *KAI: Wing for Life! Kazan National Research Technical University named after A. N. Tupolev – KAI.* [online]. Kazan: KNRTU-KAI, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://griat.kai.ru/mission>

KNRTU-KAI. Admission Requirements: ADMISSION REQUIREMENTS. *KAI: Wing for Life! Kazan National Research Technical University named after A. N. Tupolev – KAI.* [online]. Kazan: KNRTU-KAI, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://griat.kai.ru/admission-requirements>

KNRTU-KAI. Overview of Scholarships: DAAD-GRANTS FOR GRIAT-STUDENTS. *KAI: Wing for Life! Kazan National Research Technical University named after A. N. Tupolev – KAI.* [online]. Kazan: KNRTU-KAI, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://griat.kai.ru/scholarships>

„Centrum pro německá a evropská studia“⁵⁶⁸ (ZDES)

ZDES vzniklo na základě iniciativy Petrohradského dialogu v roce 2004 jakožto diskuzní fórum mezi Ruskou federací a SRN.⁵⁶⁹ Od začátku se jednalo o společné úsilí Petrohradské univerzity a univerzity v Bielefeldu podporované především DAAD⁵⁷⁰ s pobočkami na obou univerzitách.⁵⁷¹ Všeobecné cíle této iniciativy zahrnovaly iniciování nových mezinárodních společenskovedních výzkumných projektů, podporu mezinárodních vzdělávacích programů a akademické mobility studentů, absolventů a vědeckých pracovníků, organizace mezinárodních vědeckých setkání a vytvoření informační platformy po poskytování pomoci ohledně vydávání publikací a mezinárodní spolupráce.⁵⁷² Mezi lety 2013 až 2017 se toto promítlo v organizaci řady vědeckých konferencí, workshopů, seminářů, letních a zimních škol, do kterých se zapojily i další univerzity a organizace ze SRN, Ruské federace a jiných zemí.⁵⁷³ Hlavní

⁵⁶⁸ Vlastní překlad autora z německého originálu: „...Zentrum für Deutschland- und Europastudien...“. Zdroj: STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Mission und Ziele. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/mission-und-ziele.html>

⁵⁶⁹ Ibid.

V době psaní této části rigorózní práce (léto 2021) existovalo přes 10 ZDES center po celém světě.

Ibid.

⁵⁷⁰ Flyer-Vorstellung-GoEast_final. In: Universität Bielefeld, *UNIVERSITÄT BIELEFELD*. [online]. Universität Bielefeld, aktualizováno 25 January 2022, s. 1 (dokument není číslován, je použito odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči), [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://www.uni-bielefeld.de/fakultaeten/soziologie/studium/international/pdf/Flyer-Vorstellung-GoEast_final.pdf

⁵⁷¹ STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Kontakte. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/kontakte.html>

⁵⁷² STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG, ref. 568

⁵⁷³ STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Aktivitäten. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/wissenschaftlicher-dialog/aktivitaeten>

Přehled vybraných vědeckých konferencí, workshopů, seminářů, letních a zimních škol:

Mezi lety 2013 až 2017 každoročně organizovaná letní škola mezi Petrohradskou univerzitou a Evropskou akademií Otzenhausen.

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Aktivitäten., ref. 573

V letech 2015 a 2017 dvě letní školy na Petrohradské univerzitě, které se zaměřovaly na síťové analýzy v oblasti sociálních věd.

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: St. Petersburg Sommerschule zur Netzwerkanalyse. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/wissenschaftlicher-dialog/school-on-network-analysis-deu>

V roce 2016 workshop věnující se kulturní produkci, který proběhl v Muzeu zvuku v Petrohradu a druhý workshop o rok později, který se zabýval uměleckým školením. Ten se uskutečnil na univerzitě v Petrohradu.

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Aktivitäten., ref. 573

výzkumné aktivity obou univerzit byly systematicky rozděleny do čtyř tematických oblastí, které se jmenovaly „Síťové struktury v Německu, Rusku a Evropě“⁵⁷⁴, „Kreativita, komunity a veřejné prostory ruských a evropských měst“⁵⁷⁵, „Občanská společnost a účast v Evropě a Rusku“⁵⁷⁶ a „Evropa ve světové společnosti“⁵⁷⁷.

V první tematické oblasti pod záštitou ZDES se jednotlivé projekty zaměřovaly na stále aktuálnější trend vzájemné propojenosti jednotlivců, objektů, významů, organizací, regionů a států. Jádrem tohoto výzkumu tvořil v letech 2014 až 2017 projekt pod názvem »„Vzájemný vývoj znalostních a komunikačních sítí: strukturální dynamika tvůrčích

Workshop 'Artistic Education between Tradition and Experiment'. In: St. Petersburg State University. *SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, 14 October 2017, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/2017-1-1/664-workshop-artistic-education-between-tradition-and-experiment>

V roce 2017 to byla mezinárodní konference týkající se komparativních mediálních studií, které se zúčastnili zástupci Univerzity George Washingtona, Lomonosovovy univerzity, Univerzity Longborough, Tamperské univerzity a Hongkongské baptistické univerzity.

Fifth International Conference 'Comparative Media Studies in Today's World: Media Transformations in Times of Technological Boom and Political Polarization'. In: St. Petersburg State University. *SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, 24 April 2019, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/2017-1-1/657-fifth-international-conference-comparative-media-studies-in-today-s-world-media-transformations-in-times-of-technological-boom-and-political-polarization>

V roce 2017 dále dva workshopy akademického psaní na Petrohradské univerzitě.

Workshop on Writing and Publishing Academic Papers. In: St. Petersburg State University. *SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, 24 November 2017, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/2017-1-1/659-workshop-on-writing-and-publishing-academic-papers>

⁵⁷⁴ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Netzwerkstrukturen in Deutschland, Russland und Europa“.

Zdroj: STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Netzwerkstrukturen in Deutschland, Russland und Europa. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/29-forschung/150-netzwerkstrukturen-in-deutschland-russland-und-europa.html>

⁵⁷⁵ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Kreativität, Gemeinschaften und öffentliche Räume russischer und europäischer Städte“.

Zdroj: STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Kreativität, Gemeinschaften und öffentliche Räume russischer und europäischer Städte. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/29-forschung/151-kreativita-t-gemeinschaften-und-ffentliche-r-ume-russischer-und-europ-ischer-st-dte.html>

⁵⁷⁶ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Zivilgesellschaft und Teilhabe in Europa und Russland“.

Zdroj: STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Zivilgesellschaft und Teilhabe in Europa und Russland. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/29-forschung/152-zivilgesellschaft-und-partizipation-in-europa-und-russland.html>

⁵⁷⁷ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Europa in der Weltgesellschaft“.

Zdroj: STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Europa in der Weltgesellschaft. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/29-forschung/153-europa-in-der-welt.html>

kolektivů v evropských hlavních městech kultury“⁵⁷⁸. Tento konkrétní projekt zkoumal jeden z klíčových problémů současné sociálních věd – tj. jakým způsobem funguje sociální dynamika ve skupinách, kolektivech a komunitách. Výzkum se zaměřoval na identifikaci jednotlivých vnitřních mechanismů popisované dynamiky. Projektu se zúčastnila řada výzkumných pracovníků z několika světových univerzit. Na ruské straně se zapojilo osm výzkumníků⁵⁷⁹ a na německé jeden.⁵⁸⁰ Mezi lety 2016 a 2017 bylo výstupem pět článků v odborných periodících.⁵⁸¹

V rámci druhé tematické oblasti pod křídly ZDES se dílčí projekty zaměřovaly na veřejné prostory v rámci evropských i ruských občanských společností. Hlavní oblastí zájmu bylo zkoumání jednotlivých aktérů a jejich interakcí uvnitř těchto společností. Šlo primárně o různé interdisciplinární výzkumy v rovině ekonomické, politické, kulturní a ideologické. V tomto případě nešlo výhradně jen o spolupráci univerzity v Bielefeldu s Petrohradskou univerzitou, ale naopak se jednalo o širěji pojatou kooperaci německých, ruských a dalších partnerů. Přesto, pokud jde o spolupráci výhradně SRN a Ruské federace, lze zmínit dílčí projekt „Umění pro město“⁵⁸², který probíhal mezi lety 2015 a 2016.⁵⁸³ Klíčovým partnerem na německé straně byl v tomto

⁵⁷⁸ Vlastní překlad autora z anglického originálu: » „Co-evolution of Knowledge and Communication Networks: Structural Dynamics of Creative Collectives in European Cultural Capitals“ «.

Zdroj: STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG, ref. 574

⁵⁷⁹ Jednalo se o zástupce těchto institucí: Petrohradská univerzita, Vysoká škola ekonomická v Moskvě, Lomonosovova univerzita, Evropská univerzita v Petrohradě a Sociologický ústav Ruské akademie věd. STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Forschung: Co-evolution of Knowledge and Communication Networks: Structural Dynamics of Creative Collectives in European Cultural Capitals (2014-2017). *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/forschung/forschungsprojekte/29-forschung/184-co-evolution-of-knowledge-and-communication-networks-structural-dynamics-of-creative-collectives-in-european-cultural-capitals-2014-2018.html>

⁵⁸⁰ Šlo přímo o zástupce university v Bielefeldu.

Ibid.

⁵⁸¹ Ibid.

⁵⁸² Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Arts for the City“. Na oficiálních stránkách bylo též uváděno označení „ARTS4CITY“.

Zdroje: STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Arts for the City. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/arts-for-the-city.html>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG, ref. 575

⁵⁸³ STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Forschung: Forschungsprojekte. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/forschung/forschungsprojekte.html>

případě Goethe-Institut s pobočkou v Petrohradu.⁵⁸⁴ V roce 2017 projekt rozšířil svou působnost, což vedlo k zapojení tří nových studentů z Ruské federace.⁵⁸⁵ Druhá tematická oblast v rámci ZDES umožnila také realizaci řady workshopů a odborných setkání. V kontextu německo-ruských vztahů lze zmínit workshop „Umělecké vzdělávání mezi tradicí a experimentem“⁵⁸⁶, který proběhl v roce 2017 a propojil mezi sebou umělecké školy v Lipsku, Berlíně, Petrohradě a Londýně.⁵⁸⁷

Třetí tematická oblast pod názvem „Občanská společnost a účast v Evropě a Rusku“⁵⁸⁸ se zaměřovala na výzkum různých druhů občanské angažovanosti (důraz na neziskové společnosti) v SRN, Ruské federaci a Evropě obecně. Důležitým výstupem byla zpráva o situaci občanské společnosti v Rusku a EU, kterou vydala nezisková organizace „Občanské fórum EU-Rusko“⁵⁸⁹ ve spolupráci se ZDES.⁵⁹⁰

Dalším výsledkem byl výzkumný projekt nesoucí název „Antidiskriminace a rozmanitost uvnitř německé policie“⁵⁹¹, který byl také realizován pod záštitou ZDES.⁵⁹²

⁵⁸⁴ STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG, ref. 582

⁵⁸⁵ V tomto případě se jednalo o 3 studenty z Národní výzkumné univerzity informačních technologií, mechaniky a optiky v Petrohradě.

ST. PETERSBURG STATE UNIVERSITY. *Arte Punctura. SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/research/projects/52-issledovatelskie-proekty/241-arte-punctura>

⁵⁸⁶ Vlastní překlad autora z anglického originálu: » „Artistic Education between Tradition and Experiment“ «.

Zdroj: Workshop 'Artistic Education between Tradition and Experiment', ref. 573

⁵⁸⁷ Ibid.

⁵⁸⁸ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Zivilgesellschaft und Teilhabe in Europa und Russland“.

Zdroj: STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG, ref. 576

⁵⁸⁹ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „EU-Russia Civil Society Forum“.

Zdroj: EU-RUSSIA CIVIL SOCIETY FORUM E.V. *2017 Report on the State of Civil Society in the EU and Russia*. [online]. Berlin: DRA e.V. / German-Russian Exchange, 20 February 2018, s. 2 (dokument na této stránce není číslován, je uvedeno odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči), [cit. 2022-03-15]. ISBN 978-3-947214-02-0. Dostupné z: https://zdes.spbu.ru/images/2018_03_16_Report_Spread.pdf

⁵⁹⁰ Ibid., s. 68 (dokument na této stránce není číslován, je uvedeno odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči)

⁵⁹¹ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Antidiscrimination and Diversity within the German Police“.

Zdroj: ST. PETERSBURG STATE UNIVERSITY. *Research: Antidiscrimination and Diversity within the German Police. SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/research/projects/52-issledovatelskie-proekty/240-antidiscrimination-and-diversity-within-the-german-police>

⁵⁹² STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG, ref. 576

Konkrétně se na něm podílela univerzita v Bielefeldu a univerzita Rhein-Waal. Jeho výsledek demonstrují tři články v odborných periodících vydané roku 2017.⁵⁹³

Poslední tematická oblast pod záštitou ZDES se zaměřovala za regionalismus EU a její význam v kontextu globální společnosti. Hlavní cílem výzkumu byla mezinárodní a globální role Evropy a také popis faktorů, které ji znemožňují, aby se stala mezinárodním aktérem. Opět zde byly konkrétní výsledky. Z celé řady individuálních a společných aktivit vystupuje zejména projekt „Mezi stabilitou a transformací: regionální a transnacionální spolupráce ve Střední Asii a mezi Střední Asií a Evropou“⁵⁹⁴, který probíhal mezi lety 2016–2021 na univerzitě v Bielefeldu. Za pozornost stojí roky 2016 a 2017 spadající do zkoumaného období. Stejně jako v případě výše zmíněných projektů i zde proběhly nejrůznější konference, setkání, semináře a podobně. Hlavní aktivitou v roce 2017 bylo uspořádání letní školy „Regionální spolupráce – přístupy ze Střední Asie a Evropy“⁵⁹⁵ ve spolupráci s Technickou univerzitou v Dortmundu a OBSE akademií Biškek. Kromě toho byly uveřejněny čtyři články v odborných časopisech – dva v roce 2016 a dva o rok později.⁵⁹⁶

⁵⁹³ ST. PETERSBURG STATE UNIVERSITY, ref. 591

V rámci této spolupráce vyšla publikace i v roce 2016.

Research Workshop 'Methodology of Comparative Studies on Civil Society in the EU, Germany, and Russia'. In: St. Petersburg State University. *SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, 22 April 2017, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/2017-1-1/660-research-workshop-methodology-of-comparative-studies-on-civil-society-in-the-eu-germany-and-russia>

⁵⁹⁴ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Between Stability and Transformation: Regional and Transnational Cooperation in Central Asia and between Central Asia and Europe“.

Zdroj: STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Between Stability and Transformation: Regional and Transnational Cooperation in Central Asia and between Central Asia and Europe. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/52-issledovatelskie-proekty/1395-between-stability-and-transformation-regional-and-transnational-cooperation-in-central-asia-and-between-central-asia-and-europe-3.html>

⁵⁹⁵ Vlastní překlad autora z anglického originálu: » „Regional Cooperation – Approaches from Central Asia and Europe“ «.

Zdroj: Ibid.

⁵⁹⁶ Ibid.

Další aktivity DAAD v Ruské federaci v letech 2013 až 2017

Stěžejní projekty DAAD v Ruské federaci vhodně doplňovaly i další příležitosti pro studenty obou zemí. Šlo například o projekt „Jed' na Východ“⁵⁹⁷, který od roku 2002 umožnil řadě německých studentů semestrální výuku na vysokých školách ve východní a jihovýchodní Evropě, v jižním Kavkaze a ve střední Asii.⁵⁹⁸ V případě Ruské federace byla čísla následující. V roce 2015 bylo podpořeno 154 studentů, v roce 2016 došlo k poklesu na 108 ale o rok později to bylo již 133.⁵⁹⁹ V nabídce byly dále letní školy⁶⁰⁰ a projekt pomohl mnoha studentům i v přípravě na jejich profesní život, když jim umožnil absolvovat pracovní stáž na ruských pobočkách některé z mnoha německých firem.⁶⁰¹ Celkově vzato měl projekt dlouhou a úspěšnou tradici, na kterou bylo navazováno během zkoumaného období.⁶⁰²

⁵⁹⁷ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Go East...“.

Zdroj: DAAD. Go East – Semesterstipendien. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/go-east-semesterstipendien/>

⁵⁹⁸ Ibid.

⁵⁹⁹ Zdroj: DAAD (zprostředkováno od Diany Scherer, odbor P23 – projekty spolupráce v Evropě, na jižním Kavkaze a ve střední Asii). *Euler/ OP/ DSG/ GoEast" - RUSSLAND, Masterarbeit - FRAGEN, Dalibor Jiříček* [Email]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 6. 9. 2021, 17:05, [cit. 2022-02-14]. Příloha: DAAD_Programme 2013 bis 2017_Tabelle.xlsx

⁶⁰⁰ Sommer- und Winterschulen. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/im-ausland-studieren-forschen-lehren/praktika-im-ausland/goeast/sommer-und-winterschulen/>

⁶⁰¹ Russland in der Praxis. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/im-ausland-studieren-forschen-lehren/praktika-im-ausland/goeast/russland-in-der-praxis/>

⁶⁰² Od roku 2002 bylo možné získat podporu na semestrální pobyt na některé z ruských univerzit a v nabídce byly školy i pro rok 2021.

DAAD, ref. 597

Übersicht der laufenden Projekte im DAAD-Programm: Go East - Semesterstipendien 2021. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/goeast_semesterstipendien_2021.pdf

Na letní školy bylo možné poprvé vyjet už v roce 2003.

Sommer- und Winterschulen, ref. 600

Od roku 2012 mohli němečtí studenti vyjet na praxi do některé z německých firem v Rusku. V roce 2013 to bylo 27 praktikantů. Projekt úspěšně pokračoval i v roce 2016.

VAGNER, Mila. Potomu što my «piloty»: Što iščit německie studenty v Rossii. *Moskovskaja nemeckaja gazeta*. [online]. № 24 (343), Dekabr' 2012, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/im-ausland-studieren-forschen-lehren/go-east/mdz_artikel_russland_in_der_praxis.pdf

BILGER, Oliver. Probieren und studieren: Praktikantenprogramm „Russland in der Praxis“ gestartet. *MOSKAUER DEUTSCHE ZEITUNG*. [online]. Nr. 20 (363), OKTOBER 2013, [cit. 2022-03-15].

Souběžně probíhal program „Východní partnerství“⁶⁰³, který se, podobně jako projekt „Jed’ na Východ“, zaměřoval na celý postsovětský prostor, včetně Ruské federace. Cílem bylo posílení spolupráce německých univerzit s tímto regionem skrze až tříměsíční výměnné pobyty. Ty se prvně uskutečnily už v roce 1974.⁶⁰⁴ Ve vztahu k Ruské Federaci za období 2013 až 2017 hovoří jasně konkrétní čísla. Na ruské straně bylo na začátku podpořeno 399 studentů a na konci už 515. V SRN to bylo nejdříve 260 a v posledním roce 413 studentů.⁶⁰⁵ Lze tak říci, že došlo k dílčímu zvýšení internacionalizace německých vysokých škol. Podrobně viz tabulka č. 10 níže.

Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/im-ausland-studieren-forschen-lehren/go-east/mdz_praktikantenprogramm_deu.pdf

KARRIERECAHNEN MIT „RUSSLAND IN DER PRAXIS“. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/im-ausland-studieren-forschen-lehren/go-east/presse_impuls.pdf

Doing Business in Russia Continues to Attract Diverse and Talented Students. In: HSE University. *Hse.ru*. [online]. HSE University, ©1993–2022, 6 Oct 2016, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.hse.ru/en/news/edu/192733641.html>

⁶⁰³ Vlastní překlad autora z anglického originálu: „Ostpartnerschaften“.

Zdroj: DAAD. Ostpartnerschaften. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/ostpartnerschaften/>

⁶⁰⁴ Úspěch projektu byl výsledkem velmi dobrého partnerství západního Německa, SSSR a zemí Východní bloku v této oblasti od poloviny 70. let.

Ibid.

V roce 2013 se celkový počet podporovaných osob rovnal 4.527. O rok později došlo sice k poklesu na 3.986, ale potom už byl patrný postupný růst. V roce 2017 se jednalo o 4.095 lidí.

Informationsblatt zum Programm: Förderung von Partnerschaften mit Hochschulen in Ostmittel-, Südost- und Osteuropa sowie dem Kaukasus und Zentralasien (Ostpartnerschaften). [online]. April 2020, s. 2 (dokument není číslován, je uvedeno odpovídající číslo stránky v PDF prohlížeči), [cit. 2022-03-15].

Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/faltblatt_2020.pdf

V rámci vztahů s Ruskem byl ve zkoumaném období zajímavý vývoj od roku 2015 tedy v době po krizi na Ukrajině. V tomto roce bylo do projektu na ruské straně zapojeno 44 univerzit po celé zemi.

FÜHRENDE HOCHSCHULEN DER RUSSISCHEN FÖDERATION. [online]. Moskva: Februar 2015, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.dwih-moskau.org/files/2018/11/Fuehrende-HS.pdf>

Klíčová byla také evaluace projektu ze strany DAAD hned po konci zkoumaného období, tedy v roce 2018. Byla shledáno, že došlo k výraznému posílení vzájemných vztahů SRN a s regionem zemí postsovětského prostoru v rámci vzdělávacích a výzkumných aktivit.

DAAD, ref. 603

⁶⁰⁵ Zdroj: DAAD (zprostředkováno od Diany Scherer, odbor P23 – projekty spolupráce v Evropě, na jižním Kavkaze a ve střední Asii). *Euler/ OP/ DSG/ GoEast" - RUSSLAND, Masterarbeit - FRAGEN, Dalibor Jiříček* [Email]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 6. 9. 2021, 17:05, [cit. 2022-02-14]. Příloha: DAAD_Programme 2013 bis 2017_Tabelle.xlsx

Tabulka č. 9 – Program „Východní partnerství“, období 2013–2017⁶⁰⁶

	2013	2014	2015	2016	2017
Studenti z Ruska	399	418	428	387	515
Studenti z Německa	260	290	271	388	413

Vysokoškolskou spolupráci doplňoval ještě program „Mezinárodní studijní a vzdělávací partnerství“⁶⁰⁷ (ISAP), který vycházel z předchozího programu „Integrované zahraniční studium“⁶⁰⁸ založeného už v roce 1979 s cílem zapojit vícero německých studentů do mezinárodních výměn. Samotný ISAP tedy vznikl v roce 2001 a od výše uvedených se odlišoval tím, že umožňoval studentům zúčastněných univerzit strávit část svého studia na partnerské instituci.⁶⁰⁹ Jednalo se tak o jakýsi kompromis mezi semestrálními pobytem a plnohodnotným studiem v zahraničí. V posledních dvou letech zkoumaného období šlo už o dobře etablovaný program udržující spolupráci mezi několika německými a ruskými univerzitami.⁶¹⁰ O tom svědčí i fakt, že ISAP přetrval až do

⁶⁰⁶ Vlastní zpracování, zdroj: Ibid.

⁶⁰⁷ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Internationale Studien- und Ausbildungspartnerschaften“. Zdroj: DAAD. Internationale Studien- und Ausbildungspartnerschaften (ISAP). DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/isap/>

⁶⁰⁸ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Integriertes Auslandsstudium“.

Zdroj: REFERAT P41 – INTERNATIONALISIERUNG IN DER LEHRE. *Herzlich willkommen zum Online-Seminar: Antragstellung im Programm „Internationale Studien- und Ausbildungspartnerschaften“ (ISAP) ab 2021.* [online]. 15.09.2020, s. 3, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/isap_praesentation_online-seminar_zur_antragstellung_2020.pdf

⁶⁰⁹ Ibid.

DAAD, ref. 607

⁶¹⁰ V letech 2013/2014 probíhaly paralelně čtyři spolupráce (Pasovská univerzita se Sibiřskou státní univerzitou, univerzita v Magdeburku s Petrohradskou univerzitou, Bochumská univerzita s Ruskou státní humanitní univerzitou a Berlínská univerzita ekonomie a práva s Petrohradskou státní ekonomickou univerzitou). V období 2014/2015 existovala taktéž spolupráce mezi čtyřmi univerzitami na každé straně (poslední dvě partnerství z předchozího roku zůstaly a nově se jednalo o Katolickou univerzitu Eichstätt-Ingolstadt s Petrohradskou státní ekonomickou univerzitou a Pasovskou univerzitu se sibiřskou státní univerzitou). V letech 2015/2016 bylo navázáno dokonce šest různých partnerství (kromě již zmíněných spojení šlo o Svobodnou univerzitu Berlín a Magdeburkou univerzitu, které obě spolupracovaly s Petrohradskou univerzitou). V letech 2016/2017 spolu v rámci ISAP spolupracovala Petrohradská univerzita se Svobodnou univerzitou v Berlíně a taktéž s univerzitou v Magdeburku. Kromě toho mohli studenti využít spolupráce se Sibiřskou státní univerzitou a univerzitou v Pasově.

JAUFMANN, Natalia (referentka odboru P41 Internacionalizace ve vzdělávání, DAAD). DAAD Initiative ISAP (im Russland 2013-17) - Masterarbeit - Forschung. FRAGEN, Dalibor Jiříček [elektronická pošta]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 3. 8. 2021, 11:51 [cit. 2021-08-23]. Přílohy

dnešních dnů.⁶¹¹

Zde popisované formy spolupráce německých vysokých škol (nejenom) s Ruskou federací by nebyly kompletní bez programu „Německé studijní plány“⁶¹² (DSG). Ten vznikl v roce 1993 za přispění AA a DAAD jakožto reakce na rozpad SSSR. Z toho vyvstala potřeba vytvořit nové vědecko-kulturní vztahy s bývalým Východním blokem.⁶¹³ DSG měl od začátku tři primární cíle. Šlo o upevnění pozice němčiny jakožto komunikačního a vědeckého nástroje v daném regionu, reformu studijních plánů zahraničních univerzit a podporu místních studentů, kteří se mohou stát budoucími partnery SRN. Počátkem roku 2013 existovalo mezi Ruskou federací a Německem šest vysokoškolských partnerství v rámci DSG.⁶¹⁴ Tyto vzájemné vazby opět vycházely z dřívější tradice. V roce 2001 začala spolupracovat Univerzita Hamburku s Petrohradskou univerzitou⁶¹⁵, na přelomu let 2001/2002 se přidala Pasovská univerzita s Asociací sibiřských právnických škol, kterých bylo celkem šest a nacházely se v Omsku, Tomsku, Barnaulu, Irkutsku, Krasnojarsku a v Kamerově.⁶¹⁶ Roku 2002 vzniklo partnerství mezi Technickou univerzitou v Ilmenau s Národní výzkumnou univerzitou Moskevského energetického institutu.⁶¹⁷ O rok později navázala univerzita

„ISAP_BewilligteProjekte_2013_2014_gesamt.pdf“, s. 2,
„ISAP_BewilligteProjekte_2014_2015_gesamt.pdf“, s. 2 a
„ISAP_BewilligteProjekte_2015_2016_gesamt.pdf“, s. 2.

REFERAT P 13 – INTERNATIONALISIERUNGSPROGRAMME. *ISAP - Internationale Studien- und Ausbildungspartnerschaften: Geförderte Projekte im Hochschuljahr 2016/2017*. [online]. März 2016, s. 2, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/isap_bewilligteprojekte_2016_2017_gesamt.pdf

⁶¹¹ Programme der Projektförderung: ISAP - Internationale Studien- und Ausbildungspartnerschaften. DAAD: *Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www2.daad.de/hochschulen/ausschreibungen/projekte/de/11342-foerderprogramme-finden/?s=1&projektid=57600021>

⁶¹² Vlastní překlad autora z německého originálu: „...Deutschsprachige Studiengänge...“. Zdroj: DAAD. *Deutschsprachige Studiengänge in MOE/GUS*. DAAD: *Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. DAAD, aktualizováno JANUAR 2022, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/deutschsprachige-studiengaenge-in-moegus/>

⁶¹³ DAAD, ref. 67, s. 3

⁶¹⁴ DAAD, ref. 612

DAAD, ref. 67, s. 24–29

⁶¹⁵ *Ibid.*, s. 26

⁶¹⁶ *Ibid.*, s. 28

⁶¹⁷ *Ibid.*, s. 27

v Řezně spolupráci s Lomonosovovou univerzitou v Moskvě.⁶¹⁸ V roce 2005 se Svobodná univerzita Berlín dohodla také na spolupráci s Moskvou. Tentokrát se jednalo o Státní institut mezinárodních vztahů v Moskvě.⁶¹⁹ Od roku 2007 došlo ještě ke kooperaci mezi Univerzitou Martina Luthera Halle-Wittenberg a státní univerzitou regionu Altaj Barnaul.⁶²⁰ Výše uvedené dobře reflektují i čísla podpořených německých a ruských DSG studentů v následující tabulce.

Tabulka č. 10 – Program „Deutschsprachige Studiengänge“ (DSG), období 2013-2017⁶²¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Studenti z Ruska	32	42	29	28	25
Studenti z Německa	4	4	6	5	4

Zájmy DAAD v Ruské federaci uzavírají jednotlivá stipendia pro ruské i německé studenty. Těch bylo v nabídce sedm druhů, a to jak pro magisterské, tak i doktorandské studenty SRN a Ruské federace.⁶²² Vyzdvihnout lze například „Program Leonharda

Na začátku zkoumaného období (2013) bylo do projektu zapojeno 150 studentů a ke konci tohoto období (2017) slavila spolupráce obou univerzit 50. výročí, což bylo považováno za velký úspěch.

DAAD. 2014 *ilmenu moskau*. [online]. Mai 2014, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/medien/hochschulen/projekte/studienangebote/foerderprojekte/2014_ilmenau_moskau.pdf

TECHNISCHE UNIVERSITÄT ILMENAU. 50 Jahre Partnerschaft TU Ilmenau und Moskauer Energetisches Institut. In: UNITED NEWS NETWORK. *PRESSEBOX*[®]. [online]. Ilmenau: 15.03.2017, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.pressebox.de/pressemitteilung/technische-universitaet-ilmenu/50-Jahre-Partnerschaft-TU-Ilmenau-und-Moskauer-Energetisches-Institut/boxid/842864/>

⁶¹⁸ DAAD, ref. 67, s. 29

⁶¹⁹ *Ibid.*, s. 24

⁶²⁰ *Ibid.*, s. 25

Mezi lety 2013 až 2017 se do tohoto německy mluvícího studijního programu každoročně zapsalo 15 Rusů. Větší část výuky probíhala primárně v Barnaulu. Za tímto účelem přednášeli tři němečtí lektori v Barnaulu v němčině (třítýdenní bloková akce). Semináře byly pořádány ruskými lektory v němčině. Kromě toho přijeli také na dva měsíce ruští studenti na partnerskou univerzitu v SRN (univerzita Martina Luthera Halle-Wittenberg). Doprovodné lekce němčiny a speciální lekce německého jazyka v Barnaulu byly podpořeny lektory (studenty) z Německa.

Zdroj: ZIERDT, Michael (koordinátor studijních programů DAAD DSG v Barnaulu, univerzita Martina Luthera Halle-Wittenberg). DAAD Programm DSG (MLU + Universität Barnaul); 2013-2017, Masterarbeit, Dalibor Jiříček, FRAGEN [Email]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 10. 8. 2021, 08:16 [cit 2020-08-23].

⁶²¹ Vlastní zpracování, zdroj: DAAD (zprostředkováno od Diany Scherer, odbor P23 – projekty spolupráce v Evropě, na jižním Kavkaze a ve střední Asii). *Euler/ OP/ DSG/ GoEast" - RUSSLAND, Masterarbeit - FRAGEN, Dalibor Jiříček* [Email]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 6. 9. 2021, 17:05, [cit 2022-02-14]. Příloha: DAAD_Programme 2013 bis 2017_Tabelle.xlsx

⁶²² Stipendiendatenbank: Studienstipendien - Masterstudium für alle wissenschaftlichen Fächer. DAAD:

Eulera“⁶²³, který má kořeny už v roce 1994. Tehdy začali být v rámci vysokoškolského partnerství s Ruskou federací podporováni talentovaní studenti a doktorandi, aby využili možnosti studia na některé z ruských univerzit. Z toho později vzešel zmíněný program, který počítal také s ruskými studenty a doktorandy. Hlavním cílem bylo umožnit výzkum v dané zemi po dobu jednoho až tří měsíců.⁶²⁴ V letech 2013 až 2017 prošlo tímto programem několik stovek účastníků z Ruské Federace.⁶²⁵ Jejich počty jsou zachyceny v následující tabulce.

Deutscher Akademischer Austauschdienst. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/deutschland/stipendium/datenbank/de/21148-stipendiendatenbank/?detail=50026200&utm_source=daad.de&utm_medium=referral&utm_campaign=StipDB-Shortlink_Studieren-im-Ausland

Stipendiendatenbank: Forschungsstipendien - Jahresstipendien für Doktoranden. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst.* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/deutschland/stipendium/datenbank/de/21148-stipendiendatenbank/?detail=57140602&utm_source=daad.de&utm_medium=referral&utm_campaign=StipDB-Shortlink_Studieren-im-Ausland

Stipendiendatenbank: Forschungsaufenthalte für Hochschullehrer und Wissenschaftler. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst.* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/deutschland/stipendium/datenbank/de/21148-stipendiendatenbank/?detail=50015456&utm_source=daad.de&utm_medium=referral&utm_campaign=StipDB-Shortlink_Studieren-im-Ausland

Stipendiendatenbank: Immanuel-Kant-Programm. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst.* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/deutschland/stipendium/datenbank/de/21148-stipendiendatenbank/?detail=10000254&utm_source=daad.de&utm_medium=referral&utm_campaign=StipDB-Shortlink_Studieren-im-Ausland

Stipendiendatenbank: Nikolaj-Lobachevskij-Programm. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst.* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/deutschland/stipendium/datenbank/de/21148-stipendiendatenbank/?detail=10000257&utm_source=daad.de&utm_medium=referral&utm_campaign=StipDB-Shortlink_Studieren-im-Ausland

DAAD. Leonhard-Euler-Programm. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst.* [online]. DAAD, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/leonhard-euler-programm/>

DAAD. VAP: Vladimir-Admoni-Programm (VAP). *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst.* [online]. DAAD, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/vap/>

⁶²³ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Leonhard-Euler-Programm“.

Zdroj: DAAD. Leonhard-Euler-Programm, ref. 622

⁶²⁴ Ibid.

⁶²⁵ DAAD (zprostředkováno od Diany Scherer, odbor P23 – projekty spolupráce v Evropě, na jižním Kavkaze a ve střední Asii). *Euler/ OP/ DSG/ GoEast" - RUSSLAND, Masterarbeit - FRAGEN, Dalibor Jiříček* [Email]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 6. 9. 2021, 17:05, [cit 2022-02-14]. Příloha: DAAD_Programme 2013 bis 2017_Tabelle.xlsx

Tabulka č. 11 – „Program Leonharda Eulera“, období 2013-2017⁶²⁶

	2013	2014	2015	2016	2017
Příjemci podpory z Ruské Federace	64	149	63	70	57

⁶²⁶ Vlastní zpracování, zdroj: Ibid.

Letní školy, studijní praxe a absolventské kluby

Obsáhlý výčet aktivit DAAD vůči Ruské federaci uzavírají letní školy, studijní praxe a absolventské kluby. Jak bylo ukázáno výše, první dvě z těchto aktivit byly již obsaženy ve většině zde analyzovaných projektů, programů a spoluprací. Pro úplnost je možné snad jen zmínit, že nabídky letních škol v SRN – tj. jejich forma, podmínky a struktura se během let 2014 až 2017 nezměnily.⁶²⁷

Za specifický druh aktivit DAAD je možné považovat spolky stipendistů a absolventské kluby. V prvním případě se jednalo o „Irkutský spolek stipendistů DAAD“⁶²⁸, dále pak „DAAD absolventský klub Petrohrad“⁶²⁹, „Absolventský klub Omsk Západní Sibir“⁶³⁰ a „Absolventský klub Baškortastán“⁶³¹.

⁶²⁷ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Ijul' 2015 g., ref. 64, s. 10
PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2016 g., ref. 64, s. 10
PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2017 g., ref. 64, s. 10
PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., ref. 64, s. 10

⁶²⁸ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Irkutsker Verein der DAAD-Stipendiaten“.
Zdroj: Alumnivereine weltweit. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/alumni/information-kommunikation-vernetzung/alumnivereine-weltweit/>

⁶²⁹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „DAAD Alumni-Club St.Petersburg“.

Zdroj: Ibid.

⁶³⁰ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Alumniclub Omsk Westsibirien“.

Zdroj: Ibid.

⁶³¹ Vlastní překlad autora z německého originálu: „Alumni – Club Baschkortostan“.

Zdroj: Ibid.

4. Závěr

Hlavním cílem této rigorózní práce bylo analyzovat vybrané instrumenty vzdělávacího sektoru německé „zahraničně-kulturní a vzdělávací politiky“ (AKBP) vůči Ruské federaci a charakterizovat jejich změny, vývoj v čase a roli v této politice. Zkoumaným obdobím byla třetí vlády Angely Merkelové (2013–2017). Vycházelo se přitom z předpokladu, že po roce 2014 představovala dimenze vědy a kultury prakticky jedinou část německé zahraniční politiky vůči Ruské federaci, která zaznamenala konkrétní změny a výsledky. Tento předpoklad se podařilo v obecné rovině potvrdit. Ačkoliv se zkoumaná politika Německa zásadně změnila po roce 2014, uchovala si relativně dobré výsledky jak na úrovni hlavních koncepcí, tak i v rámci jednotlivých programů, projektů a platforem. Totéž bylo možné říci i o činnosti organizace DAAD. K tomuto zjištění se váže řada důvodů, proč tomu tak bylo a pochopitelně i různé faktory, které znemožnily plně využít potenciál AKBP a potažmo celé zahraniční politiky Německa vůči Rusku. Uvedeny jsou v odpovědích na jednotlivé výzkumné otázky.

V prvé řadě hledal výzkum odpovědi na otázky ohledně kvalitativních a kvantitativních změn ve zkoumané politice se zaměřením na sektor vzdělávání. Konkrétně šlo o jednotlivé organizace a jejich projekty, programy a iniciativy, skrze které byla tato politika prosazována. V tomto ohledu byl kladen důraz na DAAD.

Na úrovni AKBP jako celku byly zaznamenány kvalitativní i kvantitativní změny. V prvním případě se jednalo o cíle, kde ke klíčovým proměnám došlo především po roce 2015. Nově byl akcentován cíl více pracovat s občanskou společností a přímo se zaměřovat na německé školy a Goethe-Instituty.⁶³² V roce 2016 se navíc Německo přihlásilo k Agendě 2030, což s sebou neslo i rozšíření stávajících cílů udržitelného rozvoje ve smyslu nabídky nových kariérních možností a vzdělávání pro lidi všude po

⁶³² 19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 5

světě.⁶³³ Roku 2017 se ještě přidaly cíle typu stabilní světový pořádek nebo ochrana kulturní identity.⁶³⁴ Podobná byla situace i v rámci témat AKBP. Zde taktéž došlo po roce 2015 k většímu důrazu na Rusko a občanskou společnost. V letech 2016 a 2017 přibyla témata ohledně evropská spolupráce.⁶³⁵ Naopak v oblasti smluv byla přítomna značná kontinuita, která měla kořeny už v 80. letech 20. století.⁶³⁶ V letech 2013 až 2017 sice nedocházelo k uzavírání nějakých významných dohod, ale i tak byl analyzován zájem dodatečně se zavazovat k již dříve řečenému, anebo zpřesňovat vzájemná očekávání ohledně AKBP. Jednalo se tedy pouze o prohlášení a rezoluce, které do značné míry vycházely z dříve uzavřených smluv.⁶³⁷

Co se týče kvantitativních změn zkoumané politiky, je třeba věnovat pozornost finanční rovině, kde došlo takřka k trojnásobnému růstu celkových výdajů. Také vznikla samostatná podkategorie pro země Východního partnerství a Rusko.⁶³⁸ Současně byly identifikovány změny v počtu studentů, respektive účastníků různých projektů v rámci všech vysokých škol v SRN a v Ruské federaci. Počet německých studentů v Rusku se od roku 2015 držel nad hodnotou 300, což bylo zhruba o polovinu více než v roce 2013. V případě ruských studentů v Německu došlo za celé zkoumané období k navýšení o

⁶³³ 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 5

⁶³⁴ 21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 6

⁶³⁵ 18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014., ref. 10, s. 38–160

19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 8–26

20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 10–32

21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 9–37

⁶³⁶ Například dohoda o vědecko-technické spolupráci z roku 1987 byla obnovena ještě v roce 2009.

Deutsch-Russischer Jahr der Bildung, Wissenschaft und Innovation 2011/12: Partnerschaft der Ideen., ref. 287, s. 14, 16

⁶³⁷ Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE., ref. 298, s. 1–2

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s. 147

19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 13–14
Resolution., ref. 63

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. 2016., ref. 58, s. 20

⁶³⁸ AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2014: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 39

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2015: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 34, 38

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2016: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 33, 37

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2017: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 35, 39

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2018: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 35, 39

BUNDESMINISTERIUM DER FINANZEN., ref. 57, s. 35, 40

740 na hodnotu kolem 15.000 studentů.⁶³⁹ Bylo navíc zjištěno, že tyto pozitivní ukazatele korelovaly s růstem rozpočtu na zkoumanou politiku.

Po zaznamenání výše uvedených změn a kontinuit bylo možné sestoupit na úroveň jednotlivých programů, projektů, výročí a konferencí. Zde se dynamika projevila hned od roku 2014, a to v souvislosti s každoročně pořádaným „Pamětním rokem“, který nově zahrnoval i Ruskou federaci.⁶⁴⁰ Dále vznikl i program „Seznamte Se!“, který zprvu sice zajišťoval výměnné pobyty jen v rámci SRN a Ukrajiny, ale už v roce 2015 sem bylo zařazeno i Rusko.⁶⁴¹ Současně to byla i iniciativa „Rok německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“ s dosahem přes 73.000 účastníků.⁶⁴²

V roce 2015 byl spuštěn program „Studijní most“ (DAAD, Goethe-Institut a „Univerzitní aliance Porúří“), který zahrnoval Ruskou federaci, Ukrajinu, Gruzii a Kazachstán.⁶⁴³ Jednalo se také o významný milník pro DRJA, které se podařilo zorganizovat »Tematické roky „70. výročí konce druhé světové války: mládežnická výměna – porozumění – společná budoucnost“« a tím posílit spolupráci s různými organizacemi a institucemi.⁶⁴⁴ Koncem tohoto roku se rozběhla „Dětská univerzita“ (Goethe-Institut), která se zaměřila na nejmladší cílovou skupinu.⁶⁴⁵ Změna byla patrná i v rámci konference „Na cestě k zahraniční politice (občanských) společnosti“, jež

⁶³⁹ *Deutsche Studierende im Ausland: Statistischer Überblick 2004 – 2014.*, ref. 54, s. 31

Tabelle 2.5.37 - Deutsche Studierende im Ausland nach Studienland., ref. 55, s. 1

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2012/2013., ref. 54, s. 55

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2013/2014., ref. 54, s. 55

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2014/2015., ref. 54, s. 55

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2015/2016., ref. 54, s. 57

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2016/2017., ref. 54, s. 56

⁶⁴⁰ 18. *Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 9, 64–67

⁶⁴¹ 21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 43

⁶⁴² *Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE.*, ref. 298, s. 2

⁶⁴³ UNIVERSITÄTSALLIANZ RUHR, ref. 378

GOETHE-INSTITUT. WAS IST DIE STUDIENBRÜCKE? *GOETHE INSTITUT CHINA*. [online]. Goethe-Institut, ©2022, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/cn/de/spr/eng/stu/stu.html>

⁶⁴⁴ STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. *JAHRESBERICHT 2015.*, ref. 58, s. 24

⁶⁴⁵ GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2015/2016.*, ref. 58, s. 35

pomohla vytvořit podklad pro další partnerství v oblasti vědy a kultury mezi oběma zeměmi v roce 2016.⁶⁴⁶ Tehdy se kromě již zmíněného udál ještě „Německo-ruský rok výměny mládeže 2016/2017“. Ten se zasadil o ještě větší podporu vzdělávacích projektů pro mladé lidi mezi oběma zeměmi.⁶⁴⁷

Roku 2017 došlo k dílčím změnám například v rámci uvedené „Dětské univerzity“, která nabízela nové programy a témata.⁶⁴⁸ V rámci AKBP bylo navíc prvně reflektováno téma náboženství, což vyústilo ve velkou konferenci v Berlíně⁶⁴⁹, kde padnul i požadavek více podporovat vzdělávání náboženských představitelů formou výměnných pobytů.⁶⁵⁰ Symbolicky působilo také 100. výročí vzniku IFA.⁶⁵¹

Série změn a značný vývoj byl patrný i u DAAD. V roce 2013 došlo k rozšíření institucionálního zastoupení DAAD v Rusku o čtvrtou pobočku.⁶⁵² Po ukrajinské krizi také vzrostl celkový rozpočet organizace ze 440 mld. EUR až na 522 mld. EUR v roce 2017.⁶⁵³ Rostl i počet Rusům udělovaných DAAD a ERASMUS stipendií. Z původních

⁶⁴⁶ 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 29–30

⁶⁴⁷ Ibid., s. 20

⁶⁴⁸ GOETHE INSTITUT. JAHRBUCH 2017/2018: DIGITALISIERUNG: EINE FRAGE DER GLAUBWÜRDIGKEIT., ref. 58, s. 26, 140

⁶⁴⁹ 21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 4

⁶⁵⁰ Dokumentation: Berliner Treffen 21. – 23. Mai 2017. FRIEDENSVERANTWORTUNG DER RELIGIONEN., ref. 431, s. 36

⁶⁵¹ 21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 35

⁶⁵² [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Kasan, ref. 13

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Nowosibirsk, ref. 13

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationszentrum St. Petersburg, ref. 13

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. Außenstelle Moskau, ref. 13

⁶⁵³ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Ijul' 2015 g., ref. 64, s. 7

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2016 g., ref. 64, s. 7

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2017 g., ref. 64, s. 7

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., ref. 64, s. 7

3.786 v roce 2014⁶⁵⁴ se celková čísla roku 2017 dostala na 3.875.⁶⁵⁵

Neméně významná byla programová rovina. Postupně bylo analyzováno třináct komplexních programů a projektů. Ve většině případů se jednalo o nové iniciativy, které stavěly na dlouhodobé kontinuitě vztahů. V první kategorii „Strategická partnerství a Tematické sítě“ to bylo šest projektů, které obvykle probíhaly několik let a většinou vycházely z dlouhodobé dřívější spolupráce s ruskými univerzitami.⁶⁵⁶ DAAD byla aktivní i v dalších oblastech. V kategorii „Majákové projekty“ excelovala vysoká škola GRINT založená roku 2014⁶⁵⁷ a pozornosti by nemělo uniknout ani ZDES, které bylo po celé zkoumané období činné jakožto diskuzní fórum mezi SRN a Ruskem.⁶⁵⁸ V poslední skupině aktivit DAAD bylo podrobeno analýze ještě pět dalších projektů a programů, které měly dlouhou tradici.⁶⁵⁹ Tento výčet uzavírají letní školy, kde nedošlo k žádným změnám.⁶⁶⁰ To samé platilo i pro absolventské kluby a spolky stipendistů.⁶⁶¹

⁶⁵⁴ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, l'jul' 2015 g., ref. 64, s. 8

⁶⁵⁵ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., ref. 64, s. 8

⁶⁵⁶ LEIBNIZ UNIVERSITÄT HANNOVER, ref. 471

SANKT-PETERBURGSKIJ GOSUDARSVENNYJ ELEKTROTECHNIČESKIJ UNIVERSITET «LETI» IM V.I. UL'JANOVA (LENINA) SPBGETU «LETI», ref. 479

SANKT PETERSBURGER ELEKTROTECHNISCHE UNIVERSITÄT, ref. 480

BAUHAUS-UNIVERSITÄT WEIMAR, ref. 488

BAUHAUS-UNIVERSITÄT WEIMAR, ref. 489

UNIVERSITÄT ULM, ref. 496

UNIVERSITÄT ULM, ref. 493

University Alliance for Sustainability, ref. 501

Saint Petersburg State University: Saint Petersburg State University, ref. 503

Thematisches Netzwerk: Kulturelle Kontaktund Konfliktzonen im östlichen Europa., ref. 531

⁶⁵⁷ 18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 90

⁶⁵⁸ STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG, ref. 568

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. *Über uns: Aktivitäten.*, ref. 573

⁶⁵⁹ DAAD, ref. 597

DAAD, ref. 603

DAAD, ref. 607

DAAD, ref. 67, s. 3

DAAD. Leonhard-Euler-Programm, ref. 622

⁶⁶⁰ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, l'jul' 2015 g., ref. 64, s. 10

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2016 g., ref. 64, s. 10

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2017 g., ref. 64, s. 10

A co z této analýzy změn a kontinuit vyplývá? Především, že AKBP a zejména pak DAAD měly konkrétní výsledky ve vztahu k Ruské federaci. Současně se neprokázalo, že by činnost zkoumané politiky jako celku ale i jejích jednotlivých instrumentů byla narušena krizí na Ukrajině. Právě naopak – v řadě případů docházelo k růstům rozpočtů, účastníků, programů, témat a podobně. Zejména v případě DAAD prověřila konkrétní výsledky i řada rozhovorů. Výzkum prokázal, že DAAD představovala klíčovou německou vzdělávací organizaci v Rusku.

V obecné rovině se také potvrdilo, že zkoumaná politika, respektive její kulturní a vzdělávací nástroje představují důležitou součást německé zahraniční politiky, která má konkrétní výsledky a schopnost ovlivňovat druhou stranu. Důkazem je i to, že výzkum ukázal analogii mezi výsledky jedné konkrétní instituce a všech hlavních programů a projektů AKBP. Tím se potvrdilo, že zkoumaná politika skutečně fungovala jako celek.

Další výzkumné otázky zkoumaly, proč došlo ke změnám a výsledkům právě v této politice a jak se odlišovala od dalších dimenzí německé zahraniční politiky. Odpovědi na tyto otázky zároveň vysvětlují, proč byla AKBP do určité míry úspěšná.

Důvodů existuje celá řada. Zaprvé je třeba zmínit kontinuitu u mnohých programů, projektů a smluv. Ta vycházela z dlouhodobé zkušenosti na německé straně, která měla dostatek času vybudovat si patřičné kontakty a vytvořit institucionální paměť. Díky tomu bylo možné prosazovat klíčová témata spojená s německou kulturou, jazykem, vzděláváním, občanskou společností, evropskou integrací a podobně. Současně byla důležitá také značná flexibilita AKBP, která umožnila reagovat i na tak zásadní změny jako krize na Ukrajině. K tomu je ještě třeba připočíst oficiálně apolitický charakter této politiky a orientaci na dlouhodobé cíle. To vysvětluje i celkově menší pokrytí v mediálním prostoru. Snaha ovlivnit ruskou společnost skrze modernizaci „zdola“ se

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., ref. 64, s. 10

⁶⁶¹ Alumnivereine weltweit, ref. 628

tedy ukázala jako rámcově funkční.

Otázkou samozřejmě zůstává, do jaké míry lze hovořit o skutečném úspěchu AKBP vůči Ruské federaci. Výzkum totiž odkryl i některé negativní faktory, které tuto politiku brzdily. Už začátkem zkoumaného období došlo k poklesu počtu Rusů, kteří se chtěli učit němčinu. Jednalo se zhruba o 500.000 lidí.⁶⁶² Stejný trend, byť v nesrovnatelně menší míře, byl přítomný i v Německu. Jednalo se o pokles zhruba o 1.000 studentů.⁶⁶³ Negativně působily také předsudky o Rusku, což se mohlo projevit na straně německých studentů v Ruské federaci.

U některých programů, projektů a iniciativ vedly omezené dotace, novost dílčích projektů, celkově malý dosah, omezený zájem a podpora z ruské strany k tomu, že nemohl, anebo nebyl plně využit jejich potenciál. Ve vztahu k Rusku je třeba zmínit ještě jeden faktor. Jednalo se především o důraz na ceremoniální charakter před reálnými výsledky. Důkazem jsou jednotlivá memoranda a prohlášení. Ta sice byla formálně uzavřena se všemi náležitostmi, ale neměla zásadní vliv na zkoumanou politiku.

V souvislosti s nefunkčností ostatních dimenzí německé zahraniční politiky vedly výše uvedené omezující faktory k tomu, že oblast vědy a kultury se nemohla plně rozvinout. I přes značné materiální, programové, lidské a finanční prostředky, které SRN vynaložila se tak nepodařilo dosáhnout skutečně přelomových výsledků. Obecně však výzkum potvrdil, že kulturní a vzdělávací prvky mají v zahraniční politice Německa své místo. Ačkoliv nejsou jejich výsledky hned vidět, o to déle pak mohou působit. Potvrdila se tedy pravdivost myšlenky z úvodu práce a sice, že vědecko-kulturní dimenzi SRN je neprávem věnována jen malá pozornost.

⁶⁶² GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2011/2012.*, ref. 58, s. 58

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s.41

⁶⁶³ *Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE.*, ref. 298, s. 7

Při obecnějším pohledu na výsledky této práce lze hovořit i o dalších přínosech. Prvním z nich může být ucelený pohled na vzdělávací sektor AKBP vůči Rusku, který zohledňuje rovněž historické pozadí německo-ruských kulturních vztahů. Totéž platí pro uvedenou debatu ohledně analytických pojmů, které umožňují lépe vysvětlit mnohoznačnost německé zahraniční politiky. Za přínos výzkumu lze považovat i jeho rámcovou přenositelnost na další země. Konkrétně jde o základní způsob fungování a prosazování kulturní politiky a faktory, který ji mohou omezovat. Práce tak může posloužit nejenom dalším výzkumníkům, kteří se zabývají kulturní politikou v kontextu německo-ruských vztahů, ale též například zástupcům ministerstev, odborné veřejnosti a zkrátka všem, kteří chtějí lépe porozumět fungování a prosazování této politiky.

Výzkum také naznačil řadu dalších směrů, kudy by se mohl ubírat. Jedná se kupříkladu o analýzu dalších institucí AKBP. Zde se nabízí třeba Německý historický ústav v Moskvě nebo nadace Maxe Webera. Stejně tak by mohla být věnována pozornost i vzdělávacímu sektoru v hospodářské dimenzi (profesní vzdělávání). Vzhledem k značné decentralizaci německého vzdělávacího systému by se budoucí výzkum též mohl zaměřit na úroveň jednotlivých spolkových zemí. Od věci by nebyl ani rozbor pohledu ruské strany na úrovni vlády a ministerstev, nebo jednotlivých organizací. Otevírá se i prostor pro hlubší výzkum politických tendencí zkoumané politiky. Zde by bylo žádoucí zaměřit se na klíčové představitele jednotlivých institucí a státního sektoru SRN.

5. Summary

The main goal of this rigorous thesis was to analyse selected instruments of the educational sector of the German “foreign-cultural and educational policy” (AKBP) towards the Russian Federation and to characterise their changes, development over time and role in this policy. The study period was Angela Merkel's third government (2013-2017). It was based on the assumption that after 2014, the dimensions of science and culture represented practically the only part of German foreign policy towards the Russian Federation, which recorded concrete changes and results. This assumption has been confirmed in general. Although the examined policy of Germany changed fundamentally after 2014, it maintained relatively good results both at the level of the main concepts and within the individual programs, projects and platforms. The same could be said of the activities of the organisation of DAAD. There are many reasons why this was the case and, of course, the various factors that prevented full use of the potential of the AKBP and thus of Germany's entire foreign policy towards Russia. They are listed in the answers to individual research questions.

First of all, the research sought answers to questions about qualitative and quantitative changes in the researched policy focusing on the education sector. Specifically, these were the individual organisations and their projects, programs and initiatives through which this policy was promoted. In that regard, emphasis was placed on the DAAD.

Qualitative and quantitative changes have been recorded at the level of the AKBP as a whole. In the first case, these were goals where fundamental changes occurred mainly after 2015. The goal of working more with civil society and focusing directly on German schools and Goethe-Institutes was newly emphasised.⁶⁶⁴ Additionally, in 2016, Germany joined the 2030 Agenda, which meant extending already existing sustainable development goals in terms of offering new career opportunities and education to

⁶⁶⁴ 19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 5

people all over the world.⁶⁶⁵ In 2017, goals such as a stable world order or the protection of cultural identity were added.⁶⁶⁶ The situation was similar within the AKBP topics. There was also a greater emphasis on Russia and civil society after 2015. In 2016 and 2017, topics related to European cooperation were added.⁶⁶⁷ On the contrary, there was considerable continuity in contracts, which had its roots in the 1980s.⁶⁶⁸ In the years 2013 to 2017, no significant agreements were concluded. Still, the interest in additionally committing to the previously mentioned or specifying mutual expectations regarding the AKBP was analysed. Therefore, these were only declarations and resolutions, based mainly on once concluded agreements.⁶⁶⁹

Regarding the quantitative changes in the policy under review, attention needs to be paid to the financial level, where total spending has almost tripled. A separate subcategory has also been created for the Eastern Partnership countries and Russia.⁶⁷⁰ At the same time, changes in the number of students and participants in various projects within all universities in Germany and the Russian Federation were identified. The number of German students in Russia has remained above 300 since 2015, which was about half as much as in 2013. Regarding the Russian students in Germany, there was

⁶⁶⁵ 20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 5

⁶⁶⁶ 21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 6

⁶⁶⁷ 18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014., ref. 10, s. 38–160

19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 8–26

20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 10–32

21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 9–37

⁶⁶⁸ For example, the 1987 agreement on scientific and technological cooperation was renewed in 2009. *Deutsch-Russischer Jahr der Bildung, Wissenschaft und Innovation 2011/12: Partnerschaft der Ideen.*, ref. 287, s. 14, 16

⁶⁶⁹ Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE., ref. 298, s. 1–2
GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s. 147

19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 13–14
Resolution., ref. 63

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. 2016., ref. 58, s. 20

⁶⁷⁰ AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2014: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 39

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2015: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 34, 38

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2016: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 33, 37

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2017: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 35, 39

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2018: Einzelplan 05.*, ref. 56, s. 35, 39

BUNDESMINISTERIUM DER FINANZEN., ref. 57, s. 35, 40

an increase of 740 to around 15,000 students over the entire analysed period.⁶⁷¹ In addition, these positive indicators were found to correlate with budget growth for the policy under examination.

After recording the above mentioned changes and continuities, it was possible to descend to the level of individual programs, projects, anniversaries and conferences. Here, the dynamics have manifested themselves since 2014, connected with the annual “Memorial Year”, which newly included also the Russian Federation.⁶⁷² Furthermore, the program “Meet Up!” was created, which initially provided exchange stays only in Germany and Ukraine, but in 2015 Russia was also incorporated.⁶⁷³ At the same time, it was "the Year of German Language and Literature in Russia 2014/15" initiative reaching over 73.000 participants.⁶⁷⁴

In 2015, the “Study Bridge” program (DAAD, Goethe-Institut and the “University Alliance Ruhr”) was launched, which included the Russian Federation, Ukraine, Georgia and Kazakhstan.⁶⁷⁵ It was also an essential milestone for DRJA, which managed to organise »“Thematic years” 70. anniversary of the end of World War II: youth exchange - understanding - a common future“« and thus strengthen cooperation with various organisations and institutions.⁶⁷⁶ At the end of this year, the “Children’s

⁶⁷¹ *Deutsche Studierende im Ausland: Statistischer Überblick 2004 – 2014.*, ref. 54, s. 31

Tabelle 2.5.37 - Deutsche Studierende im Ausland nach Studienland., ref. 55, s. 1

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2012/2013., ref. 54, s. 55

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2013/2014., ref. 54, s. 55

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2014/2015., ref. 54, s. 55

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2015/2016., ref. 54, s. 57

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2016/2017., ref. 54, s. 56

⁶⁷² 18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 9, 64–67

⁶⁷³ 21. Bericht der Bundesregierung zur *Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 43

⁶⁷⁴ *Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE.*, ref. 298, s. 2

⁶⁷⁵ UNIVERSITÄTSALLIANZ RUHR, ref. 378

GOETHE-INSTITUT, ref. 643

⁶⁷⁶ STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. *JAHRESBERICHT 2015.*, ref. 58, s. 24

University” (Goethe-Institute) was initiated, focusing on the youngest target group.⁶⁷⁷ The change was also evident in the conference “Towards a foreign policy for (civil) societies”, which helped create the basis for further partnerships in science and culture between the two countries in 2016.⁶⁷⁸ At that time, in addition to the already mentioned, the “German-Russian Year of Youth Exchange 2016/2017” took place. It called for even greater support for educational projects for young people between the two countries.⁶⁷⁹

In 2017, there were partial changes, for example, within the aforementioned “Children's University”, which offered new programs and topics.⁶⁸⁰ In addition, the issue of religion was firstly reflected within the AKBP, which resulted in a large conference in Berlin.⁶⁸¹ Here, a call was made for more support for the education of religious leaders through exchanges.⁶⁸² The 100th anniversary of the IFA was also symbolic.⁶⁸³

A series of changes and considerable development was also evident within the DAAD. In 2013, the institutional representation of DAAD in Russia was expanded by a fourth branch.⁶⁸⁴ After the Ukrainian crisis, the organization's total budget increased from EUR 440 billion to 522 billion in 2017.⁶⁸⁵ The number of DAAD and ERASMUS

⁶⁷⁷ GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2015/2016.*, ref. 58, s. 35

⁶⁷⁸ 20. *Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 29–30

⁶⁷⁹ *Ibid.*, s. 20

⁶⁸⁰ GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2017/2018: DIGITALISIERUNG: EINE FRAGE DER GLAUBWÜRDIGKEIT.*, ref. 58, s. 26, 140

⁶⁸¹ 21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 4

⁶⁸² *Dokumentation: Berliner Treffen 21. – 23. Mai 2017. FRIEDENSVERANTWORTUNG DER RELIGIONEN.*, ref. 431, s. 36

⁶⁸³ 21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 35

⁶⁸⁴ [DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Kasan, ref. 13

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Nowosibirsk, ref. 13

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationszentrum St. Petersburg, ref. 13

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. Außenstelle Moskau, ref. 13

⁶⁸⁵ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii.* [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Ijul' 2015 g., ref. 64, s. 7

scholarships awarded to Russians also grew. From the original 3.786 in 2014⁶⁸⁶, the total numbers for 2017 reached 3.875.⁶⁸⁷

Equally important was the program level. Thirteen complex programs and projects were gradually analysed. In most cases, these were new initiatives that built on long-term continuity of relationships. In the first category “Strategic Partnerships and Thematic Networks”, there were six projects that usually ran for several years and were mostly based on previous long-term cooperation with Russian universities.⁶⁸⁸ DAAD has been active in other areas as well.

In the category “Lighthouse Projects” excelled GRINT University, which was founded in 2014⁶⁸⁹, and ZDES, which has been active as a discussion forum between Germany and Russia throughout the period under review⁶⁹⁰, should not escape attention either. In the last group of DAAD activities, five other projects and programs with a long tradition were analysed.⁶⁹¹ This list is closed by summer schools, where there have been no

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2016 g., ref. 64, s. 7

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2017 g., ref. 64, s. 7

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., ref. 64, s. 7

⁶⁸⁶ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Ijul' 2015 g., ref. 64, s. 8

⁶⁸⁷ PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., ref. 64, s. 8

⁶⁸⁸ LEIBNIZ UNIVERSITÄT HANNOVER, ref. 471

SANKT-PETERBURGSKIJ GOSUDARSVENNYJ ELEKTROTECHNIČESKIJ UNIVERSITET «LETI» IM V.I. UL'JANOVA (LENINA) SPBGETU «LETI», ref. 479

SANKT PETERSBURGER ELEKTROTECHNISCHE UNIVERSITÄT, ref. 480

BAUHAUS-UNIVERSITÄT WEIMAR, ref. 488

BAUHAUS-UNIVERSITÄT WEIMAR, ref. 489

UNIVERSITÄT ULM, ref. 496

UNIVERSITÄT ULM, ref. 493

University Alliance for Sustainability, ref. 501

Saint Petersburg State University: Saint Petersburg State University, ref. 503

Thematisches Netzwerk: Kulturelle Kontaktund Konfliktzonen im östlichen Europa., ref. 531

⁶⁸⁹ 18. Bericht der Bundesregierung: *Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 90

⁶⁹⁰ STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG, ref. 568

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. *Über uns: Aktivitäten.*, ref. 573

⁶⁹¹ DAAD, ref. 597

DAAD, ref. 603

DAAD, ref. 607

DAAD, ref. 67, s. 3

changes⁶⁹², and the same was true for alumni clubs and scholarship associations.⁶⁹³

And what does this analysis of changes and continuities show? Above all, the AKBP and especially the DAAD had concrete results concerning the Russian Federation. At the same time, it has not been proven that the activities of the examined policy as a whole and its individual instruments were disrupted by the crisis in Ukraine. On the contrary, there was an increase in budgets, participants, programs, topics, etc. Especially in the case of DAAD, the concrete results were also examined by several interviews. Research has shown that the DAAD was a key German educational organisation in Russia.

In general, it has also been confirmed that the analysed policy, or rather its cultural and educational instruments, represent an important part of German foreign policy, which has concrete results and the ability to influence the other side. Evidence of this is the fact that the research showed an analogy between the results of one particular institution and all major AKBP programs and projects. This confirmed that the policy under examination did work as a whole.

Other research questions examined why there were changes and results in this policy and how it differed from other dimensions of German foreign policy. At the same time, the answers to these questions explain why the AKBP has been successful to some extent.

There are several reasons for that. Firstly, the continuity of many programs, projects and

DAAD. Leonhard-Euler-Programm, ref. 622

⁶⁹² PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Ijul' 2015 g., ref. 64, s. 10

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2016 g., ref. 64, s. 10

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2017 g., ref. 64, s. 10

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., ref. 64, s. 10

⁶⁹³ Alumnivereine weltweit, ref. 628

contracts needs to be mentioned. It was based on long-term experience on the German side, which had enough time to build appropriate contacts and create institutional memory. This made it possible to promote key issues related to German culture, language, education, civil society, European integration, etc. At the same time, the considerable flexibility of the AKBP was also important, which made it possible to respond to such fundamental changes as the crisis in Ukraine. The officially apolitical nature of this policy and the focus on long-term goals must be added to the above mentioned. This also explains the overall lower coverage in the media space. Thus, the effort to influence Russian society in terms of the “bottom-up” modernisation proved broadly functional.

The question, of course, remains to what extent the AKBP can be said to be a real success towards the Russian Federation. In fact, the research also revealed some negative factors that hindered this policy. Already at the beginning of the period under review, there was a decrease in the number of Russians who wanted to learn German. It was about 500.000 people.⁶⁹⁴ The same trend was present in Germany, albeit to an incomparably smaller extent. This was a decrease of approximately 1.000 students.⁶⁹⁵ Prejudices about Russia also had a negative effect, which might have played a role on the side of German students in the Russian Federation.

In case of some programs, projects and initiatives, limited subsidies, the novelty of sub-projects, overall small reach, limited interest and support from Russia have led to the failure or inability to reach their full potential. One more factor needs to be mentioned in relation to Russia. It was mainly an emphasis on the ceremonial character before the actual results. The proof is the individual memoranda and declarations. Although they were formally closed with all the requisites, they did not significantly impact the examined policy.

⁶⁹⁴ GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2011/2012.*, ref. 58, s. 58

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015.*, ref. 58, s.41

⁶⁹⁵ *Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE.*, ref. 298, s. 7

In connection with the non-functioning of other dimensions of German foreign policy, the above-mentioned limiting factors led to the fact that the field of science and culture could not fully develop. Despite the considerable material, program, human and financial resources that Germany spent, the truly groundbreaking results were not achieved. In general, however, research has confirmed that cultural and educational elements have a place in Germany's foreign policy. Although their results are not immediately visible, they can have long-term effects. Thus, the validity of the idea from the introduction of the work was confirmed. Namely that Germany's scientific and cultural dimension is unjustly given only a little attention.

Looking more broadly at the results of this work, there are also other benefits worth mentioning. First of these may be a comprehensive view of the AKBP's education sector towards Russia, which also considers the historical background of German-Russian cultural relations. The same is true of the debate on analytical concepts, which make it possible to explain the ambiguity of German foreign policy better. The general transferability of this research to other countries can also be considered as a benefit. In particular, it is the fundamental way cultural policy works and is enforced and the factors that may limit it. Thus, this research can serve not only other researchers who deal with cultural policy in the context of German-Russian relations but also, for example, representatives of ministries, the professional public and anyone who wants better to understand the functioning and enforcement of this policy.

The research also indicated several other directions that it could take. This is, for example, an analysis of other AKBP institutions. Specifically, it could be the German Historical Institute Moscow or the Max Weber Foundation. The attention could also be given to the education sector in the economic dimension (vocational training). Taking into account the considerable decentralization of the German education system, the future research could also focus on individual federal states. An analysis of the Russian side's view at the level of the government and ministries, or individual organizations,

would not be out of the question either. There is also room for more profound research into the political trends of the examined policy. Here, it would be desirable to focus on key representatives of individual institutions and the German state department.

6. Použité prameny a literatura

Prameny

Koncepční dokumenty, rezoluce, vyhlášky

CONFERENCE ON SECURITY AND CO-OPERATION IN EUROPE FINAL ACT. [online]. Helsinki: 1st August 1975, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf>

Das Goethe-Institut: Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland. [online]. Deutscher Bundestag, ©2006, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.bundestag.de/resource/blob/414912/0568e39c4b0e2c59ab740dd792f7b8a7/WD-10-043-06-pdf-data.pdf>

Ein neuer Aufbruch für Europa. Eine neue Dynamik für Deutschland. Ein neuer Zusammenhalt für unser Land: Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. [online]. Berlin: 12. März 2018, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/974430/847984/5b8bc23590d4cb2892b31c987ad672b7/2018-03-14-koalitionsvertrag-data.pdf?download=1>

Internationalisierung von Bildung, Wissenschaft und Forschung: Strategie der Bundesregierung. [online]. Bonn: Dezember 2016, (neměnný dotisk) Oktober 2019, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.bmbf.de/bmbf/de/europa-und-die-welt/vernetzung-weltweit/internationalisierungsstrategie/internationalisierungsstrategie_node.html. Odkaz ke stažení na webových stránkách se nachází v sekci „Publikationen“.

Mission Statement. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/_media/dokumente/UAS-Mission-Statement.pdf

Strategische Partnerschaften & Thematische Netzwerke. [online]. Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst, April 2016, [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/strategishepartnerschaften_dtundengl.pdf

TRANSFORMING OUR WORLD: THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. A/RES/70/1. [online]. [cit. 2021-04-24]. Dostupné z: <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

Unterrichtung durch die Bundesregierung: Stellungnahme der Bundesregierung zu dem Bericht der Enquete-Kommission „Auswärtige Kulturpolitik“ des Deutschen Bundestages. [online]. 23.09.77, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://dserver.bundestag.de/btd/08/009/0800927.pdf>

WAS WIR TUN: 22. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2018. [online]. Berlin: Auswärtiges Amt, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/publikationen/22-bericht-der-bundesregierung-zur-auswaertigen-kultur-und-bildungspolitik-fuer-das-jahr-2018-1647014>

Weissbuch 2016: ZUR SICHERHEITSPOLITIK UND ZUR ZUKUNFT DER BUNDESWEHR. [online]. Berlin: Bundesministerium der Verteidigung, Juni 2016, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.bmvg.de/resource/blob/13708/015be272f8c0098f1537a491676bfc31/weissbuch2016-barrierefrei-data.pdf>

16. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik 2011/2012. [online]. 09.01.2013, [cit. 2022-03-11]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <https://dserver.bundestag.de/btd/17/120/1712052.pdf>

18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014. [online]. Berlin: Auswärtiges Amt, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/216924/553b2349c8702df6534d0a3b5e24ba73/akbp-bericht-2013-2014-data.pdf>

19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik. [online]. 11.03.2016, [cit. 2022-03-03]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/18/078/1807888.pdf>

20. Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik. [online]. 16.03.2017, [cit. 2022-03-03]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/115/1811550.pdf>

21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017. [online]. 21.01.2019, [cit. 2022-03-03]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/19/072/1907225.pdf>

23. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2019*. [online]. 09.10.2020, [cit. 2022-03-11]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <https://dip21.bundestag.de/dip21/btd/19/238/1923800.pdf>

[BUNDESZENTRALE FÜR POLITISCHE BILDUNG]. *Zwei-plus-Vier-Vertrag. Bundeszentrale für politische Bildung*. [online]. [Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 10.2.2022], [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/nachschlagen/gesetze/zwei-plus-vier-vertrag/>

Antrag der Bundesregierung: Fortsetzung der Beteiligung bewaffneter deutscher Streitkräfte an der Multidimensionalen Integrierten Stabilisierungsmission der Vereinten Nationen in Mali (MINUSMA). [online]. 21.04.2021, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bundeswehr.de/resource/blob/54222/f31d215954376bf67c803d6c292d359a/antrag-der-bundesregierung-minusma-data.pdf>

Oficiální projevy, proslovy, stanoviska a zprávy

Merkel trifft Ministerpräsident Fico: Slowakei will ehrlicher Mittler sein. In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. *Der Bundeskanzler*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, Donnerstag, 16. Juni 2016, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-de/aktuelles/slowakei-will-ehrlicher-mittler-sein-424326>

Regelung im Grundgesetz: Regierung bleibt geschäftsführend im Amt. In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. *Die Bundesregierung*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, Dienstag, 24. Oktober 2017, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/regierung-bleibt-geschaeftsfuehrend-im-amt-289746>

Regierungsbildung: Neue Regierung nimmt Arbeit auf. In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. *Die Bundesregierung*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, Dienstag, 17. Dezember 2013, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/neue-regierung-nimmt-arbeit-auf-336574>

Regierungserklärung zur Ukraine: Appell an die politische Vernunft Russlands. In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. *Die Bundesregierung*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, Donnerstag, 13. März 2014, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/appell-an-die-politische-vernunft-russlands-443046>

Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy. In: *President of Russia*. [online]. Munich: February 10, 2007, 01:38, [cit. 2020-11-08]. Dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

1914 - vom Versagen und vom Nutzen der Diplomatie: Beitrag von Außenminister Frank-Walter Steinmeier zum Gedenken des Ausbruchs des Ersten Weltkriegs vor 100 Jahren. Erschienen in der F.A.Z vom 25.01.2014. In: Auswärtiges Amt. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2022, 27.01.2014, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/140125-bm-faz/259382>

„Auf dem Weg zu einer Außenpolitik der Gesellschaften“ – Strategischer Dialog zwischen Auswärtigem Amt und Stiftungen. Rede von Außenminister Frank-Walter Steinmeier. In: Auswärtiges Amt. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2022, 30.11.2015, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/151130-bm-stiftungskonferenz/276810>

Legislativní dokumenty

Entwurf eines Gesetzes über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 2006 (Haushaltsgesetz 2006). [online]. Berlin: 17. März 2006, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://dserver.bundestag.de/btd/16/007/1600750.pdf>

Entwurf eines Gesetzes über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 2007 (Haushaltsgesetz 2007). [online]. Berlin: 11. August 2006, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://dserver.bundestag.de/btd/16/023/1602300.pdf>

Gesetz über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 1994 (Haushaltsgesetz 1994). [online]. Bonn: 20. Dezember 1993, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//*%5B@attr_id=%27bgbl193s2153.pdf%27%5D#_bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl193s2153.pdf%27%5D__1644675502018. Vyšlo v rámci Bundesgesetzblatt, Jahrgang 1993, Teil I, Nr. 69.

Gesetz über die Feststellung des Bundeshaushaltsplans für das Haushaltsjahr 1998 (Haushaltsgesetz 1998). [online]. Berlin: 22. Dezember 1997, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl1197s3256.pdf%27%5D#_bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl1197s3256.pdf%27%5D__1644675677088. Vyšlo v rámci Bundesgesetzblatt, Jahrgang 1997, Teil I, Nr. 88.

Gesetz über die Feststellung eines Dritten Nachtrags zum Bundeshaushaltsplan für das Haushaltsjahr 1990 (Drittes Nachtragshaushaltsgesetz 1990). [online]. Bonn: 2. November 1990, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//*%5B@attr_id=%27bgbl190s2402.pdf%27%5D#_bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl190s2402.pdf%27%5D__1628321553830. Vyšlo v rámci Bundesgesetzblatt, Jahrgang 1990, Teil I, Nr. 60.

UKAZ PREZIDENTA ROSSIJSKOJ FEDERACII O vnesenii izmenenij v perečen' federal'nych okrugov, utverždennyj Ukazov Prezidenta Rossijskoj Federacii ot 13 maja 2000 g. № 849. [online]. Moskva, 3 nojabrja 2018 goda, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201811040002?index=0&rangeSize=1>

Statistiky

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2014: Einzelplan 05*. [online]. Auswärtiges Amt, 2014, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.bundeshaushalt.de/fileadmin/de.bundeshaushalt/content_de/dokumente/2014/soll/epl05.pdf

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2015: Einzelplan 05*. [online]. Auswärtiges Amt, 2015, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.bundeshaushalt.de/fileadmin/de.bundeshaushalt/content_de/dokumente/2015/soll/epl05.pdf

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2016: Einzelplan 05*. [online]. Auswärtiges Amt, 2016, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.bundeshaushalt.de/fileadmin/de.bundeshaushalt/content_de/dokumente/2016/soll/epl05.pdf

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2017: Einzelplan 05*. [online]. Auswärtiges Amt, 2017, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.bundeshaushalt.de/fileadmin/de.bundeshaushalt/content_de/dokumente/2017/soll/epl05.pdf

AUSWÄRTIGES AMT. *Bundeshaushaltplan 2018: Einzelplan 05*. [online]. Auswärtiges Amt, 2018, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.bundeshaushalt.de/fileadmin/de.bundeshaushalt/content_de/dokumente/2018/soll/epl05.pdf

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2012/2013. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 26. September 2013, [cit. 2022-03-03]. Fachserie 11 Reihe 4.1. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00012162/2110410137004.pdf. Artikelnummer: 2110410137004

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2013/2014. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 3. September 2014, [cit. 2022-03-03]. Fachserie 11 Reihe 4.1. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00013713/2110410147004.pdf. Artikelnummer: 2110410147004

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2014/2015. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 4. September 2015, [cit. 2022-03-03]. Fachserie 11 Reihe 4.1. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00016700/2110410157004.pdf. Artikelnummer: 2110410157004

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2015/2016. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 2. September 2016, [cit. 2022-03-03]. Fachserie 11 Reihe 4.1. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00027054/2110410167004.pdf. Artikelnummer: 2110410167004

Bildung und Kultur: Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2016/2017. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 24.10.2017, [cit. 2022-03-03]. Fachserie 11 Reihe 4.1. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00033166/2110410177004.pdf. Artikelnummer: 2110410177004

BUNDESMINISTERIUM DER FINANZEN. *Bundshaushalt 2019*. [online]. Bundesministerium der Finanzen, 2019, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.bundshaushalt.de/fileadmin/de.bundshaushalt/content_de/dokumente/2019/soll/Haushaltsgesetz_2019_Bundshaushaltsplan_Gesamt.pdf

Deutsche Studierende im Ausland: Statistischer Überblick 2003 – 2013. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 16. Dezember 2015, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00029029/5217101157004.pdf. Artikelnummer: 5217101157004

Deutsche Studierende im Ausland: Statistischer Überblick 2004 – 2014. [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 26. Januar 2017, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.statistischebibliothek.de/mir/servlets/MCRFileNodeServlet/DEHeft_derivate_00042478/5217101167004.pdf. Artikelnummer: 5217101167004

Haushaltsrechnung des Bundes für das Haushaltsjahr 2009. [online]. Berlin: 29. Juli 2009, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finanzen/Bundshaushalt/Haushalts_und_Vermoegensrechnungen_des_Bundes/haushaltsrechnung-und-vermoegensrechnung-des-bundes-Haushaltsrechnung-2009.pdf?__blob=publicationFile&v=3

Haushaltsrechnung und Vermögensrechnung des Bundes für das Jahr 2004 (Jahresrechnung 2004). [online]. 2004, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finanzen/Bundshaushalt/Haushalts_und_Vermoegensrechnungen_des_Bundes/2004-haushaltsrechnung-und-vermoegensrechnung.pdf?__blob=publicationFile&v=2

Haushaltsrechnung und Vermögensrechnung des Bundes für das Jahr 2005 (Jahresrechnung 2005). [online]. 2005, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finanzen/Bundshaushalt/Haushalts_und_Vermoegensrechnungen_des_Bundes/2005-haushaltsrechnung-und-vermoegensrechnung.pdf?__blob=publicationFile&v=2

Participant List: UAS Spring Campus 2018. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2018-conference-documentation/_media/participant-list.pdf

REFERAT P 13 – INTERNATIONALISIERUNGSPROGRAMME. *ISAP - Internationale Studien- und Ausbildungspartnerschaften: Geförderte Projekte im Hochschuljahr 2016/2017.* [online]. März 2016, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/isap_bewilligteprojekte_2016_2017_gesamt.pdf

Russland in Zahlen: Aktuelle wirtschaftsdaten für die Russische Föderation. Frühjahr 2021. [online]. Moskau: Botschaft der Bundesrepublik Deutschland, März 2021, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://germania.diplo.de/ru-de/themen/wirtschaft/-/2496982>. Dokument „Frühjahr 2021“.

STATISTISCHES BUNDESAMT (DESTATIS). Außenwirtschaft – Globalisierungsindikatoren (Exportquote). *Destatis: Statistisches Bundesamt.* [online]. Statistisches Bundesamt (Destatis), ©2022, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Wirtschaft/Globalisierungsindikatoren/aussenwirtschaft.html>

Tabelle 2.5.33 - Ausländische Studierende in Deutschland nach Hochschularten und Herkunftsstaaten. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung. *Bundesministerium für Bildung und Forschung.* [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.datenportal.bmbf.de/portal/de/K254.html>

Tabelle 2.5.37 - Deutsche Studierende im Ausland nach Studienland. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung. *Bundesministerium für Bildung und Forschung.* [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.datenportal.bmbf.de/portal/de/K254.html>

UAS Spring Campus 2016: Participant List. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2016-conference-documentation/_media/TN-Website.pdf

UAS Spring Campus 2016: Participant List. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2017-conference-documentation/media/TN-Website-mit-Nachnamen.pdf>

2013/14: Who Rules? QS World University Rankings®. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.qs.com/wp-content/uploads/2013/09/2013QSWUR_supplement-Copy.pdf

Výroční zprávy

EU-RUSSIA CIVIL SOCIETY FORUM E.V. *2017 Report on the State of Civil Society in the EU and Russia*. [online]. Berlin: DRA e.V. / German-Russian Exchange, 20 February 2018, [cit. 2022-03-15]. ISBN 978-3-947214-02-0. Dostupné z: https://zdes.spbu.ru/images/2018_03_16_Report_Spread.pdf

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2011/2012*. [online]. München: Goethe-Institut, ©2012, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf19/jahrbuch_2012.pdf

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2012/2013*. [online]. München: Goethe-Institut, ©2013, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf26/Jahrbuch_2012_13neu1_Deckblatt_einzeln.pdf

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2014/2015*. [online]. München: Goethe-Institut, 2015, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf87/GI_Jahrbuch-2014-15.pdf

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2015/2016*. [online]. München: Goethe-Institut, ©2016, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf85/Jahrbuch_2015-2016_PW_high1.pdf

GOETHE INSTITUT. *JAHRBUCH 2017/2018: DIGITALISIERUNG: EINE FRAGE DER GLAUBWÜRDIGKEIT*. [online]. München: Goethe-Institut, ©2018, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf180/gi_jahrbuch_17_18_web_doppelseiten1.pdf

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. *JAHRESBERICHT 2015*. [online]. Hamburg: Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch, 2015, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/97dadd2fef8c4d945698a7538b3c9e4bfc24d7ca/2015_Jahresbericht_Final.pdf

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. *2016*. [online]. Hamburg: Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch, 2016, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/eb5367b0a109fef5750218a0aee2140c4e990428/Jahresbericht_2016_pdf.pdf

Smluvní dokumenty, vzájemná prohlášení a rezoluce

Abkommen zwischen der Regierung der Bundesrepublik Deutschland und der Regierung der Russischen Föderation über jugendpolitische Zusammenarbeit. [online]. Schleswig: 21. Dezember 2004, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: [https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/bfa006a984d9f56cbb4a8e35387f2be43cc405f5/Reg.%20Abkommen%202004-deutsch%20\(mit%20unterschriften\).pdf](https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/bfa006a984d9f56cbb4a8e35387f2be43cc405f5/Reg.%20Abkommen%202004-deutsch%20(mit%20unterschriften).pdf)

Bekanntmachung des Bundesministeriums für Bildung und Forschung von Richtlinien zur Förderung von „Innovationsforen“ im Rahmen des "Deutsch-Russischen Jahres der Bildung, Wissenschaft und Innovation 2011/2012" im Rahmen der Strategie der Bundesregierung zur Internationalisierung von Wissenschaft und Forschung. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung. *Bundesministerium für Bildung und Forschung.* [online]. Bonn: 13. Juli 2011, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.bmbf.de/foerderungen/bekanntmachung-664.html>

Bekanntmachung des deutsch-russischen Abkommens über das Erlernen der deutschen Sprache in der Russischen Föderation und der russischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland. [online]. Berlin: 25. Juli 2007, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=//**%5B@attr_id=%27bgbl207s1364.pdf%27%5D#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl207s1364.pdf%27%5D__1619988968343. Vyšlo v rámci Bundesgesetzblatt Jahrgang 2007, Teil II, Nr. 26.

Bekanntmachung: Richtlinie zur Förderung von Zuwendungen für die Wissenschaftlich-Technische Zusammenarbeit mit der Russischen Föderation. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung. *Bundesministerium für Bildung und Forschung.* [online]. Bonn: 12. September 2019, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.bmbf.de/foerderungen/bekanntmachung-2639.html>

Bekanntmachung über das Inkrafttreten des deutsch-russischen Abkommens über das Erlernen der deutschen Sprache in der Russischen Föderation und der russischen Sprache in der Bundesrepublik Deutschland. [online]. Berlin: 19. August 2013, s. 1244, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=//**%5B@attr_id=%27bgbl213025.pdf%27%5D#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl213025.pdf%27%5D__1619989924118. Vyšlo v rámci Bundesgesetzblatt Jahrgang 2013, Teil II, Nr. 25.

DEUTSCHLANDS ZUKUNFT GESTALTEN: KOALITIONSVERTRAG ZWISCHEN CDU, CSU UND SPD. [online]. Berlin: 14. Dezember 2013, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://archiv.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/koalitionsvertrag.pdf>. Bestell-Nr.: 5283

Deutsch-russische Erklärung zum Deutschlandjahr in Russland und Russlandjahr in Deutschland. In: Auswärtiges Amt. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2022, 21.07.2011, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.auswaertigesamt.de/de/newsroom/110721-deutsch-russische-erklaerung/244630>

Gemeinsame Erklärung des Ministers für Auswärtige Angelegenheiten der Russischen Föderation, Sergej. W. Lawrow, und des Bundesministers des Auswärtigen der Bundesrepublik Deutschland, Frank-Walter Steinmeier, über die Durchführung eines deutsch-russischen Jahrs des Jugendaustausches 2016/2017. [online]. [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/0d731009f6ec0688e3e63acf59790034b7995174/Gemeinsame_%20Erkl%C3%A4rung_deutsch.pdf

Gemeinsame Erklärung über die Durchführung eines deutsch-russischen Jahrs des Jugendaustausches 2016/2017. In: Auswärtiges Amt. *Deutsche Vertretung in Russland*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2021, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://germania.diplo.de/ru-de/themen/politik/vereinbarung-drjj-2016/1606756>

Gemeinsame Erklärung über die strategische Partnerschaft auf dem Gebiet der Bildung, Forschung und Innovation zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Russischen Föderation. [online]. Hannover: 11. April 2005, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://germania.diplo.de/blob/1249508/eb9b8fd1892bf7fa42f126371d45d927/2009-abkommen-wtz-data.pdf>

Resolution. [online]. Moskau, 07.06.15, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.stiftung-drja.de/_Resources/Persistent/2f9cfa263cb656364bdabe47d4229f0b2442d640/Resolution_VIS_de.pdf. Rezoluce účastníků konference při příležitosti otevření »Tematických roků „70. výročí konce druhé světové války: mládežnická výměna – porozumění – společná budoucnost“«.

Resolution 1453 (2002). [online]. 24 December 2002, [cit. 2020-08-24]. Dostupné z: [https://undocs.org/S/RES/1453\(2002\)](https://undocs.org/S/RES/1453(2002))

Rozhovory

Osobní rozhovor s expertem na německou zahraničně-kulturní a vzdělávací politiku, Praha, 7.4.2021.

Skype rozhovor s expertkou Goethe-Institutu Moskva. Praha a Moskva 1.4.2021.

Skype rozhovor s Nataliou Butych, regionální koordinátorkou pro východní Evropu a DAAD programy z univerzity v Hannoveru. Praha a Hannover. 10.8.2021.

Webex rozhovor s Katrin Schweigel, koordinátorkou UAS a mezinárodních sítí udržitelnosti. Praha a Berlín 26.7.2021.

WhatsApp rozhovor s G. A. Maxmutovnoj, ředitelkou Germano-rossijskogo instituta novych technologij (GRINT). Praha a Moskva. 9. dubna 2021.

E-mailová, SKYPE nebo WhatsApp komunikace

BUTYCH, Nataliya (regionální koordinátorka pro východní Evropu a DAAD programy z univerzity v Hannoveru), [Skype]. Message to: dali.jiri@hotmail.cz. 10.8.2021, 14:51 [cit 2021-08-22]. Příloha Strategic Partnership St. Petersburg.pdf

DAAD (zprostředkováno od Diany Scherer, odbor P23 – projekty spolupráce v Evropě, na jižním Kavkaze a ve střední Asii). *Euler/ OP/ DSG/ GoEast" - RUSSLAND, Masterarbeit - FRAGEN, Dalibor Jiříček* [Email]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 6. 9. 2021, 17:05, [cit 2022-02-14]. Příloha: DAAD_Programme 2013 bis 2017_Tabelle.xlsx

Expertka z Goethe-Institutu Moskva. *Das Projekt "Studienbrücke" - FRAGEN, Masterarbeit, Dalibor Jiříček* [elektronická pošta]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 29. 3. 2021, 10:13 [cit. 2021-02-04].

JAUFMANN, Natalia (referentka odboru P41 Internacionalizace ve vzdělávání, DAAD). DAAD Initiative ISAP (im Russland 2013-17) - Masterarbeit - Forschung, FRAGEN, Dalibor Jiříček [elektronická pošta]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 3. 8. 2021, 11:51 [cit. 2021-08-23]. Přílohy „ISAP_BewilligteProjekte_2013_2014_gesamt.pdf“, „ISAP_BewilligteProjekte_2014_2015_gesamt.pdf“, a „ISAP_BewilligteProjekte_2015_2016_gesamt.pdf“

SCHWEIGEL, Katrin (Koordinátorka UAS a mezinárodních sítí udržitelnosti). *FRAGEN & INTERVIEW Masterarbeit: DAAD Projekt USA (2015-2018, Kooperation mit der SPbU), Dalibor Jiříček* [elektronická pošta]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 13. 8. 2021, 17:46 [cit. 2020-08-21]. Příloha Interview_FU_Berlin_Schweigel_Jiricek.docx

SCHWEIGEL, Katrin (Koordinátorka UAS a mezinárodních sítí udržitelnosti). *FRAGEN & INTERVIEW Masterarbeit: DAAD Projekt USA (2015-2018, Kooperation mit der SPbU), Dalibor Jiříček* [elektronická pošta]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 26. 7. 2021, 15:14 [cit. 2020-07-26]. Příloha UAS 2021+_SPBU_Dalibor.pdf

ZIERDT, Michael (koordinátor studijních programů DAAD DSG v Barnaulu, univerzita Martina Luthera Halle-Wittenberg). DAAD Programm DSG (MLU + Universität Barnaul); 2013-2017, Masterarbeit, Dalibor Jiříček, FRAGEN [Email]. Message to: dali.jiri@seznam.cz. 10. 8. 2021, 08:16 [cit 2020-08-23].

Ostatní (elektronické dokumenty, webová sídla, webové stránky a příspěvky do webových sídel)

Alumnivereine weltweit. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/alumni/information-kommunikation-vernetzung/alumni-vereine-weltweit/>

Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE. [online]. 09.09.2015, [cit. 2022-03-12]. ISSN 0722-8333. Dostupné z: <https://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/18/059/1805975.pdf>

Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik: Basis für starke internationale Beziehungen. Auswärtiges Amt. In: Auswärtiges Amt. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995–2022, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/themen/kulturdialog/akbp/212802>

AUSWÄRTIGES AMT. Außenminister von 1951 bis heute. *Auswärtiges Amt*. [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2022, 08.12.2021, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aamt/geschichte-des-auswaertigen-amts/aussenminister-node>

BAUHAUS-UNIVERSITÄT WEIMAR. Partneruniversitäten: Moskauer Staatliche Bauuniversität. *Bauhaus-Universität Weimar*. [online]. Bauhaus-Universität Weimar, ©1994-2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-weimar.de/de/universitaet/international/internationalisierung-der-universitaet/internationale-kooperationen/strategische-partnerschaften/partneruniversitaeten/moskauer-staatliche-bauuniversitaet/>

BAUHAUS-UNIVERSITÄT WEIMAR. Strategische Partnerschaften: Internationale Hochschulpartnerschaften strategisch ausbauen. *Bauhaus-Universität Weimar*. [online]. Bauhaus-Universität Weimar, ©1994-2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-weimar.de/de/universitaet/international/internationalisierung-der-universitaet/internationale-kooperationen/strategische-partnerschaften/>

BIERNÁTOVÁ, Olga a Jan SKŮPA. *Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011*. [online]. Brno: 2. září 2011, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.citace.com/CSN-ISO-690.pdf>

BUNDESANZEIGER VERLAG. *Bundesanzeiger Verlag: Bundesgesetzblatt*. [online]. Bundesanzeiger Verlag, [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.bgbl.de/>

BUNDESMINISTERIUM DER VERTEIDIGUNG. NATO-Russland-Rat: Dialog für mehr Transparenz. *Bundesministerium der Verteidigung*. [online]. Bundesministerium der Verteidigung, ©2022, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.bmvg.de/de/themen/dossiers/die-nato-staerke-und-dialog/nato-russland-rat>

BUNDESMINISTERIUM FÜR BILDUNG UND FORSCHUNG. Internationale Wissenschaftsjahre. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*. [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.bmbf.de/bmbf/de/europa-und-die-welt/innovationsstandort-deutschland/internationale-wissenschaftsjahre/internationale-wissenschaftsjahre_node.html

BUNDESMINISTERIUM FÜR BILDUNG UND FORSCHUNG. Internationalisierungsstrategie: EUROPA UND DIE WELT – Internationalisierungsstrategie. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*. [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.bmbf.de/bmbf/de/europa-und-die-welt/vernetzung-weltweit/internationalisierungsstrategie/internationalisierungsstrategie_node.html

BUNDESMINISTERIUM FÜR WIRTSCHAFTLICHE ZUSAMMENARBEIT UND ENTWICKLUNG. SDG 4: Hochwertige Bildung. *Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung*. [online]. Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung, ©2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.bmz.de/de/agenda-2030/sdg-4>

BUNDESWEHR. Afghanistan – Resolute Support. *BUNDESWEHR*. [online]. Bundeswehr, ©2019, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bundeswehr.de/de/einsaetze-bundeswehr/abgeschlossene-einsaetze-der-bundeswehr/afghanistan-resolute-support>

Cyrilice - základní tabulka. In: Národní knihovna české republiky. *Národní knihovna české republiky*. [online]. Aktualizováno červenec 2018, [cit. 2021-08-25]. Dostupné z: <https://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/transliterace-relatinkovych-pisem/cyrilice>

DAAD. Deutschsprachige Studiengänge in MOE/GUS. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. DAAD, aktualizováno JANUAR 2022, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/deutschsprachige-studiengaenge-in-moegus/>

DAAD. Go East – Semesterstipendien. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/go-east-semesterstipendien/>

DAAD. Internationale Studien- und Ausbildungspartnerschaften (ISAP). *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/isap/>

DAAD. Leonhard-Euler-Programm. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/leonhard-euler-programm/>

DAAD. Ostpartnerschaften. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/ostpartnerschaften/>

DAAD. *Strategische Partnerschaften und Thematische Netzwerke: Geförderte Projekte 2013-2016*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/strategische_partnerschaften_bewilligte_projekte_2013-16.pdf

DAAD. *Strategische Partnerschaften und Thematische Netzwerke: Geförderte Projekte 2015-2018*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/bewilligte_projekte_sptn_2._runde_aktualisiert.pdf

DAAD. VAP: Vladimir-Admoni-Programm (VAP). *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. DAAD, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/infos-services-fuer-hochschulen/weiterfuehrende-infos-zu-daad-foerderprogrammen/vap/>

DAAD. *20 Jahre Deutschsprachige Studiengänge (DSG) in Südost-, Ostmittel- und Osteuropa, im Südkaukasus und Zentralasien*. Bonn: DAAD, Oktober 2013, [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/broschuere_deutschsprachige_studieng%C3%A4nge__dsg_in_osteuropa_und_gus_1%C3%A4ndern_141013a.pdf

DAAD. *2014_ilmenu moskau*. [online]. Mai 2014, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/medien/hochschulen/projekte/studienangebote/foerderprojekte/2014_ilmenu_moskau.pdf

DER EINSATZ IN AFGHANISTAN. [online]. Schwielowsee OT Geltow: Einsatzführungskommando der Bundeswehr, September 2020, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bundeswehr.de/resource/blob/33082/d91d44784ea0685c87aa4c357a76601d/download-broschuere-afghanistan-data.pdf>

DEUTSCHER BUNDESTAG. Die Bundesregierung. *Deutscher Bundestag*. [online]. Deutscher Bundestag, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.bundestag.de/parlament/grundgesetz/gg-serie-08-bundesregierung-634548>

DEUTSCHER BUNDESTAG. Dr. Frank-Walter Steinmeier, SPD. *Deutscher Bundestag*. [online]. Deutscher Bundestag, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.bundestag.de/webarchiv/abgeordnete/biografien18/S/steinmeier_frank_walter-258964

DEUTSCHER BUNDESTAG. Sigmar Gabriel, SPD. *Deutscher Bundestag*. [online]. Deutscher Bundestag, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.bundestag.de/abgeordnete/biografien/G/gabriel_sigmar-519626

DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. Die Ausstellung: DATEN UND FAKTEN. *DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM*. [online]. Deutsches Historisches Museum, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/ausstellungen/2014/der-erste-weltkrieg/die-ausstellung/daten-und-fakten/>

DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. Die Ausstellung: ORIENTIERUNG. *DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM*. [online]. Deutsches Historisches Museum, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/ausstellungen/2014/der-erste-weltkrieg/die-ausstellung/orientierung/>

DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. Eröffnung Bundeskanzlerin: FEIERLICHE AUSSTELLUNGSERÖFFNUNG – FESTAKT MIT BUNDESKANZLERIN ANGELA MERKEL. *DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM*. [online]. Deutsches Historisches Museum, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/ausstellungen/2014/der-erste-weltkrieg/aktuelles/eroeffnung-bundeskanzlerin/>

DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. Julikrise 1914: VERANSTALTUNGSREIHE DES AUSWÄRTIGEN AMTS. *DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM*. [online]. Deutsches Historisches Museum, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/ausstellungen/2014/der-erste-weltkrieg/aktuelles/julikrise-1914/>

DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM. 44.444 Gäste in der Ausstellung: 44.444 GÄSTE IN DER AUSSTELLUNG. *DEUTSCHES HISTORISCHES MUSEUM*. [online]. Deutsches Historisches Museum, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dhm.de/ausstellungen/2014/der-erste-weltkrieg/aktuelles/44444-gaeste-in-der-ausstellung/>

Deutsch-Russischer Jahr der Bildung, Wissenschaft und Innovation 2011/12: Partnerschaft der Ideen. [online]. Berlin: Bundesministerium für Bildung und Forschung in Kooperation mit dem Ministerium für Bildung und Wissenschaft der Russischen Föderation, 2011, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.kooperation-international.de/uploads/media/2011_07_25_DRWJ_Brochuere.pdf

DIE BUNDESREGIERUNG. Bundeskanzler seit 1949. In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. *Der Bundeskanzler.* [online]. Aktualizováno Dezember 2021, [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.bundeskanzler.de/resource/blob/1905334/1844926/9fc387f353eb1d7d85ee68ffc8fb170c/kanzler-pdf-data.pdf?download=1>

Die Östliche Partnerschaft. In: Auswärtiges Amt. *Auswärtiges Amt.* [online]. Auswärtiges Amt, ©1995 – 2022, 28.12.2020, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/europa/erweiterung-nachbarschaft/nachbarschaftspolitik/oestliche-partnerschaft-node>

Doing Business in Russia Continues to Attract Diverse and Talented Students. In: HSE University. *Hse.ru.* [online]. HSE University, ©1993–2022, 6 Oct 2016, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.hse.ru/en/news/edu/192733641.html>

Dokumentation: Berliner Treffen 21. – 23. Mai 2017. FRIEDENSVERANTWORTUNG DER RELIGIONEN. [online]. Berlin: Auswärtiges Amt, 2017, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/216918/41bbdace8f7ff2ae95afaeb24713ba2d/friedensverantwortungreligionen-data.pdf>

DWIH MOSKVA. *DWIH Moskau: Land der Ideen.* [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dwih-moskau.org/ru/dwih-moskva/>

Fifth International Conference 'Comparative Media Studies in Today's World: Media Transformations in Times of Technological Boom and Political Polarization'. In: St. Petersburg State University. *SPbGU 1724.* [online]. St. Petersburg State University, ©2020, 24 April 2019, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/2017-1-1/657-fifth-international-conference-comparative-media-studies-in-today-s-world-media-transformations-in-times-of-technological-boom-and-political-polarization>

Flyer-Vorstellung-GoEast_final. In: Universität Bielefeld, *UNIVERSITÄT BIELEFELD.* [online]. Universität Bielefeld, aktualizováno 25 January 2022, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://www.uni-bielefeld.de/fakultaeten/soziologie/studium/international/pdf/Flyer-Vorstellung-GoEast_final.pdf

FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG. FES v Rossiji. *FRIDRICH EBERT STIFTUNG.* [online]. Friedrich-Ebert-Stiftung, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.fes-russia.org/o-nas/fond-v-possii/>

FÜHRENDE HOCHSCHULEN DER RUSSISCHEN FÖDERATION. [online]. Moskau: Februar 2015, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.dwih-moskau.org/files/2018/11/Fuehrende-HS.pdf>

Gemeinsame Pressemitteilung mit dem Goethe-Institut und der Universitätsallianz Ruhr: Internationale Studierende und künftige Fachkräfte für Deutschland gewinnen: Goethe-Institut, Universitätsallianz Ruhr und DAAD bauen ‚Studienbrücke‘ weiter aus. In: *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. Bonn: 11. März 2019, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www2.daad.de/presse/pressemitteilungen/de/69665-internationale-studierende-und-kuenftige-fachkraefte-fuer-deutschland-gewinnen-goethe-institut-universitaetsallianz-ruhr-und-daad-bauen-studienbruecke-weiter-aus>

GETE-INSTITUT. DETSKIJ ONLAJN-UNIVERSITET. *GOETHE INSTITUT RUSSLAND*. [online]. Gete-Institut, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/ru/ru/spr/eng/kin/kin.html>

GETE-INSTITUT. MOST V NEMECKIJ UNIVERSITET OČNYJ. *GOETHE INSTITUT RUSSLAND*. [online]. Gete-Institut, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/ru/ru/spr/eng/bru/bwb/prae.html>

GETE-INSTITUT. PODAČA ZAJAVOK DLJA 9 KLASSA. *GOETHE INSTITUT RUSSLAND*. [online]. Gete-Institut, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/ru/ru/spr/eng/bru/bwb.html>

GiZo-Archiv: Internationales Kooperationsnetzwerk zum östlichen Europa. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/archiv/2013/tn>

GOETHE-INSTITUT. WAS IST DIE STUDIENBRÜCKE? *GOETHE INSTITUT CHINA*. [online]. Goethe-Institut, ©2022, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.goethe.de/ins/cn/de/spr/eng/stu/stu.html>

HAERDLE, Benjamin. Technik für die Zukunft: Kooperation konkret: Wie Universitäten aus Moskau, St. Petersburg und Ilmenau zusammenarbeiten. In: *Deutschland.de*. [online]. 15.08.2014, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.deutschland.de/de/topic/wissen/netzwerke-kooperationen/technik-fuer-die-zukunft>

HANNS-SEIDEL-STIFTUNG. Geschichte der Hanns-Seidel-Stiftung. *Hanns Seidel Stiftung*. [online]. Hanns-Seidel-Stiftung, ©2022, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.hss.de/ueber-uns/geschichte/>

HERDER-INSTITUT. DAAD-Netzwerk „Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa“. *HERDER-INSTITUT für historische Ostmitteleuropaforschung. INSTITUT DER LEIBNIZ GEMEINSCHAFT*. [online]. Herder-Institut, ©2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.herder-institut.de/projekte/daad-netzwerk/>

Informationsblatt zum Programm: Förderung von Partnerschaften mit Hochschulen in Ostmittel-, Südost- und Osteuropa sowie dem Kaukasus und Zentralasien (Ostpartnerschaften). [online]. April 2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/faltblatt_2020.pdf

INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN. CCP Fellowships: Zivilgesellschaften stärken. *Ifa Institut für Auslandsbeziehungen*. [online]. INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.ifa.de/foerderungen/ccp-fellowships/#section2>

INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN. CrossCulture Programm. *Ifa Institut für Auslandsbeziehungen*. [online]. INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.ifa.de/foerderungen/crossculture-programm/#section5>

INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN. Organisation. *Ifa Institut für Auslandsbeziehungen*. [online]. INSTITUT FÜR AUSLANDSBEZIEHUNGEN, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.ifa.de/organisation/>

JÄČMENEVA, Anna. Nemeckij v kube. In: *Federal'noe gosudarstvennoe bjudžetnoe obrazovatel'noe učreždenie vycšego obrazovanija: GŽEL'CKIJ GOSUDARSTVENNYJ UNIVERSITET* [online]. Moskovskaja obl.: [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: http://www.art-gzhel.ru/?param=infa&sub=news&news_id=862

KARRIERECAHNCEN MIT „RUSSLAND IN DER PRAXIS“. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/im-ausland-studieren-forschen-lehren/go-east/presse_impuls.pdf

KATHER, Timo. NATO-Einsatz endet im September. In: Bundesministerium der Verteidigung. *Bundesministerium der Verteidigung*. [online]. Bundesministerium der Verteidigung, ©2022, 15.04.2021, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/afghanistan-einsatz-endet-september-5054934>

KNRTU-KAI. Admission Requirements: ADMISSION REQUIREMENTS. *KAI: Wing for Life! Kazan National Research Technical University named after A. N. Tupolev – KAI*. [online]. Kazan: KNRTU-KAI, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://griat.kai.ru/admission-requirements>

KNRTU-KAI. GRIAT in Russian: GERMANO-ROSSIJSKIJ INSTITUT NOVYCH TECHNOLOGIJ (GRINT). *KAI: Wing for Life! Kazan National Research Technical University named after A. N. Tupolev – KAI*. [online]. Kazan: KNRTU-KAI, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://griat.kai.ru/russian>

KNRTU-KAI. Mission, Goals and Objectives: A NEW PLATFORM FOR GERMAN-RUSSIAN COLLABORATION. *KAI: Wing for Life! Kazan National Research Technical University named after A. N. Tupolev – KAI*. [online]. Kazan: KNRTU-KAI, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://griat.kai.ru/mission>

KNRTU-KAI. Overview of Scholarships: DAAD-GRANTS FOR GRIAT-STUDENTS. *KAI: Wing for Life! Kazan National Research Technical University named after A. N. Tupolev – KAI*. [online]. Kazan: KNRTU-KAI, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://griat.kai.ru/scholarships>

KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG E.V. Geschichte. *KONRAD ADENAUER STIFTUNG*. [online]. Konrad-Adenauer-Stiftung, ©2022, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.kas.de/de/geschichte>

KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG E.V. Johanna Wanka. *KONRAD ADENAUER STIFTUNG*. [online]. Konrad-Adenauer-Stiftung, ©2022, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.kas.de/de/web/geschichte-der-cdu/personen/biogramm-detail/-/content/johanna-wanka-v1>

KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG E.V. Wahlen zum Deutschen Bundestag seit 1949. *KONRAD ADENAUER STIFTUNG*. [online]. Konrad-Adenauer-Stiftung, ©2022, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.kas.de/de/web/geschichte-der-cdu/wahlen-zum-deutschen-bundestag-seit-1949>

LEIBNIZ UNIVERSITÄT HANNOVER. Strategische Partnerschaft: Strategische Partnerschaft: Leibniz Universität Hannover und Peter der Große Polytechnische Universität St. Petersburg. *Leibniz Universität Hannover*. [online]. Leibniz Universität Hannover, ©2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-hannover.de/de/universitaet/internationales/weltweite-kooperationen/strategische-partnerschaft/>

LETTER 02/16: Das Magazin für DAAD-Alumni. TRANSNATIONALE BILDUNG – ERFOLGSPROJEKTE. [online]. Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst, 2016, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad-akademie.de/medien/der-daad/medien-publikationen/daad-letter-02-2016.pdf>

LINDNER, Julia, Silvia SCHMID a Friederike SCHRÖDER. *Die deutsch-russische Roadmap: Potenziale – Herausforderungen – Kooperationserfahrungen*. [online]. Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst, Dezember 2020, [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/laenderinformationen/europa/daad_kiwi_kompass_russland_2021.pdf

Masclass2014teilnehmer. In: *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/faculties/research-centers/gizoen/themnet/events/masclass2014teilnehmer>

Master Class 2013. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/masclass2013>

Master Class 2014. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/masclass2014>

Master Class “Multilingual Turns: New Perspectives on Cross-Cultural Communication”. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/multilinguallturns>

Meetings and Workshops 2015 – 2017: Meetings and Workshops 2015 – 2017. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/meetings-and-workshops/index.html>

Organisation: ORGANISATION. *DWIH Moskau: Land der Ideen*. [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dwih-moskau.org/de/dwih-moskau/organisation/>

PETERSBURGER DIALOG E.V. AG Wirtschaft. *Petersburger DIALOG*. [online]. Berlin: Petersburger Dialog, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://petersburger-dialog.de/arbeitsgruppen/wirtschaft/>

PREDSTAVITEL’STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial’nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel’stvo DAAD v Moskve, Ijul’ 2015 g., [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://docplayer.com/46987133-Stipendialnye-programmy-daad-dlya-rossiyskoy-federacii.html>

PREDSTAVITEL’STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial’nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel’stvo DAAD v Moskve, Avgust 2016 g., [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://docplayer.com/28297304-Stipendialnye-programmy-daad-dlya-rossiyskoy-federacii.html>

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2017 g., [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: http://astgmu.ru/wp-content/uploads/2017/09/DAAD_Broshure_2017.pdf

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2018 g., [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.daad.ru/files/2018/08/DAAD_Broshure_2018.pdf

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. Helmut Kohl (1982 - 1998). *Der Bundeskanzler*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bundeskanzler.de/bk-de/kanzleramt/bundeskanzler-seit-1949/helmut-kohl>

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. Gerhard Schröder (1998 - 2005). *Der Bundeskanzler*. [online]. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, ©2022, Freitag, 27. April 2018, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.bundeskanzler.de/bk-de/kanzleramt/bundeskanzler-seit-1949/gerhard-schroeder>

Programme der Projektförderung: ISAP - Internationale Studien- und Ausbildungspartnerschaften. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www2.daad.de/hochschulen/ausschreibungen/projekte/de/11342-foerderprogramme-finden/?s=1&projektid=57600021>

Programm „Studienbrücke“: *Häufig gestellte Fragen zum Studium in Deutschland*. [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: https://www.goethe.de/resources/files/pdf205/uz-2019_studienbruecke_faq_studium_de_studienbrcke_bezahlprogramm_stand.pdf

REFERAT P41 – INTERNATIONALISIERUNG IN DER LEHRE. *Herzlich willkommen zum Online-Seminar: Antragstellung im Programm „Internationale Studien- und Ausbildungspartnerschaften“ (ISAP) ab 2021*. [online]. 15.09.2020, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/projektsteckbriefe/isap_praesentation_online-seminar_zur_antragstellung_2020.pdf

Religion und Außenpolitik. [online]. August 2019, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2239074/b97244399c2026e963d1336d0aba1abf/religion-und-aussenpolitik-data.pdf>

Research Workshop 'Methodology of Comparative Studies on Civil Society in the EU, Germany, and Russia'. In: St. Petersburg State University. *SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, 22 April 2017, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/2017-1-1/660-research-workshop-methodology-of-comparative-studies-on-civil-society-in-the-eu-germany-and-russia>

ROMETSCH, Konstantin. Regionalism, urbanity, and modernity in multi-ethnic and multi-cultural Eastern Europe in the 20th century. In: Clio-online. *H/SOZ/KULT*. [online]. Clio-online, 1996-2022, 10.03.2014, [cit. 2022-03-15]. ISSN 2196-5307. Dostupné z: <https://www.hsozkult.de/conferencereport/id/tagungsberichte-5262>

Rossija Deutschland 2012/13: Deutschland und Russland gemeinsam die Zukunft gestalten. [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <http://germanyinrussia.ru/>

Russland in der Praxis. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/im-ausland-studieren-forschen-lehren/praktika-im-ausland/goeast/russland-in-der-praxis/>

Saint Petersburg State University: Saint Petersburg State University. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/international/network/strategic-partnerships/stpetersburg/index.html>

SANKT PETERSBURGER ELEKTROTECHNISCHE UNIVERSITÄT. Kooperation mit der Hochschule Ruhr West: Kooperation mit der Hochschule Ruhr West. *1886: ETU „LETI“ SAINT PETERSBURG ELECTROTECHNICAL UNIVERSITY*. [online]. Sankt Petersburger Elektrotechnische Universität, ©1995 – 2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://etu.ru/de/universitaet/aktuelles/kooperation-mit-der-hochschule-ruhr-west>

SANKT PETERSBURGER ELEKTROTECHNISCHE UNIVERSITÄT. RUGEFAK / SPITSE: Projekt SPITSE. *1886: ETU „LETI“ SAINT PETERSBURG ELECTROTECHNICAL UNIVERSITY*. [online]. Sankt Petersburger Elektrotechnische Universität, ©1995 – 2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://etu.ru/de/studium/rugefak-spitse>

SANKT-PETERBURGSKIJ GOSUDARSVENNYJ ELEKTROTECHNIČESKIJ UNIVERSITET «LETI» IM V.I. UL'JANOVA (LENINA) SPBGETU «LETI». SPITSE: SPITSE Symposium 2015. *1886: SPBGETU «LETI» PERVYJ ELEKTROTECHNIČESKIJ*. [online]. Sankt-Peterburgskij gosudarsvennyj elektrotechničeskij universitet «LETI» im V.I. Ul'janova (Lenina) SPBGETU «LETI», ©1995 – 2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://etu.ru/ru/mezhdunarodnaya-deyatelnost/spitse>

SIGMAR GABRIEL. *SIGMAR GABRIEL*. [online]. SIGMAR GABRIEL, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://sigmar-gabriel.de/>

Sommer- und Winterschulen. DAAD: *Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/im-ausland-studieren-forschen-lehren/praktika-im-ausland/goeast/sommer-und-winterschulen/>

SPITSE 2016 Symposium Workshops and Summer School: Sense. Enable. SPITSE. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://mpei.ru/lang/en/Conference/Events_2016/spitse_symposium-2016/Documents/SPITSE%202016%20final%20program.pdf

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Arts for the City. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/arts-for-the-city.html>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Between Stability and Transformation: Regional and Transnational Cooperation in Central Asia and between Central Asia and Europe. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/52-issledovatelskie-proekty/1395-between-stability-and-transformation-regional-and-transnational-cooperation-in-central-asia-and-between-central-asia-and-europe-3.html>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Forschung: Forschungsprojekte. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/forschung/forschungsprojekte.html>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Forschung: Co-evolution of Knowledge and Communication Networks: Structural Dynamics of Creative Collectives in European Cultural Capitals (2014-2017). *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/forschung/forschungsprojekte/29-forschung/184-co-evolution-of-knowledge-and-communication-networks-structural-dynamics-of-creative-collectives-in-european-cultural-capitals-2014-2018.html>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Aktivitäten. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/wissenschaftlicher-dialog/aktivitaeten>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Europa in der Weltgesellschaft. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/29-forschung/153-europa-in-der-welt.html>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Kontakte. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/kontakte.html>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Kreativität, Gemeinschaften und öffentliche Räume russischer und europäischer Städte. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/29-forschung/151-kreativitt-gemeinschaften-und-ffentliche-r-ume-russischer-und-europ-ischer-st-dte.html>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Mission und Ziele. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/mission-und-ziele.html>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Netzwerkstrukturen in Deutschland, Russland und Europa. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/29-forschung/150-netzwerkstrukturen-in-deutschland-russland-und-europa.html>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: St. Petersburg Sommerschule zur Netzwerkanalyse. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/wissenschaftlicher-dialog/school-on-network-analysis-deu>

STAATLICHEN UNIVERSITÄT ST. PETERSBURG. Über uns: Zivilgesellschaft und Teilhabe in Europa und Russland. *SPbGU 1724*. [online]. Staatlichen Universität St. Petersburg, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/de/ueber-uns/29-forschung/152-zivilgesellschaft-und-partizipation-in-europa-und-russland.html>

Statement vom 25. Februar 2022. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*. [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, 25.02.2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.bmbf.de/bmbf/de/europa-und-die-welt/vernetzung-weltweit/zusammenarbeit-mit-den-gus-staaten/russische-foederation/russische-foederation_node.html

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH GGMBH. Auftrag: Unser Auftrag. *Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch*. [online]. Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.stiftung-drja.de/de/stiftung/was-wir-tun/auftrag.html>

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH GGMBH. *Rossija Deutschland 2016/2017 ROSSIJSKO-GERMANSKIJ GOD MOLODEŽNYCH OBMENOV*. [online]. Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch, ©2022, [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.stiftung-drja.de/de/microsites/Jugendaustauschjahr.html>

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH GGMBH. Was wir tun. *Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch*. [online]. Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.stiftung-drja.de/de/stiftung/was-wir-tun.html>

STIFTUNG ERINNERUNG, VERANTWORTUNG UND ZUKUNFT. Meet Up! Youth for Partnership: FÖRDERPROGRAMM – Meet Up! Youth for Partnership. *Stiftung evz*. [online]. Stiftung Erinnerung, Verantwortung und Zukunft, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.stiftung-evz.de/was-wir-foerdern/handlungsfelder-cluster/bilden-bewegt-zukunft/meet-up-youth-for-partnership>

STIFTUNG ERINNERUNG, VERANTWORTUNG UND ZUKUNFT. Projektfinder: Projektfinder. *Stiftung evz*. [online]. Stiftung Erinnerung, Verantwortung und Zukunft, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.stiftung-evz.de/projekte/projektfinder.html>

Stipendiendatenbank: Forschungsaufenthalte für Hochschullehrer und Wissenschaftler. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/deutschland/stipendium/datenbank/de/21148-stipendiendatenbank/?detail=50015456&utm_source=daad.de&utm_medium=referral&utm_campaign=StipDB-Shortlink_Studieren-im-Ausland

Stipendiendatenbank: Forschungsstipendien - Jahresstipendien für Doktoranden. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/deutschland/stipendium/datenbank/de/21148-stipendiendatenbank/?detail=57140602&utm_source=daad.de&utm_medium=referral&utm_campaign=StipDB-Shortlink_Studieren-im-Ausland

Stipendiendatenbank: Immanuel-Kant-Programm. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/deutschland/stipendium/datenbank/de/21148-stipendiendatenbank/?detail=10000254&utm_source=daad.de&utm_medium=referral&utm_campaign=StipDB-Shortlink_Studieren-im-Ausland

Stipendiendatenbank: Nikolaj-Lobachevskij-Programm. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/deutschland/stipendium/datenbank/de/21148-stipendiendatenbank/?detail=10000257&utm_source=daad.de&utm_medium=referral&utm_campaign=StipDB-Shortlink_Studieren-im-Ausland

Stipendiendatenbank: Studienstipendien - Masterstudium für alle wissenschaftlichen Fächer. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www2.daad.de/deutschland/stipendium/datenbank/de/21148-stipendiendatenbank/?detail=50026200&utm_source=daad.de&utm_medium=referral&utm_campaign=StipDB-Shortlink_Studieren-im-Ausland

STRACK, Christoph. Konferenz "Friedensverantwortung der Religionen": Kraft der Religionen für Frieden nutzen. In: *Qantara.de*. [online]. 24.05.2017, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://de.qantara.de/inhalt/konferenz-friedensverantwortung-der-religionen-kraft-der-religionen-fuer-frieden-nutzen>

Strategic Partnership Brief: STRATEGIC PARTNERSHIP 2017 – 2018. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.uni-hannover.de/fileadmin/Internationales/pdf/Flyer-Strategic-Partnership_2017-18.pdf

STRATEGIC PARTNERSHIPS: A look at the project. Goals Activities Mobilities. [online]. Weimar: Bauhaus-Universität Weimar, ©2015, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.uni-weimar.de/fileadmin/user/uni/hauptseiten/International/StratPartner/Bildmaterial/SP_BROCHURE_WEB_SPREADS.pdf

Strategietreffen des Thematischen DAAD-Netzwerks. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/strategietreffen>

Studierendenkonferenz: Studierendenkonferenz des Thematischen DAAD-Netzwerks „Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa“. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/studkonf>

ST. PETERSBURG STATE UNIVERSITY. Arte Punctura. *SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/research/projects/52-issledovatelskie-proekty/241-arte-punctura>

ST. PETERSBURG STATE UNIVERSITY. Research: Antidiscrimination and Diversity within the German Police. *SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/research/projects/52-issledovatelskie-proekty/240-antidiscrimination-and-diversity-within-the-german-police>

Summer School 2015. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/sumschool2015>

Svabach. In: Národní knihovna české republiky. *Národní knihovna české republiky* [online]. [cit. 2021-08-25]. Dostupné z: <https://text.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/transliterace-nelatinkovych-pisem/svabach>

Talking about Sustainability: Talking about Sustainability. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/talking-about-sustainability/index.html>

TECHNISCHE UNIVERSITÄT ILMENAU. 50 Jahre Partnerschaft TU Ilmenau und Moskauer Energetisches Institut. In: UNITED NEWS NETWORK. PRESSEBOX®.[online]. Ilmenau: 15.03.2017, [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.pressebox.de/pressemitteilung/technische-universitaet-ilmenau/50-Jahre-Partnerschaft-TU-Ilmenau-und-Moskauer-Energetisches-Institut/boxid/842864/>

THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Central Powers: European coalition. In: *Britannica*. [online]. [Encyclopædia Britannica, ©2022], [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Central-Powers>

THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. Treaty of Rapallo: European history. In: *Britannica* [online]. [Encyclopædia Britannica, ©2022], [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Rapallo>

Thematisches DAAD-Netzwerk „Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa“: Auftaktkonferenz „Mehrsprachigkeit in politischen Umbruchphasen“. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/plankazan>

Thematisches Netzwerk: Kulturelle Kontakt und Konfliktzonen im östlichen Europa. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerkflyer/Flyer_Deu.pdf

Transnational Virtual Seminars. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/transnationalseminar>

Transnationale Bildung made in Germany: Bilanz und Perspektiven. [online]. Bonn: DAAD, Juli 2017, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.duz-special.de/media/baf43cd48414beeb49d9c0f10c201bffdc160028/835b6472f0f427acb338cb2fb00ce74709067722.pdf>

UAS Conference Documentation: UAS Conference Documentation. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/index.html>

UAS Spring Campus 2016 Documentation: UAS (Spring Campus) Conference 2016 Documentation - “Connecting Communities for Sustainability: Do Universities Matter?” *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2016-conference-documentation/index.html>

UAS Working Papers: UAS Working Papers. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/uas-working-papers/index.html>

UAS (Spring Campus) Conference 2017 Documentation: UAS (Spring Campus) Conference 2017 Documentation - “Societal Transformation to Sustainability: Universities as Pacesetters?“ *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2017-conference-documentation/index.html>

UAS (Spring Campus) Conference 2018 Documentation: University Alliance for Sustainability: Spring Campus Conference 2018 “Moving Beyond the Ivory Tower: How do Science and Universities Contribute to the Sustainability Transformation?“ *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2018-conference-documentation/index.html>

UAS (Spring Campus) Conference, April 2016: University Alliance for Sustainability: Spring Campus 2016 “Connecting Communities for Sustainability: Do Universities Matter?“ *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2016/index.html>

UAS (Spring Campus) Conference, March 2017: University Alliance for Sustainability: Spring Campus Conference 2017 “Societal Transformation to Sustainability: Universities as Pacesetters?“ *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/uas-pool/spring-campus-documentation/UAS-Spring-Campus-Conference/spring-campus-2017/index.html>

Übersicht der laufenden Projekte im DAAD-Programm: Go East - Semesterstipendien 2021. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/infos-services-fuer-hochschulen/goeast_semesterstipendien_2021.pdf

UNIVERSITÄTSALLIANZ RUHR. Startseite. *Liaison Office Moscow: UA RUHR*. [online]. UNIVERSITÄTSALLIANZ RUHR, ©2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.ru.uaruhr.de/moskau/index.html.de>

UNIVERSITÄTSALLIANZ RUHR. Studienbrücke. *Liaison Office Moscow: UA RUHR*. [online]. UNIVERSITÄTSALLIANZ RUHR, ©2021, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.ru.uaruhr.de/moskau/projekte/studienbruecke.html.de>

UNIVERSITÄT ULM. Strategische Partnerschaften – U5: Strategische Partnerschaften: Ausbau internationaler Hochschulpartnerschaften. *Universität – u ulm*. [online]. Universität Ulm, ©2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-ulm.de/io/international-office/projekte/stp-u5/>

UNIVERSITÄT ULM. Strategische Partnerschaften – U5: Partneruniversitäten. *Universität – u ulm*. [online]. Universität Ulm, ©2022, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-ulm.de/u5-strategischepartnerschaften0/>

University Alliance for Sustainability. *Freie Universität Berlin*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.fu-berlin.de/en/sites/uas/index.html>

WEGNER, Bettina. Hochrangige deutsch-russische Sensor-Konferenz an der TU Ilmenau. In: Informationsdienst Wissenschaft e. V. *Idw - Informationsdienst Wissenschaft: Nachrichten, Termine, Experten*. [online]. Informationsdienst Wissenschaft, ©1995-2022, 04.07.2014 12:31, [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://idw-online.de/de/news594948>

Workshop on Writing and Publishing Academic Papers. In: St. Petersburg State University. *SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, 24 November 2017, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/2017-1-1/659-workshop-on-writing-and-publishing-academic-papers>

Workshop zur strukturierten Doktorandenausbildung. *JUSTUS-LIEBIG-UNIVERSITÄT GIESSEN*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.uni-giessen.de/fbz/zentren/gizo/netzwerk1/veranstaltungen/workshop2014>

Workshop 'Artistic Education between Tradition and Experiment'. In: St. Petersburg State University. *SPbGU 1724*. [online]. St. Petersburg State University, ©2020, 14 October 2017, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://zdes.spbu.ru/en/2017-1-1/664-workshop-artistic-education-between-tradition-and-experiment>

Ziele und Aufgaben: ZIELE UND AUFGABEN. *DWIH Moskau: Land der Ideen*. [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.dwih-moskau.org/de/dwih-moskau/ziele-und-aufgaben/>

1914-1918. Der erste Weltkrieg: 29. Mai bis 30. November 2014. In: *Berlin.de: Das offizielle Hauptstadtportal*. [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.berlin.de/ausstellungen/archiv/3490252-3238788-19141918-der-erste-weltkrieg.html>

„Gazprom“, E.ON. Shell n OMW dogovorilis‘ razvivat‘ gazotransportnye moščnosti po dostavke rossijskogo gaza v Evropu. In: PAO «Gazprom». *Gazprom*. [online]. PAO «Gazprom», 18. ijulja 2015, 14:20, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.gazprom.ru/press/news/2015/june/article229540/>

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. Außenstelle Moskau. *DAAD Russland: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.ru/de/ueber-uns/aussenstelle-moskau/>

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Kasan. *DAAD Russland: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.ru/de/ueber-uns/informationspunkt-kasan/>

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationspunkt Nowosibirsk. *DAAD Russland: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.ru/de/ueber-uns/informationspunkt-nowosibirsk/>

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD-Informationszentrum St. Petersburg. *DAAD Russland: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.ru/de/ueber-uns/informationzentrum-st-petersburg/>

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. DAAD Netzwerk. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/der-daad/karte/daad-netzwerk/>

[DEUTSCHER AKADEMISCHER AUSTAUSCHDIENST]. Russische Föderation: Adressen relevanter Organisationen. *DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst*. [online]. [Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst], [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.daad.de/de/laenderinformationen/europa/russische-foederation/adressen-relevanter-organisationen/>

Literatura

Monografie

BAŠTOVÁ, Petra. *Třetí piliř zahraniční politiky? Západoněmecká zahraniční kulturní politika v 60. a 70. letech 20. století.* [online]. Praha, 2016, [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/77954>. Disertační práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí dizertační práce Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.

BAHN, Christopher. *Die Zusammenarbeit zwischen der Reichswehr und der Roten Armee: Studienarbeit.* Norderstedt: GRIN, ©2001. ISBN 978-3-640-11257-9.

BENDER, Peter. *Religionen als Partner für Frieden in der Welt: Potenziale für die Außenpolitik.* Stuttgart: ifa, 2017. ISBN 978-3-921970-33-1. Dostupné z: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/55547/ssoar-2017-bender-Religionen_als_Partner_fur_Frieden.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2017-bender-Religionen_als_Partner_fur_Frieden.pdf

CARR, E. H. *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations.* Basingstoke: PALGRAVE, 2001. ISBN 0-333-96377-6.

DEMMERLE, Eva. *HABSBURKOVÉ: DĚJINY JEDNÉ DYNASTIE.* Praha: Slovart, 2012. ISBN 978-80-7391-666-4.

EBERLE, Jakub. Rozpolcená mocnost: Úvod a teoretický rámeč. In: EBERLE, Jakub a Vladimír HANDL. *Rozpolcená mocnost: Krize a rozpory německé zahraniční politiky.* Praha: Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4568-1.

EBERLE, Jakub. Zahraničněpolitická kultura jako normativní a ideový základ zahraniční politiky Spolkové republiky Německo. In: HANDL, Vladimír. *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny.* [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011, [cit. 2020-05-03]. ISBN 978-80-87558-03-4. Dostupné z: https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/Handl_Nemecko_vcele_Evropy.pdf

EISENHART, Wolfgang. *Der nächste Krieg mit Russland und seine politischen Folgen.* Zweite vermehrte und verbesserte Auflage. Halle Verlag, 1888. Dostupné z: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hnrjg&view=1up&seq=5&q1=freund>

EMGE, R. M. *Auswärtige Kulturpolitik. Eine soziologische Analyse ihrer Funktionen, Bedingungen und Formen.* Berlin: Duncker & Humblot, 1967. ISBN-13: 978-3428003600.

FALK, Svenja et al. *Handbuch Politikberatung*. 2. Auflage. Wiesbaden: Springer VS, 2019. ISBN 978-3-658-03482-5.

HAMPEL, Anika. *Fair Cooperation: Partnerschaftliche Zusammenarbeit in der Auswärtigen Kulturpolitik*. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 2015. ISBN 978-3-658-07592-7.

HANDL, Vladimír. Rámce zahraniční politiky a rolí sjednoceného Německa. In: HANDL, Vladimír. *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., 2011, [cit. 2020-05-01]. ISBN 978-80-87558-03-4. Dostupné z: https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/Handl_Nemecko_vcele_Evropy.pdf

HANDL, Vladimír. „Mráz přichází z Moskvy“: Paradigmatická změna v německé politice vůči Rusku. In: EBERLE, Jakub a Vladimír HANDL. *Rozpolcená mocnost: Krize a rozpory německé zahraniční politiky*. Praha: Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4568-1.

HASLINGER, Peter, Monika WINGENDER, Kamil GALIULLIN a Iskander GILYAZOV. *Mehrsprachigkeit und Multikulturalität in politischen Umbruchphasen im östlichen Europa*. Auftaktkonferenz des Thematischen Netzwerks „Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa“ in Kasan (19. und 20. Oktober 2013). Wiesbaden: Harrassowitz, 2016. ISBN 978-3-447-10757-0.

JAŠINA-SCHÄFER, Alina a Monika WINGENDER. *Kulturelle Kontakt- und Konfliktzonen im östlichen Europa*. Abschlusskonferenz des gleichnamigen thematischen Netzwerks in Gießen (1. und 2. Dezember 2016). Wiesbaden: Harrassowitz, 2020. ISBN 978-3-447-11582-7.

KAITINNIS, Anna. *Botschafter der Demokratie: Das Goethe-Institut während der Demokratisierungsprozesse in Argentinien und Chile*. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 2018. ISBN 978-3-658-21576-7.

KALININ, Ilja. *Gesinnung oder Verantwortung in der Russlandpolitik? Deutsche Außenpolitik angesichts der politischen Kultur Russlands*. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 2016. ISBN 978-3-658-11267-7.

KERSHAW, Ian. *Do pekel a zpět: Evropa 1914-1949*. Praha, Argo, 2017. ISBN 978-80-257-2301-2.

KERSHAW, Ian. *HITLER: II. DÍL 1936-1945: NEMESIS*. Praha, Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1522-2.

KISSINGER, Henry. *Diplomacy*. New York: SIMON & SCHUSTER PAPERBACKS, 1994. ISBN 978-0-671-51099-2.

KORTE, Karl-Rudolf. *Die Bundestagswahl 2013: Analysen der Wahl-, Parteien-, Kommunikations- und Regierungsforschung*. Wiesbaden: Springer, 2015. ISBN 978-3-658-02914-2.

KŘÍŽ, Zdeněk a Jana URBANOVSKÁ. *Deutschlands Außen- und Sicherheitspolitik nach der Vereinigung: Zivilmacht, Handelsstaat oder Mittelmacht?* Brno: Masarykova Univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7061-5.

KUČERA, Jaroslav. *Mírové uspořádání s Německem: OD PROTIHITLEROVSKÉ KOALICE K ČESKO-NĚMECKÉ DEKLARACI*. Praha: Dokořán, 2018. ISBN 978-80-7363-912-9.

KUNDNANI, Hans. *The Paradox of German Power*. London: C. Hurst, 2014. ISBN 987-1-84904-415-8.

KUNŠTÁT, Miroslav. *Současná německá zahraniční vědecká a kulturní politika – pojmy, instituce, vztahy*. In: PEŠEK, Jiří et al. *VĚDA A POLITIKA: Německé společenskovědní ústavy v zahraničí (1880-2010)*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2175-3.

LAQUER, Walter. *Putin a putinismus: Rusko a perspektivy jeho soužití se Západem*. Praha: PROSTOR, 2016. ISBN 978-80-7260-329-9.

LIPPERT, Barbara. *Auswärtige Kulturpolitik im Zeichen der Ostpolitik: Verhandlungen mit Moskau 1969–1990*. Bonn: LIT, 1996. ISBN 3-8258-3148-5.

LIZCOVÁ, Zuzana. *Kulturní vztahy mezi ČSSR a SRN v 60. letech 20. století*. [online]. Praha, 2011, [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/47316>. Dizertační práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí dizertační práce Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.

MELISSEN, Jan. *The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice*. In: MELISSEN, Jan et al. *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. Basingstoke: PALGRAVE MACMILLAN, 2005. ISBN 978-0-230-53554-1.

MÜLLER, Helmut et al. *DĚJINY NĚMECKA*. Druhé doplněné vydání. Praha: NLN, 1999. ISBN 80-7106-188-3.

NYE, Joseph S. *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011, 1. Power (Social sciences) I. Title. ISBN 978-1-58648-891-8.

RISSE, Thomas. *Deutsche Identität und Außenpolitik*. In: SCHMIDT, S., G. HELMANN a R. WOLF. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007. ISBN 978-3-531-13652-6.

SATTER, David. *Čím méně víte, tím lépe spíte*. Praha, PROSTOR, 2018. V českém jazyce vydání druhé. ISBN 978-80-7260-380-0.

SCHLÖGEL, Karl et al. *Russian-German Special Relations in the Twentieth Century: A Closed Chapter?* Oxford: BERG, 2006. ISBN-13 978-1-84520-177-7.

SCHMIDT, Siegmund et al. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, Januar 2007. ISBN 978-3-531-13652-6.

SENGHAAS, Dieter. *Wohin driftet die Welt?: Über die Zukunft friedlicher Koexistenz*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1994. ISBN 978-3518119167.

SZABO, S. F. *Germany, Russia, and the Rise of Geoeconomics*. London (UK): Bloomsbury, 2015. ISBN: 978-1-4725-9635-1.

SZABO, S.F. *Parting Ways: The crisis in german-american relations*. Washington D.C.: The Brookings Institution Press, 2004. ISBN 0-8157-8244-6.

TEWES, Henning. *Germany, Civilian Power and the New Europe: Enlarging NATO and the European Union*. New York: Palgrave Macmillan UK, 2002. ISBN 978-0-333-96508-5.

VEBER, Václav. *DĚJINY SJEDNOCENÉ EVROPY: OD ANTICKÝCH ČASŮ DO SOUČASNOSTI*. Praha: NLN, 2012. ISBN 978-80-7422-183-5.

VEBER, Václav. *KOMUNISTICKÝ EXPERIMENT V RUSKU 1917-1991 aneb malé dějiny SSSR*. Praha: nakladatelství Roman Míšek, 2001. ISBN 80-86277-14-3.

WOLFRUM, Edgar. *Zdařilá demokracie*. Dějiny Spolkové republiky Německo od jejich počátku až po dnešek. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-87029-43-5.

ZUBOV, Andrej. *DĚJINY RUSKA 20. STOLETÍ – díl I*. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-0921-4.

Kapitoly ve sbornících

RICHTEROVÁ, Pavlína. Der lange Weg zum Dialog. Ein Jahrhundert deutsche Auswärtige Kulturpolitik (1912–2001). In: RICHTEROVÁ, Pavlína et al. *Studia Territorialia VI – 2004*. Sborník prací katedry německých a rakouských studií IMS FSV UK. Praha: nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0990-8.

Články v odborných periodících

ADICK, Christel. German Foreign Cultural and Educational Policy as a Means of Soft Power. *HERJ Hungarian Educational Research Journal*. [online]. Debrecen University Press, 2016, **6**(3), [cit. 2021-07-28]. DOI: 10.14413/herj.2016.03.02. Dostupné z: <https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/247528/adick.pdf?sequence=10&isAllowed=y>

ADOMEIT, Hannes. Integrationskonkurrenz EU–Russland: Belarus und Ukraine als Konfliktfelder. *Osteuropa*. [online]. Berliner Wissenschafts-Verlag, JUNI-AUGUST 2012, **62**(6/8), s. 386, [cit. 2020-11-09]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44935740>

BENEŠ, Vít. Teorie rolí: Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy*. [online]. 2010, **45**(4), [cit. 2020-04-26]. ISSN 2570-9429. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/388>

BRÄUTIGAM, Otto. DER BERLINER VERTRAG VOM 24. APRIL 1926. *Osteuropa*. [online]. Berliner Wissenschafts-Verlag, MAI/JUNI 1966, **16**(5/6), [cit. 2021-08-25]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44901655>

EBERLE, Jakub. *Germany as a Dividual Actor: Competing Social Logics and their Political Articulations*. [online]. 21.5.2019, [cit. 2022-02-06]. DOI 10.1080/09644008.2019.1620210. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09644008.2019.1620210>

FAN, Ying. Soft power: the power of attraction or confusion? *Place Branding and Public Diplomacy*. [online]. Palgrave Macmillan, 2008, **4**(2), [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5185400/Soft_power_the_power_of_attraction_or_confusion

GELLMAN, Peter. Hans J. Morgenthau and the Legacy of Political Realism. *Review of International Studies*. [online]. Cambridge University Press, 1988, **14**(4), [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20097151>

HANDL, Vladimír. Entfremdung und Kooperation: Paradigmenwechsel in der deutschen Russlandpolitik? *Osteuropa*. [online]. 2019, **69**(1-2), [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://www.zeitschrift-osteuropa.de/hefte/2019/1-2/entfremdung-und-kooperation/>

HARNISCH, Sebastian. Change and Continuity in Post-Unification German Foreign Policy. *German Politics*. [online]. Routledge, 04 Jun 2001, **10**(1), [cit. 2020-08-10]. ISSN 1743-8993. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09644000412331307384>

HASLAM, Jonathan. Soviet-German Relations and the Origins of the Second World War: The Jury Is Still Out. *The Journal of Modern History*. [online]. The University of Chicago Press, December 1997, **69**(4), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/245594>

HEIDENREICH, Felix. Zur Theorie der Kulturpolitik: Drei Dimensionen kulturpolitischen Handelns. *Zeitschrift für Politik*. [online]. Nomos, Dezember 2015, **62**(4), [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43775895>

HELLMANN, Gunther. Wider die machtpolitische Resozialisierung der deutschen Außenpolitik: Ein Plädoyer für offensiven Idealismus. *WeltTrends*. [online]. 2004, **12**(42), [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: https://www.fb03.uni-frankfurt.de/44941648/Welttrends_2004_www.pdf

HIMMER, Robert. Rathenau, Russia, and Rapallo. *Central European History*. [online]. Cambridge University Press, 1976, **9**(2), [cit. 2021-08-25]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/pdf/4545767.pdf?refreqid=excelsior%3A412450f5c64d02f971ce257b46d90908>

HOLSTI, K. J. National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly*. [online]. Wiley, Sep., 1970, **14**(3), [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3013584>

HUDSON, Valerie. M. Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations. *Foreign Policy Analysis*. [online]. Malden: Blackwell, 2005, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/331946/mod_resource/content/1/Hudson-2005-Foreign_Policy_Analysis.pdf

KNUT, Kirste a Hanns W. MAULL. Zivilmacht und Rollentheorie. *Zeitschrift für Internationale Beziehungen*. [online]. Nomos Verlagsgesellschaft, Dezember 1996, **3**(2), [cit. 2021-08-27]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40844107>

KŘÍŽ, Zdeněk. Teoretický koncept civilní mocnosti a použití vojenské síly. *Mezinárodní vztahy*. [online]. Ústav mezinárodních vztahů, 2007, **42**(2), [cit. 2020-05-02]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/259>

KUNDNANI, Hans. Die Ostpolitik-Illusion. *Internationale Politik*. [online]. Januar/Februar 2014, [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: https://internationalepolitik.de/system/files/article_pdfs/ip_01_2014_kundnani.pdf

KUNDNANI, Hans. Germany as a Geo-economic Power. *The Washington Quarterly*. [online]. 21 Jun 2011, **34**(3), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/0163660X.2011.587950>

MAULL, Hanns W. Deutsche Außenpolitik: Orientierungslos. *ZPol Zeitschrift für Politikwissenschaft*. [online]. Nomos, 2011, **21**(1), [cit. 2021-08-27]. ISSN 1430-6387. Dostupné z: <https://doi.org/10.5771/1430-6387-2011-1-95>

MAULL, Hanns. W. Germany and Japan: The New Civilian Powers. *Foreign Affairs*. [online]. Council on Foreign Relations, 1990, **69**(5), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/20044603>

MAULL, Hanns W. Reflective, Hegemonic, Geo-economic, Civilian ... ? The Puzzle of German Power. *German politics* [online]. 17 May 2018, **27**(4), [cit. 2021-08-27]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09644008.2018.1446520>

NYE, Joseph S. Get Smart: Combining Hard and Soft Power. *Foreign Affairs*. [online]. Council on Foreign Relations, July/August 2009, **88**(4), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20699631>

NYE, Joseph S. The Changing Nature of World Power. *Political Science Quarterly*. [online]. The Academy of Political Science, 1990, **105**(2), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/2151022>

WHEELER-BENNETT, John W. TWENTY YEARS OF RUSSO-GERMAN RELATIONS 1919-1939. *Foreign Affairs*. [online]. Council on Foreign Relations, 1946, **25**(1), [cit. 2021-08-23]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20030017>

WILLARD, Frank C., Jr. The Spanish Civil War and the Coming of the Second World War. *The International History Review*. [online]. Taylor & Francis, Aug., 1987, **9**(3), [cit. 2021-08-26]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40105814>

Běžná periodika

BIRNBAUM, Robert a Antje SIRLESCHTOV. Angela Merkels vierte Kanzlerschaft - Rückblick und Ausblick. In: Der Tagesspiegel. *DER TAGESSPIEGEL*. [online]. Der Tagesspiegel, 14.03.2018, 08:45 Uhr, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.tagesspiegel.de/politik/wahl-im-bundestag-2005-2009-das-notbuendnis-zwischen-union-und-spd/21066576-2.html>. Druhá stránka – téma: „2005 - 2009: Das Notbündnis zwischen Union und SPD“.

BILGER, Oliver. Probieren und studieren: Praktikantenprogramm „Russland in der Praxis“ gestartet. *MOSKAUER DEUTSCHE ZEITUNG*. [online]. Nr. 20 (363), OKTOBER 2013, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/im-ausland-studieren-forschen-lehren/go-east/mdz_praktikantenprogramm_deu.pdf

BIRNBAUM, Robert a Antje SIRLESCHTOV. Angela Merkels vierte Kanzlerschaft - Rückblick und Ausblick. In: Der Tagesspiegel. *DER TAGESSPIEGEL*. [online]. Der Tagesspiegel, 14.03.2018, 08:45 Uhr, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.tagesspiegel.de/politik/wahl-im-bundestag-2009-2013-schwarz-gelb-versinkt-im-dauerstreit/21066576-3.html>. Třetí stránka – téma: „2009 - 2013: Schwarz-Gelb versinkt im Dauerstreit“.

BOLZ, Rüdiger. Positive Bilanz: Das Jahr der deutschen Sprache und Literatur. In: Vitamin de. *Vitamin de*. [online]. Vitamin de, © 2016–2022, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.vitamin.de/deutsch-lernen-in/russland/115-jahr-der-deutschen-sprache-und-literatur.html>. Ausgabe 66, Regionalausgabe Russland.

Debatte um Bundeswehr-Einsatz in Mali köchelt unvermindert weiter. In: Deutsche Welle. *DW Made for minds*. [online]. Deutsche Welle, ©2022, 15.02.2022, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/debatte-um-bundeswehr-einsatz-in-mali-k%C3%B6chelt-unvermindert-weiter/a-60778845>

Deutschlandjahr in Russland eröffnet. In: BurdaForward. *ONLINE FOCUS*. [online]. BurdaForward, ©2022, aktualizováno Mittwoch, 09.09.2015, 16:27, [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: https://www.focus.de/kultur/diverses/international-deutschlandjahr-in-russland-eroeffnet_aid_770218.html

DRECHSEL, Alexander. Bundeswehr bereits seit Jahren in Mali. In: Deutsche Welle. *DW Made for minds*. [online]. Deutsche Welle, ©2022, 27. 02. 2013, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://p.dw.com/p/17muq>

Fragen und Antworten zu den EU-Sanktionen: Auf dem Weg in den Handelskrieg? In: ARD-aktuell / tagesschau.de. *Tagesschau*. [online]. ARD-aktuell / tagesschau.de., 29.07.2014 19:00 Uhr, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/eu-sanktionen-106.html>

Gabriel betont Friedenspotenzial. In: Jüdische Allgemeine. *JÜDISCHE ALLGEMEINE*. [online]. Jüdische Allgemeine, ©2022, 22.05.2017 12:14 Uhr, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.juedische-allgemeine.de/politik/gabriel-betont-friedenspotenzial/>

HOOPER, John. German leader says no to Iraq war. In: Guardian News & Media Limited. *The Guardian*. [online]. Hanover: Guardian News & Media Limited, ©2022, Tue 6 Aug 2002 03.08 BST, [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2002/aug/06/iraq.johnhooper>

JABS, Thorsten. Deutsch-russische Beziehungen: Vertrauen zurückgewinnen. In: Deutschlandradio. *Deutschlandfunk*. [online]. Deutschlandradio, ©2022, 15.09.2014, [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/deutsch-russische-beziehungen-vertrauen-zurueckgewinnen.1773.de.html?dram:article_id=297502

Kabinett Merkel III: Halbzeitzeugnis für die Bundesregierung. In: Der Tagesspiegel. *DER TAGESSPIEGEL*. [online]. Der Tagesspiegel, 16.12.2015, 17:52 Uhr, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.tagesspiegel.de/politik/kabinett-merkel-iii-halbzeitzeugnis-fuer-die-bundesregierung/12731242-all.html>

KAUSCHANSKI, Alexander. Deutsche Stiftungen in Russland zwischen Misstrauen und Demokratisierung. In: Deutsche Welle. *DW Made for minds*. [online]. Deutsche Welle, ©2022, 10.11.2019, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/deutsche-stiftungen-in-russland-zwischen-misstrauen-und-demokratisierung/a-51181892>

Mitingi za čestnye vybory sobrali desjatki tysjač rossijan. In: BBC. *BBC NEWS – russkaja služba*. [online]. BBC, ©2022, 24 dekabnja 2011, [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.bbc.com/russian/russia/2011/12/111224_livertext_russia_moscow_protests

TJONG, Sandra. Rösler deutet Rücktritt an: Warum die FDP so krachend bei der Bundestagswahl 2013 gescheitert ist. In: BurdaForward. *ONLINE FOCUS*. [online]. BurdaForward, ©2022, Dienstag, 19.11.2013, 08:16, [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.focus.de/politik/deutschland/bundestagswahl-2013/drei-gruende-fuer-die-gelbe-pleite-warum-die-fdp-so-krachend-gescheitert-ist_id_3217358.html

V sadu „Ěrmitaž“ prošel festival „Nemeckij v kube“. In: M24. *Moskva24*. [online]. Moskva: M24, ©2012 – 2022, 15 sentjabrja 2014, 17:05, [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.m24.ru/galleries/sad-Ehrmitazh/15092014/2587>

VAGNER, Mila. Potomu što my «piloty»: Što iščut německie studenty v Rossii. *Moskovskaja nemeckaja gazeta*. [online]. № 24 (343), Dekabr 2012, [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/im-ausland-studieren-forschen-lehren/go-east/mdz_artikel_russland_in_der_praxis.pdf

7. Seznam zkratk

- AA – Auswärtiges Amt (Ministerstvo zahraničí Spolkové republiky Německo)
- AfD – Alternative für Deutschland (Alternativa pro Německo)
- AKBP – Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik (zahraničně-kulturní a vzdělávací politika)
- BMBF – Bundesministerium für Bildung und Forschung (Spolkové ministerstvo pro vědu a vzdělávání)
- BMF – Bundesministerium der Finanzen (Spolkové ministerstvo financí)
- BMFSFJ – Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (Spolkové ministerstvo pro rodinu, seniory, ženy a mládež)
- BMJ – Bundesministerium der Justiz (Spolkové ministerstvo spravedlnosti)
- BMZ – Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (Spolkové ministerstvo pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
- CDU – Christlich Demokratische Union [Deutschlands] (Křesťanskodemokratická unie Německa)
- CSU – Christlich-Sozialen Union in Bayern (Křesťansko-sociální unie Bavorska)
- ČLR – Čínská lidová republika
- ČSN ISO – Česká technická norma s mezinárodní normou ISO
- DAAD – Deutscher Akademischer Austauschdienst (Německá akademická výměnná služba)
- DFG – Deutsche Forschungsgemeinschaft (Německá společnost pro výzkum)
- DSG – Deutschsprachige Studiengänge (program „Německé studijní plány“)
- DRJA – Deutsch-Russischer Jugendaustausch (Nadace německo-ruské výměny mládeže)
- DWHI – Deutsche Wissenschafts- und Innovationshäuser (Německé domy vědy a inovací)
- ERASMUS – EuRoPeAn Community Action Scheme for the Mobility of University Student (akční program Evropského společenství pro mobilitu vysokoškolských studentů)
- EU – Evropská unie
- EVZ – Erinnerung, Verantwortung und Zukunft (nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“)
- FSV UK – Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy
- FDP – Freie Demokratische Partei (Svobodná demokratická strana Německa)

GiZo – Gießener Zentrum Östliches Europa (Centrum pro východní Evropu v Gießenu)

GRINT – Germano-rossijskij institut novych technologij (Německo-ruský institut pro inovativní technologie)

HDP – hrubý domácí produkt

HI – Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung – Institut der Leibniz-Gemeinschaft (Herderův institut pro historický výzkum východní Evropy – institut sdružení Leibnitz)

IFA – Institut für Auslandsbeziehungen (Institut pro zahraniční vztahy)

ISAP – Internationale Studien- und Ausbildungspartnerschaften (program „Mezinárodní studijní a vzdělávací partnerství“)

KAS – Konrad-Adenauer-Stiftung (Nadace Konrada Adenauera)

KBSE – Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě

NATO – North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)

NDR – Německá demokratická republika

OSN – Organizace spojených národů

PAD – Pädagogischer Austauschdienst (Pedagogická výměnná služba)

SRN – Spolková republika Německo

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Sociálnědemokratická strana Německa)

SWP – Stiftung Wissenschaft und Politik (Nadace věda a politika)

TNB – Transnationale Bildung (program „Transnacionální vzdělávání“)

UAS – University Alliance for Sustainability (projekt „Univerzitní aliance pro udržitelnost“)

USA – United States of America (Spojené státy americké)

ZDES – Zentrum für Deutschland- und Europastudien (Centrum německých a evropských studií)

ZfA – Zentralstelle für das Auslandsschulwesen (Centrála pro zahraniční školství)

8. Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Rozpočet BMBF: osobní a správní výdaje (1990-2009)	85
Tabulka č. 2 – Celkový rozpočet: kategorie "Údržba kulturních vztahů v zahraničí" (2004–2009).....	86
Tabulka č. 3 – Spolkový rozpočet na ABKP (2013–2017)	87
Tabulka č. 4 – Vývoj počtu Německých studentů na vysokých školách v Ruské federaci a ruských studentů na vysokých školách v SRN (1991–2012).....	89
Tabulka č. 5 – Vývoj počtu Německých studentů na vysokých školách v RF a ruských studentů na vysokých školách v SRN (2013–2017)	90
Tabulka č. 6 – Program "Studijní most" - uchazeči, absolventi	107
Tabulka č. 7 – Rozpočet DAAD a podíl vybraných institucí na jeho financování (2014–2017)	125
Tabulka č. 8 – Projekt „Strategické partnerství“ (Hannoverská a Petrohradská univerzita – studentská mobilita), období 2013-2017	131
Tabulka č. 9 – Program „Východní partnerství“, období 2013–2017	159
Tabulka č. 10 – Program „Deutschsprachige Studiengänge“ (DSG), období 2013-2017	161
Tabulka č. 11 – „Program Leonharda Eulera“, období 2013-2017	163

9. Seznam obrázků

Obrázek č.1 – Struktura, fungování a prosazování AKBP (2013-2017)	74
---	----

10. Seznam příloh

Příloha č. 1 – Vývoj cílů zahraniční kulturní a vzdělávací politiky SRN: 2013-2017 .	229
Příloha č. 2 – Tematické změny AKBP vůči Rusku během třetí vlády Angely Merkelové: 2013-2017.....	231
Příloha č. 3 – Vývoj vybraných smluv, memorand a společných prohlášení ve vztahu k SRN a Ruské federaci: 1989-2019.....	232
Příloha č. 4 – Změny a vývoj klíčových projektů, programů a platforem AKBP (2013-2017)	233
Příloha č. 5 – Přehled vybraných aktivit DAAD v Ruské federaci (2013–2017).....	234
Příloha č. 6 – Oficiální logo projektu „Německý rok v Rusku 2012-2013“	235
Příloha č. 7 – Puzzle o rozměru 300 m2 s autoportrétem Albrechta Dürera v Moskvě	235
Příloha č. 8 – Zahájení „Roku německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“ v Moskvě.....	236
Příloha č. 9 – Zahájení „Roku německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“ v Moskvě.....	236
Příloha č. 10 – Oficiální logo „Německo-ruského roku výměny mládeže 2016/2017“	237
Příloha č. 11 – Komplex budov v Kazani, kde sídlí GRINT	237

11. Přílohy

Příloha č. 1 – Vývoj cílů zahraniční kulturní a vzdělávací politiky SRN: 2013-2017

Skupina cílů:	2006	2011/2012	2013/2014	2015	2016	2017
I.	„Podpora kulturních a vzdělávacích zájmů s důrazem na politiku“	„Kulturní výměna a zprostředkování umění a kultury z Německa i v zahraničí“, důraz na podporu němčiny	„Koprodukce vědy a kultury“, „podpora němčiny v Evropě a ve světě“	Navíc: podpora německých škol a Goethe Institutů	Navíc: zvýšit dostupnost vzdělávání a prac. příležitostí (viz „Agenda 2030“)	Navíc: zdůrazněn zájem o svobodu názorů, vědy a umění; chránit kulturu a důraz na mezinárodní výměnné projekty
II.	„Zprostředkování současného obrazu Německa (získávání sympatií pro Německo)“	Navíc: snaha získat sympatie pro SRN v zahraničí	Navíc: „prezentovat SRN jako místo pro vzdělávání, vědu, výzkum a práci“	Navíc: rozšířit spolupráci s občanskou společností	Navíc: přihlášení se k cílům „Agendy 2030“	Beze změn
III.	„Celosvětová prevence konfliktu skrze hodnotový dialog“	Navíc: zdůrazněna politika míru a mezikulturní dialog	Beze změn	Navíc: rozšířit spolupráci s občanskou společností	Navíc: přihlášení se k cílům „Agendy 2030“	Navíc: zdůrazněn zájem o stabilní světový pořádek
IV.	„Prosazování evropského integračního procesu“	Beze změn	Beze změn	Navíc: rozšířit spolupráci s občanskou společností	Navíc: přihlášení se k cílům „Agendy 2030“	Navíc: „ochrana kulturní identity“
Shrnutí hlavních změn cílů (oproti předchozímu období):	/	Důraz na podporu němčiny, mírová politika již není přímo svázána s blízkým Východem a islámem	Důraz na prosazování německého vzdělávání, vědy a kultury skrze dialog mezi lidmi	Zvýšený zájem budovat a rozšiřovat spolupráci s občanskou společností	Přihlášení se k cílům "Agendy 2030"	Zahraněční kulturní a vzdělávací politika přímo označena jako důležitá, poprvé nazvána "třetím pilířem" zahr. pol.

Vlastní zpracování (Pozn.: u některých názvů cílů se jedná o vlastní překlady autora z německého originálu. Některé názvy z let 2013/2014 a 2017 nebyly v této práci dosud přímo použity. Jsou proto přeloženy a citovány níže. Z důvodu zachování přehlednosti jsou originální názvy psány do této souhrnné citace vždy pod příslušný zdroj. Pořadí jejich zápisu je od levého sloupce směrem doprava, vždy shora směrem dolů), zdroje:

Das Goethe-Institut: Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland., ref. 252, s. 14

16. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik 2011/2012.*, ref. 258, s. 5

18. *Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 15

„...die Koproduktion von Wissen und Kultur...“, „die deutsche Sprache in Europa und in der Welt zu fördern“, „Deutschland als modernen, attraktiven Standort für Bildung, Wissenschaft, Forschung und berufliche Entwicklung vorzustellen“

19. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

20. *Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 5

21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 6

„...dem Schutz kultureller Identität...“.

Příloha č. 2 – Tematické změny AKBP vůči Rusku během třetí vlády Angely Merkelové: 2013-2017

Tematické okruhy:	2013/2014	2015	2016	2017
I.	„Kultura a sport“	„Kultura a vzdělávání v dobách krize a v regionech“	„Kultura a vzdělávání v dobách krize a v regionech“	„Otevřít předpolitický prostor skrze kulturu a vzdělávání v rámci komplexních zahraničně-politických souvislostí, krizových období a regionů“
II.	„Vzdělávání“	„Koprodukce vědy a kultury“	„Koprodukce vědy a kultury“	„Koprodukce vědy a kultury“
III.	„Kooperace a dialog“	„Spolupráce s občanskou společností“	„Spolupráce s občanskou společností“	„Spolupráce s občanskou společností“
IV.	„Obraz Německa v zahraničí“	„Obraz Německa v zahraničí“	„Vzdělávací biografie“	„Vzdělávací biografie“
V.	„Regionální klíčová témata“	X	„Posilňování evropské spolupráce“	„Posilňování evropské spolupráce“
Shrnutí hlavních změn:		Masivní důraz na Rusko, Východ a vzdělávání	Větší důraz na vzdělávání po slabším roce 2015, velký důraz na Rusko	Podobné jako v r. 2016

Vlastní zpracování (Pozn.: u názvů tematických okruhů se jedná o vlastní překlady autora z německého originálu. Kromě okruhů z let 2013/2014 se jedná o názvy, které v této práci nebyly dosud použity. Jsou proto přeloženy a citovány níže. Z důvodu zachování přehlednosti jsou originální názvy psány do této souhrnné citace vždy pod příslušný zdroj. Pořadí jejich zápisu je od levého sloupce směrem doprava, vždy shora směrem dolů), zdroje:

18. *Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014.*, ref. 10, s. 38–160

19. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 8–26

„Kultur und Bildung in Krisenzeiten und -regionen“, „Koproduktion von Wissen und Kultur“, „Zusammenarbeit mit der Zivilgesellschaft“, „Das Deutschlandbild im Ausland“.

20. *Bericht der Bundesregierung Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik.*, ref. 10, s. 10–32

„Kultur und Bildung in Krisenzeiten und -regionen“, „Koproduktion von Wissen und Kultur“, „Zusammenarbeit mit der Zivilgesellschaft“, „Bildungsbiografien“, „Stärkung der europäischen Zusammenarbeit“.

21. *Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017.*, ref. 10, s. 9–35

„Vorphilosophische Freiräume eröffnen durch Kultur und Bildung in außenpolitisch komplexen Zusammenhängen, Krisenzeiten und -regionen“, „Koproduktion von Wissen und Kultur“, „Zusammenarbeit mit der Zivilgesellschaft“, „Bildungsbiografien“, „Stärkung der europäischen Zusammenarbeit“.

Příloha č. 3 – Vývoj vybraných smluv, memorand a společných prohlášení ve vztahu k SRN a Ruské federaci: 1989-2019

Rok podpisu	1989	1992	2003	2004	2014	2015	2016
	Smlouva o mládežnické výměně (mezi SRN a SSSR)	Smlouva o kulturní spolupráci (mezi SRN a Ruskou federací)	Smlouva o výuce němčiny v Rusku a ruštiny v Německu (mezi SRN a Ruskou federací)	Smlouva o spolupráci v rámci politiky mládeže (mezi SRN a Ruskou federací)	Společné prohlášení o kontinuitě a budování vztahů v oblasti vzdělání a kultury (mezi SRN a Ruskou federací)	Společné prohlášení se záměrem kvalifikovat studenty Ruska, Ukrajiny, Kazachstánu a Gruzie ke studiu na vysokých školách v SRN (mezi Goethe-Institutem, Univerzitní aliancí Porúří a DAAD)	Společné prohlášení ministrů zahraničí při příležitosti uskutečnění "Německo-ruského roku výměny mládeže 2016/2017" (mezi SRN a Ruskou federací)
						Rezoluce účastníků konference při příležitosti otevření »Tematických roků „70. výročí konce druhé světové války: mládežnická výměna – porozumění – společná budoucnost“«	

Vlastní zpracování, zdroje:

Abkommen zwischen der Regierung der Bundesrepublik Deutschland und der Regierung der Russischer Föderation über jugendpolitische Zusammenarbeit., ref. 63

Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. André Hahn, Sigrid Hupach, Andrej Hunko, weiterer Abgeordneter und der Fraktion DIE LINKE., ref. 298, s. 1–2

19. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik., ref. 10, s. 13–14
Resolution., ref. 63

Gemeinsame Erklärung des Ministers für Auswärtige Angelegenheiten der Russischen Föderation, Sergej. W. Lawrow, und des Bundesministers des Auswärtigen der Bundesrepublik Deutschland, Frank-Walter Steinmeier, über die Durchführung eines deutsch-russischen Jahrs des Jugendaustausches 2016/2017., ref. 63

Příloha č. 4 – Změny a vývoj klíčových projektů, programů a platforem AKBP (2013-2017)

2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	„Německo-ruský rok vzdělávání, vědy a inovací“						
	kampaň „Učte se Německy!“						
	„Německý rok v Rusku 2012-2013“						
			„Pamětní rok 2014“				
			program „Seznamte se!“				
			„Rok německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“				
			GRINT				
			program „Studijní most“				
			projekty DRJA				
			projekt „Dětská univerzita“				
					„Německo-ruský rok výměny mládeže 2016/2017“		
						konference „Zodpovědnost náboženství za mír“	
						100. výročí vzniku IFA	

Vlastní zpracování, zdroje:

Bekanntmachung des Bundesministeriums für Bildung und Forschung von Richtlinien zur Förderung von „Innovationsforen“ im Rahmen des "Deutsch-Russischen Jahres der Bildung, Wissenschaft und Innovation 2011/2012" im Rahmen der Strategie der Bundesregierung zur Internationalisierung von Wissenschaft und Forschung., ref. 63

16. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik 2011/2012., ref. 258, s. 39

GOETHE INSTITUT. JAHRBUCH 2011/2012., ref. 58, s. 57–59

GOETHE INSTITUT. JAHRBUCH 2012/2013., ref. 58, s. 79–82

18. Bericht der Bundesregierung: Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik 2013/2014., ref. 10, s. 64–67, 86, 90

21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 4, 43

GOETHE INSTITUT. JAHRBUCH 2014/2015., ref. 58, s. 147

KNRTU-KAI. Mission, Goals and Objectives: A NEW PLATFORM FOR GERMAN-RUSSIAN COLLABORATION., ref. 567

GOETHE-INSTITUT, ref. 643

Programm „Studienbrücke“: Häufig gestellte Fragen zum Studium in Deutschland., ref. 384, s. 3

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH GGMBH, ref. 394

GOETHE INSTITUT. JAHRBUCH 2015/2016., ref. 58, s. 35

GOETHE INSTITUT. JAHRBUCH 2017/2018: DIGITALISIERUNG: EINE FRAGE DER GLAUBWÜRDIGKEIT., ref. 58, s. 26, 140

STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH. 2016., ref. 58, s. 4, 20–23

21. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2017., ref. 10, s. 4, 35

Příloha č. 5 – Přehled vybraných aktivit DAAD v Ruské federaci (2013–2017)

Druh spolupráce:	kooperace mezi univerzitami, fakultami	speciální univerzity, fakulty, výzkumná centra	další formy vysokoškolské spolupráce	klasická stipendia	speciální doktorandská, vědecká stipendia	další vědecká stipendia	letní školy	absolventské kluby
Název programu, projektu, stipendia:	program „Strategická partnerství a Tematické sítě“	„Majákové projekty“	projekt „Jed' na východ“	všeobecná magisterská stipendia	„Program Immanuela Kanta“	„Program Leonharda Eulera“	letní školy v SRN	klasické absolventské kluby
	/	/	program „Východní partnerství“	roční doktorandská stipendia	„Program Nikolaje Lobačevského“	„Program Vladimira Admoniho“	/	spolky stipendistů
	/	/	Program „ISAP“	výzkumná stipendia pro vysokoškolské učitele a vědce	/	/	/	/
	/	/	program „DSG“	/	/	/	/	/

Vlastní zpracování, zdroje:

Strategische Partnerschaften & Thematische Netzwerke, ref. 14, s. 4

LINDNER, Julia, Silvia SCHMID a Friederike SCHRÖDER, ref. 15, s. 26

DAAD, ref. 597

DAAD, ref. 603

DAAD, ref. 607

DAAD, ref. 612

Stipendiendatenbank: Studienstipendien - Masterstudium für alle wissenschaftlichen Fächer., ref. 622

Stipendiendatenbank: Forschungsstipendien - Jahresstipendien für Doktoranden., ref. 622

Stipendiendatenbank: Forschungsaufenthalte für Hochschullehrer und Wissenschaftler, ref. 622

Stipendiendatenbank: Immanuel-Kant-Programm., ref. 622

Stipendiendatenbank: Nikolaj-Lobachevskij-Programm., ref. 622

DAAD. Leonhard-Euler-Programm, ref. 622

DAAD. VAP: Vladimir-Admoni-Programm (VAP), ref. 622

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Ijul' 2015 g., ref. 64, s. 10

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2016 g., ref. 64, s. 10

PREDSTAVITEL'STVO DAAD V MOSKVE. *Stipendial'nye programmy DAAD dlja Rossijskoj Federacii*. [online]. Moskva: Predstavitel'stvo DAAD v Moskve, Avgust 2017 g., ref. 64, s. 10

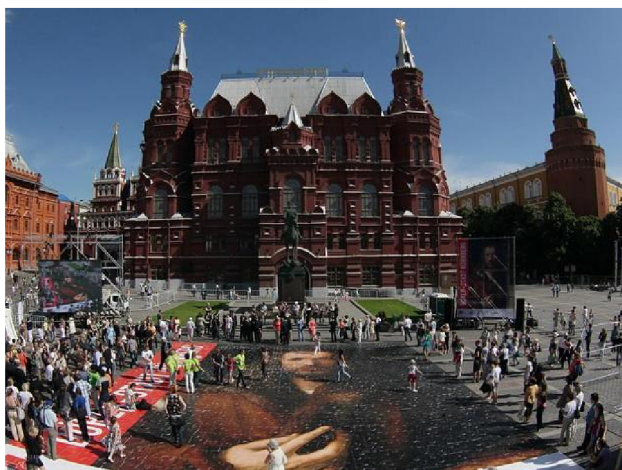
Alumnivereine weltweit, ref. 628

Příloha č. 6 – Oficiální logo projektu „Německý rok v Rusku 2012-2013“

Zdroj: *Rossija Deutschland 2012/13: Deutschland und Russland gemeinsam die Zukunft gestalten.* [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <http://germanyinrussia.ru/>

Příloha č. 7 – Puzzle o rozměru 300 m2 s autopořtrétem Albrechta Dürera v Moskvě

Zdroj: Deutschlandjahr in Russland eröffnet. In: BurdaForward. *ONLINE FOCUS*. [online]. BurdaForward, ©2022, aktualizováno Mittwoch, 09.09.2015, 16:27, [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: https://www.focus.de/kultur/diverses/international-deutschlandjahr-in-russland-eroeffnet_aid_770218.html

Пříloha č. 8 – Zahájení „Roku německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“ v Moskvě

Zdroj: V sadu „Ěrmitaž“ prošel festival ‘ „Nemeckij v kube“. In: M24. *Moskva24*. [online]. Moskva: M24, ©2012 – 2022, 15. sentjabrja 2014, 17:05, [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.m24.ru/galleries/sad-Ehrmitazh/15092014/2587>

Пříloha č. 9 – Zahájení „Roku německého jazyka a literatury v Rusku 2014/15“ v Moskvě

Zdroj: JAČMENEVA, Anna. Nemeckij v kube. In: *Federal'noe gosudarstvennoe bjudžetnoe obrazovatel'noe učreždenie vycšego obrazovanija: GŽEL'CKIJ GOSUDARSTVENNYJ UNIVERSITET* [online]. Moskovskaja obl.: [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: http://www.art-gzhel.ru/?param=infa&sub=news&news_id=862

Příloha č. 10 – Oficiální logo „Německo-ruského roku výměny mládeže 2016/2017“

Zdroj: STIFTUNG DEUTSCH-RUSSISCHER JUGENDAUSTAUSCH GGMBH. *Rossija Deutschland 2016/2017 ROSSIJSKO-GERMANSKIJ GOD MOLODEŽNYCH OBMENOV*. [online]. Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch, ©2022, [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.stiftung-drja.de/de/microsites/Jugendaustauschjahr.html>

Příloha č. 11 – Komplex budov v Kazani, kde sídlí GRINT

Zdroj: KNRTU-KAI, ref. 565